NEDERLANDS-INDIË CONTRA JAPAN

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
0405 7987

NEDERLANDSCH-INDIË CONTRA JAPAN

NL 92 E 501403

NEDERLANDS-INDIË CONTRA JAPAN

P55299 D

MINISTERIE VAN OORLOG
HOOFDKWARTIER VAN DE CHEF VAN DE GENERALE STAF
KRIJGSGESCHIEDKUNDIGE AFDELING

NEDERLANDS-INDIË CONTRA JAPAN

DEEL III

OVERZICHT VAN DE NA HET UITBREKEN
VAN DE OORLOG MET JAPAN IN DE Z.W. PACIFIC
GEVOERDE STRIJD

'S-GRAVENHAGE
STAATSDRUKKERIJ- EN UITGEVERIJBEDRIJF
1954

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VOORWOORD

Zoals reeds in het Voorwoord van Deel II werd aangekondigd, zullen de overige nog te verschijnen delen van het stafwerk door de zorg van het als onderdeel van de Krijgsgeschiedkundige Afdeling van de Generale Staf opgerichte Bureau Krijgsgeschiedenis v.m. K.N.I.L. – ook wel genoemd: Bureau Indische Krijgsgeschiedenis – worden samengesteld.

Het verplaatsen van de werkzaamheden van Indonesië naar Nederland was noodzakelijk wegens de door de souvereiniteitsoverdracht gewijzigde omstandigheden.

Hoewel voor die verplaatsing tijdig de nodige voorbereidingen waren getroffen, was het in hoofdzaak door de stagnatie in de afvoer van het omvangrijke in Indonesië aanwezige archief niet mogelijk, vroeger dan in December 1950 met het samenstellen van dit deel aan te vangen.

Ook door verschillende mutaties onder het personeel ontstond vertraging in de uitgifte.

In de loop van het jaar 1951 werd om financiële redenen besloten om het aantal delen van 10 op 7 terug te brengen.

Dientengevolge dient de „Inhoudsopgave van het Stafwerk" vermeld in Deel I door de volgende te worden vervangen:

DEEL I. Voorspel. Invloed van de oorlog 1914–1918 op sterkte, samenstelling en bewapening van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger in de periode 1918–1940.

DEEL II. Nederlands-Indië nà de overweldiging van Nederland tot het uitbreken van de oorlog met Japan.

DEEL III. Overzicht van de na het uitbreken van de oorlog met Japan in de Z.W.Pacific gevoerde strijd.

DEEL IV. De verrichtingen van de Militaire Luchtvaart bij de strijd tegen de Japanners in en om de Nederlands-Indische Archipel, in samenwerking met de bondgenootschappelijke luchtstrijdkrachten.

DEEL V. De strijd op Borneo en op Celebes.

DEEL VI. De strijd in de Grote Oost en op Sumatra.

DEEL VII. De strijd op Java.

In de delen V t/m VII zal de in Nederlands-Indië gevoerde strijd meer in detail worden behandeld.

Bij het samenstellen van dit deel hebben in hoofdzaak rapporten, opgemaakt in 1945 en volgende jaren – dus uit het geheugen – als grondslag gediend, zodat het niet uitgesloten moet worden geacht dat in details onjuistheden voorkomen. De bewerking heeft plaats gehad door de kolonel K.N.I.L. b.d. C. v. d. HOOGENBAND.

Ten slotte rest dank uit te spreken aan allen, die bij het tot standkomen van dit deel behulpzaam zijn geweest; in het bijzonder geldt die voor de medewerkers van de z.g. Indische Collectie van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie te Amsterdam, welke instantie waardevolle gegevens verschafte.

VERKLARING VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN

A.B.D.A.	American British Dutch Australian.
B.P.M.	Bataafse Petroleum Maatschappij.
Cav.3	3e Eskadron Cavalerie.
Coro	Corps opleiding reserve officieren.
Cie	Compagnie.
C. in C.F.E.	Commander in Chief Far East.
C's of S.	Chiefs of Staff.
Det.Bt.P.	Detachement Batavia–Priok.
Det.Tj.	Detachement Tjilatjap.
G.H.Q.	General Head Quarter.
K.M.A.	Koninklijke Militaire Academie.
K.N.I.L.	Koninklijk Nederlands-Indisch Leger.
M.L.	Militaire Luchtvaart.
M.C.P.	Malayan Communist Party.
N.E.I.	Netherlands East Indian.
N.K.P.M.	Nederlandse Koloniale Petroleum Maatschappij.
P.	Poelau.
R.A.A.F.	Royal Australian Air Force.
R.A.F.	Royal Air Force.
6 R.I.	6e Regiment Infanterie.
S.T.S.	Special Training School.
U.S. (A.)	United States (of America).
V.B.S.	Veiligheidsbezetting Soerabaja.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Memorandum Strategische Voorzorgen van 20 November 1940.

Reports of the American-Dutch-British and British-Dutch conversations.

Interrogations of Japanese Officials, Naval Analysis Divisions United States Strategic Bombing Survey (Pacific).

Despatch of the Supreme Commander of the ABDA Area of the Combined Chiefs of Staff on the operations in the South West Pacific.

Enige indrukken van de Philippijnen door F. G. L. Weyerman I.M.T. Aug. en Sept. 1940.

De defensie van de Philippijnen I.M.T. Oct. 1941.

General Wainwright's Story edited by Robert Considine.

The War Reports of General of the Army George C. Marshall, General H. H. Arnold, Admiral Ernest King.

Memoires van Churchill Deel 6.

The War in Malaya door Lieutenant-General A. E. Percival.

Operations of Malaya-Command, from 8th December 1941 to 15th February 1942.

Second supplement to the London Gazette of the 20th of February 1948.

The jungle is neutral by P. Spencer Chapman D.S.O.

Petroleum Industry in the Far East by ir. de Blank.

Uittreksel uit het dagboek van de Japanse generaal Imamura.

INHOUD

Blz.

HOOFDSTUK I. STRATEGISCHE VOORZORGSMAATREGELEN EN MOBILISATIE VAN HET LEGER 1

Maatregelen van strategische aard 1

A. Uitvoering van de in de buitengewesten geprojecteerde defensiemaatregelen in hun volle omvang 1
B. Mobilisatie van de Militaire Luchtvaart 2
C. Het optrekken van de z.g. veiligheidsbezettingen 2
D. Het organiseren van de verdediging van de havens Cheribon, Tegal, Pekalongan, Semarang, Pasoeroean 2
E. Instelling van versterkte kustbewakingen te Rembang, Toeban, Probolinggo, Banjoewangi, Popoh, Patjitan 3
F. Instelling van strategische bewakingsdetachementen 4
G. Instelling van een kustwachtdienst 4
H. Bewaking van de ter vernieling voorbereide bruggen 5
I. De vorming van mobiele reserves in de daarvoor in aanmerking komende plaatsen 5
K. Het overgaan tot versperring, c.q. vernieling van vliegvelden, versperring van daarvoor in aanmerking komende watervlakken; permanent aanbrengen (met een doorvaartregeling voor de dagperiode) van de voor de haven- en rivieringangen voorbereide drijvende versperringen 5

Maatregelen met betrekking tot de inwendige veiligheid 6

Overzicht van de vóór de mobilisatie van het Leger genomen maatregelen op personeelsgebied 7

A. Met betrekking tot het verrichten van het grote aantal wachtdiensten . 7
B. Met betrekking tot de verhoging van de paraatheid 8

Mobilisatie van het Leger 8

HOOFDSTUK II. HET GEALLIEERDE OPERATIEPLAN 10

Inleiding 10

Verdeling van het operatiegebied in het Verre-Oosten 11

Strategische en tactische bevelvoering 12

Operatieplannen 13

Regeling inzake de bevelvoering over de grondstrijdkrachten . . . 16

HOOFDSTUK III. HET JAPANSE OPERATIEPLAN 18

Het Japanse oorlogsplan 18

Beschouwingen over het oorlogsplan 18

Het algemene operatieplan voor de verovering van de zuidelijke gebieden 21

Blz.

A. Doel 21
B. Operatieplan 21
C. Aanvang der operatiën 22
D. Wijze van uitvoering 22
Beschouwingen over het algemeen operatieplan 23
Het operatieplan betreffende de verovering van Nederlands-Indië . 24

HOOFDSTUK IV. HET INSTELLEN VAN EEN EENHOOFDIG COMMANDO IN DE ZUID-WEST PACIFIC EN DE VERRICHTINGEN VAN HET ABDA COMMAND 27
Inleiding 27
Aankomst van generaal Wavell op Java 28
Aanvaarding van het commando. 29
Ontbinding van het commando 37

HOOFDSTUK V. DE IN DE PHILIPPIJNEN GEVOERDE ACTIE 40
De verdedigingsmiddelen 40
De actie op het eiland Luzon. 42
De verdediging van Bataän 44
De strijd op Corregidor 46

HOOFDSTUK VI. OVERZICHT VAN DE IN MALAKKA EN OP SINGAPORE-EILAND GEVOERDE STRIJD 48
Betekenis van het schiereiland Malakka 48
Beschikbare strijdkrachten 50
Topografische gesteldheid van Malakka. 54
De dislocatie van de troepen in Malakka. 54
Defensievoorbereidingen 55
De aan de oorlog voorafgaande periode 57
Het uitbreken van de vijandelijkheden 58
De val van Penang 61
De terugtocht uit Noord-Malakka 61
Intergeallieerde Conferentie op 18 December 1941 62
Verloop van de operaties in de periode 19–25 December 1941 . . . 64
De val van Kuantan 65
Ontwikkeling van de toestand in West-Malakka in de periode 31 December 1941 tot 8 Januari 1942. 66

Blz.
Terugtocht naar Noord-Johore 69
Aankomst van versterkingen 73
De strategische toestand omstreeks 15 Januari 1942 74
De operaties in Johore van 14 tot 26 Januari 1942 77
De terugtocht naar Singapore-eiland 82
De guerillastrijd op Malakka 83
A. Inleiding 83
B. Optreden van de Britse en van de Chinese guerilla's 85
C. Aandeel van de Nederlands-Indische troepen in de guerillastrijd . . . 88
De strijd op het eiland Singapore 93

HOOFDSTUK VII. OVERZICHT VAN DE IN NEDERLANDS-INDIË GEVOERDE STRIJD 100
Inleiding 100
De strijd in West-Borneo 100
De strijd in Oost- en Zuid-Borneo 103
A. Tarakan 101
B. Balikpapan 105
C. Zuid-Borneo 110
De strijd op Celebes 111
A. De Minahassa (Noord-Celebes) 111
B. Zuidoost-Celebes 112
C. Zuidwest-Celebes 113
De strijd op Ambon 115
De strijd op Timor 118
A. De geallieerde actie tegen Portugees-Timor 118
B. De strijd in Portugees-Timor 120
C. De strijd in Nederlands-Timor 121
D. De door de Australische en Nederlandse troepen gevoerde guerilla-actie . 122
De strijd op Sumatra 124
A. Inleiding 124
B. Zuid-Sumatra 125
C. Midden- en Noord-Sumatra 127
De strijd op Bali 133
De strijd op Java 134
A. De dislocatie van de troepen op Java 134
B. Het Japanse operatieplan 136
C. De Japanse opmars en de daartegen genomen maatregelen 138
De strijd in Nederlands Nieuw-Guinea 161

blz.
HOOFDSTUK VIII. DE VERRICHTINGEN VAN DE VERNIELINGSKORPSEN 163
Algemeen 163
De vernieling van de olievoorraden en van de olie-installaties 167

BIJLAGEN

I. Chronologisch Overzicht van de voornaamste gebeurtenissen in de Pacific van 3 December 1941 t/m 31 December 1942 169
II. „Abdacom" directive to Supreme Commander, dated 3rd January 1942. 182
III. Proclamatie van H.M. de Koningin (8 December 1941) . . 187
IV. Proclamatie van den Landvoogd (8 December 1941) . . . 189
V. Dagorder van den Landvoogd (8 December 1941) 190
VI. Bevel van den Legercommandant van 6 Maart 1942 . . . 191
VII. Bevel van den Opperbevelhebber van 9 Maart 1942 192
VIII. Proclamatie van den Legercommandant van 9 Maart 1942 . 193
IX. Decreet van den Bevelhebber der Japanse Strijdkrachten van 11 Maart 1942 met proclamatie 195

SCHETSKAARTEN

Nr 1. De Z.W. Pacific.
Nr. 2. De Philippijnen.
Nr. 3. Malakka en Singapore-eiland.
Nr. 4. Nederlands-Indië en omgeving.
Nr. 5. Java, Madoera en Bali.

HOOFDSTUK I

STRATEGISCHE VOORZORGSMAATREGELEN [1] EN MOBILISATIE VAN HET LEGER

(zie schetskaarten nrs 4 en 5)

MAATREGELEN VAN STRATEGISCHE AARD

In deel II, Hoofdstuk VII is onder B reeds een korte opsomming gegeven van de strategische voorzorgsmaatregelen, welke in Nederlands-Indië, in verband met de dreigende internationale toestand werden nodig geoordeeld.

Hieronder volgt een nadere uiteenzetting van die maatregelen.

A. *Uitvoering van de in de buitengewesten geprojecteerde defensiemaatregelen in hun volle omvang*

Deze zouden alleen tot uitvoering kunnen worden gebracht, indien zou worden overgegaan tot het buitengewoon oproepen van alle dienstplichtigen en reserve-officieren in de buitengewesten. Als beginsel gold, dat deze buitengewone oproep vóór de afkondiging van de mobilisatie niet verder zou gaan dan de omstandigheden bepaaldelijk noodzakelijk maakten. Zoveel mogelijk diende te worden voorkomen, dat het bedrijfsleven van deze maatregelen een nadelige invloed zou ondervinden. Het was immers zaak, de productie – vooral van die stoffen, welke voor de oorlogvoering van primair belang waren – zo hoog mogelijk op te voeren. De oliewinning en het vervaardigen van de verschillende oliederivaten bijvoorbeeld namen een belangrijke plaats in.

Niettemin was het noodzakelijk in de aan een verrassende aanval blootgestelde oliegebieden, t.w. Tarakan en Balikpapan, de onder de bestaande omstandigheden hoogst mogelijke graad van paraatheid te bereiken.

Doordat aan deze vitale bedrijven geen personeel kon worden onttrokken, was het niet mogelijk, de ter plaatse aanwezige dienstplichtigen blijvend onder de wapenen te roepen en zelfs niet hen beurtelings tijdelijk te doen opkomen; noodgedwongen moest worden volstaan met het organiseren van een zodanig alarmeringssysteem, dat een voldoend aantal dienstplichtigen binnen korte tijd onder de wapenen kon komen.

Ook bij het samenstellen van het oefenschema van deze dienstplichtigen werd met de eis rekening gehouden, dat zo min mogelijk personeel tegelijkertijd aan het bedrijf zou worden onttrokken.

[1] Bewerkt naar het door het Legercommando op 20 November 1940 uitgegeven „Memorandum Strategische Voorzorgen".

B. *Mobilisatie van de Militaire Luchtvaart*

Met een vroegtijdige mobilisatie van de Militaire Luchtvaart Afdeling behoorde rekening te worden gehouden, waartoe de bij die afdeling ingedeelde dienstplichtigen en reserve-officieren buitengewoon onder de wapens zouden dienen te worden geroepen.

C. *Het optrekken van de z.g. veiligheidsbezettingen*

De werken, welke waren aangelegd ten behoeve van de verdediging van de belangrijke havens Soerabaja (tevens vlootbasis), Tandjong Priok en Tjilatjap, werden in vredestijd slechts bewaakt.

Bij een verscherping van de internationale toestand behoorde rekening te worden gehouden met de mogelijkheid van een coup de main tegen deze havens; maatregelen voor het afslaan daarvan waren derhalve geboden. Deze bestonden uit het, vooruitlopend op een mobilisatie, bezetten van de defensiewerken met een deel van de daarvoor uitgetrokken troepen, de z.g. veiligheidsbezetting. Als zodanig was voor de defensiewerken om Soerabaja (V.B.S.) het in deze stad gelegerde IIIe Bataljon Infanterie aangewezen.

Het XIe Bataljon Infanterie en de 1e Compagnie van het XIIe Bataljon Infanterie, beide in garnizoen te Meester Cornelis, werden bestemd om het 1e echelon van het Detachement Batavia-Priok (Det.-Bt.P.) te vormen.

Als 1e echelon van het detachement te Tjilatjap (Det.Tp.) zou één van de compagnieën van de te Tjimahi gelegerde bataljons infanterie optreden.

Het lag in de bedoeling, vorenvermelde veldtroepen na oproep van de landstormplichtigen door daaruit te vormen eenheden te doen vervangen.

D. *Het organiseren van de verdediging van de havens*

Cheribon,
Tegal,
Pekalongan,
Semarang,
Pasoeroean.

Deze havenplaatsen – waarin m.u.v. Semarang geen garnizoen lag – moesten bij een dreigende aanval worden bezet en ter verdediging worden ingericht.

De volgende troepen werden hiervoor uitgetrokken.

Cheribon:	het IVe Bataljon Infanterie en een batterij van de Ie Afdeling Bergartillerie, beide in garnizoen te Tjimahi.
Tegal:	één compagnie en twee secties mitrailleurs van het te Magelang gelegerde IIe Bataljon Infanterie.

Pekalongan:	de gemotoriseerde 10e Compagnie van het 4e Regiment Infanterie te Magelang en één sectie mitrailleurs van het Ve Bataljon Infanterie te Semarang.
Semarang: (benedenstad)	het Ve Bataljon Infanterie (verminderd met twee secties, twee brigades en twee secties mitrailleurs), gelegerd in de bovenstad.
Pasoeroean:	één compagnie van één der bataljons infanterie in garnizoen te Malang en één batterij van de Ie Afdeling Veldartillerie met dezelfde standplaats.

Voorbereidingen waren getroffen om de troepen per auto van hun garnizoen naar de havenplaatsen te vervoeren, terwijl zij na opkomst van de landstorm voor zover mogelijk door daaruit te vormen afdelingen zouden worden vervangen c.q. versterkt.

E. *Instelling van versterkte kustbewakingen te*

Rembang,
Toeban,
Probolinggo,
Banjoewangi,
Popoh,
Patjitan.

Ook aan de meest waarschijnlijke landingsplaatsen moest aandacht worden besteed.

De volgende veldtroepen waren voor de bezetting daarvan bestemd.

Rembang:	één sectie en één sectie mitrailleurs van het Ie Bataljon Infanterie te Magelang.
Toeban:	één peloton en één sectie mitrailleurs van het 3e gemotoriseerde Eskadron Cavalerie te Malang.
Probolinggo:	één sectie en één sectie mitrailleurs van het XIIIe Bataljon Infanterie te Malang en 2 mitrailleurs 12,7.
Banjoewangi:	één sectie en één sectie mitrailleurs van het XIIIe Bataljon Infanterie te Malang.
Popoh:	één sectie en één sectie mitrailleurs van het XIIIe Bataljon Infanterie te Malang.
Patjitan:	één sectie van het Linker Half XXIe Bataljon Infanterie te Soerakarta en twee secties mitrailleurs van het IIe Bataljon Infanterie te Magelang en 2 mitrailleurs 12,7.

Ook hier waren maatregelen getroffen om de aangewezen bezettingstroepen met middelen van versneld vervoer naar de plaatsen van hun be-

stemming te vervoeren, terwijl voor hen eveneens gold dat zij na opkomst van de landstorm door daaruit te vormen afdelingen zouden worden vervangen.

F. *Instelling van strategische bewakingsdetachementen*

Vorige oorlogen hebben geleerd – en de tweede wereldoorlog heeft dit wederom bevestigd – dat een zelfs volledig meesterschap ter zee, te land of in de lucht een doordringen in eigen gebied door kleine eenheden van een stoutmoedige tegenstander niet volkomen uitsluit. Dit feit, gepaard aan de mogelijkheid van zeer snelle verplaatsing, door de ontwikkeling der techniek geschapen, maakte het nodig maatregelen te nemen ter voorkoming van een snel binnendringen van verrassend gelande zwakke gemotoriseerde en gemechaniseerde strijdkrachten. Deze maatregelen bestonden uit het vormen van detachementen, welke zouden worden belast met het bewaken van de daarvoor in aanmerking komende objecten (belangrijke waterkrachtstations en sluiswerken) en met het afsluiten van de voornaamste wegen.

In een schema werden de samenstelling en de opstellingsplaatsen van deze detachementen, waarvan de sterkte aan infanterie wisselde van één brigade tot één compagnie, vastgelegd.

Dat door het instellen van deze bewakingsdiensten wederom een belangrijk deel van de veldtroepen aan vaste objecten werd gebonden, moge blijken uit het onderstaande overzicht.

	Aantal detachementen	Sterkte aan infanterie	Aantal secties mitrs	Ingedeeld om te dienen als pantserafweergeschut
1e Mil. Afdeling . .	18	1 compagnie 4 secties 13 brigades	5	11 stukken 4,7 cm 1 stuk 5 cm snelvuurgeschut
2e Mil. Afdeling . .	11	3 secties 8 brigades	2	3 stukken 7,5 cm veldgeschut
3e Mil. Afdeling . .	11	3 secties 8 brigades	3	1 stuk 4,7 cm 3 stukken 7,5 cm veldgeschut, 1 stuk 7,5 L 55

G. *Instelling van een kustwachtdienst*

Ter bewaking van de kust was een kustwachtdienst ingesteld.

De kustwachten waren te onderscheiden in militaire en civiele. Laatstgenoemde werden samengesteld door het Binnenlands Bestuur.

De militaire posten zouden grotendeels worden bezet met landstormplichtigen en leden van het Reservekorps. Slechts enkele zouden uit be-

roepsmilitairen bestaan, terwijl bij de belangrijkste, zeemiliciens als waarnemers zouden worden ingedeeld.

Voor de ligging van de kustwachten wordt verwezen naar bijlage V van Deel II.

H. *Bewaking van de ter vernieling voorbereide bruggen*

Over het algemeen waren aan alle te vernielen bruggen de springladingen aangebracht. Het plaatsen van de ontstekingslading zou eerst later geschieden.

In de periode voorafgaand aan het optrekken van de strategische detachementen diende dus in de bewaking van vorenbedoelde bruggen te worden voorzien. Dit was in de verschillende militaire afdelingen niet op dezelfde wijze geregeld.

In de Ie Militaire Afdeling geschiedde zulks voor het grootste gedeelte door het IIIe Bataljon Genietroepen te Tjimahi, enkele wachten werden geleverd door het Reservekorps van Oud-Militairen.

In de IIe Militaire Afdeling was het Reservekorps van Oud-Militairen hiermede belast, terwijl in de IIIe Militaire Afdeling bewaking geschiedde door de veldpolitie, dessapolitie en bevolkingspatrouilles, onder contrôle van geniepersoneel.

Deze laatste bewakingswijze spaarde militair personeel uit en heeft in algemene zin goed voldaan.

I. De vorming van mobiele reserves in de daarvoor in aanmerking komende plaatsen

Door het leveren van de detachementen voor de bezetting van de havens, landingsplaatsen en van de strategische punten in het binnenland, bleven onvoldoende beroepstroepen over om mobiele reserves te vormen. Dit zou derhalve niet eerder kunnen geschieden dan nadat bedoelde troepen – gelijk in de bedoeling lag – door niet-beroepsmilitairen zouden zijn vervangen, doch daartoe zou slechts kunnen worden overgegaan, indien tot de buitengewone oproep van dienst- en reserveplichtigen zou worden besloten.

K. *Het overgaan tot versperring, c.q. vernieling van vliegvelden, versperring van daarvoor in aanmerking komende watervlakken; permanent aanbrengen (met een doorvaartregeling voor de dagperiode) van de voor de haven- en rivieringangen voorbereide drijvende versperringen*

De vliegvelden op Java, welke voor versperring c.q. vernieling in aanmerking kwamen, waren:

Kemajoran	nabij Batavia,
Tjililitan	nabij Meester Cornelis,

Semplak	nabij	Buitenzorg,
Kalidjati	nabij	Soebang,
Andir	nabij	Bandoeng,
Kali Banteng	nabij	Semarang,
Simongan	nabij	Semarang,
Tidar	nabij	Magelang,
Magoewo	nabij	Djokjakarta,
Maospati	nabij	Madioen,
Perak	nabij	Soerabaja,
Singosari	nabij	Malang.

Voor de vernieling van de vliegvelden werd een urgentieschema uitgewerkt; tot vernieling zou eerst mogen worden overgegaan na ontvangst van een door de Chef van de Generale Staf aan de Divisiecommandanten, Territoriale Commandanten in de buitengewesten en de Troepencommandanten te Tarakan, Balikpapan en Menado te verzenden codetelegram: „*Rombak*".

Dit telegram zou eveneens aan de Commandant der Zeemacht worden gezonden, terwijl van de verzending kennis zou worden gegeven aan de Inspecteur der Militaire Luchtvaart.

De versperring van de daarvoor in aanmerking komende vliegvelden zou voor elk vliegveld afzonderlijk worden gelast.

Het bevel voor het gedurende de nacht (c.q. ook overdag) permanent sluiten van de balkversperringen der Koninklijke Marine zou uitgaan van de Commandant der Zeemacht. In beginsel zou genoemd bevel gelijktijdig uitgaan met het codetelegram *Rombak*.

MAATREGELEN MET BETREKKING TOT DE INWENDIGE VEILIGHEID

Handhaving van de ingestelde wachtdiensten en bewaking van objecten (met inbegrip van de vliegvelden) werd met het oog op mogelijke sabotagepogingen van Japanners, in ieder geval nodig geacht tot na beëindiging van de mobilisatie.

Daarna diende de noodzaak van handhaving van de bewakingsdiensten te worden getoetst aan de inwendige politieke toestand en aan de mogelijkheid van het optreden van luchtinfanterie (vervoerd met transportvliegtuigen) en parachutisten.

Uiterlijk onmiddellijk na de eerste oorlogsdaad zou tot internering van Japanners worden overgegaan.

Aangezien het niet onmogelijk mocht worden geacht dat zij daarbij georganiseerde weerstand zouden bieden, diende in plaatsen, waar veel personen zouden moeten worden opgevat, op hulpverlening aan de politie door legerorganen te worden gerekend. De onzekerheid omtrent het tijdstip van internering, was oorzaak dat voor die hulp steeds beschikbare onderdelen moesten worden aangewezen.

Zoals reeds eerder is opgemerkt, was het beroepsleger voor een zodanig groot gedeelte ingezet voor het leveren van de verschillende wachten (normale wachtdiensten en objectbewakingen), dat er onvoldoende troepen beschikbaar bleven voor het vormen van de strategische veiligheidsorganen. Ook werd reeds aangegeven, dat teneinde daartoe toch tijdig te kunnen geraken, maatregelen waren beraamd om de met vorenbedoelde diensten belaste beroepstroepen zo spoedig mogelijk door landstormplichtigen en, voor zover nodig, door volledig op te roepen reservekorpsen van oud-militairen te vervangen. Het behoeft geen betoog, dat deze aflossing met de grootst mogelijke snelheid diende te geschieden.

Met het oog hierop was de buitengewone oproep van de landstorm en van het niet in werkelijke dienst zijnde personeel van de reservekorpsen van oud-militairen in de daarvoor in aanmerking komende garnizoenen zodanig georganiseerd, dat snelle opkomst en paraatmaking verzekerd waren.

De daartoe strekkende maatregelen omvatten o.m.:

a. medenemen door landstormpersoneel, na het einde van elke periode van opkomst onder de wapenen, van de volledige uitrusting met uitzondering van wapening en gasmaskers;

b. persoonlijke bekendmaking met plaats van opkomst, ontvangst van wapening en munitie en indeling.

OVERZICHT VAN DE VÓÓR DE MOBILISATIE VAN HET LEGER GENOMEN MAATREGELEN OP PERSONEELSGEBIED

A. *Met betrekking tot het verrichten van het grote aantal wachtdiensten*

Buitengewone oproep van kort-verband treingeleiders van de Inheemse hulpkorpsen bij de onderdelen der infanterie, waar zij een mobilisatiebestemming hadden, zomede van kort-verband chauffeurs van de Inheemse hulpkorpsen bij de autodetachementen te Malang, Weltevreden (Batavia) en bij de Automobieldienst te Bandoeng.

Detachering van kort-verband personeel der Inheemse hulpkorpsen met 6 en meer maanden dienst bij korpsen van het leger waarbij zij een mobilisatiebestemming hadden.

Uitbreiding van de reservekorpsen van oud-militairen met 1000 man per divisie.

Uitbreiding van het Legioen van Mangkoe Negoro met 200 gepensionneerden van dat Legioen: bestemming kustwachten en garnizoensdiensten.

Beurtelings onder de wapenen zijn van 1/6 van de sterkte van de landstormafdelingen Batavia, Bandoeng, Semarang, Soerabaja en Pasoeroean.

Buitengewone oproep van ± 900 kort-verband reservisten.

Vorming van een landstormdetachement uit landstormplichtigen ter Sumatra's Oostkust ten behoeve van de eventuele overname van de bewakingsdienst van het interneringskamp voor Duitsers in de Alasvallei.

B. *Met betrekking tot de verhoging van de paraatheid*

Beurtelings onder de wapenen zijn van 1/3 van het militie-contingent van de kust- en luchtdoelartillerie.

Idem van 1/3 van het militie-contingent der pioniers.

Buitengewone oproep van militieplichtigen op Java in maandelijkse ploegen van ± 700 man.

Langdurige buitengewone oproep van het vliegend-personeel (reserve officieren vlieger en -waarnemer) bij de Militaire Luchtvaart.

Langdurige buitengewone oproep van militie- en landstormpersoneel bij de artillerie-inrichtingen.

MOBILISATIE VAN HET LEGER

Nadat de Nederlandse Regering op 8 December 1941 aan Japan de oorlog had verklaard, gingen onmiddellijk de bevelen uit voor de mobilisatie van het leger.[1])

Dank zij de grondige voorbereiding verliep zij nagenoeg zonder stoornissen.

Voor de troepen in de buitengewesten, die voor een groot deel reeds in een gemobiliseerde toestand verkeerden, werd op 8 December 1941 het „Mobilisatie Telegram Leger" verzonden. Op Java echter ging eerst het waarschuwingstelegram uit als voorbereiding voor het mobilisatietelegram. Tevens werden bevelen gegeven om de in dit hoofdstuk vermelde strategische voorzorgsmaatregelen ten dele tot uitvoering te brengen. Op 12 December 1941 volgde het „Mobilisatie Telegram Leger" hetwelk de algemene opkomst van de dienst- en reserveplichtigen gelastte.

Eerst nu kon de paraatheid van het Java-leger tot de hoogste graad worden opgevoerd.

[1]) Zoals in Deel IV zal worden beschreven, was de mobilisatie van onze luchtstrijdkrachten reeds op een vroegere datum gelast.

De getroffen maatregelen kwamen in hoofdzaak op het volgende neer:

a. de veiligheidsbezettingen te Soerabaja, Batavia/Tandjong Priok en Tjilatjap trokken op volle oorlogssterkte op;

b. voltooiing van de voorbereide havenverdedigingen te Cheribon, Tegal, Pekalongan, Semarang, Toeban, Pasoeroean en Banjoewangi;

c. voltooiing van de voorbereide verdediging van de baaien van Patjitan en Popoh;

d. het aanbrengen van ladingen, voor zover zulks nog niet was geschied, aan de kunstwerken in wegen en aan steigers;

e. het optrekken van enkele bewakingsafdelingen ter bezetting van de voorbereide pantserafweeropstellingen, gelegen aan de voornaamste van de kust naar de defensieobjecten voerende wegen;

f. het innemen van de verschillende afwachtingsopstellingen. Deze zullen in het aan de strijd op Java te wijden boekdeel nader worden omschreven.

Voorts kondigde de Gouverneur-Generaal de aanwezigheid van luchtgevaar voor geheel Nederlands-Indië af, waardoor de voor dit geval voorziene verduisterings- en luchtbewakingsmaatregelen tot uitvoering kwamen.

Voornamelijk door de vele wachtdiensten en door de in omvang toenemende werkzaamheden aan de op te werpen veldversterkingen, bleef weinig gelegenheid over om de gemobiliseerde eenheden te oefenen, hetgeen de later uit te voeren operaties nadelig heeft beïnvloed. Vooral een leger, dat op het punt staat om meer en meer te worden gemotoriseerd, kan oefeningen, waarbij voornamelijk aandacht aan het vervoer wordt besteed, moeilijk ontberen. Bovendien werd de oefengelegenheid nog ongunstig beïnvloed door het feit, dat ter uitvoering van het plan om op Java op grote schaal tot de aanleg van vliegvelden over te gaan, een groot aantal vrachtauto's voor vervoer van materiaal nodig was, welke aan de troep werden onttrokken. Een en ander was oorzaak, dat officieren en kader bij het uitbreken van de vijandelijkheden de nodige routine ontbrak voor het oplossen van vraagstukken, welke zich bij gemotoriseerd vervoer voordoen.

HOOFDSTUK II

HET GEALLIEERDE OPERATIEPLAN [1])

(zie schetskaarten nrs 1 en 4)

INLEIDING

Zoals reeds in Hoofdstuk IV van Deel II werd uiteengezet, was en bleef het hoofddoel van de Geallieerden de vernietiging van Duitsland en zijn bondgenoten.

In het Verre-Oosten was, gezien de omstandigheden, defensief optreden tegen een overmachtige tegenstander noodzakelijk, met als hoofdopzet de bescherming van de handelsverbindingen.

Het bondgenootschappelijke plan werd gebaseerd op de volgende punten:

a. strategisch juiste opstelling van zee- en luchtstrijdkrachten voor de beveiliging van de zeeverbindingen;

b. beveiliging van Singapore, welke grotendeels afhankelijk was van de verdediging van Malakka;

c. wederzijdse steunverlening in geval van een Japanse aanval, gericht tegen Brits-Borneo en Nederlands-Indië;

d. het zo lang mogelijk behouden van Hongkong; geen versterking daarvan, tenzij de toestand ingrijpend zou veranderen;

e. verdediging van Birma.

Tijdens de in de loop van 1941 gehouden staf besprekingen werd overeenstemming bereikt over het aandeel van de verschillende zee-, lucht- en landstrijdkrachten in de uit te voeren operaties.

Het zeer uitgestrekte operatiegebied werd in verschillende delen gesplitst, terwijl voor de commandovoering een speciale regeling werd getroffen.

Wat de operaties betreft dient men wel in het oog te houden dat de vijand – optreden in de lucht hierbij buiten beschouwing gelaten – vrijwel overal slechts over zee was te verwachten, zodat het in de rede lag dat in hoofdzaak de door de zee- en luchtstrijdkrachten te verrichten taak aan een beschouwing werd onderworpen. Het enige gebied te land dat hiervoor in aanmerking kwam, vormden de landgrenzen van Birma en van Malakka. Voldoende troepen om de vijand een eventueel overschrijden daarvan te beletten, waren niet beschikbaar, zodat bij de te nemen maatregelen met een observatie van bedoelde grenzen moest worden volstaan.

[1]) Bewerkt naar de „Reports of the American - Dutch - British (A.D.B.) and British - Dutch (B.D.) conversations”.

Wilde de vijand bij het uitvoeren van zijn operaties over zee van succes verzekerd zijn, dan zouden deze moeten worden ingeleid door het bezetten van vooruitgeschoven bases voor zijn zee- en luchtstrijdkrachten.

Medio 1941 beschikte Japan reeds over enige dergelijke bases; het was dus zaak uitbreiding van het aantal te voorkomen, weshalve aan de vijand het bezit van alle punten, welke voor hem bij zijn verdere opmars naar het zuiden van primair belang zouden zijn, met alle beschikbare middelen diende te worden ontzegd. De directe verdediging van deze punten zou de voornaamste taak van de beschikbare landstrijdkrachten worden.

De beschikbare luchtstrijdkrachten zouden – al dan niet in samenwerking met de beschikbare zeestrijdkrachten – worden ingezet:

a. tegen Japanse marine- en transportschepen;

b. ter ontdekking en vernietiging van vijandelijke vooruitgeschoven bases;

c. ter beveiliging van de zeeverbindingen.

Teneinde vorenvermelde taken te kunnen vervullen, dienden eigen vliegbases te worden gevormd in twee lijnen, t.w. in de lijn:

1. Birma – Malakka – Borneo – Philippijnen – Nieuw-Guinea – Salomons Eilanden – Nieuwe Hebriden – Fidzji Eilanden – Tonga Eilanden, gesteund door bases in de lijn:
2. Sumatra – Java – Celebes – Timor – O.kust van Australië – Nieuw Zeeland.

VERDELING VAN HET OPERATIEGEBIED IN HET VERRE-OOSTEN

Het gehele gebied werd in 4 delen gesplitst, t.w.:

India and East Indies Area,
Far East Area,
Pacific Area,
Australia and New Zealand Area.

De „Far East Area", waarin Nederlands-Indië is gelegen, werd als volgt begrensd:

In het Noorden:

Te beginnen bij de Chinese kust langs de parallel van 30° N.Br. tot de snijding met de meridiaan van 140° O.L.

In het Oosten:

De meridiaan van 140° O.L. tot de evenaar, daarlangs tot de snijding met de meridiaan van 141° O.L. en verder langs deze meridiaan tot de snijding met de parallel van 10° Z.Br.

In het Zuiden:

Een lijn van laatstgenoemde snijpunt naar dat van de parallel van 11° Z.Br. met de meridiaan van 120° O.L., deze meridiaan tot de parallel van 13° Z.Br. en vervolgens deze parallel tot de meridiaan van 92° O.L.

In het Westen:

De meridiaan van 92° O.L. tot het snijpunt met de parallel van 20° N.Br. en verder langs de grens tussen Birma en India.

Ten behoeve van de operaties werd het luchtgebied van de „Far East Area" verdeeld in 4 sferen, t.w.:

een Amerikaanse,
een Britse,
een Nederlands-Indische en
een Australische sfeer.

Voor de begrenzing van deze sferen wordt verwezen naar schetskaart Nr. 1.

STRATEGISCHE EN TACTISCHE BEVELVOERING

Luchtstrijdkrachten kunnen gemakkelijk en snel geconcentreerd worden. Wil het met de samentrekking van deze strijdkrachten beoogde doel worden bereikt, dan dient zij bovenal tijdig te worden uitgevoerd en dit vereist dat de beslissing omtrent de concentratie binnen de kortst mogelijke tijd kan worden genomen, dat de uitgifte van de daaruit voortvloeiende bevelen zo snel mogelijk kan geschieden en dat in het gehele gebied de benodigde bases en accomodaties aanwezig zijn. Dit alles valt slechts te bereiken bij instelling van een éénhoofdig commando.

Het centrale commando moest dus bevoegd zijn tijd en plaats van de concentratie, benevens de daaraan deelnemende vliegtuigen, te bepalen, alsmede de voornaamste taak van de vliegtuigen vast te stellen.

Volgens de Singapore-overeenkomsten zou de algemene strategische leiding over de luchtstrijdkrachten in handen worden gelegd van de Commander in Chief Far East (C. in C.F.E.), die zijn hoofdkwartier te Singapore had gevestigd.

Deze autoriteit kreeg de bevoegdheid, de oorlogsleidingen van de betrokken Geallieerden te verzoeken één der hieronder te behandelen operatieplannen – eventueel aangepast aan gewijzigde omstandigheden – tot uitvoering te brengen.

Voorts was overeengekomen dat, indien één der Geallieerden het gewenst achtte één der operatieplannen uit te voeren, het verzoek daartoe aan de C. in C.F.E. zou worden gericht, die bevoegd was terzake in instemmende, gedeeltelijk instemmende, dan wel afwijzende zin te beslissen. De getroffen

regeling kwam er dus in de practijk op neer, dat de beslissing omtrent strategische verplaatsing van luchtstrijdkrachten berustte bij de C. in C.F.E., eventueel op advies dan wel op verzoek van een of meer der betrokken partijen.

Ten aanzien van het tactisch commando werd overeengekomen, dat dit voor wat betreft de in de „Far East Area" gestationneerde of op bevel van de C. in C.F.E. te stationneren vliegtuigen, zou worden uitgeoefend:

a. in het Britse gebied door de C. in C.F.E.,

b. in het Nederlands-Indische gebied door het Algemeen Hoofdkwartier te Bandoeng,

c. in het Australische gebied door het Commando van de Central War Room te Melbourne.

Door vorenvermelde hoofdkwartieren dienden de algemene richtlijnen voor het gebruik van de beschikbare luchtstrijdkrachten en de volgorde van belangrijkheid van de te verwachten doelen enz. te worden vastgesteld.

OPERATIEPLANNEN

Het gedachte gebruik van de luchtstrijdkrachten was vastgelegd in acht operatieplannen [1]), welke – zoals hierna zal blijken – waren gebaseerd op de belangrijkste aan de vijand toegedachte mogelijke wijzen van optreden.

Bij het opstellen van de operatieplannen was rekening gehouden met een mogelijke verplaatsing van maximaal:

a. 4 squadrons Britse bommenwerpers van Malakka naar de vliegvelden Samarinda II en Singkawang II op Borneo;

b. 2 squadrons Australische bommenwerpers van Darwin naar Koepang en Ambon;

c. 3 afdelingen bommenwerpers en 1 afdeling jachtvliegtuigen van het K.N.I.L. naar Singapore of naar de Philippijnen.

De sterkte van de Nederlands-Indische legerluchtstrijdkrachten waarvan werd uitgegaan, bedroeg:

6 afdelingen Glenn Martin bommenwerpers;
2 afdelingen Brewster Buffalo jachtvliegtuigen;
1 afdeling Curtiss Hawk jachtvliegtuigen;
1 afdeling Curtiss Interceptor jachtvliegtuigen;
2 afdelingen Curtiss Falcon éénmotorige verkenningsvliegtuigen, tevens bestemd voor directe samenwerking met grondtroepen.

Het vastleggen van de verschillende plannen vond op 12 November 1941 plaats in de z.g.:

[1]) Deze operatieplannen bepaalden eveneens de opstellingen en bewegingen van de Marine-Luchtvaartdienst, die echter in dit boekwerk niet zullen worden behandeld.

„Plans for the employment of naval and air forces (including army airforces) of the associated powers in the eastern theatre in the event of war with Japan", in het kort aangeduid met: „Plenaps".

Bij de opzet van deze plannen werd van de volgende analyse uitgegaan.

Weliswaar was een gelijktijdige aanval op Malakka en Nederlands-Indië waarschijnlijk, doch de Japanse strijdkrachten werden niet sterk genoeg geacht om aan beide gebieden dezelfde aandacht te besteden. Niet alleen dat door de oorlogvoering in China de handen van Japan waren gebonden, doch ook met een eventueel ingrijpen van Amerika moest het rekening houden. Dientengevolge werd verwacht, dat de hoofdaanval slechts tegen één van de twee vorengenoemde gebiedsdelen zou worden gericht.

De operatieplannen luidden als volgt.[1])

Plan A 1

Grondslag. Periode van verhoogde politieke spanning, voorafgaand aan de oorlog.

Toestand. De luchtstrijdkrachten staan in afwachtingsopstelling; de Militaire Luchtvaart is nog niet (geheel) gemobiliseerd.

Plan A 2

Grondslag. De Japanse opmars is begonnen, doch 's vijands hoofdaanvalsrichting is nog niet onderkend.

Toestand. De luchtstrijdkrachten staan in afwachtingsopstelling; de Militaire Luchtvaart is gemobiliseerd.

Plan B 1

Grondslag. De Japanse hoofdaanval is gericht tegen Noord-Malakka.

Maatregelen:

a. Verplaatsing naar Singapore van 3 afdelingen Glenn Martin bommenwerpers en 1 afdeling Brewster Buffalo jachtvliegtuigen, teneinde daardoor Britse luchtstrijdkrachten in Z. Malakka vrij te maken voor verplaatsing naar het noorden.

b. Stationnering van bommenwerperverbanden aan de toegangswegen naar de Archipel ter bestrijding van mogelijk gelijktijdig met de hoofdaanval ingezette nevenaanvallen.

Ter uitvoering hiervan worden de vliegbases Singkawang II en Pakanbaroe (met een gedetacheerde patrouille bommenwerpers te Palembang) versterkt, terwijl van de aanvankelijk voor Singapore bestemde afdelingen bommenwerpers er één te Tjililitan (nabij Batavia) en één te Malang worden gestationneerd, respectievelijk als westelijke en als oostelijke Algemene Reserve.

[1]) De dislocatie van de Nederlands-Indische en Australische eenheden zal in Deel IV in behandeling worden genomen.

Plan C 1

Grondslag. De Japanse hoofdaanval is gericht tegen de Philippijnen; de bases aldaar zijn ingericht voor het vandaar uit optreden van Nederlands-Indische luchtstrijdkrachten.

Maatregelen:

a. Verplaatsing naar Luzon van 3 afdelingen Glenn Martin bommenwerpers en 1 afdeling Brewster Buffalo jachtvliegtuigen.

b. Verplaatsing van 3 squadrons Britse bommenwerpers naar de vliegvelden op Borneo (Singkawang II en Samarinda II).

c. Concentratie van bommenwerpers in het centrale deel van de Archipel.

d. Stationnering van bommenwerpers aan de hoofdtoegangswegen naar de Archipel ter bestrijding van mogelijk gelijktijdig met de hoofdaanval ingezette nevenaanvallen.

Plan C 2

Grondslag. De Japanse hoofdaanval is gericht tegen de Philippijnen; de bases aldaar zijn *nog niet* ingericht voor het vandaar uit optreden van Nederlands-Indische luchtstrijdkrachten. (Aangenomen werd dat de daartoe vereiste voorzieningen als grondorganisatie, oplegging van bommen e.d.m. niet vóór Maart 1942 hun beslag zouden hebben gekregen).

Maatregelen:

Als voor plan C 1, behoudens de maatregel *a.*

Plan D 1

Grondslag. De Japanse hoofdaanval is gericht tegen het gebied Noordoost-Borneo–Noordwest-Celebes.

Maatregelen:

a. Concentratie van bommenwerpers in het centrale deel van de Archipel.

b. Verplaatsing van 4 squadrons Britse bommenwerpers naar de vliegvelden op Borneo (Singkawang II en Samarinda II).

c. Stationnering van bommenwerpers aan de hoofdtoegangswegen naar de Archipel ter bestrijding van mogelijk gelijktijdig met de hoofdaanval ingezette nevenaanvallen.

Plan D 2

Grondslag. De Japanse hoofdaanval heeft de Molukken met Ambon als hoofdobject.

Maatregelen:

a. Verplaatsing van 4 squadrons Britse bommenwerpers naar Borneo (Singkawang II en Samarinda II), teneinde de Nederlands-Indische luchtstrijdkrachten vrij te maken voor concentratie in het oostelijk deel van de Archipel.

b. Stationnering van bommenwerpers aan de hoofdtoegangswegen naar de Archipel ter bestrijding van mogelijk gelijktijdig met de hoofdaanval ingezette nevenaanvallen.

REGELING INZAKE DE BEVELVOERING OVER DE GRONDSTRIJDKRACHTEN

Volgens de gesloten overeenkomsten berustte het bevel over de grondstrijdkrachten in een bepaald gebied bij het betrokken troepencommando, zulks onafhankelijk van voor de luchtstrijdkrachten vastgestelde regels.

Een nadere regeling behoefde de bevelvoering over de troepen op Timor en op Ambon, omdat op elk dezer eilanden één Australisch bataljon infanterie zou worden gelegerd.

De voor Timor tot stand gebrachte overeenkomst hield het volgende in:

a. Tactisch bevel over de Nederlands-Indische en de Australische troepen ligt in handen van de Australische bataljonscommandant, omdat de sterkte van het K.N.I.L. aldaar aanmerkelijk geringer is dan die van de Australiërs.

b. De Australische troepencommandant heeft echter geen bemoeienis met handelingen van Nederlands-Indische troepen, welke verband houden met de handhaving van orde en rust; dit optreden blijft geheel behoren tot de bevoegdheid van de Nederlands-Indische troepencommandant.

c. De Australische commandant heeft evenmin bemoeienis met het territoriaal commando of met de civiele aangelegenheden; het gelasten van maatregelen, welke voortvloeien uit de afgekondigde Staat van Oorlog en Beleg, blijft behoren tot de uitsluitende bevoegdheid van de Nederlands-Indische Territoriaal Commandant.

Ten aanzien van de gezagsverhoudingen op Ambon werd het volgende overeengekomen:

a. De Nederlands-Indische troepen zijn in de eerste plaats bestemd voor de verdediging van de eerste lijn, de kuststellingen.

b. De verdediging van het aan de noordzijde van de baai van Ambon gelegen vliegveld (Laha) wordt opgedragen aan een deel der Australische troepen, aangevuld met Nederlands-Indische troepen.

c. De rest van het gemotoriseerde Australische bataljon wordt met de nog beschikbare Nederlands-Indische troepen bestemd voor Algemene Reserve.

d. De beslissing omtrent tijdstip en richting van inzet van de Algemene Reserve berust bij de Nederlands-Indische Territoriaal Commandant; de wijze van uitvoering van de verstrekte opdracht wordt overgelaten aan de Australische troepencommandant.

e. Als ten aanzien van Timor onder *b* en *c* is bepaald.

HOOFDSTUK III

HET JAPANSE OPERATIEPLAN

(zie schetskaarten nrs 1 en 4)

HET JAPANSE OORLOGSPLAN

Japan, dat zich ten doel had gesteld, voor het verkrijgen van grondstoffen geheel onafhankelijk te worden van andere mogendheden, trachtte eerst door onderhandelingen in het aan die goederen zo rijke gebied in het zuiden een bevoorrechte positie te verkrijgen. (Terzake wordt verwezen naar Hoofdstuk VI van deel II).

Aangezien deze onderhandelingen niet tot een gunstig resultaat hadden geleid, besloot het zich met geweld meester te maken van het gebied, omsloten door de lijn, lopend over de Koerillen, Wake, Marshall eilanden, Bismarck Archipel, Kleine Soenda-eilanden, Java, Sumatra en Birma. Dit doel dacht Japan te bereiken door verwezenlijking van een plan dat drie achtereenvolgende hoofdphasen omvatte.

In de *eerste* phase zouden tot uitvoering komen:

1e. Aanval op de te Hawai gestationneerde vloot der Verenigde Staten, teneinde het potentiëel der Amerikaanse weermacht in de Pacific tot een minimum terug te brengen.

2e. Verovering van gebieden en steunpunten binnen de evenvermelde lijn, met de bedoeling grensgebieden te bezetten, van waaruit de verdediging met succes zou kunnen worden gevoerd.

In de *tweede* phase, welke omstreeks Januari 1943 moest zijn beëindigd, zou het veroverde grensgebied worden geconsolideerd en versterkt.

De *derde* phase hield in de afweer en vernietiging van elke aanvaller, die dit grensgebied of het vitale kerngebied daarbinnen zou bedreigen.

Teneinde te voorkomen dat de Geallieerden inmiddels zouden overgaan tot het versterken van hun operatiebases, werden plannen gemaakt om tegen daarvoor in aanmerking komende punten raids uit te voeren.

Voorts moest elke gelegenheid om de geallieerde lucht- en zeestrijdkrachten te verzwakken, worden aangegrepen, terwijl alles in het werk diende te worden gesteld om de strijdgeest van de Geallieerden te breken.

BESCHOUWINGEN OVER HET OORLOGSPLAN

Het land van de Rijzende Zon dacht bij het opzetten van het oorlogsplan een Rijk te stichten, waarvan de Japanse eilanden het voornaamste gebied zouden vormen. Hier zou de industrie de belangrijkste plaats innemen, ter-

wijl de omliggende gebieden als koloniën zouden worden beschouwd, waar landbouw hoofdzaak zou zijn en de industrie slechts in die mate zou worden ontwikkeld, als nodig werd geacht voor de locale behoeften en om Japan te voorzien van de nodige producten.

Gelet op de grote rijkdom van Nederlands-Indië en van Malakka aan grondstoffen als nikkel, tin, mangaan, bauxiet, rubber en olie, zou Japan inderdaad, indien het in deze gebieden heer en meester zou zijn, van geen enkele andere mogendheid meer afhankelijk zijn. Het moest er dus alles aan gelegen zijn om, eenmaal in het bezit van deze koloniën, deze tegen een aanvaller te kunnen verdedigen. Wilde deze taak met succes worden uitgevoerd, dan was beperking van het te bezetten grensgebied geboden.

Beïnvloed door de snelle en gemakkelijke successen in het begin van de operatiën – waartoe de Japanse luchtstrijdkrachten wel zeer in het bijzonder hadden bijgedragen – werd het consolideren van het veroverde gebied voorlopig uitgesteld en tot uitbreiding van de oorspronkelijke opzet overgegaan.

Nog meer gebied moest aan de Japanse machtssfeer worden toegevoegd:

– Port Moresby diende alsnog te worden bezet ter versterking van de defensie van Nieuw-Guinea en de Bismarck Archipel;

– ten behoeve van de verdediging van het centrale deel van de Pacific werd de verovering van Midway in het programma opgenomen; door deze operatie dacht men tevens de Amerikaanse vloot tot een beslissend gevecht te dwingen;

– de bezetting van de westelijke Aleoeten werd voor een hechte verdediging van het noordelijke gebied noodzakelijk geacht;

– teneinde de verbindingslijn tussen Amerika en Australië te verbreken, dienden Nieuw Caledonië, Fidzji en Samoa te worden veroverd.

De strijdkrachten, welke zo zeer nodig waren voor het consolideren van het veroverde gebied, werden thans voor een belangrijk deel ingeschakeld ter verovering van nog meer gebied. De Japanse weermacht, door haar beperkte potentie nauwelijks in staat het ontzaggelijke gebied afdoend te beveiligen, werd ingezet in de vruchteloze pogingen ter verovering van Midway, Port Moresby, enz.

Gedurende de operaties werden onherstelbare verliezen geleden, verliezen, welke voor de verdere oorlogvoering ter zee een ernstige handicap zouden zijn.

De verdere uitbreiding van het basisplan dient dan ook als een fundamentele fout in het beleid van de Japanse oorlogvoering te worden aangemerkt. Hoewel het aan twijfel onderhevig is of, indien de Japanners zich aan hun oorspronkelijk plan hadden gehouden, zij over voldoende weermiddelen hadden beschikt om de veroverde gebieden te behouden, als een vaststaand feit mag worden aangenomen; dat door het geven van de hiervoor

geschetste uitbreiding aan hun oorspronkelijk plan, de kiem voor hun uiteindelijke nederlaag werd gelegd.

Weliswaar liepen de meningen van de machthebbers te Tokio over de noodzaak van het vooruitschuiven van de Japanse bases uiteen, doch de voorstanders van het wijzigen van het oorspronkelijk plan wisten hun zin door te drijven.

Vooral nadat het eerste luchtbombardement op Japan (18 April 1942, Doolittle's befaamd experiment) had plaatsgehad, werden deze voorstanders in hun mening gesterkt. In dit verband is het belangwekkend, de mening te vernemen van verschillende Japanse autoriteiten, die terzake na de capitulatie van hun land werden ondervraagd.[1])

Luitenant-generaal Kawabe – in 1943 en 1944 Commandant van het Luchtleger in Mandsjoerije en later Plaatsvervangend Chef van de Generale Staf – betreurde het, dat men de oorspronkelijke lijn had overschreden. Naar zijn mening zou Japan in staat zijn geweest, het in Maart 1942 bezette gebied te behouden, mits geen uitbreiding aan het eenmaal opgestelde plan was gegeven. Admiraal Kichisaburo Nomura, voormalig Ambassadeur bij de Verenigde Staten (1941), uitte zich als volgt: „Naar mijn mening was onze frontlijn te uitgestrekt voor ons nationaal kunnen. Onze linies waren overal te zwak en wij waren niet in staat, de zwakke plaatsen te hulp te komen. Het veroverde gebied was in vergelijking met onze nationale potentie te uitgebreid."

Dezelfde mening uitte admiraal Soemu Toyoda, Opperbevelhebber van de Gecombineerde Vloot in Mei 1944 en een jaar later benoemd tot Chef van de Generale Staf van de Japanse Marine. Hij verklaarde: „De voorziening van ons productie-apparaat met grondstoffen, welke werden verkregen in Japan zelf, China en Mandsjoerije, was vanzelfsprekend zeer onvoldoende. Dit was van het begin af duidelijk en dit was dan ook de reden, dat ons Leger en onze Vloot met hun onvoldoende strijdkrachten zich moesten uitspreiden over een te uitgebreid gebied en gevechtsfronten moesten innemen, welke in wanverhouding stonden tot onze sterkte aan manschappen."

Voorts werd van Japanse zijde erkend, dat men eveneens had gefaald in het onderkennen van de militaire en economische behoeften, welke een oorlog met een dusdanige omvangrijke doelstelling zou meebrengen, vooral indien de strijd geruime tijd zou duren. Dat de oorlog van lange duur zou zijn, kwam de Japanners over het algemeen onwaarschijnlijk voor. Men sloeg de strijdgeest van de Amerikanen niet hoog aan en verwachtte bij hen een spoedig intreden van oorlogsmoeheid, nadat door het snelle optreden van de keizerlijke troepen enkele gevoelige slagen zouden zijn toegebracht.

[1]) Interrogations of Japanese Officials, Naval Analysis Divisions United States Strategic Bombing Survey (Pacific).

Dat in bepaalde kringen het gevaar van het voeren van een oorlog van lange duur wèl werd onderkend, moge blijken uit een gesprek, dat de vermaarde admiraal Yamamoto, de eerste Commandant van de Gecombineerde Vloot, met Prins Konoye had.

Sprekend over de tijdsduur van een mogelijke oorlog met Amerika, zou de admiraal zich als volgt hebben uitgelaten: „Ja, een of twee jaren zouden wij de strijd kunnen voeren; of het ook langer kan, weten wij niet."

In het algemeen kan gezegd worden, dat de Japanse Generale Staf bij het opmaken van het oorlogsplan de prestaties van het productie-apparaat der Verenigde Staten wel zeer sterk heeft onderschat.

HET ALGEMENE OPERATIEPLAN VOOR DE VEROVERING VAN DE ZUIDELIJKE GEBIEDEN

Dit plan, dat in November 1941 in een tussen Leger en Vloot gesloten overeenkomst werd vastgelegd, kwam in grote trekken op het volgende neer.

A. *Doel*

Het verzwakken van de fundamenten van de Amerikaanse, Britse en Nederlandse macht in Oost-Azië door het bezetten van de Philippijnen, Guam, Hongkong, Malakka, Birma, de Bismarck Archipel, Java, Sumatra, Borneo, Celebes en Timor.

B. *Operatieplan*

1. Verrassende aanvallen met luchtstrijdkrachten op de Philippijnen en Malakka.
2. Te volgen door een landing op de Philippijnen en op Malakka.
3. Gedurende deze operatiën bezetting van enkele strategische gebieden, zoals Guam, Hongkong, Brits-Borneo, Bismarck Archipel, Nederlands-Borneo, Celebes, Zuid-Sumatra, dit laatste afhankelijk van de vordering van operaties op Malakka.
4. Gedurende of nà vorenvermelde operaties: verovering van de strategische gebieden in de Molukken en op Timor.
5. Na neutralisering van de vijandelijke luchtmacht: vermeestering van Java; na de val van Singapore: de bezetting van N.-Sumatra.
6. Mocht door bewegingen van de hoofdmacht der Amerikaanse zeestrijdkrachten de opstelling van de Japanse Gecombineerde Vloot wijziging ondergaan, dan wel een oorlog tegen Rusland uitbreken, dan dienden in elk geval toch de operatiën tegen de Philippijnen en tegen Malakka te worden doorgezet.

7. Voor het geval Britse strijdkrachten vóór de Japanse Thailand zouden binnenvallen, dienden daar onmiddellijk troepen te worden geland.
8. Indien de Britten of Amerikanen mochten aanvallen in de tijd, waarin de operatiën worden voorbereid, dan zouden locale strijdkrachten deze aanval moeten opvangen, waarna het operatieplan volgens het ontworpen schema zou worden uitgevoerd.
9. Als algemene richtlijn voor het uitvoeren van landingen werd aangegeven, dat diende te worden vermeden, deze te doen geschieden op plaatsen, waar de vijand zich ter verdediging had ingericht.

C. *Aanvang der operatiën*

De dag waarop de operatiën zouden worden ingezet – de dag X – zou bij Keizerlijk Bevel worden vastgesteld.

Op die dag zouden zowel Malakka als de Philippijnen uit de lucht worden aangevallen. Op Malakka werd weinig actie van geallieerde vliegtuigen verwacht, zodat men het mogelijk oordeelde, nagenoeg gelijktijdig met de luchtaanvallen landingen uit te voeren.

Bij de luchtaanvallen op de Philippijnen ging het om de vernietiging van de Amerikaanse zee- en luchtstrijdkrachten. Waren hierbij goede resultaten bereikt, dan zou een landing volgen.

De aanvallen tegen Hongkong en tegen Guam zouden pas geschieden, nadat de eerste luchtaanval op de zeestrijdkrachten van de Verenigde Staten en de landing op Malakka zouden hebben plaatsgevonden.

D. *Wijze van uitvoering*

1. Operaties tegen de Philippijnen

De eerste luchtaanval zou door luchtstrijdkrachten van Leger en Marine worden uitgevoerd van de bases op Formosa en Palau.

De landingen zouden worden verricht op de noordkust van het eiland Luzon, alsmede op de zuidkust van Mindanao nabij Davao en worden gevolgd door een bezetting van Jolo.

Het 14e Leger was aangewezen om deze operaties uit te voeren, met als uiteindelijk doel het bezetten van Manila.

2. Operaties tegen Malakka

Na de luchtaanvallen, uit te voeren van de bases in Zuid Indo-China, zouden onderdelen van het 25e Leger landen te Bandon, Sengora en Pattani (alle drie in Thailand gelegen) en te Kota Bharu (op Malakka).

3. Operaties tegen Brits-Borneo

Een zelfstandige brigade werd bestemd voor de verrassende aanval op Miri, welke zou worden gevolgd door een aanval op Kuching. De operaties zouden worden gesteund door de Marine Luchtmacht.

4. Operaties tegen Hongkong

Een gedeelte van het 23e Leger werd aangewezen om Hongkong te bezetten; de operaties zou worden gesteund door de Tweede China Vloot. Nadat Hongkong zou zijn vermeesterd, zou een gedeelte van de aldaar opererende troepen worden bestemd voor de aanval op Nederlands-Indië.

5. Operaties tegen Guam en de Bismarck Archipel

Aan het Zuidzee Detachement was opgedragen, met steun van de Vierde Vloot, Guam en Rabaul op New Britain te bezetten.

6. Operaties tegen Thailand en Birma

Voor het uitvoeren van deze operaties was het 15e Leger aangewezen. De hoofdmacht zou uit Bangkok ageren, een groep uit Indo-China, een andere groep uit Noord-China.

7. Operaties tegen Ned.-Indië

Het 16e Leger werd in hoofdzaak voor het veroveren van Ned.-Indië bestemd. Eenheden van het 25e Leger, welke met de verovering van Malakka waren belast, werden in beginsel bestemd om zich na de val van dat schiereiland in het bezit te stellen van Midden- en Noord-Sumatra. Het tijdstip van het inzetten van de acties tegen Zuid-Sumatra hing af van de vorderingen van de aanval op Singapore.

BESCHOUWINGEN OVER HET ALGEMENE OPERATIEPLAN

Dit plan was eenvoudig van opzet doch kon slechts slagen, indien de Amerikaanse Pacific Vloot geheel dan wel voor het grootste gedeelte zou zijn uitgeschakeld. De verrassende aanval op Pearl Harbour moet dan ook in zeer nauw verband met dit plan worden bezien. Voor deze aanval werd het gros van de Japanse vliegdekschepen ingezet met het wel bekend overweldigende succes.

De Amerikaanse Vloot was voor zó lange tijd uitgeschakeld, dat het stoutmoedige plan ter verovering van het rijke gebied in het zuiden met succes kon worden uitgevoerd.

Ook in dit plan speelde de factor verrassing een belangrijke rol.

Nagenoeg gelijktijdig met de aanval op Pearl Harbour werden Malakka en de Philippijnen aangevallen.

Een gevoelige klap werd aan de op de Philippijnen gestationneerde vliegtuigen toegebracht; hierdoor kon de Japanse opmars door de Zuid-Chinese Zee ongestoord plaatshebben.

De omvangrijke operaties werden voorafgegaan door het stationneren van 100 000 man op Formosa en op Hainan. Verder had de Vichy Regering aan Japan toegestaan 40 000 man in Indo-China te legeren, alsmede de toezegging gedaan aldaar over lucht- en marinebases – onder meer de Camranh Baai – te mogen beschikken. De Mandaat Eilanden waren in de loop der voorafgegane jaren versterkt, terwijl vliegvelden o.a. op Formosa, Spratley en Saipan waren aangelegd. Op verschillende uit strategisch oogpunt belangrijke plaatsen waren olievoorraden opgeslagen.

De plannen werden in details door Leger en Marine uitgewerkt en nauwkeurig met elkander gecoördineerd. De voor de verschillende operaties bestemde troepen werden zeer goed getraind en zoveel mogelijk vertrouwd gemaakt met de gesteldheid van het terrein waarin de acties zouden plaatshebben.

Bezield met een zeer grote aanvalsgeest stortte de Japanner zich op de rijke gebieden in de Z.O. Pacific.

HET OPERATIEPLAN BETREFFENDE DE VEROVERING VAN NEDERLANDS-INDIË

Dit operatieplan omvatte in grote trekken:

a. het bliksemsnel in bezit nemen van de belangrijke olieterreinen en olievoorraden op Borneo en op Sumatra;

b. het zo spoedig mogelijk in bezit nemen van Java.

ad a. Een vermeestering van de voor de oorlogvoering zo noodzakelijke olie met haar talrijke derivaten was voor de Japanners uiteraard van primair belang. Het tijdig uitvoeren van de vernieling van de oliebronnen en voorraden moest door een snelle actie worden voorkomen.[1])

ad b. Aangezien kon worden verwacht, dat de Geallieerden de sterkte van hun gevechtskracht, in het bijzonder van hun luchtmacht, na twee of drie maanden zouden kunnen opvoeren, achtten de Japanners het van het grootste belang, om Java – zijnde na een mogelijke val van Singapore het laatste geallieerde steunpunt in Z.O. Azië – binnen de kortst mogelijke tijd in hun bezit te krijgen. Er diende naar te worden gestreefd, dit doel begin Maart 1942 te bereiken.

[1]) Volledigheidshalve zij vermeld, dat ook het in bezit nemen van het olieterrein te Miri op Brits-Borneo voor de Japanners van essentieel belang was. Reeds op 15 December 1941 werd tot de bezetting daarvan overgegaan.

Voor het volvoeren van vorengeschetste operaties werd het 16e Japanse Leger geformeerd, welk leger deel uitmaakte van de Zuidelijke Legergroep. Deze groep was gesteld onder het commando van maarschalk Terauchi, die zijn Hoofdkwartier te Saigon had gevestigd.

Het 16e Leger, onder bevel van luitenant-generaal Hitoshi Imamura, werd als volgt samengesteld:

a. Generale Staf (Chef: gen.-maj. Okasaki),
b. 2e Divisie (Commandant: gen.-maj. Maruyama),
c. 38e Divisie (Commandant: gen.-maj. Sano),
d. 48e Divisie (Commandant: gen.-maj. Tsuchihashi),
e. Brigade Sakaguchi.

Op 11 November 1941, de dag waarop luitenant-generaal Imamura, tevoren commandant van het 21e Leger te Kanton, tot commandant van het 16e Leger werd benoemd, was uitsluitend de 2e Divisie, welke in Japan in opleiding was, ter beschikking.

De Generale Staf moest grotendeels nog aldaar worden gevormd, terwijl de overige onderdelen nog in een ander verband opdrachten hadden te vervullen en eerst daarna ter beschikking zouden komen.

Zo bevond de 38e Divisie zich nog in Z.China teneinde aan de verovering van Hongkong deel te nemen, terwijl de 48e Divisie, geconcentreerd op Formosa, eerst tegen de Philippijnen zou worden ingezet.

De Brigade Sakaguchi op Palau had tot opdracht, bij het uitbreken van de vijandelijkheden het eiland Mindanao met de hoofdplaats Davao te bezetten en zich vervolgens meester te maken van Jolo in de Soeloe Archipel (tussen de Philippijnen en Borneo).

De verovering van Nederlands-Indië was als volgt gedacht.

De Sakaguchi Brigade was aangewezen om de olievelden op Nederlands-Borneo te veroveren. Verwacht werd, dat deze opdracht binnen de eerste tien dagen van de maand Januari 1942 kon zijn uitgevoerd. Bovendien moest deze brigade begin Februari d.a.v. Bandjermasin hebben bezet, waarna deze plaats als basis zou kunnen worden gebruikt voor het tegen Java in te zetten luchtoffensief.

Gelijktijdig met de acties tegen de olievelden moest de aanval op Menado plaatshebben; deze kwam voor rekening van de Marine, welke eveneens het bezetten van Kendari (belangrijk vliegveld) en Makassar tot opdracht kreeg.

Het bezetten van Ambon en Timor werd opgedragen aan de 1e Brigade van de 38e Divisie. Eind Januari moesten genoemde eilanden in Japanse handen zijn.

Voor het veroveren van de oliecentra op Zuid-Sumatra werd een andere brigade van de 38e Divisie onder commando van de divisiecommandant aan-

gewezen. Het tijdstip van aanvang van deze operatie werd afhankelijk gesteld van de vordering, welke met de aanval op Singapore zou zijn gemaakt.

Bij al deze acties zou de luchtmacht een belangrijke rol vervullen.

De marineluchtmacht moest offensief optreden van Davao en Jolo uit. Direct nadat op Borneo en Celebes bases in bezit waren genomen, kon van deze gebieden uit geopereerd worden. De 2e Carrierdivisie van de 2e Carriervloot, welke aan de aanval op Pearl Harbor had deelgenomen, werd aangewezen om in de eerste tien dagen van Januari 1942 een aanval op Ambon uit te voeren.

Een afdeling der legerluchtmacht werd belast met het voeren van het luchtoffensief in Noord-Sumatra, terwijl het luchtoffensief tegen Zuid-Sumatra en West-Java zowel door de luchtmacht van het leger als die van de vloot zou worden uitgevoerd.

Van het oosten en het westen uit zouden luchtaanvallen tegen Java worden ingezet, zodat tegen eind Februari 1942 met Celebes, Borneo en Zuid-Sumatra als bases het meesterschap in de lucht zou zijn verkregen. Dan zou met de landingen op Java kunnen worden begonnen. Naast de 2e Divisie zouden hieraan de 48e Divisie en het nog beschikbare gedeelte van de 38e Divisie, zomede de Sakaguchi Brigade deelnemen, welke laatste hiertoe in Borneo door marine-eenheden zou worden afgelost.

Noord-Sumatra zou nà de verovering van Malakka, en Nieuw-Guinea nà de val van Java worden aangevallen.

Tijdens de hiervoor geschetste acties in Nederlands-Indië bestond de voornaamste taak der Japanse Marine uit het convoyeren van transportschepen en verder het indirect steun verlenen bij de oorlogvoering te land. Een aanzienlijke macht, voornamelijk gevormd door de carriervloot, zou bezuiden Java opereren, eensdeels teneinde indirecte steun te geven bij het offensief tegen Java, anderdeels met het doel, de vijand de terugweg af te snijden.

HOOFDSTUK IV

HET INSTELLEN VAN EEN EENHOOFDIG COMMANDO IN DE ZUID-WEST-PACIFIC EN DE VERRICHTINGEN VAN HET A.B.D.A.-COMMAND [1]

(zie schetskaarten nrs 1, 3 en 4)

INLEIDING

Na het uitbreken van de oorlog met Japan in December 1941 besloten de Gezamenlijke Chefs van Staven te Washington [2]) om ten behoeve van de oorlogvoering in de Z.W.Pacific de geallieerde strijdkrachten in Birma, Malakka, Nederlands-Indië en de Philippijnen onder éénhoofdige leiding te stellen.

Als geallieerd opperbevelhebber werd aangewezen generaal Sir Archibald Wavell, G.C.B., C.M.G., M.C., A.D.C.; zijn commando werd American-British-Dutch-Australian Command (afgekort A.B.D.A.-Command) genoemd.

Eerst op 30 December 1941 werd generaal Wavell, toenmaals bevelhebber van de Britse troepen in Brits-Indië, met deze beslissing in kennis gesteld.

Op 2 Januari 1942 zond de generaal een telegram aan de Chiefs of Staff te Londen, waarin hij meldde het slechts mogelijk te achten de eigen marine- en luchtbases in de lijn Port Darwin–Timor–Java–Zuid-Sumatra–Singapore te behouden. Doordat de vijand zich bij het instellen van het commando reeds te Penang had genesteld, leek behoud van eigen bases op Noord-Sumatra niet mogelijk.

De Chiefs of Staff antwoordden, dat zij zich in het algemeen met de door de generaal aangegeven defensie-lijn verenigden, met dien verstande evenwel, dat de luchtbases in Noord-Sumatra behouden dienden te blijven.

Op 4 Januari 1942 ontving generaal Wavell zijn instructie, welke in bijlage II is opgenomen.

Zoals uit deze instructie blijkt, was Birma in het ABDA-gebied opgenomen, tegen welke maatregel de generaal ernstige bedenkingen had.

[1]) Bewerkt naar de „Despatch by the Supreme Commander of the ABDA Area of the Combined Chiefs of Staff on the operations in the South West Pacific".

[2]) De omstandigheid, dat de Amerikaanse en Britse Chefs van Staven gedurende enige weken te Washington vertoefden, leidde tot een nauwe samenwerking van die autoriteiten, die zo vruchtbaar bleek, dat men besloot haar te bestendigen.

De drie Britse Stafchefs lieten zich daarvoor permanent te Washington vertegenwoordigen door hooggeplaatste officieren, die dagelijks met Londen in verbinding stonden en op deze wijze als gemachtigden van de Britse stafchefs konden optreden.

De andere landen, waaronder Nederland, hadden contact-officieren bij dit intergeallieerde staflichaam.

Strategisch bezien diende de defensie van Birma één geheel uit te maken met die van Brits-Indië.

Het was dan ook om deze reden dat generaal Wavell in zijn functie van bevelhebber in Brits-Indië reeds maanden lang moeite had gedaan Birma uit het Far East Command los te maken. Dit was acht dagen na het uitbreken van de oorlog met Japan gelukt en het kwam de generaal wel zeer ongewenst voor, hierin nu weer verandering te brengen en het commando over Birma te leggen in handen van een bevelhebber, wiens hoofdkwartier in Nederlands-Indië zou worden opgericht.

De Chiefs of Staff beslisten echter dat het op grond van politieke overwegingen, met het oog op de verbinding met China, noodzakelijk was de ten aanzien van Birma gekozen jongste oplossing niet te wijzigen.

Uit de instructie bleek niet of Port Darwin al dan niet in het ABDA-gebied was opgenomen. Op de terzake op 10 Januari 1942 gevraagde inlichtingen ontving generaal Wavell op 24 Januari 1942 bericht dat hij niet alleen verantwoordelijk was voor de verdediging van genoemde plaats, maar ook dat daaronder tevens dat deel van de noord-westkust van Australië viel waarvan het blijvend bezit nodig werd geacht voor het behoud van Port Darwin.

Op 5 Januari 1942 verliet generaal Wavell New-Delhi en kwam op 7 Januari 1942 via Madras en Colombo te Singapore aan.

Of de aan de Chiefs of Staff opgegeven lijn vastgehouden zou kunnen worden, zou in belangrijke mate afhangen van het feit of de geallieerde troepen al dan niet in staat zouden zijn, de vijandelijke opmars in Malakka noord van Johore te vertragen tot voldoende versterkingen zouden zijn aangekomen. Van de mogelijkheden terzake wilde generaal Wavell zich overtuigen, alvorens zich naar Nederlands-Indië te begeven.

Hij bezocht het front op Malakka op 8 Januari 1942. De voorste eigen troepen bevonden zich op die dag op een afstand van 35 mijl noord van Kuala Lumpur. Daags tevoren hadden de Japanners de geallieerde posities in de omgeving van Slim doorbroken, waardoor de gevechtswaarde van de voorste 2 brigades belangrijk had ingeboet.

Naar aanleiding van dit bezoek kwam de generaal tot de conclusie, dat met het terugnemen van de troepen naar Johore ernstig rekening moest worden gehouden.

AANKOMST VAN GENERAAL WAVELL OP JAVA

Op 10 Januari 1942 vloog generaal Wavell, vergezeld van zijn Chef van de Staf, de luitenant-generaal Sir Henry Pownall en van generaal-majoor Playfair naar Batavia, waar nog in de namiddag een conferentie met de aldaar

aanwezige leden van de ABDA-Staf werd gehouden. Op deze conferentie waren o.m. aanwezig:

luitenant-generaal Brett van de Luchtmacht van de Verenigde Staten, die was aangewezen als plaatsvervangend opperbevelhebber, admiraal Hart van de Marine van de Verenigde Staten, die als Chef van de Marine-Staf van het ABDA-Command zou optreden, de commandanten van de Nederlands-Indische zee-, land- en luchtstrijdkrachten, admiraal Palliser van de Britse Marine, generaal-majoor Brereton van de Luchtmacht van de Verenigde Staten, vice-admiraal Sir Geoffrey Layton, commandant van de Eastern Fleet, en luchtmaarschalk Sir Charles Burnett, Chef van de Staf van de Australische Luchtmacht.

Op deze conferentie werd de algemene situatie in de Z.W. Pacific in beschouwing genomen en werd de organisatie, de plaats en de werkwijze van het ABDA-Hoofdkwartier besproken.

De organisatie werd op een conferentie op de volgende dag nader uitgewerkt.

Besloten werd, het hoofdkwartier in een hotel te Lembang, noord van Bandoeng, te vestigen, zodra de nodig geachte verbindingen tot stand zouden zijn gekomen.

De in afwachting van het gereedkomen van het hoofdkwartier te Lembang in het Hotel des Indes te Batavia gehouden besprekingen, wierpen een helder licht op de geringe krachten, waarover de Geallieerden beschikten om de Japanse opmars te kunnen weerstaan.

Allereerst werd de mogelijkheid bezien de vliegtuigbases Ambon, Kendari, Koepang, Samarinda II en Sabang te versterken. Het belang van het kunnen beschikken over deze vooruitgeschoven bases werd ingezien, doch wegens het geringe aantal beschikbare troepen meende generaal Wavell de meeste aandacht te moeten besteden aan het behoud van de reeds genoemde lijn Port Darwin – Timor – Java – Zuid-Sumatra – Singapore.

AANVAARDING VAN HET COMMANDO

Hoewel was bepaald, dat generaal Wavell het commando eerst zou aanvaarden, wanneer alle verbindingen tot stand zouden zijn gekomen, werd gemeend, dat elke dag uitstel in de tot standkoming van dit toch reeds zo laat ingestelde éénhoofdige bevel funeste gevolgen zou kunnen hebben. Daarom aanvaardde generaal Wavell het opperbevel op 15 Januari 1942 des middags te 12.00, hoewel de verbindingen toen nog niet geheel gereed waren. Daarbij zond hij de volgende analyse van de toestand aan de Gezamenlijke Chefs van Staven.

A. *Philippijnen*

De beschikbare krachten waren ontoereikend om die van generaal Mac Arthur te versterken.

Het feit dat de Japanners kort te voren, nl. op 12 Januari 1942, Tarakan en Menado hadden bezet, had de moeilijkheid vergroot om luchtstrijdkrachten – ook al zouden deze beschikbaar zijn geweest – naar de Philippijnen over te brengen. Volstaan werd met het zenden van een onderzeeër, welke de munitiesoorten bevatte waaraan men in de Philippijnen dringend behoefte had.

B. *Birma*

De toestand in Birma baarde geen zorgen.[1])

C. *Malakka*

Indien de verschillende convooien veilig en op tijd Singapore zouden bereiken en verdere landingen op de oostkust zouden kunnen worden voorkomen, werd het behoud van Johore en Singapore mogelijk geoordeeld. In een later stadium zou tot het tegenoffensief kunnen worden overgegaan.

D. *Sumatra en Java*

Deze eilanden werden niet onmiddellijk bedreigd, doch versterking met troepen en luchtdoelgeschut was dringend vereist.

E. *Borneo en Celebes*

Het was waarschijnlijk, dat de vijand zich op Borneo binnen niet al te lange tijd meester zou maken van Balikpapan, Samarinda II en mogelijk Pontianak, alsmede op Celebes van verschillende punten, teneinde deze als luchtbases in te richten van waaruit Java zou kunnen worden bestookt.

F. *Ambon en Timor*

Er diende ernstig rekening te worden gehouden met de mogelijkheid, dat de Japanners Ambon en Timor zouden bezetten om de verbinding van Nederlands-Indië met Australië te verbreken. Een opdringen in zelfs nog oostelijker richting, ter beheersing van de Torres Straat, werd waarschijnlijk geacht.

De generaal vestigde de aandacht op de geringe te zijner beschikking gestelde krachten om vorenvermelde gevaren te bezweren en wees er voorts op, dat het voor hem dus zaak was om, voor wat betreft de inzet van de beschikbare krachten, de uiterste beperking in acht te nemen. Als voornaamste doel zag hij het veiligstellen van Singapore, alsmede het belemmeren van de Japanse opmars in Borneo en in het gebied oost daarvan.

[1]) De Japanse aanval op Birma was op 15 Januari 1942 nog niet ingezet.

De Britse en Nederlandse zeestrijdkrachten waren voor het allergrootste deel betrokken in het escorteren van de voor Singapore bestemde convooien.

De Amerikaanse zeestrijdkrachten waren in beperkte mate beschikbaar om oost van Borneo slagkracht te ontwikkelen.

De onderzeeërs waren ingezet tegen de vijandelijke scheepvaartroutes.

Indien meer kruisers en torpedobootjagers zouden kunnen worden ingezet ter vorming van een gevechtseskader, zou de vijand waarschijnlijk kunnen worden belet zich tussen Australië en Nederlands-Indië te nestelen.

Alle landstrijdkrachten, welke in het ABDA-gebied aankwamen, waren in de eerste plaats bestemd voor Singapore, het was echter ook hoogst noodzakelijk, de luchtbases in Zuid-Sumatra en op Java te versterken.

De luchtstrijdkrachten hadden een omvangrijke taak, t.w. het verkennen van de vijandelijke scheepsbewegingen, het beveiligen van convooien, het bombarderen van vijandelijke schepen, het aanvallen van Japanse luchtbases en het samenwerken met de landstrijdkrachten op Malakka.

Het door generaal Wavell ten aanzien van de vertraging van 's vijands opmars op Malakka op 9 Januari 1942 gemaakte plan was reeds voor een deel tot uitvoering gekomen; het bleek echter, dat de 9e en 11e Brits-Indische Divisie bij de gevechten noord van Kuala Lumpur ernstige verliezen hadden geleden en dat de vijand er in geslaagd was om verder te vorderen dan was verwacht.

Aan de Gezamenlijke Chefs van Staven werd gemeld, dat het er bij de strijd voor het behoud van Singapore om zou gaan spannen.

Op 18 Januari 1942 waren de werkzaamheden aan het hoofdkwartier te Lembang zover gevorderd, dat dit kon worden betrokken.

Op 24 Januari 1942 werd de volgende beoordeling van de toestand aan de Gezamenlijke Chefs van Staven gezonden.

A. *Birma*

Een Japans offensief in Zuid-Birma is plotseling losgebroken, met Moulmein als doel.

Versterkingen zijn uit Brits-Indië naar Birma gezonden.

B. *Malakka*

Verse Japanse troepen vallen de Britse troepen in Johore aan. Er dient ernstig rekening te worden gehouden met de mogelijkheid, dat op het Singapore-eiland teruggetrokken zal moeten worden, aangezien de vijand in belangrijke mate luchtoverwicht heeft verkregen, terwijl er niet over voldoende middelen wordt beschikt om een Japanse infiltratie langs de kust te voorkomen.

C. Sumatra

Het door de vijand ingezette luchtoffensief neemt in hevigheid toe. De op Sumatra gelegen vliegvelden zijn reeds meermalen gebombardeerd.

D. *Philippijnen*

Al het mogelijke wordt gedaan om munitie per onderzeeër en per vliegtuig naar de Philippijnen te zenden.

E. *Borneo en Celebes*

De Japanners zijn er in geslaagd, om op Borneo en Celebes vliegtuigbases in te richten en hebben op 24 Januari 1942 Balikpapan bezet. Hun bedoeling is klaarblijkelijk, van hieruit Java, dat slechts zwak bezet is, aan te vallen. Vooral de sterkte van de bezetting van de vlootbasis Soerabaja laat veel te wensen over.

F. Hoewel de sterkte der luchtstrijdkrachten in de laatste tijd is toegenomen, kan van hun gevechtskracht door gebrek aan grondpersoneel en reserveonderdelen niet volledig worden gebruik gemaakt.

Gezien de krachtsverhoudingen ter zee zou het voornamelijk van de ontwikkeling van de geallieerde luchtmacht afhangen of de Japanners in hun tot nu toe geslaagde opmars naar het zuiden zouden kunnen worden gestuit.

Het zenden van een groot aantal vliegtuigen was in het vooruitzicht gesteld. Zo konden er binnen de twee of drie volgende maanden een duizend vliegtuigen uit de Verenigde Staten worden verwacht.

Van Britse zijde zou de aanvulling niet die afmetingen aannemen, doch zij was in elk geval belangrijk te achten.

Slechts een klein deel van het in uitzicht gestelde materieel werd naar Nederlands-Indië verzonden en hiervan heeft nog 40 % tot 50 % door verschillende omstandigheden de plaats van bestemming niet bereikt.

Ook al zouden alle beloofde toestellen zijn aangekomen, dan nog zou het zeer de vraag zijn geweest of over voldoende accomodatie in Nederlands-Indië zou zijn beschikt. De in Zuid-Sumatra en op Java aanwezige vliegvelden waren beperkt in aantal en van onvoldoende afmetingen, bovendien was het nodig geachte afweergeschut in onvoldoende mate aanwezig.

De R.A.F. beschikte over voldoende grondpersoneel, doch dit bevond zich te Singapore en het overbrengen daarvan, op het ogenblik waarop tot verplaatsing van de aldaar gestationneerde luchtstrijdkrachten zou worden besloten, zou veel tijd kosten. In werkelijkheid is hiervan niet veel terecht gekomen. De Japanse aanvallen op de vliegvelden in Zuid-Sumatra hadden reeds plaats, toen de nieuwe organisatie aldaar nog niet was tot stand gekomen. Bovendien ging tussen Malakka en Sumatra veel materieel verloren.

De luchtstrijdkrachten van de Verenigde Staten beschikten niet over voldoende grondtroepen, hetgeen hun werkzaamheid in ongunstige zin heeft beïnvloed.

De Nederlands-Indische Luchtvaartafdeling had bij de acties op Malakka gevoelige verliezen geleden, zodat op deze afdeling geen grote wissel meer mocht worden getrokken.

Doordat het aantal vliegvelden te gering was, deze bovendien niet de vereiste afmetingen hadden en niet krachtdadig konden worden verdedigd, waren de geallieerde verliezen aan toestellen buitengewoon hoog, zodat er uiteindelijk geen sprake kon zijn van het verkrijgen van een overwicht op de Japanse vliegtuigen, waardoor de vijand er in slaagde zijn opmars tot een succesvol einde te brengen.

De toegezegde aanvulling van de landstrijdkrachten bestond uit:
de 44e Brits-Indische Infanterie Brigade,
de 18e Britse Divisie,
de 7e Pantser Brigade (2 regimenten),
het Australische Legerkorps, bestaande uit de 6e en 7e Australische Divisie.

De 44e Brigade en de 18e Divisie werden in Januari 1942 verwacht, de 7e Pantser Brigade in Februari 1942 en het Australische Legerkorps in Februari en Maart 1942. Al deze troepen waren bestemd om in Singapore te worden ontscheept, ter uitvoering van het op Malakka in te zetten tegenoffensief.

De 53e Brigade van de 18e Divisie debarkeerde op 13 Januari 1942 te Singapore en nam nog deel aan de gevechten op Malakka.

De 44e Brigade en de rest van de 18e Divisie kwamen eerst 14 dagen vóór de val van Singapore aan.

Tegen het eind van Januari 1942 werd het duidelijk dat ernstig rekening moest worden gehouden met de mogelijkheid, dat de 7e Pantser Brigade en het Australische Legerkorps Singapore niet meer tijdig zouden kunnen bereiken, zodat de bestemming van deze troepen in nadere beschouwing moest worden genomen.

Generaal Wavell stelde aanvankelijk aan de Chiefs of Staff voor, de eerstaankomende Australische divisie te bestemmen voor de verdediging van de vliegvelden in Zuid-Sumatra en de andere Australische divisie, benevens de 7e Pantser Brigade, op Java in te zetten.

De ontwikkeling van de toestand in Birma noopte echter tot wijziging van dit voorstel.

Gedurende de tijd dat Generaal Wavell het opperbevel in het ABDA-gebied bekleedde, bracht hij enige malen een bezoek aan Malakka. Echter ook Birma eiste de nodige aandacht op. Op 25 Januari vloog de generaal naar Rangoon, teneinde zich ter plaatse op de hoogte te stellen van de toe-

stand in genoemd gebied, waaromtrent verontrustende berichten waren binnengekomen.

Tegen de verwachting in, waren de Japanners, ongeveer gelijktijdig met hun acties tegen de Philippijnen, Malakka en Nederlands-Indië, ook Birma binnengevallen; deze onverwachte gebeurtenis was oorzaak, dat geen gelegenheid meer werd gevonden om aandacht te schenken aan de verwaarloosde defensie van laatstgenoemd gebied.

De omstandigheden in aanmerking genomen, achtte de generaal de situatie in Birma na zijn bezoek aldaar echter niet onbevredigend. Hij hoopte met de beschikbare krachten de vijand op een behoorlijke afstand van Rangoon te kunnen houden. Twee in December 1941 op grote schaal door de vijand uitgevoerde luchtaanvallen op Rangoon, hadden de Japanners zoveel verliezen berokkend, dat geen herhaling meer had plaats gevonden.

Op 5 en 6 Februari 1942 bracht generaal Wavell opnieuw een bezoek aan Birma, tijdens hetwelk hij tot de slotsom kwam dat versterking van het front aldaar geboden was. Derhalve stelde hij voor, de oorspronkelijk voor Java bestemde 7e Pantser Brigade in Birma in te zetten, met welk voorstel werd ingestemd.

Doch niet alleen in het noordwesten van het ABDA-gebied dreigde gevaar, ook het oostelijk gedeelte eiste bijzondere aandacht op.

Tegen het eind van Januari 1942 moest rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat de verbinding tussen Nederlands-Indië en Australië zou worden afgesneden, weshalve generaal Wavell besloot te trachten, de bezetting van Koepang – in de nabijheid waarvan een belangrijk vliegveld was gelegen – te versterken.

Hoewel de generaal in beginsel niet genegen was, de kleine garnizoenen buiten Java te versterken, was er, met het oog op het verzekeren van de aanvulling van de luchtstrijdkrachten, alles aan gelegen aan de Australische Regering te verzoeken, een bataljon infanterie van Darwin naar Koepang te zenden, terwijl met de Amerikanen werd overeengekomen, een batterij luchtdoelartillerie van Java naar Koepang te verplaatsen. Na enige aarzeling stemde de Australische Generale Staf toe. Het Australische bataljon vertrok van Port Darwin op 15 Februari 1942. Juist omstreeks deze tijd werden verschillende aanwijzingen ontvangen, dat een Japanse aanval op Timor spoedig was te verwachten en dat de vijand op de hoogte was van onze pogingen om het garnizoen van Koepang te versterken. Om deze reden besloot de generaal op 16 Februari 1942, de desbetreffende orders in te trekken; het convooi keerde naar Darwin terug, werd zwaar gebombardeerd, doch wist op 18 Februari 1942 Australië weer te bereiken.

Intussen was de toestand op Malakka veel slechter geworden. Op 20 Januari bracht generaal Wavell wederom een bezoek aan Malakka, gedurende

welk bezoek hij tot de slotsom kwam, dat er weinig kans was, Johore te behouden.

Op 21 Januari 1942 stelde hij de Britse Regering in kennis met het feit dat Singapore een aanval uit het noorden moeilijk zou kunnen weerstaan.

De gevechten in Johore bleven zich in ongunstige zin ontwikkelen, zodat het gevaar groot werd, dat de Britse troepen aldaar zouden worden vernietigd, voordat de te verwachten versterkingen zouden zijn aangekomen.

Een geslaagde Japanse landing ter hoogte van Endau op de oostkust van Malakka was oorzaak, dat de generaal de commandant van de strijdkrachten op Malakka machtigde, de Britse troepen op het Singapore-eiland te doen terugtrekken, zodra laatstgenoemde dat noodzakelijk mocht achten.

Op 29 Januari 1942 werd op het ABDA-Command bericht ontvangen, dat het terugnemen van de troepen in de nacht van 30 op 31 Januari 1942 zou plaatshebben.

Op 30 Januari 1942 vertrok generaal Wavell wederom naar Singapore om aldaar de verdediging van het eiland te bespreken. Door het loslaten van het vasteland van Malakka kwamen drie van de vier vliegvelden op het Singapore-eiland onder bereik van de Japanse artillerie te liggen. De vijandelijke luchtaanvallen op deze vliegvelden, welke in de laatste weken in belangrijke mate waren toegenomen, waren oorzaak geweest, dat de squadrons bombardementsvliegtuigen naar bases op Sumatra waren gezonden. Nu de vliegvelden aan vijandelijk artillerievuur waren blootgesteld, was het zelfs niet meer verantwoord daar de jagers gestationneerd te laten. Ook deze werden voor het grootste gedeelte op Sumatra teruggetrokken, alwaar zij bij de luchtverdediging van de door de val van Malakka zo belangrijk geworden vliegvelden, werden ingeschakeld.

Het is nu eenmaal onmogelijk, zwakke luchtstrijdkrachten te handhaven binnen vliegbereik van de bases van een vijandelijke luchtmacht. Tracht men dit toch te doen, dan leidt dit tot een verlies van de vliegtuigen zonder dat dit de grondtroepen aanmerkelijk verlichting brengt. Niettemin werd één squadron jagers op Singapore-eiland achtergelaten teneinde aan de landstrijdkrachten aldaar althans nog enige luchtsteun te kunnen geven.

Van de aldaar samengetrokken troepen was de 18e Britse Divisie practisch nog geheel intact. Verder werd beschikt over de 8e Australische Divisie, bestaande uit de brigades, welke door uit Australië gekomen aanvullingen weer op sterkte waren gebracht, en over 4 tot 5 brigades, samengesteld uit Britse en Brits-Indische eenheden.

Generaal Wavell hoopte dat deze strijdkrachten door het voeren van een actieve verdediging in staat zouden zijn, Singapore-eiland nog enige maanden te behouden.

Reeds in de nacht van 8 op 9 Februari 1942 echter voerden de Japanners met succes een landing uit op de noordwestkust van het eiland en wisten zij

door het toepassen van hun infiltratietactiek in het aangrenzende terrein een belangrijk succes te boeken. Op 10 Februari 1942 bracht de generaal een laatste bezoek aan Singapore; hij gelastte een tegenaanval met alle beschikbare troepen en verliet in de ochtend van de 11e Februari het eiland, met weinig vertrouwen in het behoud van dit belangrijke sleutelpunt.

De 15e Februari viel Singapore, waardoor Zuid-Sumatra in de frontlijn kwam te liggen. Hoewel generaal Wavell de uit stategisch oogpunt zo grote betekenis van dit gebied zeer zeker had ingezien, hadden de middelen ontbroken om een blijvend bezit te verzekeren.

Singapore had grotere betekenis en al hetgeen aan krachten beschikbaar kwam, diende voor het behoud daarvan te worden ingezet. Hierdoor was Zuid-Sumatra in het gedrang gekomen.

Op verzoek van de generaal had de Commandant van het K.N.I.L. begin Februari één bataljon infanterie ter versterking naar Zuid-Sumatra gezonden en was de verplaatsing gelast van 32 stukken luchtdoelgeschut van Singapore naar de vliegvelden in de nabijheid van Palembang. Ongelukkigerwijze waren verschillende schepen, die deze vuurmonden en bijbehorende munitie vervoerden, door de vijand tot zinken gebracht, zodat ten slotte slechts een klein gedeelte van het uit Singapore af komstige luchtdoelmaterieel voor de verdediging van de vliegvelden in Zuid-Sumatra kon worden ingezet.

Op 14 Februari 1942 ging de vijand over tot de aanval op dit gebied. Deze werd ingeleid door een actie van parachutisten en had uiteindelijk tot gevolg, dat Palembang en omgeving op 15 Februari 1942 in zijn handen vielen.

Weldra was het duidelijk dat Zuid-Sumatra niet zou kunnen worden behouden. Derhalve werd aan de inmiddels in Oosthaven aangekomen twee schepen met versterking, opdracht gegeven naar Java te vertrekken, teneinde aldaar tegen de weldra te verwachten Japanse aanval te worden ingezet.

Aan boord van deze schepen bevonden zich: een squadron van 3rd Hussars met lichte tanks, de vooruitgezonden afdelingen van het Australische Legerkorps, o.m. bestaande uit één pionier bataljon (zonder uitrusting) en één mitrailleur bataljon (zonder mitrailleurs).

Op 16 Februari 1942 stelde generaal Wavell de Gezamenlijke Chefs van Staven in kennis met zijn mening in zake de mogelijkheid van verdediging van Java. Hij zag de toestand aldus.

Rekening moest worden gehouden met de waarschijnlijkheid dat de Japanners reeds vóór eind Februari 1942 pogingen zouden doen om op Java te landen. Met de beschikbare zee-, land- en luchtstrijdkrachten was het niet mogelijk deze aanval af te slaan. Derhalve rees de vraag of het Australische Legerkorps nog wel op dit eiland diende te worden ingezet. De generaal was van mening, dat het inzetten van deze troepen de mogelijkheid van verdediging van Birma dan wel Australië niet nadelig mocht beïnvloeden. Der-

halve gaf hij in overweging, het Australische Legerkorps, dat eerst midden April 1942 op Java zou kunnen zijn aangekomen, naar Birma te zenden. Eveneens beval hij aan, een groot aantal zware bombardementsvliegtuigen in Birma te stationneren.

Op 18 Februari 1942 vestigde generaal Wavell nogmaals de aandacht op het feit, dat een verdediging van Java met kans op succes zeer twijfelachtig was te achten.

Intussen waren de Japanners er in geslaagd, zich in de nacht van 18 op 19 Februari 1942 van het vliegveld in het zuidelijk gedeelte van het eiland Bali meester te maken.

In het bezit hiervan, zomede van de luchtbases op Zuid-Sumatra, Borneo en Celebes, zou de vijand met zijn overmachtige luchtstrijdkrachten de op Java gebaseerde geallieerde vliegtuigen elke actie kunnen ontzeggen, waardoor hij zijn landingen op dat eiland vrijwel ongestoord zou kunnen uitvoeren.

Op 19 Februari 1942 waarschuwde generaal Wavell de Gezamenlijke Chefs van Staven dat de ter beschikking zijnde vliegtuigen het nog hoogstens 14 dagen zouden kunnen volhouden, doch reeds twee dagen later bracht hij deze 14 dagen terug tot één week.

Op 21 Februari 1942 werd de beslissing ontvangen, dat Java tot het uiterste moest worden verdedigd en dat aan generaal Wavell vrijheid werd gelaten, de voor Nederlands-Indië bestemde versterkingen van zee- en luchtstrijdkrachten alsnog aan te trekken, doch dat de oorspronkelijk voor Java bestemde versterkingen van de landmacht elders zouden worden ingezet.

ONTBINDING VAN HET COMMANDO

Tevens werd opgedragen om het hoofdkwartier van het ABDA-Command naar een gebied buiten Java over te brengen. Generaal Wavell stelde echter voor, het niet te verplaatsen doch te ontbinden en de zee-, lucht- en landstrijdkrachten weer onder commando van de respectievelijke Nederlandse Commandanten te stellen.

Dit voorstel werd goedgekeurd; op 25 Februari 1942 werd generaal Wavell van het ABDA-Command ontheven en belast met het commando over Brits-Indië en Birma.

De volgende aantallen geallieerde troepen bleven naast de Nederlandse troepen op Java achter:

a. Ongeveer 5500 Britten, voornamelijk personeel, ingedeeld bij luchtdoelbatterijen en bij de diensten.

b. Ongeveer 6000 man van de R.A.F., over het algemeen niet bewapend en zonder vliegtuigen, aangezien deze in de strijd verloren waren gegaan.

c. Ongeveer 3000 Australiërs, in hoofdzaak behorende tot het pionier bataljon en het mitrailleur bataljon, welke waren ingezet voor de verdediging van vliegvelden; voorts nog enig administratief personeel.

d. Ongeveer 500 Amerikanen, t.w. officieren en manschappen van het 2e Bataljon van het 131e Field Artillery Regiment waaraan een gedeelte van de staf van de 26e Field Artillery Brigade was toegevoegd.

Een van de laatste maatregelen van Generaal Wavell was geweest het geven van orders, dat een aantal jachtvliegtuigen per „Langley" naar Java zou worden verscheept. Dit schip werd echter ter hoogte van Tjilatjap door een Japans luchtbombardement tot zinken gebracht, zodat ook deze waardevolle aanvulling verloren ging.

Generaal Wavell vat aan het eind van het door hem ingediende rapport zijn bevindingen als volgt samen:

„De voornaamste oorzaak van onze mislukte actie in de Z.W.Pacific was gelegen in het feit, dat de vijand aan de hand van een eenvoudig opgezet plan in een snel tempo oprukte en ons geen tijd werd gelaten, de krachten te verzamelen, welke nodig waren om onze zwakte te herstellen.

De operaties in de lucht hebben een belangrijke rol gespeeld. Onze zeestrijdkrachten, ook al zouden zij sterker zijn geweest, zouden geen betere resultaten hebben behaald, aangezien de vijand het overwicht had in de lucht.

Over het algemeen is de invloed, welke het Japanse luchtoverwicht op de landoperaties heeft gehad, overdreven voorgesteld. De materiële schade en het verlies aan mensenlevens waren betrekkelijk gering; de morele invloed was echter groot.

De Japanse operaties in de lucht waren goed opgezet; van het plaatselijk overwicht werd telkenmale goed gebruik gemaakt bij het dekken van de voortwaartse bewegingen van de Japanse zee- en landstrijdkrachten. Hun piloten waren goed geoefend en het type van de vliegtuigen was met veel zorg en rekening houdend met de uit te voeren operaties, ontworpen.

In het bijzonder brachten de jagers, met een actieradius van 700 mijl, de Japanners grote voordelen.

Toch is het mijn vaste overtuiging, dat het Japanse luchtwapen niet zo bijzonder machtig is, nóch wat het aantal vliegtuigen, nóch wat de prestaties betreft, wanneer het een gelijkwaardige tegenover zich treft.

De door hen toegepaste methodes hebben steeds een vaste vorm en het boven Rangoon gevoerde luchtgevecht heeft aangetoond, dat individueel de piloten en de vliegtuigen (mits niet van een verouderd type) van de Geallieerden hun de baas zijn.

Op papier zou in Februari of Maart 1942 in Nederlands-Indië aanwezig zijn geweest een geallieerde luchtmacht, welke een redelijke kans bood het luchtoverwicht te behalen. In werkelijkheid waren de aangekomen versterkingen nauwelijks voldoende om de geleden verliezen aan te vullen en later, toen de Japanners hun vliegtuigbases in de nabijheid van Java hadden ingericht, was de geallieerde luchtmacht al spoedig verpletterd.

Het denkbeeld, dat de luchtstrijdkrachten doeltreffend zouden kunnen opereren zonder een behoorlijke grondorganisatie, is zeer gevaarlijk gebleken; hun verplaatsbaarheid is in wezen slechts beperkt en zeker niet groter dan van landstrijdkrachten, tenzij wordt beschikt over middelen om vliegtuigen te verplaatsen en over een voldoend aantal vliegvelden.

Het Japanse operatieplan voor de verovering van Malakka en Nederlands-Indië was eenvoudig en methodisch van opzet.

Om de een of andere reden voerde de vijand, tot kort voor het eind van de strijd, weinig aanvallen uit op schepen, oorlogsschepen uitgezonderd.

Onze convooien moesten nauwe vaarwaters volgen, doch wisten over het algemeen ongeschonden hun doel te bereiken, terwijl de haven Tandjong Priok, waar op een zeker ogenblik 120 schepen lagen, niet werd aangevallen.

De Japanse landingen op Borneo, Celebes en op de andere eilanden werden steeds verricht met een grote overmacht en met steun van aanzienlijke zee- en luchtstrijdkrachten, teneinde de aldaar gelegerde kleine garnizoenen te verpletteren. Op Malakka, waar het verschil in sterkte minder groot was, werden onze troepen door de beter getrainde Japanse troepen omtrokken.

De strijd op het eiland Singapore werd beheerst door de Japanse infiltratietactiek en door het grote luchtoverwicht, dat uit een moreel oogpunt een zeer nadelige invloed op de geallieerde troepen had, hetgeen oorzaak was dat weifelend werd opgetreden en de geboden weerstand als teleurstellend moest worden gekenmerkt.

Tegen het einde werden de operaties nadelig beïnvloed door het feit, dat de schepen, waarin de versterkingen werden aangebracht, niet oordeelkundig waren beladen; in dit verband wordt gewezen op het aankomen van een schip met het personeel van een mitrailleurbataljon, terwijl de mitrailleurs waren geladen in een ander schip, dat vele dagen later aankwam.

Somtijds gingen twee of drie weken heen, voordat een brigadegroep in zijn geheel op de plaats van bestemming was verzameld.

Uit een oogpunt van economisch beladen van de schepen mag dat nodig zijn geweest, uit een tactisch oogpunt was het niet verantwoord.

De situatie in de Z.W.Pacific toonde veel gelijkenis met die, toen een jaar tevoren steun aan Griekenland werd gegeven.

Het zou toen wellicht voorzichtiger zijn geweest Griekenland aan zijn lot over te laten en te trachten Kreta te behouden. Het zou wellicht voorzichtiger zijn geweest, Nederlands-Indië los te laten en Birma en Australië veilig te stellen. Doch overmatige voorzichtigheid heeft nooit slagen of oorlogen doen winnen en uit een politiek oogpunt zou het ondenkbaar zijn geweest, onze stoutmoedige bondgenoten, de Nederlanders, in de steek te laten, evenals zulks een jaar tevoren ten aanzien van de dappere Grieken onmogelijk zou zijn geweest.

Onze hulp aan Griekenland kostte ons Kreta en bracht ons in grote moeilijkheden in de Middellandse Zee, onze poging om Nederlands-Indië te behouden heeft ons Birma gekost en was oorzaak dat het behoud van India en Ceylon in gevaar werd gebracht.

In beide gevallen werd echter de juiste beslissing genomen.

De prestaties van de Geallieerden in de Z.W.Pacific, hoewel zonder succes, hebben ongetwijfeld de vijand zware verliezen bezorgd.

De dappere aanvallen van de Nederlandse, Britse en Amerikaanse oorlogsschepen en vliegtuigen op overmachtige vijandelijke strijdkrachten en onder de meest ongunstige omstandigheden zijn zeker niet als tevergeefs te beschouwen."

Ten slotte liet generaal Wavell zich in zijn rapport zeer waarderend uit over de prestaties van de Nederlandse Commandanten, die onder zijn bevelen hadden gediend, t.w. de vice-admiraal Helfrich, de luitenant-generaal ter Poorten en de generaal-majoor v. Oyen.

Zijn uitspraak, dat door de poging om Nederlands-Indië te behouden, Birma verloren is gegaan, doet wel eigenaardig aan.

Volgens eigen opgave van de generaal waren voor de verdediging van Nederlands-Indië, boven de beide Australische bataljons op Timor en op Ambon, niet meer dan ongeveer 15 000 man (in hoofdzaak luchtdoelartilleristen en grondpersoneel van de R.A.F.) aan geallieerde troepen ingezet, welke troepen, voor zover zij van Malakka afkomstig waren, zeer slecht waren uitgerust.

Het is dan ook zeer sterk te betwijfelen of deze strijdkrachten, indien zij in Birma waren gebruikt, van invloed zouden zijn geweest op het behoud van dit gebied.

HOOFDSTUK V

DE IN DE PHILIPPIJNEN GEVOERDE ACTIE

(zie schetskaart nr 2)

DE VERDEDIGINGSMIDDELEN [1])

De Philippijnen vormen evenals Indonesië een eilandenrijk, hetwelk een 3000 grotere en kleinere eilanden omvat, doch een geringere oppervlakte beslaat dan laatstgenoemde archipel.

Het gehele gebied vormt als het ware een brug tussen Indonesië en Formosa, waardoor zowel de strategische als de politieke betekenis volkomen is gekarakteriseerd.

De grootste en belangrijkste twee eilanden zijn Luzon, waarop de hoofdstad Manila ligt, en Mindanao, waarop Davao, waar zich een sterke Japanse kolonie bevond van ± 30 000 zielen.

Cavite, gelegen aan de mooie ruime baai van Manila, met haar door kustversterkingen afgesloten ingang, was als vlootbasis ingericht.

Van het Amerikaanse leger was in 1940 ± 15 000 man (rond 1 divisie) op het hoofdeiland Luzon gelegerd.

De vorming van een Philippino-weermacht, welke op 1 Juli 1946 bij het verkrijgen van de op die datum in uitzicht gestelde volledige onafhankelijkheid, met de verdediging van de Philippijnen zou worden belast, was opgedragen aan een Amerikaanse missie onder leiding van generaal Mac Arthur.[2])

Bedoelde commissie diende het voorstel in, de opbouw van het leger met het oog op de kosten en opleiding, geleidelijk over 10 jaar verdeeld te doen plaats hebben. Het leger zou omvatten een klein beroepsleger (930 officieren en ± 10 000 man) en een groot reserveleger, terwijl mede tot het leger zouden behoren enige luchtstrijdkrachten en een aantal zeer lichte bovenwater strijdkrachten. De bestaande kustverdedigingswerken zouden bij het vertrek van het Amerikaanse leger worden instandgehouden.

Ten behoeve van het vormen van het reserveleger zou een dienstplicht worden ingesteld, lopende van het 21ste tot het 50ste levensjaar. De eerste oefeningstijd werd gesteld op 5½ maand, waarbij gerekend werd op een

[1]) Bewerkt aan de hand van:

a. Enige indrukken van de Philippijnen door F. G. L. Weijerman, I.M.T., Aug. en Sept. 1940.

b. De defensie van de Philippijnen, I.M.T. Oct. 1941.

c. General Wainwright's Story edited by Robert Considine.

d. The War Reports of General of the Army George C. Marshall, General H. H. Arnold, Admiral Ernest King.

[2]) General Mac Arthur werd na zijn pensionnering als Chef van de Amerikaanse Generale Staf, ter beschikking gesteld van het Philippijnse gouvernement, hetwelk hem de rang van maarschalk verleende, een rang die in de Verenigde Staten niet bestaat.

vooroefening, welke reeds in een eenvoudige vorm zou aanvangen op de lagere school en geleidelijk zou worden uitgebreid en onderhouden door week-end cursussen. Men hoopte op die wijze in 1966 over ruim een millioen afgerichte soldaten te kunnen beschikken.

Voorts lag het in de bedoeling, een aantal snelle bommenwerpers met grote actieradius aan te schaffen, alsmede vliegtuigen voor de onmisbare samenwerking met de grondstrijdkrachten.

De aan de commissie verstrekte opdracht was zeer moeilijk, aangezien zij de defensie voor het eilandenrijk moest opzetten met een voor dit doel zeer gering bedrag, totaal 80 millioen pesos (ongeveer 100 millioen gulden), te verdelen over 10 jaar. Aan de zee- en luchtstrijdkrachten kon dan ook niet veel geld worden besteed, zodat de verdediging in hoofdzaak zou worden gevoerd door grondtroepen, die zouden worden verspreid over een groot aantal eilanden met precaire onderlinge verbindingen.

Toen in de loop van 1941 de spanning in de Pacific toenam, verkeerde de vorming van het Philippino-leger nog slechts in een beginstadium. De eerste lichting dienstplichtigen was in Januari 1937 opgekomen, zodat in 1941 bij de verdediging van de Philippijnen geen grote wissel op de bevolking kon worden getrokken en het dus zaak was, het Amerikaanse contingent zoveel doenlijk te versterken. Door de noodzaak, aan de materieelvoorziening van de geallieerde strijdkrachten in Europa voorrang te verlenen, was het eerst in Juli 1941 mogelijk, met het zenden van materieel en voorraden een aanvang te maken.

Op 28 Augustus 1941 werden de eerste „vliegende forten" (B.-17's) naar de Philippijnen overgevlogen. In de eerste week van November 1941 was hun aantal tot 35 aangegroeid.

Inmiddels was in de bevelvoering wijziging gebracht. Het hoofd van de missie, generaal Mac Arthur, werd op 26 Juli 1941 in activiteit hersteld en belast met het commando over alle Amerikaanse troepen in het Verre Oosten.

In Augustus 1941 werd de Philippine National Army gemobiliseerd.

Aan grondtroepen beschikte generaal Mac Arthur over:

a. *Amerikaanse troepen:*

1. Eén divisie, samengesteld uit drie regimenten infanterie, één regiment veldartillerie, één regiment genietroepen en de nodige diensten, gecommandeerd door de generaal-majoor Wainwright.
2. Een regiment cavalerie (het 26e).
3. Vier zwakke regimenten kustartillerie, bestemd voor havenverdediging en voor de verdediging van de vier versterkte eilanden (waarvan Corregidor verreweg het belangrijkste was) in de baai van Manila. Twee van

deze regimenten leverden de bediening voor het zware kustgeschut in vaste opstelling (30 en 35,6 cm). Het derde was uitgerust met mobiel geschut van 15,5 cm, het vierde met luchtdoelgeschut.

b. Het Philippijnse leger, bestaande uit drie divisiën, de 31e, 71e en 91e Divisie, die slechts een geringe graad van geoefendheid bezaten, terwijl de 71e en 91e Divisie bovendien lang niet op sterkte waren.

Geen enkele divisie had een anti-tankbataljon, terwijl er een groot tekort aan transport- en verbindingsmiddelen bestond. Voorts werd niet over voldoende munitie beschikt. Over het algemeen kan gezegd worden, dat het grootste deel van het Philippijnse leger ongeoefend was en geleid werd door onervaren Philippijnse officieren.

Pogingen om de strijdmacht op de Philippijnen van ander materieel en personeel te voorzien dan de hiervoor vermelde vliegtuigen met hun bemanningen, faalden. In October 1941 waren in de Verenigde Staten 20 000 man volledig uitgeruste troepen gereed om te worden overgebracht, terwijl aan voorraden 500 000 ton ter verscheping waren opgeslagen. In totaal zouden in de maanden November en December 1941 elf troepenschepen en twaalf vrachtschepen naar de Philippijnen vertrekken. Respectievelijk zes en negen hiervan waren op 8 December 1941 onderweg; zij kregen toen de opdracht hun route te wijzigen en naar een bevriende haven op te stomen. Het resultaat was, dat de Philippijnen van deze aanvulling verstoken bleef en gedurende de oorlogvoering op de reeds aanwezige krachten en middelen was aangewezen. Een groot nadeel bleek nu de gebrekkige industrie in de Philippijnen, waardoor de voorziening van de legeronderdelen op de verschillende eilanden van allerlei benodigdheden uiterst moeilijk werd.

DE ACTIE OP HET EILAND LUZON [1])

Het operatieplan luidde als volgt.

De strijdmacht zou in hoofdzaak geconcentreerd worden op Luzon. Mochten de Amerikaanse en Philippijnse troepen er niet in slagen Japanse landingen op dit eiland af te slaan, dan zouden zij onder het voeren van vertragende acties terugtrekken op het schiereiland Bataän. Vermeend werd, dat zij aldaar wel zes maanden zouden kunnen standhouden, in welke tijd uit de Verenigde Staten hulp zou komen opdagen.

De algemene gedachte was, dat de Japanners niet vóór April 1942 een aanval zouden inzetten. Het liep echter anders; reeds op 8 December 1941 had het voornaamste vliegveld „Clark Field" een hevig bombardement te verduren. De aldaar gebaseerde B.-17's werden verrast en gingen verloren.

1) Samengesteld aan de hand van: „General Wainwright's Story" bewerkt door Robert Considine.

Ook de Amerikaanse jachtvliegtuigen, die in de morgen van genoemde dag ongedeerd waren gebleven doordat zij tijdig waren opgestegen, leden des middags, toen zij bezig waren hun benzinevoorraad aan te vullen, zware verliezen door een bombardement van Japanse vliegtuigen. De aan de Amerikaanse luchtmacht toegebrachte klap was oorzaak, dat de Japanners er in slaagden, nagenoeg ongestoord met hun landingsvloten naar Luzon op te stomen.

Het gros van de Amerikaanse en Philippijnse troepen op Luzon was in het noordelijk gedeelte van het eiland gestationneerd omdat de Japanse aanval aldaar werd verwacht.

Op 10 December 1941 hadden te Aparri op de noordkust en te Vigan op de westkust van Luzon de eerste landingen plaats. Generaal Wainwright, commandant in Noord-Luzon, zette hiertegen niet zijn hoofdmacht in, aangezien hij dit eerste Japanse optreden beschouwde als een poging om troepen te onttrekken aan het gebied rond de Lingayen Golf, waar een grootscheepse landing het waarschijnlijkst werd geacht. Dat hij goed had gezien, bleek wel, toen op 20 December 1941 een transportvloot van een belangrijke sterkte ter hoogte van Bauang voor de kust verscheen.

De Japanners debarkeerden ongehinderd, doordat het Amerikaanse operatieplan voorschreef dat niet de landende, doch de reeds gelande vijand zou worden aangegrepen. Laatstbedoelde aanval had echter weinig resultaat doordat er onvoldoende operatieruimte tussen het gebergte en de kust bleek te zijn, om deze actie met succes te kunnen voeren. Het is dan ook aan gerechte twijfel onderhevig of generaal Wainwright, zelfs indien hij over getrainde troepen zou hebben beschikt, er in zou zijn geslaagd de Japanse opmars tot staan te brengen.

De oorspronkelijke opdracht werd gewijzigd; de troepen in Noord-Luzon kregen tot taak, de Japanse opmars te stuiten in een oost-west lopende lijn door San Fernando.

Op 22 en 23 December hadden hevige gevechten plaats, waarbij voornamelijk het 26e Cavalerie Regiment zich bijzonder onderscheidde. De Japanners oefenden een zo zware druk uit op de Philippijnse troepen, dat deze uiteindelijk moesten wijken.

Ook op Zuid-Luzon had de vijand ter hoogte van Legaspi op 11 December een landing verricht, blijkbaar met de bedoeling om de aandacht van Noord-Luzon af te leiden.

Deze bedreiging werd niet ernstig genoeg geacht om bijzondere maatregelen te nemen. Iets anders werd het, toen de Japanners op 23 en 24 December zowel op de west- als oostkust op een afstand van ± 100 km zuid van Manila troepen aan land zetten.

Deze landingen waren oorzaak, dat generaal Mac Arthur besloot tot de laatste phase van het operatieplan over te gaan, t.w. de terugtocht naar

Bataän. Op 25 December 1941 verplaatste hij het te Manila gevestigde hoofdkwartier naar het eiland Corregidor en Manila werd enige dagen daarna tot open stad verklaard.

Het was geen gemakkelijke opdracht voor generaal Wainwright, 28 000 man – waarvan 25 000 ongeoefend en verspreid over een uitgestrekt gebied – te doen terugtrekken, te meer niet, omdat de Japanse opmars in belangrijke mate moest worden vertraagd om de in Zuid-Luzon opgestelde troepen voldoende gelegenheid te geven, langs de baai van Manila het schiereiland Bataän te bereiken.

De terugtocht, welke geheel was voorbereid, ving op 24 December 1941 aan en had in vijf etappes plaats. Het eerste gedeelte kon vrijwel ongestoord worden uitgevoerd; het laatste gedeelte leverde grotere moeilijkheden op. De Japanners zetten er alles op, de in Zuid-Luzon gelegerde eenheden de aftocht naar Bataän te beletten. Hevige gevechten hadden op 31 December 1941 ter hoogte van San Fernando plaats, doch dank zij de door de 11e en 21e Divisie geboden tegenstand, wisten de troepen uit Zuid-Luzon Bataän te bereiken, zij het dan ook ten koste van door de noordelijke onderdelen geleden zware verliezen. Van de 28 000 oorspronkelijk in Noord-Luzon opgestelde troepen kwamen slechts 16 000 man, en dan nog in slechte conditie, op Bataän aan.

DE VERDEDIGING VAN BATAÄN [1])

De Amerikaanse en Philippijnse troepen op Bataän werden tot 2 korpsen geformeerd. Deze richtten zich ter verdediging in, het Ie Korps onder generaal Wainwright tussen Moron en de westelijke helling van de 1100 m hoge Mount Silanganan, het IIe Korps onder generaal Parker tussen de oostelijke helling van genoemde berg en Abucay aan de Baai van Manila.

Aangezien het niet mogelijk was gebleken, de Japanse blokkade van de Philippijnen te doorbreken, was de bevoorrading van het leger kritiek geworden. Zo was men gedwongen, bij de aankomst van de troepen op Bataän, de rantsoenen tot de helft te verminderen.

Op 15 Januari 1942 begonnen de Japanners zich tegen de vorenaangegeven stelling te ontwikkelen en deze langs de hellingen van de Mount Silanganan te infiltreren. Ook de westelijke vleugel van het Ie Korps kwam onder zware druk te staan nadat de vijand er op 16 Januari 1942 in was geslaagd, in de nabijheid van Port Binanga voet aan wal te zetten.

Niettegenstaande de heldhaftige tegenstand van het 26e Cavalerie Regiment, wisten de Japanners op 21 Januari 1942 door te dringen naar de weg tussen Moron en Bagac, waardoor de 1e Philippijnse Divisie van het Ie Korps dreigde te worden afgesneden. Wel slaagde deze divisie er in op 26

[1]) Samengesteld aan de hand van: „General Wainwright's Story" bewerkt door Robert Considine.

Januari Bagac langs de kust te bereiken, doch zij had alle zware wapens en transportmiddelen moeten vernietigen of achterlaten. Ook de druk op het IIe Korps was in belangrijke mate toegenomen, zodat generaal Mac Arthur op 26 Januari opdracht gaf, tot de terugtocht naar Bagac en het terrein oost daarvan over te gaan.

Inmiddels was er nog geen verbetering in de voedselvoorziening gekomen. Integendeel, de toestand verergerde, doordat naar het schiereiland Bataän getrokken vluchtelingen ook moesten worden gevoed. Zo was men er toe overgegaan, alle paarden van het 26e Cavalerie Regiment dood te schieten, teneinde in de behoefte aan vlees tegemoet te komen.

De troepen leden honger, hadden zowel overdag als 's nachts grote hitte te verduren en werden geteisterd door malaria, terwijl over slechts weinig kinine werd beschikt. In deze toestand wachtten zij de vijand in de nieuwe stellingen af.

Zijn eerste aanval kwam uit het zuiden. Reeds tijdens de terugtocht der Amerikanen en Philippino's op hun tweede lijn, landden de Japanners op vier verschillende plaatsen op de Z.W.kust van het schiereiland. Na twaalf dagen strijd gelukte het, hen weer in zee terug te drijven. Er werden bij deze actie zeer grote verliezen geleden; zo bleef van één van de bataljons, ter sterkte van 1 majoor, 4 kapiteins, een volledige bezetting aan luitenants en 600 man, slechts 212 man onder commando van een 2e luitenant over.

Gedurende de aan de kuststrook gevoerde strijd, begonnen de Japanners ook aanvallen in front uit te voeren.

Zij slaagden er in, een één mijl brede bres te slaan in de Philippijnse linies, doch een verder doordringen werd hun belet. Veertien dagen lang werd zwaar gevochten en eerst op 17 Februari 1942 kon het Ie Korps melden, dat het de toestand weer beheerste.

De 10e Maart 1942 bracht een wijziging in het commando. Generaal Mac Arthur ontving opdracht, zich naar Australië te begeven teneinde aldaar het commando in het gebied van de Z.W. Pacific op zich te nemen. Generaal-majoor Wainwright werd nu met het commando over alle in de Philippijnen aanwezige strijdkrachten belast. Op dat ogenblik was de dislocatie op Luzon als volgt.

Op Bataän 60 000 man, t.w. het Ie Korps (25 000 man) en het IIe Korps (35 000 man). In het noorden van Luzon verschillende guerillatroepen ter gezamenlijke sterkte van ± 2000 man. Op Corregidor: 10 000 man.

Aan Marine: 4 motortorpedoboten en 3 kleine mijnenvegers, terwijl slechts over 1 vliegtuig, een P-40, werd beschikt.

Al spoedig moesten de rantsoenen weer met 1/3 worden verminderd, wilde men het tot eind April 1942 kunnen uithouden. Aanvulling was dus dringend geboden. Middelen om de Philippijnen van voedsel en munitie te voorzien werden niet onbeproefd gelaten. Van de zeven uit Australië ge-

zonden schepen wisten er drie Cebu te bereiken, vanwaar werd getracht het geïsoleerde Bataän schiereiland per onderzeeër van het nodige te voorzien. Op die wijze had slechts op een geringe schaal aanvulling plaats.

Tegen eind Maart 1942 zetten de Japanners een grootscheepse aanval in op het Ie en IIe Korps; vooral het IIe Korps kreeg het zwaar te verantwoorden. Op 3 April 1942 gelukte het hun de opstellingen van het IIe Korps binnen te dringen en op 5 April werd dit korps teruggedreven. Ook op het Ie Korps werd een zware druk uitgeoefend. De Japanners wisten steeds weer verse eenheden in te zetten tegen de uitgeputte Philippijnse troepen. Op 8 April was de toestand op Bataän zo onhoudbaar geworden, dat de bevelvoerende generaal gedwongen was, zich met het restant van zijn troepen in de nacht van 8 op 9 April 1942 over te geven. Ongeveer 2000 mannen en vrouwen, onder wie een groot aantal verpleegsters, waren er nog die nacht in geslaagd om naar Corregidor over te steken. Gevechtswaarde had deze groep echter niet meer.

DE STRIJD OP CORREGIDOR [1]

Op Corregidor, een rotsachtig eiland met een oppervlakte van 2 vierkante mijl, werd nu de strijd verbeten voortgezet. Beschikbaar waren 11 000 man en aan geschut 2 moderne 30 cm kanonnen, 12 mortieren van 30 cm, enig middelbaar kustgeschut, 4 mobiele batterijen van 155 mm en voorts enkele batterijen van 75 mm voor bescherming van de mijnenvelden en 48 vuurmonden van 75 mm, welke langs de kust waren opgesteld.

De vijand, thans in het bezit van de slechts 2 mijl verwijderde zuidpunt van Bataän, opende vandaar, zowel als van het op 6 mijl afstand gelegen Cavite, een doorlopend artillerievuur op het eiland. Deze beschietingen gingen zowel overdag als 's nachts gepaard met een onafgebroken luchtbombardement, zodat de in de rots aangelegde tunnel de enige veilige plaats was op het eiland. Ter illustratie diene dat van de 48 aan de kust opgestelde kanonnen van 75 mm er 46 door vuur verloren gingen.

Vorengemelde tunnel had een lengte van ruim 200 m en werd gedekt door een rotslaag van 30 m dikte. De breedte van de hoofdgang bedroeg 7,5 m, de hoogte 4,5 m. Op deze hoofdgang kwamen verschillende 2,5 m brede zijgangen uit, waarin het hospitaal, magazijnen en de staf kwartieren waren ondergebracht. Over het algemeen liet de ventilatie in de tunnel te wensen over, hetgeen voor de genezing van de patienten, waarvan het aantal op 25 April een duizendtal bedroeg, niet bevorderlijk was.

Versterkingen bleven uit. Generaal Wainwright kwam daardoor tot de overtuiging dat het ogenblik weldra zou aanbreken, waarop ook op Corregidor

[1]) Samengesteld aan de hand van: „General Wainwright's Story" bewerkt door Robert Considine.

de toestand onhoudbaar zou worden. Hij richtte derhalve verschillende verzoeken tot generaal Mac Arthur in Australië, pogingen in het werk te stellen om de verpleegsters, die konden worden gemist, van het eiland af te voeren. In de nacht van 29 op 30 April 1942 gelukte het tenslotte aan twee marine-vliegtuigen, Corregidor te bereiken en een aantal verpleegsters te evacueren. Ook verschillende stafofficieren, om wie generaal Mac Arthur speciaal had gevraagd, verlieten bij die gelegenheid het eiland. Bij het maken van een tussenlanding op het meer van Lanao op Mindanao[1]) sloeg één van de toestellen lek, waardoor slechts een deel van de evacué's Australië bereikte. De op Mindanao achtergeblevenen werden later krijgsgevangen gemaakt.

Op 3 Mei slaagden nog enkele verpleegsters en gewonde officieren er in, per onderzeeër te ontsnappen. Dit was echter de laatste gelegenheid, want op 5 Mei wisten de Japanners vaste voet te krijgen op het noordelijk deel van Corregidor en de Philipijnse troepen in de richting van de tunnel terug te drijven.

Op 6 Mei 1942 10.15, toen de Japanners reeds tot op 500 m van deze tunnel waren genaderd, bleef generaal Wainwright niets anders over dan om een wapenstilstand te verzoeken. Enkele uren tevoren had hij aan de commandant van de Philippijnse troepen op Mindanao bericht gezonden, dat zijn troepen onder rechtstreeks bevel van generaal Mac Arthur in Australië werden gesteld, zulks met de bedoeling om een capitulatie tot Corregidor en de andere drie versterkte eilanden in de baai van Manila te beperken.

Dit doel werd niet bereikt; de Japanners eisten overgave van alle in de Philippijnen aanwezige strijdkrachten.

Teneinde represailles op de reeds in handen van de vijand zijnde militairen te voorkomen, zond generaal Wainwright afgezanten naar de op de verschillende eilanden nog aanwezige troepen, met opdracht hen met de eis van de Japanners in kennis te stellen. De commandant op Mindanao nam, na met generaal Mac Arthur in Australië gehouden ruggespraak, het besluit te capituleren. Mindanao was toen reeds als het ware overstroomd door Japanse troepen, zodat van een verder voortzetten van de strijd weinig heil was te verwachten. Op een enkel eiland, b.v. Negros, zetten enkele politie-eenheden hun actie voort, terwijl met de in Noord-Luzon strijdende guerilla-troepen geen contact kon worden verkregen.

Op 9 Juni 1942 verklaarde de Japanse Bevelhebber dat alle georganiseerde weerstand op de Philippijnen was geëindigd; hij aanvaardde op die datum de capitulatie van de Amerikaanse en Philippijnse troepen.

[1]) Aanvankelijk rukten de Japanners, die reeds op 20 December 1941 Davao hadden bezet, waar zij een basis voor hun opmars naar het Z. inrichtten, niet naar het binnenland op, zodat het voor de Amerikanen mogelijk was om op het Lanao meer een basis voor watervliegtuigen te handhaven.

HOOFDSTUK VI

OVERZICHT VAN DE IN MALAKKA EN OP SINGAPORE-EILAND GEVOERDE STRIJD

(zie schetskaart nr 3)

BETEKENIS VAN HET SCHIEREILAND MALAKKA [1])

Hoewel Malakka als rubber en tin producerend gebied voor de oorlogvoering van grote waarde was, ontleende het zijn betekenis uit een oogpunt van defensie in hoofdzaak aan de omstandigheid, dat het behoud ervan noodzakelijk werd geacht voor het ongestoord gebruik van Singapore als vlootbasis.

Deze noodzaak werd eerst in de loop van 1940 ten volle gevoeld; tevoren achtte men de veiligheid van de basis voldoende verzekerd door het vermogen van de Britse vloot, de zeewegen naar Singapore te beheersen. Zodra zij in het Verre-Oosten zou verschijnen, zou zij – zo werd verwacht – afrekenen met alle Japanse zeestrijdkrachten in de nabijheid en de verbindingen afsnijden van alle vijandelijke krachten te land en in de lucht, die zich in de buurt genesteld zouden kunnen hebben.

De op het eiland Singapore gestationneerde land- en luchtstrijdkrachten hadden tot taak, in afwachting van het verschijnen van de Britse vloot, de vijand het bezetten van het eiland te beletten. De periode, gedurende welke zij de vlootbasis zouden moeten verdedigen, werd oorspronkelijk geschat op 70 dagen, de termijn die nodig werd geacht om de Britse vloot te concentreren.

Bij het bepalen van de sterkte der voor de verdediging van de vlootbasis Singapore te bestemmen troepen, werd uitgegaan van de aanname, dat Japan niet bij machte zou zijn, in vorengenoemd tijdsbestek een grote expeditievloot voor Singapore te doen verschijnen, zodat uitsluitend behoefde te worden gerekend op het afslaan van een „coup de main".

De verdedigingswerken werden dienovereenkomstig ontworpen terwijl een bezetting van twee infanterie brigades voldoende werd geacht. Toen in 1939 de internationale spanning in Europa toenam, waardoor de Britse vloot in meerdere mate werd gebonden, moest rekening worden gehouden met de mogelijkheid, dat het concentreren van de Britse vloot nabij Singapore zou kunnen worden vertraagd. Zekerheidshalve werd de vorengenoem-

[1]) Bewerkt naar:
a. Aanhangsel C (Memorandum van Generaal Pownall) van de Memoires van Churchill, Deel VI.
b. „The War in Malaya" door Lieutenant-General A. E. Percival.

de termijn van 70 dagen tot 180 dagen verlengd, hetgeen tot gevolg had dat de sterkte van de bezetting moest worden opgevoerd. Slechts één Brits-Indische brigade kon op dat ogenblik voor aanvulling van het garnizoen worden bestemd.

Het was dus te voorzien, dat de Britse vloot bij de verdediging van Singapore niet die rol zou gaan vervullen die haar vroeger wel was toegedacht. Mede door de ontwikkeling in de loop der jaren van het luchtwapen, diende de defensie van deze vlootbasis nader te worden beschouwd. De groter geworden actie-radius noopte er niet alleen toe rekening te houden met mogelijke aanvallen van op vliegkampschepen gestationneerde toestellen, doch de op de wal gebaseerde vijandelijke vliegtuigen gingen mede een groot gevaar vormen. Hiertegenover stond echter, dat de eigen toestellen bij machte waren hun verkenningen evenzeer over grotere afstand uit te voeren, zodat de luchtmacht ook voor de verdediging van Singapore in belangrijke mate in betekenis toenam.

Tot 1939 beschikte de R.A.F. slechts over één vliegveld op het eiland Singapore. Besloten werd, nog twee vliegbases op het eiland in te richten, terwijl – teneinde de toestellen op zo groot mogelijke afstand van Singapore te kunnen inzetten – tevens werd begonnen met de aanleg van enkele vliegvelden op de oostkust van Malakka en in het noordelijk deel van dit schiereiland, dicht bij de grens met Thailand.

Nu dienen er, wanneer men overgaat tot de aanleg van luchtbases, tegelijkertijd maatregelen te worden genomen voor hun verdediging, welke een tweeledige bedoeling heeft, nl. waarborgen van het eigen gebruik en ontzeggen daarvan aan de vijand. Uitbreiding van het aantal vliegvelden leidt dus tot uitbreiding van de grondstrijdkrachten. Kan men daartoe om enigerlei reden niet of slechts ten dele overgaan, dan dienen aantal en plaats der aan te leggen bases te zijn afgestemd op hetgeen voor hun verdediging wèl aan grondstrijdkrachten beschikbaar is. Aan deze gebiedende eis werd echter niet de hand gehouden.

Bij het uitbreken van de vijandelijkheden werd dan ook in het noorden van Malakka over een groot aantal vliegvelden beschikt, welke door het feit dat zij niet in voldoende mate werden verdedigd, al spoedig in handen van de Japanners vielen, die bij het uitvoeren van hun aanvallen op Singapore van deze velden een dankbaar gebruik maakten.

In de loop van het jaar 1940 werd het duidelijk, dat het, door de noodzaak in de Europese wateren een vloot aan te houden van voldoende sterkte om opgewassen te zijn tegen zowel de Duitse als de Italiaanse vloot, onmogelijk was, een vlootverband van voldoende sterkte naar het Verre-Oosten te zenden, hoezeer de behoefte daaraan zich ook zou doen gevoelen.

Voorts wisten de Japanners door hun opmars in Zuid-China en door het bezetten van Hainan steeds dichter te naderen, waardoor de mogelijk-

heid van een grootscheepse aanval op Singapore in belangrijke mate was toegenomen.

Bovengeschetste verandering in de situatie was oorzaak dat de Chefs van Staven in Londen in Augustus 1940 de positie van Singapore aan een nauwkeurig onderzoek onderwierpen.

Het college kwam tot de volgende conclusies:

a. Zolang Duitsland en Italië niet zijn verslagen of hun vlootsterkte niet drastisch is teruggebracht, zien wij ons gesteld voor het probleem, onze belangen in het Verre-Oosten te moeten verdedigen zonder een voldoend sterke vloot. Ons doel moet zijn, de mate van onvermijdelijke schade te beperken en in elk geval in dat gebied vaste voet te behouden, teneinde in de gelegenheid te zijn, onze positie te herstellen wanneer sterkere strijdkrachten ter beschikking zullen komen.

b. Het is niet langer voldoende, ons te concentreren op de verdediging van het eiland Singapore; thans moeten wij geheel Malakka behouden. Dit brengt uitbreiding van de bestaande land- en luchtstrijdkrachten mede.

c. Bij afwezigheid van een vloot, moet ons beleid er op zijn gericht voornamelijk op de luchtmacht te steunen. Gedurende een zekere periode zal niet kunnen worden gezorgd voor de nodige luchtstrijdkrachten; tot zolang zijn extra landstrijdkrachten nodig.

d. Onze maritieme bouwprogramma's zijn nimmer berekend geweest op een oorlog waarin wij geheel alleen zullen hebben te strijden tegen Duitsland, Italië en Japan. De gunstigste kans dat wij zeestrijdkrachten naar het Verre-Oosten zullen kunnen zenden, is gelegen in de mogelijkheid ener spoedige en met succes bekroonde actie tegen Italiaanse zeestrijdkrachten in de Middellandse Zee.

BESCHIKBARE STRIJDKRACHTEN

Uitgaand van de in de vorige paragraaf vermelde conclusies namen de Chefs van Staven de sterkte van de beschikbaar te stellen strijdkrachten in nadere beschouwing.

a. Luchtstrijdkrachten

Voor de verdediging van Brits-Indië, Birma, Malakka en Hongkong achtten zij als minimum een aantal van 336 vliegtuigen in eerste lijn beslist noodzakelijk.

In November 1940 was in Malakka beschikbaar een totaal van 88 vliegtuigen in eerste lijn, t.w.:

Bommenwerpers:	2 squadrons Blenheims I	24 vlgtn.
Torpedo-bommenwerpers:	2 squadrons Vildebeestes . . .	24 vlgtn.
Verkenningsvlgtn.:	2 squadrons Hudsons (Austr.). .	24 vlgtn.
Vliegtuigen voor:		
alg. opdrachten:	1 squadron Wirraways (Austr.) .	12 vlgtn.
vliegboten:	1 squadron	4 vlgtn.
		88 vlgtn.

Het aantal op Ceylon en in Hongkong aanwezige toestellen was te verwaarlozen.

Van het vorengenoemd aantal vliegtuigen konden alleen de Blenheims en de Hudsons als modern worden aangemerkt, hoewel eerstgenoemde slechts een beperkte actieradius hadden. De vervanging van de Vildebeestes was in de eerste plaats noodzakelijk; de keuze was gevallen op de Beauforts, welke in Australië zouden worden gebouwd. De materialen hiervoor moesten uit de Verenigde Staten en Engeland komen, de aanvoer stagneerde zeer. met als resultaat, dat bij het uitbreken van de vijandelijkheden op Malakka de Vildebeestes nog niet waren vervangen.

De vliegboten waren niet slechts verouderd doch dienden ook grondig te worden nagezien, terwijl de Wirraways alleen geschikt waren als lesvliegtuigen. Vooral bestond er een grote behoefte aan jagers.

Hoewel de Chefs van Staven wel inzagen dat aanvulling van het aantal vliegtuigen in het Verre-Oosten zeer noodzakelijk was, kon hiertoe slechts in een langzaam tempo worden overgegaan, door:

de voorzieningen, nodig voor de oorlogvoering in Egypte;

de omstandigheid, dat nog steeds ernstig rekening moest worden gehouden met een inval in Engeland;

de steun, welke aan de Russische bondgenoot moest worden gegeven.

Het duurde dan ook tot Februari 1941 aleer aanvullingen verschenen. Het waren éénpersoons Brewster Buffalo jachtvliegtuigen, doch hoewel hun aankomst in een grote behoefte voorzag verstreek geruime tijd voordat de daaruit gevormde squadrons geschikt konden worden geacht om aan eventuele operaties deel te nemen. Het grootste gedeelte van de jachtvliegers was afkomstig van opleidingsscholen in Australië en Nieuw Zeeland en beschikte niet over oorlogservaring. De gevolgen zijn dan ook niet uitgebleven en het feit dat de Buffalojager de mindere bleek van de Japanse Zerojager, moet behalve aan technische oorzaken mede worden toegeschreven aan de onvoldoende geoefendheid van de Britse jachtvliegers.

Begin December 1941 werd in Malakka over de volgende luchtstrijdkrachten beschikt:

Bommenwerpers:	4 squadrons Blenheims I en IV .	47 vlgtn.
Torpedobommenwerpers:	3 squadrons Vildebeestes	24 vlgtn.
Verkenningsvlgtn.:	2 squadrons Hudsons	24 vlgtn.
Jachtvliegtuigen:	4 squadrons Brewster Buffalo's .	60 vlgtn.
Watervliegtuigen:	1 squadron Catalina's	3 vlgtn.
		158 vlgtn.

Bovendien van de Ned. Luchtvaartafdeling:

Bommenwerpers:	1 vliegtuiggroep Glenn Martins, totaal	27 vlgtn.
Jachtvliegtuigen:	1 afdeling Brewster Buffalo's, totaal	12 vlgtn.

In reserve waren:

15 Blenheims I en IV;
12 Vildebeestes;
7 Hudsons;
52 Brewster Buffalo's (hiervan waren er 21 om technische redenen niet te gebruiken);
3 Catalina's (afkomstig van de Marine Luchtvaart Dienst).

In Birma en Ceylon waren in totaal nog 38 vliegtuigen beschikbaar, zodat het vereiste minimum aan voor de strijd in het Verre-Oosten nodig geachte toestellen (336) bij het uitbreken van de vijandelijkheden bij lange na nog niet was bereikt.

De verrichtingen van de luchtstrijdkrachten zullen in Deel IV uitvoerig worden besproken, weshalve hier met vorenstaand kort overzicht wordt volstaan.

b. Landstrijdkrachten

De sterkte van de landstrijdkrachten, welke voor de verdediging van Malakka en Singapore werden nodig geacht, was omgekeerd evenredig met de hoeveelheid vliegtuigen, welke ter beschikking zou worden gesteld.

Oorspronkelijk achtte men, uitgaande van het feit dat voor de verdediging van het Verre Oosten 336 toestellen beschikbaar zouden zijn, de volgende troepenmacht voldoende:

26 bataljons infanterie, waarvan 3 voor Borneo;
3 regimenten veldartillerie;
3 lichte tankcompagnieën, benevens anti-tank-eenheden, troepen voor de verdediging van de vliegvelden, vrijwilligerskorpsen en verschillende diensten.

Toen bleek dat in eerste lijn slechts over 186 vliegtuigen viel te beschikken, kon met vorenvermelde troepenmacht niet worden volstaan en oordeel-

den de plaatselijke bevelhebbers het onderstaande nodig:
48 bataljons infanterie;
4 Indische verkenningseenheden;
9 regimenten veldartillerie;
4 regimenten luchtdoelartillerie;
2 tankregimenten;
3 anti-tankregimenten;
2 regimenten bergartillerie;
12 veldcompagnieën genietroepen.

De Chefs van Staven gaven te kennen, dat zij weliswaar met voren aangegeven sterkte instemden, doch dat het niet mogelijk zou zijn deze troepen in de nabije toekomst beschikbaar te stellen.

Het resultaat was, dat bij het uitbreken van de vijandelijkheden nog:
17 bataljons infanterie,
2 regimenten luchtdoelartillerie en
2 tankregimenten
ontbraken aan vorenvermelde troepenmacht.

In Juli 1940 waren aan landstrijdkrachten te Singapore beschikbaar de 1e en 2e Maleise Brigade en de in Augustus 1939 aangekomen 12e Brits-Indische Brigadegroep. Weliswaar zou in oorlogstijd over de Straits Settlements Volunteer Force en de Federated Malay States Volunteer Force kunnen worden beschikt, doch deze korpsen hadden uit een oogpunt van defensie weinig waarde, aangezien de geoefendheid veel te wensen overliet en zij nagenoeg niet over transportmiddelen beschikten. Zij zouden dus in hoofdzaak voor bewaking en verdediging van bepaalde objecten (vliegvelden) kunnen worden gebruikt. Aanvulling was dan ook dringend geboden.

De eerste versterking kwam reeds in Augustus 1940; zij bestond uit twee uit Shanghai afkomstige Britse bataljons. In October en November 1940 werden de 6e en 8e Brits-Indische Brigade en de Staf van de 11e Brits-Indische Divisie te Singapore gedebarkeerd. In Februari 1941 zette het eerste contingent van de Australische troepen, bestaande uit de Staf van de 8e Australische Divisie en de 22e Australische Brigadegroep, voet aan wal. In Maart d.a.v. debarkeerden de 15e Brits-Indische Brigade en de Staf van de 9e Brits-Indische Divisie, zomede een Brits Regiment Veldartillerie, in April 1941 gevolgd door de 22e Brits-Indische Brigade.

Het tweede contingent van de Australische troepen, de 27e Brigadegroep, kwam in Augustus 1941 te Singapore aan, terwijl in September 1941 de 28e Brits-Indische Brigade te Port Swettenham werd ontscheept.

Alvorens over te gaan tot het behandelen van de dislocatie van deze troepen, zal de topografische gesteldheid van het schiereiland Malakka aan een beschouwing worden onderworpen.

TOPOGRAFISCHE GESTELDHEID VAN MALAKKA. [1])

Malakka wordt door een in de lengte lopende bergrug, waarvan de grootste hoogte plm. 2300 m bedraagt, in twee delen verdeeld. Tussen het westelijke en het oostelijke deel bestaan slechts enkele verbindingswegen. Het westelijke kustgebied is veel meer ontwikkeld dan het oostelijke en ook veel dichter bevolkt. Door dit westelijke gedeelte lopen de meeste verbindingen, welke van Singapore naar het noorden leiden.

Een spoorweg – met enkel spoor – loopt van zuid naar noord met enkele aftakkingen naar de kustplaatsen. Ook het spoorwegnet is in het westen beter ontwikkeld dan in het oosten.

In het oostelijke kustgebied daarentegen treft men slechts enkele wegen aan, waarvan die, welke de havenplaatsen Mersing, Endau en Kuantan met het binnenland verbinden, de voornaamste zijn. De enige verbinding van Kota Bahru naar het zuiden is een spoorweg; teneinde in oorlogstijd niet van deze spoorweg alleen afhankelijk te zijn, werd aan Air Chief Marshall Sir Robert Brooke-Popham bij het aanvaarden van zijn commando (October 1940) opdracht gegeven om naast de spoorbaan een weg te doen aanleggen.

Het noordelijk gedeelte van het schiereiland, waar veel rijst wordt verbouwd, is niet zo bedekt als het zuidelijke. Verder worden nog enkele open terreingedeelten aangetroffen in de tinmijngebieden in de districten Perak en Selangor. Overigens is het terrein bedekt (veel rubbertuinen) en is het bergland zeer zwaar begroeid. In de kuststreken komen veel mangrovemoerassen voor, althans aan de westkust, terwijl de bodem van de oostkust over het algemeen uit zandgrond bestaat.

DE DISLOCATIE VAN DE TROEPEN IN MALAKKA [2])

Bij het uitbreken van de vijandelijkheden was de dislocatie van de troepen in Malakka als volgt:

Het Stafkwartier van het 3e Brits-Indische Legerkorps te Kuala Lumpur. Dit korps werd gevormd door de 9e en 11e Brits-Indische Divisie en de 38e Brits-Indische Brigade.

De 9e Brits-Indische Divisie bestond uit:

de 8e Brigadegroep in het district Kelantan,
de 22e Brigadegroep in Kuantan en omgeving.

[1]) Bewerkt naar:
a. „The War in Malaya" door Lieutenant-General A. E. Percival.
b. „Operations of Malaya Command, from 8th December 1941 to 15th February 1942. Second supplement to the London Gazette of the 20th February 1948.
[2]) Bewerkt naar: „The War in Malaya" door Lieutenant-General A. E. Percival.

De 11e Brits-Indische Divisie was samengesteld uit:

de 6e Brigadegroep in het noordelijk deel van Kedah,
de 15e Brigadegroep te Sungei Patani.

De 28e Brits-Indische Brigade vormde de reserve van het 3e Brits-Indische legerkorps; zij stond te Ipoh en omgeving.
De Staf van de 8e Australische Divisie was ondergebracht te Johore Bahru. Tot deze divisie behoorden:

de 22e Brigade te Mersing en omgeving,
de 27e Brigade te Kluang en Bandar Penggaram.

Het 3e Brits-Indische Legerkorps had opdracht Malakka te verdedigen, met uitzondering van het zuidelijk deel (Johore en Malacca); de verdediging hiervan was taak van de 8e Australische Divisie.

Voor de verdediging van Penang was een afzonderlijk commando gevormd. Hoewel reeds in 1936 was besloten tot versterking van dit eiland over te gaan, waren terzake nog slechts weinig vorderingen gemaakt. De bezetting bestond uit één bataljon vrijwilligers, een tweetal 6 inch kustbatterijen en een detachement genietroepen, terwijl luchtdoelgeschut ontbrak.

DEFENSIEVOORBEREIDINGEN [1]

De voorbereidingen van de defensie van Malakka hebben zich voornamelijk beperkt tot het in staat van verdediging brengen van de daarvoor in aanmerking komende kuststroken, welke, zoals uit de beschrijving van de topografische gesteldheid moge zijn gebleken, in hoofdzaak op de oostkust werden aangetroffen. Door het tekort aan troepen moest veelal met een slechts lineaire opstelling worden volstaan. Zo ontbraken te Kota Bahru en te Kuantan de nodige verbindingen, waarlangs reserves zich zouden kunnen verplaatsen. In Mersing verkeerde men in gunstiger omstandigheden; daar was de in West Johore opgestelde 27e Australische Brigade beschikbaar om zonodig voor het uitvoeren van een tegenaanval te worden ingezet.

Vooral aan de kustverdediging van Mersing en omgeving werd veel aandacht besteed. Het gevaar was immers niet denkbeeldig, dat een vijand al zijn krachten op een landing op zo korte afstand van Singapore eiland zou concentreren. De in Noord-Malakka opgestelde troepen zouden in dat geval van hun verbinding met Singapore worden afgesneden, in verband waarmede voorbereidingen waren getroffen om hun bevoorrading in dat geval via Penang te doen geschieden.

[1]) Bewerkt naar: „The War in Malaya" door Lieutenant-General A. E. Percival.

Voorts was onder de ogen gezien een eventueel Brits overschrijden van de Thaise grens met de bedoeling, zich in het bezit te stellen van Pattani en Sengora, in de nabijheid van welke plaatsen zeer goed bruikbare vliegvelden waren gelegen. Een dergelijke operatie zou – mits tijdig ingezet – ongetwijfeld grote voordelen kunnen opleveren. Het was echter zeer de vraag of de nodig geachte tijd beschikbaar zou zijn. Immers, doordat de Britten geen daad wilden verrichten, welke voor de Japanners aanleiding zou kunnen zijn om de oorlog te verklaren, was een Brits betreden van het Thaische grondgebied in feite afhankelijk gesteld van het al of niet schenden van de neutraliteit van Thailand door Japan en het was aan grote twijfel onderhevig of deze schending zó tijdig zou worden onderkend, dat er nog genoeg gelegenheid zou zijn om de operatie, welke de naam „Matador" kreeg, met succes te kunnen uitvoeren.

Aangezien de oostkust niet van troepen mocht worden ontbloot, was voor het uitvoeren van „Matador" slechts de 11e Brits-Indische Divisie beschikbaar. Deze divisie had dus niet alleen tot taak de nodige voorbereidingen voor de opmars in Thailand te treffen, doch diende daarnaast aandacht te besteden aan de verdediging van de noordgrens en van de nabij Alor Star en in Zuid-Kedah gelegen vliegvelden.

Het aanleggen van defensiewerken, vooral van die aan de kust, vergde veel tijd, waardoor de oefening van de troepen in belangrijke mate in het gedrang kwam. En juist deze oefening konden zij node missen, omdat zij noch over oorlogservaring beschikten noch geoefend waren in de strijd in zwaar begroeide terreinen. Er zou dan ook alles voor te zeggen zijn geweest, burgerwerkkrachten voor stellingwerkzaamheden in te schakelen. De voornemens terzake konden echter niet tot uitvoering worden gebracht, ten eerste omdat er niet voldoende burgerwerkkrachten in Malakka beschikbaar waren en ten tweede omdat de geldmiddelen het niet toelieten.

Eerst in September 1941, toen de stellingwerkzaamheden in voldoende mate waren gevorderd, kon de oefening ter hand worden genomen. Voor de maand December 1941 stond een oefening in groter verband op het programma; door het uitbreken van de vijandelijkheden kwam zij niet meer tot uitvoering.

Voor het eventueel vernielen van bruggen, vervoermiddelen en reparatiewerkplaatsen waren verschillende voorbereidingen getroffen. Ook het afvoeren dan wel verspreiden van voorraden was onder de ogen gezien. Bij het opmaken van de schema's was men echter niet van het toepassen van een volkomen verschroeide aarde-politiek uitgegaan.

Oorspronkelijk was aan de ambtenaren opgedragen, in geval van invasie ter plaatse te blijven. In December 1941 werd in dit standpunt wijziging gebracht; zij, die physiek in staat waren aan de strijd deel te nemen, moesten met de militaire eenheden terugtrekken.

DE AAN DE OORLOG VOORAFGAANDE PERIODE [1])

Het binnendringen van Japan in Cambodja en in Cochin China vormde een bedreiging voor Birma, Malakka en voor de Philippijnen; zij nam in belangrijke mate toe, toen de Japanners er toe overgingen, in het bezette gebied vliegvelden aan te leggen.

Het was echter moeilijk de werkelijke bedoelingen van de Japanner te leren kennen; vormde het bezetten van genoemde gebieden de inleiding voor het binnendringen in Thailand, of moest het worden beschouwd als een maatregel om bij de plaatshebbende onderhandelingen een belangrijke troef in handen te hebben?

Het feit dat de Japanse export en import in de loop van het jaar 1941 in belangrijke mate werden beperkt, was oorzaak dat men geen duidelijk beeld meer van de beweging van de Japanse koopvaardijvloot had, waardoor ongemerkt transportvloten in de daarvoor in aanmerking komende havens konden worden gevormd.

Tot midden November 1941 had men, niettegenstaande de vele door Japan in Zuid-Indo-China getroffen voorbereidingen, niet de indruk gekregen dat het weldra tot het inzetten van een vijandelijke actie zou besluiten. Over het algemeen was men van oordeel dat, indien Japan plannen had om een aanval op Malakka te doen, het reeds in 1940 zijn slag zou hebben geslagen en niet zou hebben gewacht tot het einde van 1941, toen versterking van de troepen op Malakka had plaatsgehad. Voort achtte men de maanden December t/m Februari wegens de Noord-Oost moesson niet direct gunstig voor een landing op de oostkust van Malakka. Bovendien wezen de onderhandelingen te Washington er aanvankelijk niet op, dat spoedig tot vijandelijkheden zou worden overgegaan. Tegen het einde van November 1941 kwamen echter meer en meer zodanig verontrustende berichten binnen, dat ernstig rekening moest worden gehouden met de mogelijkheid dat Japan – wellicht reeds op korte termijn – zou toeslaan.

Vier kruisers van de Mogami klasse en enige torpedojagers waren van de Japanse gecombineerde vloot naar de Zuidchinese zee gezonden.

Twee squadrons Zero lange-afstand-jagers kwamen in Zuid-Indo-China aan. Het aantal vliegtuigen aldaar nam van 74, welke eind October 1941 aanwezig waren, in de loop van November 1941 toe tot 245. De 5e Japanse Divisie, die zeer goed geoefend was in het uitvoeren van landingsoperaties, werd naar Zuid-Indo-China overgebracht. Grote hoeveelheden landingsvaartuigen waren uit Centraal-China met onbekende bestemming afgevoerd. Voorts werd van het Ministerie van Oorlog te Londen een telegram ontvan-

[1]) Deze en volgende paragrafen zijn bewerkt naar: „Operations of Malaya Command, from 8th December 1941 to 15th February 1942. Second supplement to the London Gazette of the 20th February 1948".

gen, waarin melding werd gemaakt dat de Amerikaanse legerbevelhebbers door Washington waren ingelicht, dat rekening moest worden gehouden met het afbreken van de in Washington gevoerde onderhandelingen en dat een Japanse aanval op Thailand, Nederlands-Indië en de Philippijnen niet onwaarschijnlijk werd geacht.

Eind November en begin December 1941 vlogen vliegtuigen van een vreemde nationaliteit – bijna zeker Japanse – over verschillende streken van Malakka, kennelijk met de bedoeling luchtfoto's te vervaardigen. Aangezien deze vliegtuigen op aanzienlijke hoogte en met grote snelheid vlogen, slaagden de Britse toestellen er niet in, hun identiteit vast te stellen.

Op grond van de voren omschreven aanwijzingen werden op Malakka verschillende voorbereidende maatregelen genomen. Op 22 November 1941 ging het bevel uit, de kwetsbare punten te bewaken en op 1 December 1941 werd tot mobilisatie van het Vrijwilligerskorps overgegaan, terwijl verschillende verplaatsingen van luchtmachteenheden werden uitgevoerd en met het doen van verkenningsvluchten boven de Chinese Zee een aanvang werd gemaakt.

In deze periode werd grote behoefte gevoeld aan het ter beschikking hebben van vliegtuigen, die op grote hoogte luchtfoto's van de vliegvelden in Zuid-Indo-China en van de Camranh-baai zouden kunnen vervaardigen. Deze vliegtuigen waren echter niet beschikbaar; een aan generaal Mac Arthur gericht verzoek om van Manila uit met één van de Boeing Fortresses foto's te doen vervaardigen, werd afgewezen, aangezien de generaal, op grond van uit Washington ontvangen bevelen, hieraan niet mocht voldoen.

HET UITBREKEN VAN DE VIJANDELIJKHEDEN

Op 6 December 1941 om ongeveer 14.00 werd op het Hoofdkwartier te Singapore bericht ontvangen, dat luchtverkenning had vastgesteld dat, 80 mijl O.Z.O. van Pulau Obi (een eiland zuid van de zuidelijke punt van Indo-China) twee door oorlogsschepen geëscorteerde convooien in W.-richting stoomden. Het ene bestond uit 22 schepen van 10 000 ton en werd begeleid door 1 slagschip, 5 kruisers en 7 torpedobootjagers, en het andere uit 21 schepen met 2 kruisers en 10 torpedobootjagers. Verder naar het westen waren 1 kruiser en 3 transportschepen van 10 000 ton waargenomen, stomende in N.W. richting.

Tijdens de naar aanleiding van deze meldingen te Singapore gehouden bespreking, werd als meest waarschijnlijk aangenomen dat ook de in W.-richting varende transportvloten hun koers zouden wijzigen en in N.W. richting zouden opstomen naar de W.kust van Indo-China, teneinde, na verzameld te zijn, vandaar naar Thailand te koersen.

Ofschoon wel degelijk rekening moest worden gehouden met de mogelijkheid dat de gemelde transportvloten rechtstreeks naar de landengte van Kra of naar Zuid-Thailand zouden opstomen, achtte de Bevelhebber in het Verre Oosten zich daardoor nog niet gerechtigd, reeds tot uitvoering van de operatie „Matador" – het overschrijden van de grens tussen Malakka en Thailand met Britse troepen – en dus tot schending van Thais territoir te doen overgaan. Uit Londen was hem nl. de richtlijn verstrekt, dat een oorlog met Japan, indien mogelijk, moest worden voorkomen. Hij volstond derhalve met een bevel aan de betrokken troepen, zich voor de onmiddellijke uitvoering van „Matador" gereed te stellen, terwijl de Commandant van de Luchtstrijdkrachten de opdracht ontving contact te onderhouden met de gesignaleerde vloten. De verkenningen werden verricht door de Hudsons, die te Kota Bahru waren gestationneerd. De grote afstand (300 mijl), waarop zij moesten worden uitgevoerd en de geringe sterkte waren echter oorzaak dat geen onafgebroken waarneming kon plaatshebben. Gedurende de nacht van 6 op 7 December 1941 werd een Catalina aangewezen om de vijand te schaduwen.

In de vroege morgen van de 7e December 1941 werd de verkenning door Hudsons, afkomstig van Kota Bahru, ingezet. Van de Catalina was geen bericht ontvangen, zodat aangenomen moest worden – hetgeen later werd bevestigd – dat de Japanners dit vliegtuig hadden afgeschoten. De Hudsons namen op 7 December 1941 geen Japanse schepen tussen Kota Bahru en de zuidelijke punt van Indo-China waar, waardoor de veronderstelling dat de gesignaleerde convooien in de richting van de Golf van Siam waren opgestoomd, juist scheen te zijn geweest.

Het zicht boven deze Golf was die dag zo slecht, dat geen waarnemingen konden worden verricht. Tegen de avond werden echter drie kleine Japanse schepen waargenomen, die Sengora in zuidelijke richting voorbijvoeren. De Bevelhebber ontving dit bericht op 7 December 1941 te ongeveer 21.00 uur. Ook nu meende hij niet tot het gelasten van de operatie „Matador" te mogen overgaan, thans echter omdat indien de bij Sengora gemelde Japanse schepen door de convooien zouden worden gevolgd, rekening moest worden gehouden met een landing binnen 24 uur, binnen welke tijd de voor „Matador" bestemde troepen niet op het terrein van actie zouden kunnen zijn aangekomen. Evenmin achtte de Bevelhebber zich gerechtigd tegen de gemelde Japanse schepen op te treden, zolang van die zijde nog niet tot vijandelijke handelingen was overgegaan. Zekerheid omtrent de Japanse bedoelingen zou echter spoedig worden verkregen.

Op 8 December 1941 te 01.30 vingen 10 Japanse transportschepen nabij Kota Bahru met de debarkatie van troepen aan. Het desbetreffende bericht werd te 02.00 te Singapore ontvangen, waarna onder meer tot het interneren van de Japanse ingezetenen werd overgegaan.

Spoedig na de eerste melding kwamen berichten binnen betreffende het landen van Japanse troepen nabij Sengora en Pattani in het zuidelijkste deel van Thailand. Om 03.00 bestookten Japanse bommenwerpers Singapore; vooral de haven en de op het eiland gelegen vliegvelden moesten het ontgelden. Veel schade werd bij deze eerste aanval echter niet aangericht. Nog dezelfde morgen beantwoordden de te Kota Bahru gestationneerde vliegtuigen deze actie met een hevige aanval op de Japanse transportschepen en landingssloepen; enige successen werden geboekt.

In het westelijke deel van Malakka overschreden verkenningseenheden van de 11e Brits-Indische Divisie op verschillende plaatsen de Thaise grens en namen contact met de vijand op. Na hem enige verliezen te hebben toegebracht, trokken zij, onder het vernielen van verschillende bruggen, naar de oorspronkelijke opstellingen terug. Bij deze acties werd lichte weerstand van Thaise troepen ondervonden.

De nabij Kota Bahru gelande troepen waren er intussen in geslaagd, de Britse weerstand te breken en door te stoten naar het vliegveld, dat om ongeveer 16.00 in Japanse handen viel.

Gedurende de volgende dagen voerden de Japanse vliegtuigen – in hoofdzaak van de in Thailand bezette bases nabij Sengora en Pattani – herhaalde aanvallen uit op de in Noord Malakka gelegen vliegvelden. Vooral het terrein nabij Alor Star onderging een zware aanval, waarbij 10 Blenheims, die aldaar brandstof innamen, werden vernietigd. Ook de benzinevoorraad en verschillende gebouwen gingen in vlammen op. De 8e Brigade, die met de verdediging van Kota Bahru was belast geweest, was in zuidelijke richting teruggetrokken en bereikte op 11 December Kuala Krai, gelegen aan de spoorbaan en aan het eindpunt van de rijweg, terwijl in het westen op die datum de 11e Brits-Indische Divisie te Kroh en zuid van de lijn Changlun-Kodiang had stelling genomen.

Wegens de zware bombardementen werden de Britse vliegtuigen van de bases in Noord Malakka teruggenomen. Dit was de oorzaak dat aan het verzoek, aan H.M.S.S. „Prince of Wales" en „Repulse" bij het aanbreken van de dag op 10 December ter hoogte van Sengora jagerbeveiliging te geven, niet kon worden voldaan. De „Prince of Wales" en de „Repulse", vergezeld door 4 torpedojagers, hadden Singapore op 8 December in de namiddag verlaten met de bedoeling, onder de in het noorden gesignaleerde transportvloten een slachting aan te richten.

In de vroege ochtend van 10 December bereikte Singapore de mededeling, dat bedoelde slagschepen vroeger zouden terugkeren dan oorspronkelijk het plan was.

Verder werd geen bericht meer te Singapore ontvangen, tot even na twaalven van diezelfde dag van de „Repulse" een melding binnenkwam, dat zij ongeveer 60 mijl O.Z.O. van Kuantan werd gebombardeerd. Direct na

ontvangst van dit onheilspellend bericht werd een squadron jachtvliegtuigen de lucht ingezonden. Het trof geen luchtstrijdkrachten meer aan, doch was nog juist getuige van het zinken van de „Prince of Wales". De „Repulse" was reeds - kort te voren - ondergegaan. Hierdoor werd niet alleen aan de Britse Marine, doch aan de gezamenlijke bondgenoten in het Verre-Oosten een gevoelige slag toegebracht, welke voor de oorlogvoering ter zee zeer vèrstrekkende gevolgen heeft gehad.

DE VAL VAN PENANG

Het behoud van Penang was om de volgende redenen van belang:

a. goede havenaccomodatie;
b. belangrijke opslagplaats van munitie en levensmiddelen;
c. beginpunt van twee telegraafkabels.

Gebrek aan middelen, vooral aan luchtdoelgeschut, is de reden geweest dat van een verdediging tot het uiterste van dit belangrijke eiland werd afgezien. Reeds op 8 December 1941 te 11.00 voerden de Japanners een bombardement uit dat in het bijzonder tegen het vliegveld was gericht. Op 11 December 1941 te 10.00 werd Georgetown gebombardeerd, waarbij onder de bevolking veel slachtoffers vielen. Het resultaat hiervan was dat nagenoeg de gehele bevolking de stad verliet, waardoor een zeer groot gebrek aan werkkrachten ontstond.

Wegens het vorderen van de Japanse opmars in het landschap Kedah werd besloten, de vrouwen en kinderen het eiland op 13 December 1941 te doen verlaten. Op 15 December d.a.v. werd de toestand zo précair geacht, dat de order werd gegeven, alle voorraden op Penang te vernietigen. Dit bevel werd te 20.30 ontvangen, waarna onmiddellijk werd overgegaan tot de vernieling van de voorraden, munitie en wapens, voor zover afvoer niet mogelijk bleek. De vernieling heeft niet in alle opzichten grondig plaats gehad; zo bleef een groot aantal vaartuigen intact, dat de Japanners in een later stadium met succes bij verschillende landingen hebben gebruikt.

DE TERUGTOCHT UIT NOORD-MALAKKA

Zoals in de vorige paragraaf reeds terloops is vermeld, vorderde de Japanse opmars in Kedah snel.

De troepen, welke bij Kroh de Thaise grens hadden overschreden, werden tot de terugtocht gedwongen, doch wisten zich, versterkt met de inmiddels opgerukte 12e Brits-Indische Brigade [1]), ten oosten van Baling te hand-

[1]) Deze brigade, welke oorspronkelijk op Singapore-eiland in reserve was gehouden, was op 12 December 1941 ter beschikking gesteld van de Commandant van het 3e Brits-Indische Legerkorps.

haven. Op de 16e December slaagden de Japanners er in, tussen de uit Kroh afkomstige troepen en de west daarvan agerende 11e Brits-Indische Divisie door te breken. Deze divisie was nu gedwongen op de Muda-rivier en vervolgens op de Krian-rivier terug te trekken. Bij deze terugtochtsgevechten leed zij aanzienlijke verliezen; bij enkele onderdelen bedroegen deze 50 %, waaronder echter tevens de vermisten zijn te rekenen, waarvan er velen later weer bij hun onderdelen terugkeerden.

Het gemis aan reserves, om de troepen, die reeds een week achtereen in gevecht waren, af te lossen, deed zich nu wel in sterke mate gevoelen.

Het feit, dat de Japanners hoe langer hoe meer vliegvelden ter beschikking kregen, waarbij gevoegd de omstandigheid dat hun troepen zich zeer bedreven toonden in het gevecht in zwaar bedekte terreinen, was oorzaak dat de gevechten zodanig in het nadeel van de Britse strijdkrachten verliepen, dat omstreeks 18 December 1941, dus na tien dagen strijd, nagenoeg geheel Noord-Malakka in Japanse handen was gevallen.

INTERGEALLIEERDE CONFERENTIE OP 18 DECEMBER 1941

Op 18 December 1941 kwamen vertegenwoordigers van de Geallieerden te Singapore bijeen om de situatie in het Verre-Oosten te bespreken. Zij stelden o.m. vast, dat het wegens de grote betekenis van het behoud van Singapore zaak was:

a. de vijand zover mogelijk in het noorden van Malakka te houden;

b. in bezit te blijven van de Philippijnen;

c. te voorkomen, dat de vijand zich in het bezit zou stellen van nog meer vliegvelden vanwaar hij de te verwachten versterkingen zou kunnen bestoken.

Vorenomschreven doel zou slechts zijn te bereiken, indien de reeds beschikbare strijdmacht aanzienlijk zou worden versterkt, waarbij niet alleen rekening diende te worden gehouden met de reeds ondervonden overmacht van de vijand, doch ook met de mogelijkheid, dat hij nog meer troepen in de strijd zou werpen.

Voorts werd op deze conferentie de wenselijkheid besproken, de Chinezen te verzoeken maximum druk op de Japanners te blijven uitoefenen, teneinde zoveel mogelijk divisies te binden. Gewezen werd op het grote belang van het vestigen van vliegbases in China, van waaruit Japan zou kunnen worden gebombardeerd.

Tenslotte kwamen de Geallieerden tot de slotsom, dat de situatie in het Verre-Oosten, hoewel ernstig, nog geen aanleiding gaf tot pessimisme, indien althans de nodig geachte versterkingen op tijd zouden aankomen. Wat betreft deze versterkingen zij allereerst vermeld, dat het hoofdkwartier van

het Verre-Oosten van 8 December af reeds vele verzoeken om aanvulling tot Londen had gericht. Wegens de tijdnood zouden de gevraagde legereenheden moeten worden geleverd door het Midden-Oosten en door Brits-Indië.

De vergadering achtte aanvulling van de luchtstrijdkrachten nodig met:
4 squadrons jachtvliegtuigen en
4 squadrons bombardementsvliegtuigen.

Voorts met toestellen voor het uitvoeren van fotografische opdrachten en transportvliegtuigen en tenslotte met een reserve van 100 % aan jachtvliegtuigen en 50 % aan bombardementsvliegtuigen.

De landstrijdkrachten dienden te worden versterkt met:
1 brigadegroep,
1 divisie,
aanvulling van de 9e en 11e Brits-Indische Divisie,
3 regimenten lichte luchtdoelartillerie,
3 regimenten zware luchtdoelartillerie,
1 anti-tankregiment,
50 lichte tanks,
350 anti-tankgeweren,
Bofors munitie,
500 Tommy guns met bijbehorende munitie.

Dit was het minimum. Zouden de Japanse troepen worden versterkt, dan zou met vorenaangegeven aanvulling niet kunnen worden volstaan.

Tegen eind December 1941 werd de definitieve toezegging ontvangen dat kon worden gerekend op:
51 Hurricanes,
24 Blenheims,
52 Hudsons,

terwijl maatregelen werden getroffen om nog 3 squadrons jachtvliegtuigen in het Midden-Oosten vrij te maken en 80 Amerikaanse viermotorige bommenwerpers voor Malakka te bestemmen.

Voor wat betreft de landstrijdkrachten kon worden gerekend op:
2 infanterie brigadegroepen,
aanvullingen voor de 9e en 11e Brits-Indische Divisie,
het 85e Anti Tankregiment,
het 6e Regiment Zware Luchtdoelartillerie (16 stukken),
het 32e Regiment Lichte Luchtdoelartillerie (24 stukken),
een squadron lichte tanks (17 lichte tanks),
de 53e Infanterie Brigade (deel uitmakende van de 18e Divisie),
een mitrailleurbataljon en versterkingen voor de Australische brigade.

Het zenden van nog meer tanks werd overwogen, terwijl door het hoofdkwartier van het Verre-Oosten werd aangedrongen op het zenden van de gehele 18e divisie.

VERLOOP VAN DE OPERATIES IN DE PERIODE 19–25 DECEMBER 1941

Op 21 December 1941 was de toestand in het noorden als volgt.

De oorspronkelijk in reserve gehouden 28e Brits-Indische Brigade was inmiddels bij de 11e Brits-Indische Divisie ingedeeld en opgesteld ten zuiden van de Krian-rivier. De eveneens aan deze divisie toegevoegde 12e Brits-Indische Brigade bevond zich ter hoogte van Kuala Kangsar met een detachement vooruitgeschoven langs de weg naar Grik. De bedoeling was om de vijand in elk geval ten westen van de Perak-rivier te houden. De 6e en 15e Brigade van de 11e Brits-Indische Divisie waren zwaar gehavend uit de strijd tevoorschijn gekomen en hadden bij de terugtocht een groot gedeelte van hun uitrusting verloren. Zij werden te Ipoh samengevoegd tot de 15e Brigade. De troepen in Kelantan waren langs de spoorweg ter hoogte van Manik Urai opgesteld; zij bestonden uit de 8e Brigade van de 9e Brits-Indische Divisie en hadden per bataljon een honderd man verloren.

Van 21 December af was een verhoogde vijandelijke activiteit waar te nemen.

In de nacht van 21 op 22 December slaagden de Japanners er in de Perak-rivier op verschillende plaatsen over te trekken en de 12e Brits-Indische Brigade tot de terugtocht te dwingen. Ook de 28e Brits-Indische Brigade kon zich niet langer handhaven; slechts enkele afdelingen hielden stand ten westen van de Perak-rivier en noord van Kuala Kangsar.

Gelijktijdig met vorenomschreven actie in het westen oefenden de Japanners in het oosten een sterke druk uit op de 8e Brits-Indische Brigade, hetgeen tot gevolg had, dat deze brigade naar Kuala Lipis werd teruggenomen onder achterlating van een afdeling, welke opdracht kreeg, al terugtrekkend de spoorlijn te vernielen. Intussen zakte de vijand hier langs de kust in zuidelijke richting af; hij bezette Kuala Trengganu en Dungun, zodat een aanval op Kuantan spoedig was te verwachten.

Zijn activiteit in de lucht was oorzaak, dat het vliegveld Ipoh niet langer kon worden gebruikt en dat de Britse jachtvliegtuigen naar dat van Kuala Lumpur werden verdreven, welk terrein op 21 en 22 December zware aanvallen had te verduren.

Op 27 December droeg de Air Chief Marshall Sir Robert Brooke-Popham het commando over het Verre-Oosten over aan Lieutenant-General Sir Henry Pownall, die – zoals uit het bovenstaande blijkt – dit belangrijke commando onder alles behalve gunstige omstandigheden aanvaardde.

DE VAL VAN KUANTAN

Het gebied van Kuantan was zeer geïsoleerd gelegen. De stad Kuantan zelve lag op 100 mijl van het spoorwegstation Jerantut en was 160 mijl verwijderd van Raub, waar het Stafkwartier van de 9e Indian Division was ondergebracht.

Kuantan, dat bezet was door de 22e Brits-Indische Brigadegroep, ontleende zijn betekenis aan het vliegveld, dat op 9 mijl afstand was gelegen aan de andere oever van de Kuantan-rivier. Dit terrein was na 9 December 1941 niet meer gebruikt en grotendeels door Britse pioniers vernield; slechts één baan had men voor noodlandingen intact gehouden. Het was dus voor de eigen operaties niet meer van belang, doch het was zaak, de vijand zolang mogelijk het gebruik ervan te ontzeggen, omdat hij met dit vliegveld als basis, de voor Singapore bestemde convooien met succes uit de lucht zou kunnen bestoken.

De Britse troepen werden aan de westoever van de rivier opgesteld, met enkele vooruitgeschoven afdelingen op de oostzijde. Twee ponten vormden de enige verbinding tussen de beide oevers.

Op 30 December kregen vorengenoemde afdelingen contact met de vijand, welke in groten getale van Kuala Dungun uit langs één van de rivierdalen de Kuantan vlakte was binnengedrongen. De Brits-Indische troepen wisten zich op 30 en 31 December op de oostoever te handhaven, doch waren in de nacht van 31 December 1941 op 1 Januari 1942 genoodzaakt op de hoofdmacht terug te trekken. De ponten werden vernield.

Intussen had de Commandant van de 22e Brits-Indische Brigadegroep opdracht gekregen, te trachten het vliegveld tot op 10 Januari 1942 in bezit te houden, zulks omdat men verwachtte dat medio Januari het grootste gedeelte van de convooien in Singapore zou zijn aangekomen. Het hierna te beschrijven verloop van de operaties in West-Malakka dwong de Commandant van het 3e Brits-Indische Legerkorps echter, de datum van het terugtrekken van de troepen bij Kuantan te vervroegen. Op 3 Januari 1942 in de vroege morgen kreeg de Commandant van de 22e Brits-Indische Brigadegroep opdracht, de terugtocht op Jerantut onmiddellijk aan te vangen, met het gevolg dat de Japanners zich nog diezelfde dag van het vliegveld meester maakten.

De terugtocht werd gedurende de volgende dagen voortgezet; in de nacht van 6 op 7 Januari bereikte men Jerantut, waarna de troepen naar het gebied zuid van Raub werden verplaatst.

ONTWIKKELING VAN DE TOESTAND IN WEST-MALAKKA IN DE PERIODE 31 DECEMBER 1941 TOT 8 JANUARI 1942

De ter hoogte van Kampar ingenomen stelling was zeer sterk.

In het oosten was zij aangeleund aan een ruim 1100 meter hoog kalksteengebergte met steile hellingen en bedekt met dicht oerwoud. Ten noorden, westen en zuiden van de Kamparstelling lag een uitgestrekte open vlakte; slechts het zuidwestelijk gedeelte, waar een rubberplantage lag, was bedekt.

De hoofdstelling werd bezet door de 15e Brits-Indische Brigade, welke – zoals reeds werd vermeld – te Ipoh uit de restanten van de 6e en 15e Brigade was samengesteld.

Ten oosten van de hoofdweg liep een zeer bochtige secundaire weg; de 28e Brits-Indische Brigadegroep had opdracht, deze af te sluiten.

De 12e Brits-Indische Brigadegroep stond in reserve in het gebied rondom Bidor.

Op 30 December 1941 begonnen de Japanners druk uit te oefenen op de 28e Brigade, welke actie de volgende dag werd voortgezet. De Gurkha's, die zich in dit terrein zeer thuis voelden, wisten de aanvallen echter af te slaan zodat de vijand geen vorderingen maakte.

Op 1 Januari 1942 te 07.00 zetten de Japanners hun aanval in op de Kamparstelling. Er werd die dag hevig gevochten; daar waar de Britse troepen moesten wijken, werden tegenstoten ingezet, met het resultaat, dat de stelling bij het vallen van de avond nog geheel intact was. De volgende dag herhaalde de vijand zijn aanvallen, doch boekte hij evenmin enig succes.

Deze gevechten leverden het bewijs, dat Britse troepen, mits goed geoefend, zeker niet voor de beste Japanse behoefden onder te doen. Een belangrijk deel van het behaalde succes kwam de artillerie toe, welk wapen zich in de strijd om de Kamparstelling op een bijzondere wijze van zijn taak heeft gekweten. Toch moest deze sterke stelling worden prijsgegeven en wel doordat de vijand in de rug van de Britse troepen vaste voet wist te krijgen op de westkust van Malakka.

Reeds op 28 December 1941 was een concentratie van Japanse eenheden te Lumut aan de westkust waargenomen. Op 31 December 1941 wees luchtverkenning uit, dat verschillende vaartuigen zich langs de kust in zuidelijke richting bewogen en de Perak-rivier opvoeren.

In de namiddag van 1 Januari 1942 werden in de monding van de Bernam-rivier, zuid van de Perak-rivier, prauwen waargenomen; omstreeks 19.30 landden vijandelijke afdelingen te Utan Melintang.

Wegens deze bedreiging werd de reserve, de 12e Brits-Indische Brigadegroep van Bidor naar Changkat Jong verplaatst.

Bij het aanbreken van de dag op 2 Januari 1942 landden vijandelijke troepen ter sterkte van een bataljon te Telok Anson. Aan de I Independent Company en aan het Squadron 3 Cavalry werd opgedragen, 's vijands opmars in afwachting van de komst van de 12e Brigadegroep te vertragen. Eerstgenoemde afdelingen konden de druk van de Japanse troepen niet weerstaan en vielen al spoedig op de brigadegroep terug. Nog op 2 Januari kwam deze in contact met de vijand; de Britse troepen werden teruggedreven. De commandant van de brigadegroep, die de sterkte van de Japanse troepen op één regiment schatte, meldde dat hij de vijand hoogstens gedurende 24 uur het opdringen naar de van Kampar naar het zuiden lopende weg zou kunnen beletten. Na ontvangst van dit bericht besloot de betrokken divisiecommandant de Kamparstelling te doen ontruimen. Op 2 Januari 1942 te 21.00 werd de terugtocht aanvaard. De volgende dag werd de 12e Brigadegroep hevig aangevallen; zij wist de aanval echter te weerstaan, zodat de terugtocht van de hoofdmacht ongestoord voortgang kon vinden.

In de avond van de 3e Januari ging de 12e Brigadegroep terug op Trolak, de 6e Brigade bereikte de Sungkai-rivier en de 28e Brigade trok verder terug op de Slim-rivier. De Japanners verplaatsten zich verder over zee naar het zuiden en bereikten in de avond van 2 Januari Kuala Selangor. De landing werd afgeslagen, doch op 3 Januari slaagde hun inmiddels aangetrokken versterking er in, ter hoogte van Kuala Selangor vaste voet aan wal te krijgen. De Britse cavaleriepatrouilles werden teruggedreven, zodat de 6e Brigade moest worden ingezet om de bedreigde flank te beveiligen. Op 6 Januari bereikte deze brigade Batang Berjuntai, waar op de zuidoever van de Selangor-rivier stelling werd genomen.

Deze nieuwe bedreiging noodzaakte de verdediging van Johore in nadere beschouwing te nemen.

Daartoe hield de Commandant op Malakka, luitenant-generaal A. E. Percival op 5 Januari 1942 te Segamat in Noord-Johore een bespreking met zijn ondercommandanten, welke leidde tot het vaststellen van de volgende richtlijnen:

1e. Teneinde de aankomst van de toegezegde versterkingen te dekken, moet zolang mogelijk op Malakka worden standgehouden.

2e. Onder geen voorwaarde mag zonder toestemming van de Commandant op Malakka verder zuid worden teruggetrokken dan de lijn Mersing, Batu - Anam, Muar.

3e. Noord van vorengenoemde lijn blijft het 3e Brits-Indische Legerkorps weerstand bieden. Het is van het hoogste belang de vijand het gebruik van de vliegvelden te Kuala Lumpur en Port Swettenham zo lang mogelijk te ontzeggen.

4e. Indien het 3e Brits-Indische Legerkorps nochtans tot de terugtocht wordt gedwongen, zal het worden belast met de verdediging van het westelijk gedeelte van Johore; de Australische troepen zullen het oostelijke gedeelte verdedigen.

5e. De op 3 Januari 1942 aangekomen 45e Brits-Indische Brigade zal al dadelijk en het pionierbataljon zal op 7 Januari 1942 ter beschikking van de commandant van het 3e Brits-Indische Korps worden gesteld.

6e. De commandant van de troepen op Singapore-eiland dient speciale aandacht te wijden aan de westkust van het eiland.

Inmiddels waren de Japanners er in geslaagd om met tankeenheden tot de brug over de Slim-rivier door te dringen, waardoor zeer veel Brits transportmaterieel, dat zich nog op de noordoever bevond, verloren ging.

Zoals hiervoor reeds werd beschreven, trokken de uit de Kamparstelling afkomstige troepen in de avond van 3 Januari op Trolak en tot achter de Slim-rivier terug. Bij het aanbreken van de dag van de 4e Januari 1942 was de 12e-Brigade groep in de Trolak sector aangekomen, terwijl de 28e Brigadegroep de omgeving van het plaatsje Slim had bereikt. Door de geleden verliezen was de sterkte van vorengenoemde eenheden tot 3/4 teruggebracht, terwijl per bataljon over niet meer dan 2 anti-tankgeweren werd beschikt; enige bataljons bezaten deze wapens zelfs in het geheel niet.

Ten gevolge van het bombardement waaraan de troepen overdag blootstonden moesten alle werkzaamheden ter verbetering van de in te nemen stellingen gedurende de duisternis worden verricht.

In de namiddag van 5 Januari zette de vijand reeds een aanval op de 12e Brigadegroep in, welke aanval echter werd afgeslagen.

Op 7 Januari 1942 te ± 04.00 hadden de Japanners echter meer succes. Zij slaagden er in, de tankhindernissen op te ruimen; een vijftiental vechtwagens, onmiddellijk gevolgd door infanterie, brak door. Enig bericht hieromtrent was – mede door gebrek aan telefoonverbindingen – niet naar achteren doorgegeven, met het gevolg, dat twee Britse bataljons, die langs de weg opmarcheerden om hun stellingen in te nemen, volkomen werden verrast. Ook Britse artillerie-eenheden werden door de doorgedrongen vijand overrompeld. De aanval kwam eerst tot staan op twee mijl zuid van het plaatsje Slim en wel door vuur van een houwitserbatterij van het 155e Regiment Veldartillerie.

In de loop van 7 Januari hadden nog hevige gevechten plaats tegen mede opgerukte Japanse infanterie. De Britse verliezen waren aanzienlijk. De gevechtssterkte van de bataljons van de 12e Brigadegroep viel op 1/4 terug; van de 28e Brigadegroep was één bataljon vernietigd, terwijl de overige twee bataljons tezamen nog geen bataljon sterk waren. De verliezen bij de artillerie

en bij de genietroepen waren dienovereenkomstig, terwijl het grootste gedeelte van de voertuigen verloren was gegaan. De 11e Brits-Indische Divisie had tijdelijk opgehouden als een gevechtseenheid te bestaan.

De nederlaag bij de Slim-rivier moest worden toegeschreven aan het feit, dat zowel officieren als manschappen oververmoeid waren. Zij stonden reeds een maand in de gevechtszône zonder feitelijk enige rust te hebben genoten. Voegt men hierbij het afmattende klimaat en het zware terrein, dan is het niet te verwonderen dat de Britse troepen uitgeput waren. Hoewel de Japanners ongetwijfeld ook van het klimaat hadden te lijden, waren zij over het algemeen beter getraind; voorts bezaten zij als aanvaller het initiatief, terwijl zij het meesterschap op zee en in de lucht hadden. Tenslotte beschikten zij over voldoende reserves om vermoeide troepen af te lossen, iets dat de Britten zich niet konden veroorloven.

In de periode van 31 December 1941 – 8 Januari 1942 bepaalde de activiteit van de Japanse luchtstrijdkrachten zich in hoofdzaak tot het geven van rechtstreekse steun aan de aanvallende troepen en dekten zij de verplaatsing van de eigen eenheden langs de westkust van Malakka. Daarnaast voerden zij overdag enige aanvallen uit op het vliegveld Kluang in Midden-Johore, terwijl zij des nachts verschillende doelen op het Singapore-eiland bestookten.

De Britse troepen konden in genoemde periode niet uit de lucht worden gesteund. De beschikbare vliegtuigen waren nodig voor de luchtverdediging van het eiland Singapore en de bescherming van de naar de haven koersende convooien.

TERUGTOCHT NAAR NOORD-JOHORE

Op 8 Januari 1942 bracht generaal Wavell, die inmiddels tot Opperbevelhebber van het A.B.D.A.Command was benoemd, een bezoek aan het front in Malakka. Hij kwam tot de slotsom, dat van het 3e Brits-Indische Legerkorps dat nu reeds gedurende een maand vertragende acties had gevoerd, niet veel meer kon worden verwacht en dat dit korps spoedig teruggenomen zou moeten worden.

Na met luitenant-generaal Percival en met de commandant van de 8e Australische Divisie, generaal-majoor Gordon Bennett, overleg te hebben gepleegd, stelde generaal Wavell op 9 Januari 1942 het volgende algemene plan voor de verdediging van Malakka vast:

a. Het 3e Brits-Indische Legerkorps zal, na de vijandelijke opmars noord van Kuala Lumpur te hebben vertraagd en het vernielingsschema te hebben uitgevoerd, worden teruggenomen naar Johore. Verwacht werd dat dit korps zijn taak noord van Kuala Lumpur uiterlijk tot 11 Januari 1942 zou kunnen volvoeren.

b. De 8e Australische Divisie (min een brigadegroep welke in het Mersing gebied op de O.kust achterblijft) dient zo spoedig mogelijk naar de N.W.-grens van Johore te worden vervoerd teneinde aldaar een beslissende actie in de lijn: Segamat – Muar voor te bereiden. De brigadegroep van het Mersing gebied zal zich, na te zijn afgelost door troepen uit Singapore, zo spoedig mogelijk bij de 8e Australische Divisie voegen.

c. De 9e Brits-Indische Divisie, aangevuld met de meest gevechtswaardige troepen van het 3e Brits-Indische Legerkorps, en de kort tevoren uit Brits-Indië in Malakka aangekomen 45e Brits-Indische Infanterie Brigade, worden onder bevel van generaal-majoor Gordon Bennett geplaatst, teneinde ten zuiden van de onder *b* hierboven vermelde troepen te worden ingezet.

d. De 8e Australische Divisie zal zo spoedig mogelijk detachementen naar het noorden zenden, teneinde de achterhoede van het 3e Brits-Indische Legerkorps af te lossen.

e. Het 3e Brits-Indische Legerkorps wordt – na te zijn teruggetrokken – belast met de verdediging van de west- en oostkust van Johore, zuid van de lijn Mersing – Kluang – Bandar Penggaram.

Dit plan had het nadeel, dat het de vijand in de gelegenheid stelde van Kuala Lumpur ongehinderd naar de noordgrens van Johore door de provincies Negeri Sembilan en Malacca op te rukken. Door de geringe gevechtswaarde van het 3e Brits-Indische Legerkorps was het zeker niet mogelijk het bezit van vorengenoemde provincies, die wel over een goed wegennet beschikten doch weinig gelegenheid boden tot het voeren van vertragende acties, aan de vijand te betwisten.

Het concentreren van de 8e Australische Divisie in het noordwesten van Johore bracht het aanvaarden van risico's op de oostkust mede, omdat aldaar nu troepen zouden worden ingezet, welke het terrein van deze in verdediging gebrachte kuststrook niet kenden.

Het ging hier echter om een zo spoedig mogelijke versterking van het westelijke gedeelte van Johore, waar een vijandelijke aanval dreigde. Met hetzelfde oogmerk werd aan generaal Percival opgedragen, zoveel mogelijk troepen van de defensiewerken in het zuidelijke gedeelte van het eiland Singapore los te maken en deze naar het bedreigde gebied te zenden.

De lijn Segamat-Muar bood zekere voordelen. Zo beschikte de vijand hier slechts over beperkte opmarsmogelijkheden. Voorts was de rechterflank aangeleund aan een niet te doorschrijden wildernis en de linkerflank aan de zee.

Er waren echter maar weinig krachten beschikbaar om deze stelling te bezetten. De 8e Australische Divisie telde slechts twee brigades, terwijl de

troepen uit Brits-Indië (de 9e Divisie en de 45e Brits-Indische Infanterie Brigade) zwaar vermoeid waren.

Generaal Wavell hoopte dat deze troepen zich in Noord-Johore zouden kunnen handhaven tot de aankomst van de 8e Divisie, welke eind Januari 1942 werd verwacht en dat, met deze versterking, de vijand in bedwang zou kunnen worden gehouden tot de aankomst van het Australische Legerkorps omstreeks Februari 1942, waarna tot de tegenaanval zou worden overgegaan.

Voorts had de generaal zijn hoop gevestigd op de prestaties van de R.A.F. en verwachtte hij dat de marinestrijdkrachten in staat zouden zijn landingen op de kust van Johore te voorkomen.

Bij zijn bezoek aan Singapore bleek hem, dat er geen werken waren aangelegd – en zelfs niet ontworpen – voor de verdediging van het noordelijk gedeelte van het eiland Singapore.

Aangezien ernstig rekening moest worden gehouden met de mogelijkheid dat de Britse troepen op het eiland zouden worden teruggeworpen, beval hij de aanleg met de meeste spoed ter hand te nemen.

Op grond van het bovenvermelde verdedigingsplan werden de volgende bevelen gegeven.

a. In Johore aangekomen, wordt de 9e Divisie van het 3e Brits-Indische Legerkorps ter beschikking gesteld van de commandant van de Australische strijdkrachten.

b. De rest van het 3e Brits-Indische Legerkorps wordt naar Zuid-Johore teruggetrokken, teneinde op een nog nader te bepalen datum stelling te nemen in de lijn Endau – Kluang – Bandar Penggaram.

Deze orders werden op 10 Januari 1942 aangevuld met bevelen voor het vormen van twee strijdmachten, t.w. een westelijke en een oostelijke.

De westelijke zou bestaan uit:
de 9e Brits-Indische Divisie,
de Australische troepen, m.u.v. de 22e Australische Brigadegroep,
de 45e Brits-Indische Brigadegroep,
het 2e Bataljon van „The Loyal Regt" (min één compagnie),
het Brits-Indische Pionierbataljon.

Zij had tot taak, het noordwestelijke gedeelte van Johore te bezetten met de lijn Batu Anam–Muar als voorste weerstandslijn, terwijl zonder toestemming niet ten zuiden van de lijn Segamat–Muar mocht worden teruggetrokken.

De oostelijke strijdmacht zou worden gevormd door het 3e Brits-Indische Legerkorps, samengesteld uit:

de 11e Brits-Indische Divisie,
de 22e Australische Brigadegroep.

Zij diende Zuid-Johore te verdedigen, met een voorste weerstandslijn over Endau – Kluang – Bandar Penggaram. De 11e Brits-Indische Divisie, min de 11e Brits-Indische Brigade, werd opgesteld in gebieden met voldoende accomodatie, teneinde haar in staat te stellen enige rust te genieten en te reorganiseren.

De 12e Brits-Indische Brigade ging naar Singapore.

Op 9 Januari te 06.00 werd 1/14 Junjab Regiment, opgesteld nabij Batang Berjuntai, plotseling aangevallen; het bataljon leed gevoelige verliezen. In de avond viel de 6e Brigadegroep terug op de omgeving van Batu Arang, terwijl de langs de westkust agerende Britse troepen in de loop van de dag teruggingen op Klang. De 28e Brigadegroep had langs de hoofdweg ongestoord Serendah kunnen bereiken.

Op 10 Januari werd laatstgenoemde brigade bij het aanbreken van de dag aangevallen; zij was na het voeren van hevige gevechten gedwongen in de richting van Kuala Lumpur terug te trekken. De 6e Brigadegroep verliet in de nacht van 9 op 10 Januari de bij Batu Arang ingenomen stelling, passeerde dicht achter de 28e Brigadegroep Kuala Lumpur en liet daar een afdeling achter ter uitvoering van de laatste vernielingen.

De 12e Brits-Indische Brigade, welke nog slechts 600–700 man sterk was, had een stelling ter afsluiting van de Mantin-Pas ingenomen, terwijl één bataljon van de kort tevoren aangekomen 45e Brits-Indische Brigade met gevorderde voertuigen naar Sepang was gezonden.

Gedekt door deze troepen konden de 6e en 28e Brigadegroep hun posities innemen.

Port Swettenham op de westkust werd in de namiddag van 10 Januari geëvacueerd. Na enige schermutselingen met de vijand gelukte het de Britse troepen, in de nacht van 10 op 11 Januari hun opstellingen nabij Port Dickson te bereiken.

In de nacht van 12 op 13 Januari trok de 6e Brigadegroep verder terug naar Alor Gajah en werden de restanten van de 12e Brigadegroep te Gemas ingeladen met bestemming Singapore.

De langs de westkust agerende troepen vielen op Malacca terug.

In de avond van 13 Januari ving de laatste phase van de terugtocht aan. Aangezien de oevers van de Muar slechts door een veer waren verbonden, moest het transport van alle voertuigen over Segamat plaats hebben, hetgeen uiteraard veel moeilijkheden opleverde.

Op 14 Januari 1942 hadden alle afdelingen van het 3e Brits-Indische Legerkorps kun bestemming bereikt. Te 20.00 aanvaardde de commandant

van dit korps de verantwoordelijkheid voor de verdediging van Zuid-Johore.

Tijdens de terugtocht waren de voornaamste bruggen in de wegen vernield, waardoor men hoopte aan de Japanse tankeenheden een belangrijk oponthoud te hebben bezorgd.

Op 14 Januari was het 3e Brits-Indische Legerkorps als volgt opgesteld:
Staf kwartier te Johore Bahru,
Staf kwartier 11e Brits-Indische Divisie te Rengam,
6e Brits-Indische Brigade en Divisie-artillerie te Kluang,
28e Brits-Indische Brigade te Pontian Kechil,
de 3e Indian Cavalry Independent Company en één compagnie van het Malay Regiment te Bandar Penggaram.

AANKOMST VAN VERSTERKINGEN

Zoals reeds werd vermeld, waren op 3 Januari 1942 de 45e Brits-Indische Brigade en een Brits-Indisch pionierbataljon te Singapore aangekomen.

Op 13 Januari bereikte een belangrijk convooi deze haven. Het bracht de volgende eenheden:
de 53e Britse Infanterie Brigadegroep van de 18e Divisie,
een Brits regiment zware luchtdoelartillerie,
een Brits regiment lichte luchtdoelartillerie,
een Brits anti-tankregiment,
50 Hurricane-jagers met hun bemanning.

Dat dit convooi – waarbij een groot aantal Amerikaanse schepen was ingedeeld – nagenoeg ongestoord zijn bestemming heeft kunnen bereiken, is te danken aan de prestaties van de geallieerde luchtstrijdkrachten, die na het bereiken van Straat Soenda voor de veiligheid van het transport hadden zorg te dragen. Slechts 1 schip werd kort vóór aankomst te Singapore tot zinken gebracht.

De 53e Infanterie Brigadegroep had reeds in October 1941 Engeland verlaten met als bestemming het Midden-Oosten. Nog onderweg was deze bestemming gewijzigd in Singapore, waarna daarheen werd doorgestoomd. Bij aankomst aldaar waren deze troepen elf weken onderweg geweest, zodat zij niet direct in de strijd konden worden ingezet. Bovendien hadden zij geen gelegenheid gekregen, te oefenen met de nieuw ontvangen wapenuitrusting, terwijl zij evenmin enige ervaring hadden in de strijd in zwaar bedekte terreinen. De vuurmonden en de voertuigen waren niet meegekomen, zodat een beroep op de reserves ter plaatse moest worden gedaan.

Oorspronkelijk had het in de bedoeling gelegen deze brigade voorlopig op Singapore-eiland aan te houden teneinde de pas aangekomen troepen van

de lange reis op hun verhaal te doen komen en te acclimatiseren. De ontwikkeling van de toestand in Johore was echter oorzaak, dat dit plan diende te worden opgegeven en dat reeds op 14 Januari 1942 bevelen uitgingen voor de verplaatsing van eenheden van de brigade.

Eén van de bataljons moest zo spoedig mogelijk vertrekken naar Jemaluang, teneinde een Australisch bataljon af te lossen, hetwelk ter beschikking diende te worden gesteld van de commandant van de westelijke strijdkrachten in Johore.

De rest van de brigade kreeg opdracht zich gereed te houden om op nader bevel te worden verplaatst, hetzij naar Mersing ter aflossing van de 22e Australische Infanterie Brigade, hetzij naar Labis, waar het ter beschikking zou komen van de Commandant in West-Johore.

In het gebied rondom Mersing dienden onmiddellijk verkenningen te worden uitgevoerd.

De Hurricane jagers moesten eerst worden ontpakt; enkele dagen daarna gingen zij echter reeds in de lucht. Het waren evenwel niet de modernste Hurricanes, terwijl de bemanning afkomstig was van verschillende eenheden, zodat enige kostbare tijd heenging voordat de nieuw gevormde verbanden als volwaardige gevechtsgroepen aan de strijd konden deelnemen.

In de naaste toekomst werden nog meer versterkingen verwacht, nl. binnen tien dagen een Brits-Indische Infanterie Brigade, een Australisch mitrailleurbataljon en aanvullingen van Australische en Brits-Indische troepen. Bovendien tegen het eind van de maand Januari de rest van de 18e Divisie. Voorts kwam op 14 en 15 Januari een detachement van de Marechaussee van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger te Singapore aan, welk detachement per vliegtuig van Sumatra was overgebracht. Op de verrichtingen van dit detachement wordt in één van de volgende paragrafen uitvoerig teruggekomen.

DE STRATEGISCHE TOESTAND OMSTREEKS 15 JANUARI 1942

Omtrent 's vijands strijdkrachten te land was de Britten bekend, dat op de westkust twee divisies in voorste lijn stonden. Gelet op het feit dat de vijand van het begin van de aanval af in staat was geweest, zijn voorste troepen geregeld door verse eenheden te doen vervangen, werd verondersteld, dat hij tevens over twee divisies in tweede lijn beschikte.

Weinig gegevens waren bekend omtrent zijn troepensterkte op de oostkust; aangenomen werd dat hier minstens één divisie ageerde.

In Indo-China waren Japanse parachutisten gestationneerd, terwijl aldaar eveneens nog minstens twee divisies lagen, die in Malakka zouden kunnen worden ingezet.

In totaal beschikten de Japanners – de afdeling parachutisten niet mede-medegeteld – derhalve over een zevental divisies, waarbij enkele pantser-eenheden.

Wat konden de Britten hier tegenover stellen?

In Zuid-Johore bestond de oostelijke strijdmacht uit een brigadegroep op volle sterkte, de westelijke uit een troepenmacht, welke was gelijk te stellen met één divisie.

In reserve de 11e Brits-Indische Divisie ter sterkte van 1½ brigade-groep.

Op Singapore-eiland beschikten zij over twee zwakke infanterie brigades en het Vrijwilligerskorps van de Straits Settlements, benevens een reserve van een brigadegroep en tenslotte enige batterijen luchtdoelartillerie.

In totaal dus ongeveer drie divisies, terwijl eind Februari de rest van de nodige aanvullingen van de Indische en Australische troepen kon worden verwacht.

Wat de sterkteverhouding van de wederzijdse luchtstrijdkrachten betreft diene het volgende.

Vóór de aankomst van de Hurricanes was de sterkte van de Britse lucht-macht tot een bedenkelijk peil gedaald. Het was niet mogelijk gebleken, de dagelijkse verliezen aan te vullen, terwijl de door de lucht ter versterking gezonden vliegtuigen op hun lange en gevaarlijke vluchten zodanige verliezen leden dat slechts de helft veilig te Singapore was aangekomen.

Het gevolg was, dat vaak slechts een twaalftal toestellen – soms zelfs nog minder – beschikbaar was geweest om een bombardement op een bepaald doel uit te voeren. Rechtstreekse steun aan de landstrijdkrachten had men dientengevolge slechts in zeer geringe mate kunnen geven.

De Japanse luchtmacht daarentegen was steeds in staat geweest, zowel de voorste troepen te steunen als die, welke landingen op de westkust uit-voerden. Daarnaast had zij bombardementen kunnen uitvoeren op het vlieg-veld Kluang in Midden-Johore. Tenslotte viel zij gedurende de eerste tien etmalen van de maand Januari 1942 de vliegvelden op Singapore-eiland ge-regeld bij nacht aan. Van 10 Januari af werden deze aanvallen zelfs overdag uitgevoerd onder bescherming van jachtvliegtuigen, welke op het vliegveld van Kuantan waren gebaseerd. Zo hadden op 12 Januari 1942 drie aanvallen op de vliegvelden op Singapore-eiland plaats door in totaal 122 vliegtuigen, terwijl op diezelfde dag een photografische opname uitwees dat nog 200 Japanse vliegtuigen op de bases op Malakka waren opgesteld.

's Vijands vloot oefende ten oosten van Malakka het meesterschap ter zee uit. Aan de westzijde van het schiereiland waren zijn kustschepen in staat, zich onder dekking van zijn vliegtuigen vrijelijk te bewegen. Dit op-treden langs de kust zou echter moeilijker worden naarmate de aanval in

zuidelijke richting voortschreed, aangezien de Britse verkenningen dan over kortere afstand zouden behoeven plaats te hebben.

De topografische gesteldheid van het terrein, waar de strijd zich verder zou afspelen, geeft aanleiding tot de volgende opmerkingen.

Over het algemeen was Johore in het westen veel meer ontwikkeld dan in het midden en het oosten.

In het oostelijk gedeelte trof men in de omgeving van Mersing en Jemaluang in hoofdzaak rubberplantages aan. Zuid van de weg Jemaluang-Kahang strekte zich een nog niet ontgonnen oerwoud uit, dat slechts door infanterie was te doorschrijden. Aan de kust bevonden zich talloze kreken, waarlangs toegang tot het binnenland kon worden verkregen.

In Midden-Johore, oost van de spoorweg, was het terrein heuvelachtig en over het algemeen arm aan wegen.

West-Johore was, behalve waar moerassen en enkele complexen oerwoud werden aangetroffen, veel meer tot ontwikkeling gebracht. Hier bevonden zich naast de vele rubberplantages grote klapper- en ananas aanplantingen. Door dit gedeelte liepen niet alleen de spoorweg en de hoofdweg doch ook nog een kustweg. Het werd doorsneden door twee grote rivieren; nabij de monding werd de verbinding tussen de oevers niet door bruggen doch met veerponten onderhouden.

Ten gevolge van het voortdurend terugtrekken door de Britse troepen was hun moreel uiteraard gedaald. De verschijnselen van het dalen van het moreel werden in het bijzonder waargenomen bij de Indische troepen, welke de spits hadden afgebeten. De Australische troepen daarentegen waren nog vers en over het algemeen beter geoefend.

Uit politiek oogpunt bezien was Johore een z.g. unfederated Malay State, door een verdrag met het Britse Rijk verbonden. Het onderhield zelf een kleine militaire macht en had in het verleden in belangrijke mate in de defensiekosten bijgedragen. Ook daarom verdiende het aanbeveling het grondgebied van deze staat zo goed mogelijk te verdedigen.

Voor wat de door de Japanners in Johore te voeren actie betreft, werd verwacht dat zij de meeste druk zouden uitoefenen in het westelijk gedeelte, hoewel eveneens rekening moest worden gehouden met een mogelijke landing op de oostkust, wellicht ter hoogte van Mersing. Vandaar zou de vijand een stoot kunnen doen in de richting van Singapore-eiland en zich in het bezit stellen van de belangrijke dwarsverbinding Kluang-Mersing, waardoor het vliegveld Kluang en dat in aanleg nabij Kahang in zijn handen zouden vallen.

Voorts was een directe aanval over zee op Singapore niet uitgesloten, hoewel het meer waarschijnlijk leek dat, mocht daartoe het plan bestaan, een

dergelijke actie zou worden gecombineerd met een eerst later mogelijke aanval over land.

Tenslotte diende rekening te worden gehouden met een landing van parachutisten, hetzij in Johore, hetzij op Singapore-eiland.

Door de ongunstige sterkteverhouding was het voor de Britten van groot belang, de vijandelijke opmars zo lang tegen te houden, dat de gehele 18e Divisie zou kunnen ingrijpen; zulks werd op zijn vroegst pas in de eerste week van Februari 1942 verwacht.

Gelet op het grote gewicht van het behoud van de weg Jemaluang–Kluang–Bandar Penggaram diende de vijand het gebruik hiervan zo lang mogelijk te worden ontzegd.

Daarom was het Britse plan er op gebaseerd in de lijn Mersing–Segamat–Muar krachtig weerstand te bieden.

DE OPERATIES IN JOHORE VAN 14 TOT 26 JANUARI 1942

De commandant van de westelijke strijdkrachten plaatste de 27e Australische Brigadegroep en de 8e Brits-Indische Brigadegroep ten noorden van Segamat ter weerszijden van de rijweg en spoorweg, met één Australisch bataljon ten westen van Gemas met opdracht, aldaar een hinderlaag te leggen.

De 22e Brits-Indische Brigadegroep was langs de van Segamat naar Malacca voerende weg opgesteld met een vooruitgeschoven bataljon te Jementah.

De twee bataljons van The Royal Regiment, afkomstig uit Singapore, waren in reserve gehouden en met de plaatselijke verdediging van Segamat belast.

De door het Australische bataljon gelegde hinderlaag leidde tot een volledig succes. Op 14 Januari 1942 te 16.00 verschenen Japanse afdelingen ter hoogte van Gemas. Een vooruitgeschoven Australische compagnie liet eerst 250 wielrijders passeren, deed vervolgens een ter vernieling voorbereide brug springen en opende tenslotte het vuur op de vijandelijke afdelingen, welke bij deze actie 4 à 500 man verloren. Dit succes had nog verder kunnen worden uitgebuit, indien de telefoonverbindingen intact waren gebleven.

De volgende morgen om 10.00 werd het Australische bataljon door de vijand aangevallen. Aanvallen en tegenaanvallen wisselden elkaar af die dag, doch hoewel de Australiërs bij hun actie veel steun van de luchtstrijdkrachten ondervonden, bleek de overmacht te groot, zodat het bataljon in de nacht van 15 op 16 Januari op de hoofdmacht moest terugvallen.

De verdediging van Muar was opgedragen aan de 45e Brits-Indische Brigade, waaraan een Australische batterij veldartillerie was toegevoegd.

De Japanners hadden reeds van 11 Januari af een luchtoffensief tegen Muar ingezet, met het gevolg dat bijna de gehele bevolking de plaats verliet, onder wie ook het personeel van de krachtstations en de veerboten.

In de morgen van 15 Januari bereikte de vijand de noordelijke oever van de Muar-rivier, zonder dat de vooruitgeschoven Britse troepen enig bericht hadden ontvangen omtrent deze nadering. In de namiddag van diezelfde dag voerden de Japanners landingen uit op kleine schaal tussen Muar en Bandar Penggaram.

Op 16 Januari staken zij te 02.00 de Muar-rivier over op enkele mijlen afstand bovenstrooms van de stad en bereikten zij om ongeveer 09.00 de kustweg.

De opstelling van de Britse eenheden was te ijl om een overgang te beletten; bovendien was van de beschikbare troepen een te groot gedeelte op de N. oever van de rivier opgesteld, met opdracht om de vijandelijke opmars te vertragen. Van deze vertragende actie kwam niet veel terecht, zodat het vooruitschuiven van troepen, die voor de rechtstreekse verdediging van de Muar-rivier in feite node konden worden gemist, geen voordeel heeft opgeleverd.

Het door de Japanners behaalde succes zou zeer kwalijke gevolgen hebben, indien zij er in zouden slagen tot Yong Peng door te dringen. Hierdoor toch dreigden de bij Segamat opgestelde Britse troepen te worden afgesneden. Teneinde aan deze bedreiging het hoofd te bieden, dienden de ter hoogte van Yong Peng opgestelde troepen onmiddellijk zoveel mogelijk te worden versterkt. Daartoe werden het Australische 2/29 Bataljon, afkomstig van het Segamat front, en het Australische 2/19 Bataljon van Jemaluang naar Yong Peng gedirigeerd. Laatstgenoemd bataljon kwam nog juist op tijd om zuid van Muar, waar de 45e Brits-Indische Brigade op 18 Januari in een hevige strijd werd gewikkeld, in te grijpen en de situatie te redden.

In de namiddag van 18 Januari landde een aanzienlijke Japanse troepenmacht enige mijlen noord van Bandar Penggaram. De bedreiging van Yong Peng werd dus hoe langer hoe groter, zodat ernstig rekening moest worden gehouden met de mogelijkheid, dat op korte termijn tot de terugtocht van de nabij Segamat opgestelde troepen zou moeten worden overgegaan. Hierop vooruitlopende werd in de avond van 18 Januari besloten om de troepen achter de Segamat-rivier terug te nemen.

Op 19 Januari oefenden de Japanse afdelingen sterke druk uit tussen Muar en Bandar Penggaram; vooral de 45e Brits-Indische Brigadegroep had het zwaar te verantwoorden. Daarom werd aan de 53e Britse Brigadegroep opdracht gegeven, de van Yong Peng naar Muar lopende weg ter hoogte van de driesprong met de zijweg naar Bandar Penggaram te doen afsluiten; zodra dit was geschied zou de 45e Brits-Indische Brigadegroep worden teruggenomen op Yong Peng.

Voorts werd besloten, de terugtocht van de troepen nabij Segamat in de richting Kluang te doen voortzetten. De daarbij behorende 22e Brits-Indische Brigadegroep zou bij aankomst in de omgeving van Yong Peng ter beschikking komen van de Commandant van de 11e Brits-Indische Divisie, die met de verdediging van het gebied west van deze plaats was belast.

Het terugnemen van de 45e Brits-Indische Brigadegroep ging gepaard met zeer grote verliezen aan mensenlevens en materieel. De uit Muar terugtrekkende troepen werden van alle kanten ingesloten en moesten zich vechtend een doortocht banen. Slechts aan 500 Australiërs en 400 Indiërs gelukte het, Yong Peng te bereiken. De achtergelaten gewonden werden zonder uitzondering door de Japanners vermoord. Alle vuurmonden, voertuigen en zware wapens had men moeten vernielen. De 45e Brits-Indische Brigadegroep had in feite opgehouden te bestaan.

De slag van Muar was een van de bloedigste van de strijd op Malakka; de daarbij betrokken troepen hadden echter in elk geval bereikt dat de bezetting van Segamat en omgeving aan de greep van de vijand kon ontkomen.

Hun terugtocht verliep als volgt. In de namiddag van 18 Januari voerden de Japanners met tanks een aanval uit op de nabij Batu Anam opgestelde Britse troepen. Overeenkomstig daartoe gegeven bevelen viel gedurende de daarop volgende nacht de 9e Britse divisie terug achter de Muar-rivier en de 27e Australische Brigadegroep tot achter de Segamat-rivier.

In de nacht van 19 op 20 Januari werd de 9e Brits-Indische Divisie verder teruggenomen achter de Segamat-rivier; alle over beide rivieren lopende bruggen werden vernield.

De volgende nacht – 20 op 21 Januari – verplaatste de 27e Australische Brigadegroep zich per auto naar Yong Peng, waar zij belast werd met het afsluiten van de hoofdweg. De tot de 9e Brits-Indische Divisie behorende 8e Brits-Indische Brigadegroep viel terug op Labis; op 21 en 22 Januari wist zij zich in een stelling op 12 mijl zuid van deze plaats te handhaven.

De onderdelen van de eveneens tot deze divisie behorende 22e Brits-Indische Brigadegroep legden in de avond van 21 Januari met succes een hinderlaag. Deze brigadegroep werd in de nacht van 21 op 22 Januari verplaatst naar Kluang onder achterlating van één bataljon te Paloh.

Gedurende de nacht van 22 op 23 Januari 1942 kwam de 8e Brits-Indische Brigadegroep in stelling op 4 mijl ten noorden van Yong Peng. Na overdag hevige gevechten te hebben gevoerd, trok zij deze plaats in de nacht van 23 op 24 Januari voorbij, waarmede de terugtocht van alle troepen uit de omgeving van Segamat was voltooid.

Aan deze troepen werd nu opgedragen, weerstand te bieden in de lijn Jemaluang – Kluang – Ayer Hitam – Bandar Penggaram teneinde nog een

laatste poging te doen om – in afwachting van de komst van de 18e Divisie – de vliegvelden in Midden-Johore te behouden.

De verdediging van Bandar Penggaram was opgedragen aan de 6e Brits-Indische Brigade, die versterkt zou worden met het 5e Norfolk Regiment, afkomstig van Jemaluang. Doordat Japanse detachementen reeds op 22 en 23 Januari wisten door te dringen tot de weg naar Ayer Hitam, kon het bataljon zijn bestemming slechts over Pontian Kechil bereiken.

De op de 6e Brits-Indische Brigade uitgeoefende druk was oorzaak, dat zij in de avond van 23 Januari begon terug te trekken. Aangezien het van groot belang werd geacht, Bandar Penggaram zo lang mogelijk in bezit te houden, werd aan de brigadecommandant opgedragen, genoemde plaats met het inmiddels aangekomen bataljon van het Norfolk Regiment en met de uit Yong Peng afkomstige 53e Brigadegroep (welke echter nog slechts twee zwakke bataljons telde) vast te houden.

Op 24 en 25 Januari 1942 werd hevig om het bezit van het stadje gestreden, doch zonder resultaat. De Japanners waren op verschillende plaatsen tot de van Pontian Kechil naar Bandar Penggaram lopende weg doorgedrongen, waardoor het oprukken van de voor de 6e Brits-Indische Brigade bestemde versterkingen ten zeerste werd belemmerd. Het gevolg was, dat in de namiddag van 25 Januari tot de terugtocht uit de lijn Jemaluang – Kluang – Ayer Hitam werd besloten.

De bezetting van Bandar Penggaram viel in de nacht van 25 op 26 Januari terug op Senggarang, dat bij het aanbreken van de dag werd bereikt. Een verder terugtrekken naar het zuiden was niet mogelijk, doordat de vijand de weg had afgesloten. Pogingen ondernomen om door de Japanners heen te breken, hadden geen succes; de Britse troepen waren door de dag en nacht gevoerde gevechten oververmoeid en niet meer tot bijzondere prestaties in staat.

De Commandant van de 11e Brits-Indische Divisie had inmiddels te Benut een gemechaniseerde colonne gevormd, welke de opdracht ontving, de troepen bij Senggarang te ontzetten. Bij het uitvoeren van deze opdracht ontmoette zij vele hindernissen; het verband in de colonne ging verloren, zodat de verschillende delen tot het voeren van partiële gevechten werden gedwongen. Slechts één van de carriers wist Senggarang te bereiken. De commandant der uit Bandar Penggaram afkomstige troepen loste deze nu in kleine afdelingen op, die elk voor zich moesten trachten, Benut te bereiken. De gewonden werden achtergelaten; ditmaal liet de vijand hen ongemoeid.

In Midden-Johore zetten de Japanners reeds vroeg in de morgen van 24 Januari een aanval in op Kluang en het zich aldaar bevindende vliegveld. De 22e Brits-Indische Brigadegroep wist de aanval af te slaan. De zich te Rengam bevindende 8e Brits-Indische Brigadegroep kreeg opdracht, de

22e af te lossen in verband met het voornemen, laatstgenoemde brigadegroep de volgende dag een tegenaanval te doen verrichten, waarna zij in reserve zou komen. Sikhs voerden deze tegenactie op 25 Januari met succes uit.

Ter uitvoering van het hiervoor vermelde plan werd de 22e Brits-Indische Brigadegroep op Rengam teruggenomen, terwijl de 8e Brigadegroep in het gebied rondom Kluang werd achtergelaten.

De noord van Ayer Hitam opgestelde Britse troepen wisten op 25 Januari de Japanse aanvallen af te slaan. Zij werden eveneens in de nacht van 25 op 26 Januari 1942 volgens het algemene plan teruggenomen.

In Oost-Johore was aan de verdediging van Mersing en omgeving – als het ware de achterdeur van de vesting Singapore – veel aandacht besteed.

Eerst op 14 Januari kregen de daar opgestelde Britse strijdkrachten – de 22e Australische Brigadegroep en het uit Singapore afkomstige Britse bataljon 2/17 Dorgas – contact met de vijand.

De opstelling van de troepen was toen als volgt:

twee bataljons in het gebied rondom Mersing met een vooruitgeschoven detachement te Endau,

één bataljon te Jemaluang,

het 2/17 Dorgas bataljon belast met de bewaking van de naar Kota Tinggi lopende weg.

Op 14 Januari 1942 werd contact verkregen met een Japanse afdeling, welke van Kuantan langs de kust was opgerukt. Na enkele patrouillegevechten vielen de Britse troepen terug achter de Endau-rivier. Het losmaken van het te Jemaluang opgestelde bataljon, ten behoeve van de operatie in West-Malakka, noopte tot een hergroepering, welke ten gevolge had, dat Endau moest worden losgelaten.

Op 21 Januari naderde de vijand Mersing. Ten gevolge van door de Australiërs gelegde hinderlagen, leed hij tijdens zijn opmars gevoelige verliezen.

Op 22 Januari werden Japanse pogingen verijdeld, de Mersing-rivier over te steken. De hoofdmacht van de Britse troepen had zich inmiddels, naar aanleiding van ontvangen bevelen, teruggetrokken op Jemaluang en bij Mersing slechts enkele detachementen achtergelaten.

Op 23 Januari werd een vijandelijk convooi waargenomen, dat zich tussen Sengora en Mersing in Z.richting bewoog.

Op 26 Januari te 07.45 werd dit convooi, bestaande uit 2 transportschepen en enkele kleinere schepen, geëscorteerd door 2 kruisers en 12 torpedobootjagers, nabij Endau gemeld. Het werd tweemaal aangevallen door de Britse luchtstrijdkrachten, welke een hevig gevecht aangingen met de op Kuantan gebaseerde Japanse Navy Zero jagers. Beide transportschepen ontvingen

treffers, de landing van de Japanse troepen kon echter niet worden voorkomen.

De verse Japanse troepen marcheerden in snel tempo uit Endau op, doch vielen tussen Mersing en Jemaluang in een hinderlaag, welke de vijand op een verlies van 300 man kwam te staan. Na het behalen van dit succes trokken alle Britse troepen op Jemaluang terug.

DE TERUGTOCHT NAAR SINGAPORE-EILAND

Op 27 Januari 1942 ontving de commandant op Malakka telegrafisch machtiging van generaal Wavell, om, indien hij zulks noodzakelijk mocht oordelen, de troepen op Singapore-eiland terug te trekken.

Op die dag tekenden zich de gevolgen van het opgeven van Bandar Penggaram en van de Japanse bedreiging op de oostkust duidelijk af. De nog beschikbare troepen waren niet in staat de vijandelijke opmars nog gedurende lange tijd te vertragen. Reserves waren niet beschikbaar; de 18e Divisie was nog steeds niet aangekomen.

Een langer standhouden op het vasteland van Malakka zou een algehele vernietiging van de in Zuid-Johore aanwezige Britse troepen ten gevolge hebben. Derhalve werd besloten tot de terugtocht naar het eiland Singapore, waarmede het veiligstellen van de Marinebasis werd prijsgegeven.

De terugtocht van de Britse eenheden in Oost-Johore had ongestoord plaats; zij werden te Kota Tinggi verzameld en daarna per auto naar Singapore vervoerd.

In West-Johore bereikten de troepen, die bij Bandar Penggaram hadden gestreden, Benut in de nacht van 27 op 28 Januari; zij werden over zee naar Singapore overgebracht. De Japanners bereikten Benut in de morgen van 28 Januari. Hun verdere opmars werd belangrijk vertraagd door de talrijke in de kustweg aangebrachte vernielingen.

De hoofdmacht van de 11e Brits-Indische Divisie passeerde de dam, welke Malakka met Singapore-eiland verbindt, in de nacht van 30 op 31 Januari.

De in Midden-Johore langs de hoofdweg en spoorweg strijdende Britse troepen – de 27e Australische Brigadegroep en de 9e Brits-Indische Divisie-konden zich slechts met grote moeite van de vijand losmaken. Hij wist tussen de 8e en 22e Brits-Indische Brigade door te dringen, waardoor laatstgenoemde brigade de spoorlijn niet langer kon volgen en gedwongen was, zich door het zwaar bedekte terrein te verplaatsen. Dit vertraagde het marstempo aanzienlijk, met het gevolg dat de dam niet meer op tijd kon worden bereikt. Slechts een honderdtal Sikhs slaagde erin, oost van Johore Bahru naar het eiland Singapore over te steken, de rest werd krijgsgevangen gemaakt.

De troepen, welke aan de dam een bruggenhoofd hadden bezet, passeerden haar in de nacht van 30 op 31 Januari 1942. Te 08.15 in de morgen van laatstgenoemde dag was de terugtocht voltooid; daarna werd in de dam een gat geslagen ter breedte van 20 meter.

DE GUERILLASTRIJD OP MALAKKA [1])

A. *Inleiding*

Alvorens tot het beschrijven van de strijd op het eiland Singapore wordt overgegaan, zal enige aandacht worden besteed aan de guerillastrijd op Malakka, waarin o.m. vier brigades van het korps Marechaussee van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger een belangrijk aandeel hebben gehad.

Toen het eind December 1941 aan het Britse opperbevel op Malakka duidelijk werd dat ernstig rekening moest worden gehouden met het terugvallen van de Britse strijdkrachten op Johore, werd besloten, afdelingen te doen vormen, die zouden worden belast met het - op beperkte schaal - uitvoeren van aanvallen op 's vijands verbindingen, welke door het voortschrijden van zijn opmars langer en uit dien hoofde kwetsbaarder zouden worden.

Het is te betreuren, dat eerst zo laat tot het nemen van deze maatregel is besloten, want zoals later zal blijken is hierdoor veel kostbare tijd verloren gegaan, tijd die nodig was voor het vormen van goed getrainde guerillastrijders en voor het aanleggen van de onontbeerlijke vivresdepots.

Weliswaar was reeds begin 1941 te Singapore de Nr 101 Special Training School (S.T.S.) geopend, doch het was reeds medio Juli 1941 toen deze school 10 officieren en 50 militairen beneden die rang in opleiding nam om hen te bekwamen voor de ongeregelde oorlogvoering, het uitvoeren van speciale opdrachten en het doen verschaffen van inlichtingen.

Het commando op Malakka legde voor het voeren van een guerillastrijd niet veel belangstelling aan de dag.

In de aanvang van het jaar 1941 waren de autoriteiten in Malakka over het algemeen van mening, dat de Japanners niet bij machte zouden zijn Malakka binnen te dringen, laat staan het te bezetten. Een in Augustus van dat jaar door de Commandant van de S.T.S. ingediend voorstel, over te gaan tot het organiseren in de verschillende daarvoor in aanmerking komende delen van Malakka van groepen onder commando van een officier, en waarbij ingedeeld één of meer politie-beambten, enkele planters en in de betrokken streek bekend zijnde Chinezen, Maleiers of Brits-Indiërs, vond geen gunstig onthaal. Afgescheiden van het feit dat men niet veel voelde

[1]) Bewerkt naar:
a. „The jungle is neutral" by P. Spencer Chapman D.S.O.
b. Verslag ingediend door de luitenant-kolonel K.N.I.L. P. J. W. F. M. Supheert.

voor indeling van Europeanen, die zich door hun blanke huidskleur toch niet vrijelijk in het bezette gebied zouden kunnen bewegen, vond men het ongewenst, Aziaten voor het voeren van een guerillastrijd op te leiden. Men meende, dat het opperen van de mogelijkheid, dat de vijand bij machte zou zijn Malakka binnen te dringen, een zeer slechte invloed op de Oosterling zou hebben. Ook het inschakelen van de Chinezen, die reeds gedurende hun strijd tegen de Japanners in China als guerillastrijders naam hadden gemaakt, stuitte op verzet; men wilde niet overgaan tot het bewapenen van lieden, die behoorden tot een illegale organisatie, t.w. de Maleise Communisten.

Zo was de toestand toen op 8 December 1941 de landing te Kota Bahru plaats vond en besloten werd, het vier maanden te voren ingediende voorstel tot uitvoering te brengen. Toen was het echter te laat en moest men improviseren met alle nadelen daaraan verbonden. Een voorstel van de Malayan Communist Party (M.C.P.), de Chinezen toe te staan een militaire macht te vormen, vond geen gunstig onthaal. Wel werd, toen de toestand allengs verslechterde, overgegaan tot het in opleiding nemen bij de S.T.S. van zoveel Chinezen, als door de M.C.P. konden worden geleverd.

Wat de aantallen en de actieterreinen van de uit te zenden guerillatroepen betreft, was men oorspronkelijk voornemens, enige groepen in het Perakse te plaatsen. Het lang uitblijven van de vereiste goedkeuring had door de snelle opmars van de Japanners ten gevolge dat het aanvankelijke plan niet meer uitvoerbaar was. Daarop werd tenslotte besloten om in de streek tussen Kuala Kubu en Kuala Lipis drie groepen te stationneren.

De eerste groep, waarbij de Commandant van het geheel majoor F. Spencer Chapman, bestond uit 8 Europeanen en 2 Chinezen en zou worden geplaatst nabij Kuala Kubu, met opdracht te ageren tegen Japanse troepenbewegingen langs de spoorweg en langs de westelijke hoofdweg. De tweede groep, bestaande uit 5 Europeanen en 1 Maleier, zou worden gelegerd nabij kampong Benta en zou de van Kota Bahru naar het zuiden lopende spoorweg en de rijweg van Kuantan naar Kuala Lipis voor haar rekening nemen. De derde groep, gevormd door 5 Europeanen, zou bivak betrekken tussen Bentong en Karak en had tot taak, op te treden tegen Japanse troepenverplaatsingen in de richting van Kuala Lumpur.

Behalve de bij de groepen op te leggen voorraden zou nabij Tras een grote reservevoorraad worden opgeslagen. Gerekend was op een voorraad voor drie maanden, terwijl bovendien zaden voor het kweken van groenten zouden worden medegenomen. Met deze voorraden groenten, benevens de opbrengst van jacht en van visvangst, zouden de groepen het, naar men dacht, ongeveer 1 jaar kunnen uithouden.

Uiteraard was een grote hoeveelheid springmiddelen in de uitrusting opgenomen, terwijl verschillende kledingstukken zouden worden verstrekt, waarmede de Europeanen zich als Maleier, Chinees of Brits-Indiër konden

vermommen. Voor het geval Singapore in 's vijands handen mocht vallen, zouden de groepen naar Sumatra dan wel Brits-Indië uitwijken. Terzake zouden per radio nadere aanwijzingen worden gegeven. Voorts was in de nabijheid van Trong contact opgenomen met een Maleier, die een grote zeewaardige prauw ter beschikking zou houden. Het verbindingsvraagstuk was echter niet op bevredigende wijze geregeld. Er waren geen draagbare stations voor wisselverkeer in de uitrusting opgenomen; aan de commandant werd één zend-ontvangststation, te dragen door 6 man, beschikbaar gesteld, terwijl bij de andere twee groepen slechts een ontvangststation werd ingedeeld.

B. *Optreden van de Britse en van de Chinese guerilla's*

Eerst op 31 December 1941 werd het plaatsen van de drie groepen in de streek tussen Kuala Kubu en Kuala Lipis goedgekeurd. Onmiddellijk werd begonnen met de voorbereidingen voor de uitvoering. Van 1 tot 4 Januari 1942 vonden verkenningen van de kampen plaats, waarna het vervoer van de voorraden een aanvang nam. Men had gedacht, in de stelling achter de Slim-rivier wel tot ongeveer 14 Januari weerstand te kunnen bieden; veiligheidshalve was echter bepaald, dat de kampen uiterlijk de 10e moesten worden betrokken.

Echter slaagden de Japanners er reeds op 7 Januari in, de weerstand achter de Slim-rivier te breken; de volgende dag bezetten zij Tanjong Malim.

De leider van de drie guerillagroepen bevond zich op dat ogenblik nog in Kuala Lumpur, waar hij wegens een zware malaria-aanval had moeten achterblijven. Hoewel nog niet geheel hersteld, begaf hij zich op 8 Januari toch op weg en wel naar het kamp met de reservevoorraden nabij Tras, aangezien hij dacht, het nabij Tanjong Malim gelegen kamp van groep 1 door de snelle Japanse vorderingen niet meer te kunnen bereiken. In het kamp Tras aangekomen, trof hij aldaar de twee Europeanen van zijn groep aan, die hij met het verbergen van de ontvangen voorraden had belast.

Op 13 Januari overvielen Chinese bandieten het kamp, waarbij een groot deel van de opgeslagen voorraden in hun handen viel. Wel werd bij de onmiddellijk ingezette achtervolging een groot deel teruggevonden, doch niettemin was het geleden verlies aanzienlijk; zo ging nagenoeg de gehele geldvoorraad verloren.

Eerst op 17 Januari was de voorraad geheel in de rimboe verborgen, waarna werd besloten naar het bivak van groep 1 nabij Tanjong Malim op mars te gaan. Hoewel de afstand hemelsbreed slechts 15 mijl bedroeg, kostte het doorschrijden van het dicht begroeide bergterrein 12 dagen. Toen de drie Europeanen het bivak van groep nr 1 bereikten, troffen zij de overige leden van de groep daar niet aan. Later bleek, dat zich het volgende had afgespeeld.

Kort nadat alle voorraden waren aangekomen, kwam het bericht binnen dat Japanse afdelingen naderden. Hierop trok groep nr 1 zich in de rimboe

terug. Toen duidelijk werd dat dit bericht niet waar was, keerde de groep weer naar haar bivak terug. Van haar afwezigheid hadden de Chinese koelies, die de voorraden hadden opgevoerd, gebruik gemaakt om deze grotendeels te stelen. Zelfs onderdelen van het radiostation en de medegenomen rijwielen waren verdwenen.

De aanwezige leden van groep nr 1, nu verstoken van elk verbindingsmiddel en zonder voorraden, terwijl hun leider zich nog altijd niet bij hen had gevoegd, besloten op 10 Januari zich een weg te banen door de rimboe, teneinde te trachten zich bij de terugtrekkende Britse troepen te voegen.

Majoor Chapman en zijn twee mannen troffen dus een verlaten bivak aan en achtten het niet mogelijk, zonder springmiddelen een actie tegen de Japanners te beginnen. Bovendien waren zij door het gemis aan radioverbinding niet in staat aan hun hoofdkwartier inlichtingen betreffende de vijand te verstrekken. Dientengevolge leek hun de enige oplossing, te trachten de kust te bereiken en per boot naar de Sumatra-wal over te steken, al zou deze onderneming door het gemis aan voedingsmiddelen en voldoende geld, ongetwijfeld met veel moeilijkheden gepaard gaan. Door tussenkomst van een bevriende Chinees kwamen zij echter weer in het bezit van een deel van de gestolen goederen, waaronder zich een grote hoeveelheid springmiddelen bevond. Zij zagen nu voorlopig van een terugtocht naar de kust af en besloten in de omgeving van Tanjong Malim aanslagen op de spoorweg te plegen. Gedurende 14 dagen traden zij met veel succes op. Zij wisten 7 treinen tot ontsporing te brengen, 15 bruggen zwaar te beschadigen, ongeveer 40 motorvoertuigen te vernielen en een groot aantal Japanners – volgens inlichtingen van de bevolking plm. 1000 – buiten gevecht te stellen.

Uit het behalen van deze schitterende resultaten blijkt wel, dat indien tijdig tot het organiseren van dergelijke groepen zou zijn overgegaan, de opmars van de vijand in aanzienlijke mate zou zijn vertraagd.

De Japanners hadden inmiddels te Tanjong Malim en Kuala Kubu ongeveer 2000 man gelegerd, teneinde aan deze sabotage-daden een eind te maken.

In de nacht van 15 Februari verlieten de drie van groep 1 overgebleven mannen de omgeving van Tanjong Malim met de bedoeling te trachten, langs de weg naar het bivak nabij Tras te gaan. Na een zeer avontuurlijke tocht, waarvan het laatste gedeelte per rijwiel werd afgelegd, bereikten zij na drie dagen hun doel. Onderweg vernamen zij van de bevolking dat Singapore was gevallen. Zij besloten daarom, Malakka te verlaten, doch alvorens hiertoe over te gaan, dienden zij de groepen 2 en 3 te waarschuwen. Het plan was voorts, de nog aanwezige voorraden aan de Chinese guerillaorganisaties over te geven en – indien daarvoor gelegenheid was – de Chinezen het hanteren van de verschillende wapens bij te brengen.

Op 22 Februari werd met groep nr 3, die tussen Bentong en Karak een bivak had betrokken, contact verkregen. Het bleek dat ook van deze groep een groot gedeelte van de voorraden was gestolen en dat zij nog niet tot enigerlei actie was overgegaan. Er restte nu nog slechts verbinding met groep 2 te krijgen. Eén man werd daartoe in de richting van Benta uitgezonden; hij kwam echter onverrichterzake terug. Later is gebleken, dat deze gehele groep door verraad van de zijde van de Maleise bevolking in handen van de Japanners is gevallen. Drie sneuvelden en de overigen geraakten in Japanse gevangenschap.

Zo was de gehele guerillagroep tot een sterkte van acht man teruggevallen.

Nadat verschillende voorbereidingen waren getroffen voor de tocht naar Tanjong Malim, marcheerden vier man op 8 Maart derwaarts af; de overigen zouden twee dagen later volgen. De tocht zou per rijwiel worden gemaakt, terwijl uitsluitend 's nachts zou worden gereden. De rijwielen waren echter niet van de beste kwaliteit en bovendien te zwaar beladen, zodat veel mankementen voorkwamen. Bovendien werd de weg scherper bewaakt dan enige weken te voren, zodat uiteindelijk slechts de leider en 1 man er in slaagden, na een zeer avontuurlijke tocht, Tanjong Malim te bereiken. Drie man vielen in Japanse handen, terwijl de overige drie zich op 6 April bij de leider wisten te voegen. Bij aankomst te Tanjong Malim bleek dat de Japanners hevig hadden huisgehouden onder de bevolking in de omgeving van het kamp, van waaruit destijds de acties tegen de spoorweg waren ingezet. Een lang verblijf alhier was ook door het grote aantal spionnen totaal onmogelijk. Voorts vernam men, dat de invloed van de Chinese guerilla's hoe langer hoe groter werd en dat deze er prijs op stelden met majoor Chapman in contact te komen. Weldra verschenen enkele afgevaardigden van het Chinese hoofdkwartier, die de wens te kennen gaven dat de majoor zich voorlopig ter beschikking zou stellen voor de opleiding van een aanzienlijk aantal Chinezen in een kamp aan de Slim-rivier, waar zij een grote hoeveelheid door de Britse troepen achtergelaten wapenen en springmiddelen hadden verzameld. Aangezien het voor de beide Britten te laat in de moesson was om een reis over de oceaan te aanvaarden, werd overeengekomen, dat deze zou worden uitgesteld tot na afloop van de aan de Chinese guerilla's te geven opleiding, waarna de Chinezen hun hulp toezegden om hun instructeurs naar Sumatra over te brengen, vanwaar zij met behulp van de Chinese Communisten, afhankelijk van het seizoen, naar Australië dan wel naar Ceylon zouden worden gezonden. Op 20 Maart 1942 werd het kamp aan de Slim-rivier bereikt, waar met de opleiding werd begonnen.

Majoor Chapman zag echter voorlopig geen kans Malakka te verlaten, zodat hij ook gedurende de jaren 1943 en 1944 als instructeur van de in Perak aanwezige Chinese guerilla's bleef optreden. Van de zijde van het South East Asia Command te Ceylon werden verschillende pogingen ondernomen

om met de guerillastrijders in verbinding te komen. Eind April 1944 slaagden twee per Britse onderzeeër aangebrachte Chinezen er in, het kamp van de majoor te bereiken. Het lag in de bedoeling op deze wijze geregeld elke maand contact op te nemen. De Japanse activiteit in de kuststreek verhinderde dit echter. Verbetering in deze toestand trad eerst in, toen majoor Chapman er op 1 Februari 1945 in slaagde, met het Commando op Ceylon in radiocontact te komen.

Eenmaal op de hoogte van de juiste ligging van het kamp, ging genoemd commando er toe over, de guerillastrijders uit de lucht van het nodige te voorzien. Op 27 Februari 1945 had het eerste afwerpen per parachute plaats; vier personen en twee ton aan goederen kwamen veilig op de grond neer.

Medio April 1945 had een belangrijke bespreking plaats tussen de uit Ceylon aangekomen Britten en afgevaardigden van het Chinese hoofdkwartier. Tijdens deze conferentie werd de door de Chinezen aan een geallieerde aanval op Malakka te verlenen steun geregeld. Aangezien het van het hoogste belang werd geacht dat majoor Chapman terzake zo spoedig mogelijk rapport zou uitbrengen bij het Commando in Ceylon, werden pogingen in het werk gesteld hem per Britse onderzeeër van Malakka te doen ontsnappen. Zulks gelukte; op 13 Mei 1945 werd hij ter hoogte van Pulau Pankor Laut opgehaald. Zes dagen later kwam hij behouden op Ceylon aan.

Het vorenstaande geeft een indruk van het aandeel, dat de achtergelaten Britten in de in Malakka gevoerde guerillastrijd hebben gehad. Van grote omvang is deze niet geweest, hetgeen moet worden toegeschreven aan de zeer gebrekkige voorbereiding en aan het feit dat door de onbetrouwbaarheid van de Chinese en Maleise koelies een groot gedeelte van de opgelegde voedselvoorraden en van de springmiddelen verloren ging.

Gelet op de grote moeilijkheden, verbonden aan een veeljarig verblijf van een Europeaan in de wildernissen van Malakka, dwingen de moed en het uithoudingsvermogen van majoor Chapman grote bewondering af. Niet alleen wist hij, zij het dan ook slechts gedurende een korte periode, de vijand belangrijke verliezen toe te brengen, maar ook door het feit, dat hij gedurende enige jaren als instructeur van de over het algemeen zeer slecht geoefende chinese troepen optrad, werkte hij er aan mede, dat de guerillastrijders voor de Japanners een ernstige bedreiging gingen vormen, hetgeen deze laatsten noodzaakte een belangrijke troepenmacht voor de bestrijding van dit gevaar af te zonderen. Uit dit oogpunt bezien heeft het achterlaten van Britse officieren in Malakka zijn voordeel opgeleverd.

C. *Aandeel van de Nederlands-Indische troepen in de guerillastrijd*

Voorbereidingen

De Nederlands-Indische Legercommandant stelde voor het voeren van een guerillastrijd in Malakka vier brigades van het Korps Marechaussee,

gelegerd in het Militaire Commandement van Atjeh en Onderhorigheden, ter beschikking van het Commando op Malakka.

De samenstelling van het detachement was als volgt:

Commandant: T. J. W. F. M. Supheert, Kapitein der Marechaussee, Commandant van de VIe Divisie.[1])

Ingedeeld officier: M. A. Kroon, 1e Luitenant der Marechaussee, afkomstig van de Ie Divisie.
Twee brigades Marechaussee van de VIe Divisie, twee brigades Marechaussee van de Ie Divisie, totaal 80 karabijnen.

Vernielingsploeg: 3 Eur. brigadiers van de Genie, 6 niet-Eur. soldaten van de Genie.

Medische dienst: Dr J. P. van der Schroeff, Off. v. Gez. 1e kl. en 4 niet-Eur. ziekenverplegers.

Administratie: 1 sergeant-majoor der Militaire Administratie.

Trein: 40 inheemse veroordeelden afkomstig uit verschillende Atjeh-bivaks.

Tolken: 3 uit Singapore afkomstige Chinezen.

Op 30 December 1941 waren de onderdelen, voor zover uit Atjeh afkomstig, te Medan verzameld, waarna de commandant de opdracht kreeg, zich met de hem toegevoegde officier naar Singapore te begeven, teneinde aldaar met de betrokken autoriteiten de te voeren acties te bespreken.

Deze besprekingen vingen op 2 Januari 1942 aan. Besloten werd, de acties te beginnen in het gebied van Negri Sembilan; aangenomen werd dat voldoende tijd beschikbaar zou zijn om vóór de komst van de Japanners de nodige verkenningen in dat gebied te kunnen verrichten.

Luitenant Kroon ontving de volgende opdracht:

„Verken de geografische gesteldheid van de Negri Sembilan. Tracht een inzicht te krijgen in het locale bestuurstelsel van dat gebied. Neem contact op met de Inheemse bestuurshoofden. Leg enkele geheime voedsel- en uitrustingsdepots aan. Tref voorbereidingen om nabij Labis een basiskamp in te richten."

Voorts werd hem opgedragen te Singapore voorbereidingen te treffen voor het opkopen en opslaan van voedselvoorraden.

Voor het uitvoeren van deze omvangrijke taken werd een tiental dagen uitgetrokken.

De Commandant maakte zich deze tijd ten nutte door contact op te nemen met het commando van de Britse troepen op Malakka, dat zich toen te Kuala Lumpur bevond.

[1]) Het Korps Marechaussee bestond uit 6 Divisies met een totaal van 60 brigades. De samenstelling van de Divisies was niet dezelfde, deze varieerde van 7–12 brigades. De sterkte van de brigade bedroeg 20 man.

Op 11 Januari bracht hij verslag uit van zijn bevindingen op het Algemeen Hoofdkwartier te Bandoeng, alwaar het vervoer van het detachement van Sumatra naar Singapore, dat met transportvliegtuigen zou plaats hebben, werd geregeld. Het zou echter door verschillende omstandigheden tot 18 Januari duren, alvorens het gehele detachement te Singapore was verzameld.

Op Malakka had de toestand zich inmiddels in een voor de Geallieerden zeer ongunstige zin ontwikkeld. De Japanners waren veel sneller opgerukt dan men verwacht had en het gehele Negri Sembilan gebied was reeds in Japanse handen. Luitenant Kroon was nog niet uit vorengenoemd gebied teruggekeerd. Van Britse zijde konden geen inlichtingen omtrent zijn verblijfplaats worden verkregen, zodat met een vermissing rekening moest worden gehouden.

Gelet op de reeds ver naar het zuiden gevorderde Japanse opmars werd besloten, Johore als operatiegebied te kiezen en af te zien van Negri Sembilan. Weliswaar keerde luitenant Kroon op 20 Januari 1942 met een schat van gegevens omtrent de door hem verkende landstreek terug, doch de voorbereidingen voor het vertrek naar Johore waren toen zo ver gevorderd, dat het niet raadzaam werd geacht, alsnog in Negri Sembilan te gaan opereren.

Op 21 Januari vertrok het detachement in geblindeerde autobussen van Singapore naar een onderneming in de omgeving van Labis, waar de troep in militaire barakken werd ondergebracht. Lang zou het verblijf aldaar niet duren; op de dag van aankomst kwam het bericht binnen dat de geallieerde troepen in de nacht zouden worden teruggenomen tot de lijn Mersing – Kluang – Bandar Penggaram, waar tot het uiterste zou worden standgehouden.

Besloten werd, Labis Estate bij het aanbreken van de volgende dag te verlaten en een bivak te betrekken in het oost van Labis gelegen bergland, teneinde vandaar de actie tegen 's vijands verbindingslijnen in te zetten. Aangezien ook door andere eenheden, zoals de „British Volunteer Jungle Parties" en verschillende Chinese commando's zou worden geageerd, werd een bepaalde strook aan de marechaussees aangewezen.

Na het betrekken van een bivak aan de Aloer Putih, dat na een mars van twee dagen werd bereikt, werden de volgende opdrachten verstrekt.

a. „De 1e, 2e en 3e brigade brengen de vijand zoveel mogelijk afbreuk toe in de stroken resp. A, B en C.
Duur van de actie: 1e brigade 8–10 dagen, 2e brigade 12–15 dagen, 3e brigade 13–18 dagen, waarna terugkeer naar het schuilbivak aan de Aloer Putih.

Vervolgens zullen alle brigades worden verplaatst naar Rengam, waar een basiskamp zal worden ingericht. Mocht Rengam in handen van de vijand zijn gevallen, dan dient de actie te worden voortgezet.

Eerst na de mogelijke val van Singapore terugvallen op Sumatra en zich aldaar aansluiten bij de eerst ontmoetende Nederlandse troepen."

b. „De 4e brigade begeeft zich naar Rengam, alwaar een basiskamp dient te worden ingericht. Bij het vallen van Rengam in 's vijands handen handelt deze brigade als voorgeschreven voor de 1e, 2e en 3e brigade."

Verloop van de actie

Omtrent het optreden van de 1e brigade zijn geen betrouwbare gegevens bekend.

Deze brigade, welke onder het commando stond van een Timorees sergeant, heeft vermoedelijk te overmoedig geageerd en zich tijdens de legering onvoldoende beveiligd. Zij werd door de Japanners overrompeld en uit elkaar geslagen. Slechts enkelen hebben de Sumatra-wal weten te bereiken. Hieronder bevond zich de brigadecommandant; hij is gedurende de latere acties in het Atjehse gesneuveld.

De actie van de 2e brigade, geleid door de kapitein Supheert, boekte belangrijke successen. Vijandelijke telefoonverbindingen werden vernield, hindernissen op de wegen aangebracht, hinderlagen gelegd – eerst in brigade-later in groepsverband – en spoorwegen onklaar gemaakt. Van het physiek en uithoudingsvermogen van de marechaussees werd zeer veel gevergd. Opgetreden werd in onbekend terrein, in een streek waar van alle kanten verraad school, terwijl zij weinig mogelijkheden bood voor aanvulling van de voorraden.

Toen de brigade gedurende zeven dagen nagenoeg onafgebroken had geageerd, had zij rust nodig; zij marcheerde daartoe naar het schuilbivak aan de Aloer Putih. Aldaar aangekomen bleek, dat nog geen van de andere patrouilles in dat bivak was teruggekeerd.

Na genoten rust werd afgemarcheerd naar de strook A, met de bedoeling, contact op te nemen met de 1e brigade. Voor het geval dat de 1e en 3e brigade alsnog op het bivak aan de Aloer Putih mochten terugvallen, werden bevelen voor die brigades achtergelaten. Van de 1e brigade werd echter geen spoor ontdekt, wel had een ontmoeting plaats met de 3e brigade, welke na het bivak aan de Aloer Putih te hebben bezocht, in de richting van Rengam was opgerukt.

De 3e brigade onder commando van luitenant Kroon had zich in hoofdzaak beperkt tot het doen van aanslagen op Japanse transportcolonnes, welke zich zonder het nemen van veiligheidsmaatregelen langs de weg bewogen. Aan voedingsmiddelen had deze brigade geen gebrek gehad, aangezien belangrijke door de Britten achtergelaten voorraden werden aangetroffen.

De 4e brigade stond onder commando van een Europees sergeant. Zij rukte op naar Rengam doch trof deze plaats in handen van de vijand aan. De brigadecommandant besloot in haar omgeving tot actie over te gaan. Deze omgeving was echter zeer zwaar door Japanse troepen bezet, terwijl de

Maleise bevolking over het algemeen zeer anti-Brits en pro-Japans bleek te zijn. Op steun van die zijde kon ten enenmale niet worden gerekend.

Na de val van Singapore (15 Februari 1942) achtte de brigadecommandant het niet langer mogelijk, zijn acties voort te zetten en besloot hij de terugtocht naar Sumatra te aanvaarden. Na een lange en zeer avontuurlijke zeiltocht in een lekke prauw wist hij met het grootste gedeelte van zijn brigade de Sumatra-wal te bereiken, waarna hij zich meldde bij de Militaire Commandant van Midden-Sumatra, generaal-majoor R. Th. Overakker.

Nadat de 2e en 3e brigade waren verenigd, besloot de kapitein Supheert, op te rukken naar het westelijk deel van Malakka, teneinde de acties voort te zetten in een streek waar meer voedsel werd verwacht.

De doorsteek naar het westen nam zeven dagen in beslag en ging met grote moeilijkheden gepaard. Tijdens deze tocht werd de val van Singapore vernomen, op welk bericht werd besloten te trachten de westkust te bereiken. Een langer verblijf op Malakka werd nu niet meer verantwoord geacht, mede omdat de voedselsituatie in het westelijk deel van het schiereiland niet aan de gestelde verwachtingen had beantwoord. Aanvankelijk werd getracht om de beide brigades verenigd te houden en gezamenlijk de oversteek te wagen. De schaarste aan zeewaardige prauwen maakte dit echter totaal onmogelijk, zodat noodgedwongen moest worden overgegaan tot splitsing in kleinere groepen, die elk voor zich er uiteindelijk in slaagden, de Sumatra-wal te bereiken. Enkele marechaussees, onder wie de commandant, wisten niettegenstaande reeds een groot gedeelte van Sumatra in Japanse handen was, tot de westkust van Atjeh door te dringen, waar zij juist op tijd kwamen om deel te nemen aan de verdediging van de bivaks, waarin de vrouwen en kinderen van de marechaussees waren achtergebleven.

Uit het bovenstaande blijkt, dat de Nederlands-Indische troepen in tegenstelling met de Chinezen slechts korte tijd aan de guerilla-actie op Malakka hebben deelgenomen. Gelet op het feit, dat de marechaussee-brigades in een voor hen totaal onbekend terrein ageerden en uit dien hoofde geen enkel contact met de bevolking hadden, was het terugtrekken van deze troepen van Malakka na de val van Singapore volkomen verantwoord. Is het welslagen van een dergelijke actie in het algemeen reeds in hoge mate afhankelijk van de houding der bevolking, zo is men wat de voedselvoorziening betreft in nog grotere mate op haar aangewezen. (Men vergelijke de ervaringen, welke de Britse groepen opdeden met hun voedseldepots!) Wat dit betreft was de toestand op Malakka zodanig, dat zelfs daar, waar de bevolking in beginsel wel tot medewerking met de Geallieerden bereid was, als gevolg van een door de Japanners uitgeoefende terreur toch niet op haar mocht worden gerekend. Hierdoor was een langdurige actie tot mislukking gedoemd.

In elk geval echter hebben de Nederlands-Indische troepen er toe bijgedragen dat de Japanner voor het beveiligen van zijn verbindingen troepen moest afzonderen. De overmacht waarover de vijand beschikte, was oorzaak, dat dit zijn opmars naar Singapore niet – althans niet merkbaar – heeft vertraagd.

DE STRIJD OP HET EILAND SINGAPORE [1])

De defensiemiddelen van het eiland Singapore waren te onderscheiden in:

a. Geschut en zoeklichten in vaste opstelling.

b. De opstellingen aan de kust.

c. Het luchtdoelgeschut.

Het geschut was opgesteld ter bescherming van de toegang tot de vlootbasis op de noordoever van het eiland en die tot de handelshaven, gelegen aan de Z.O.zijde. Voor elke toegang waren één batterij van 15 inch en één van 9,2 inch, zomede enige batterijen van 6 inch beschikbaar.

Bij het voortschrijden van de Japanse opmars in Z.richting kwam de noodzaak naar voren met dit geschut niet alleen doelen ter zee, doch ook doelen te land te moeten bestrijden. Het treffen van de daartoe nodige voorzieningen leverde echter grote moeilijkheden op. In de eerste plaats beschikte men slechts over een gering aantal vuurmonden en in de tweede plaats was de munitievoorraad uiterst beperkt. Aanvulling van munitie was dus geboden; een aanvraag werd ingediend, doch de tijd was te kort om de voor het bestrijden van landdoelen geëigende munitie op tijd te doen aankomen.

Langs de zuid- en oostkust van het eiland waren pillboxes voor mitrailleurs en lichte automatische wapens gebouwd met een onderlinge afstand van plm. 500 m, terwijl verschillende hindernissen waren aangebracht. Voorts waren voorbereidingen getroffen om het centrum van het eiland te verdedigen.

Aan de versterking van de noord- en westkust van het eiland was vóór het uitbreken van de vijandelijkheden op Malakka zeer weinig aandacht besteed, zodat, toen eind Januari 1942 tot de terugtocht naar Singapore werd besloten, hiertoe in allerijl moest worden overgegaan. Met man en macht werkte de 44e Indian Brigade aan deze versterkingen; zij waren bij het inzetten van de Japanse aanval op het eiland Singapore nagenoeg voltooid.

De opstellingen van het luchtdoelgeschut hielden rekening met de verdediging van de vlootbasis, van de handelshaven en van de vliegvelden

[1]) Bewerkt naar:

a. Operations of Malaya Command, from 8th December '41 to 15th February '42. Second Supplement to the London Gazette of the 20th February '48.

b. Memoires van Churchill. Deel 6.

Seletar en Tengah. Het ontworpen schema was echter nog niet geheel en al voltooid; dit werd eerst tegen medio 1942 verwacht. Zo waren de in de stad Singapore aanwezige opslagplaatsen nog zeer onvoldoende beschermd.

Tegen het einde van Januari 1942 waren alle in Johore opgestelde luchtdoelvuurmonden en zoeklichten van daar naar het eiland Singapore teruggetrokken. Een regiment zware luchtdoelartillerie min één batterij, één batterij lichte luchtdoelartillerie en één regiment zoeklichten waren naar de vliegvelden op Zuid-Sumatra gezonden, zodat voor de defensie van het eiland Singapore overbleven: vier regimenten zware luchtdoelartillerie plus één batterij, twee regimenten lichte luchtdoelartillerie min één batterij en één regiment zoeklichten.

De vlootbasis lag nu onder het bereik van 's vijands artillerievuur, terwijl zij door de korte afstand tot de Japanse vliegvelden ten zeerste was blootgesteld aan vijandelijke luchtaanvallen.

Nadat de Britse troepen zich van Malakka hadden losgemaakt, lag de vlootbasis in feite onbeschermd; het ging nu om de verdediging van de stad Singapore.

Voor de verdediging van het eiland Singapore werden drie sectoren gevormd, een noordelijke, een zuidelijke en een westelijke.

De noordelijke sector (Changi niet inbegrepen) werd bezet door:
het 3e Brits-Indische Legerkorps bestaande uit:
de 11e Brits-Indische Divisie (waarin opgenomen het restant van de 9e Brits-Indische Divisie) en de 18e Britse Divisie.

De zuidelijke sector (Changi en de stad Singapore inbegrepen) beschikte over:
de vaste bezetting van de verschillende kustwerken, de Ie en IIe Maleise Infanterie Brigades en het Vrijwilligerskorps van de Straits Settlements.

De westelijke sector werd verdedigd door:
de Australische troepen en de 44e Brits-Indische Brigade.

In reserve de 12e Brits-Indische Brigade.

De gezamenlijke sterkte der op het eiland Singapore samengetrokken troepen bedroeg ongeveer 85 000 man, waaronder begrepen de verschillende diensten; in totaal kon op ongeveer 70 000 man aan strijdende troepen worden gerekend.

De geest in het leger was aanmerkelijk achteruitgegaan door de over grote afstand uitgevoerde terugtocht en de zware gevechten op Malakka.

De bedreigde noord- en westkust werden beschermd door de Straat Johore, in breedte variërend van 550 tot 1800 meter en tevens enigermate

door mangrovemoerassen bij de monding van de verschillende daarin uitlopende rivieren.

Een front van 30 mijl moest worden verdedigd en niets kon worden waargenomen van de vijandelijke bewegingen in het zwaar bedekte terrein aan de overkant.

Het algemene plan luidde, landingen te voorkomen. Zou de vijand er niettemin in slagen, vaste voet te krijgen op het eiland, dan gold het parool: het verder doordringen beletten en door tegenaanvallen terugdrijven.

Voorts werden met het oog op mogelijke aanvallen van parachutisten bijzondere maatregelen getroffen voor de verdediging van de vliegvelden Seletar en Sembawang.

De luchtstrijdkrachten speelden geen belangrijke rol meer bij de verdediging van Singapore. De vliegtuigen waren naar Zuid-Sumatra teruggetrokken, behoudens één squadron jagers, dat was gebaseerd op het nabij de stad Singapore gelegen vliegveld Kallang, aangezien de overige vliegvelden onder gericht vijandelijk artillerievuur lagen.

De Marine zorgde voor patrouillegang met kleine vaartuigen langs de kust en in de verschillende riviertjes en kreken.

Op 5 Februari 1942 kwam de langverwachte versterking te Singapore aan, t.w. het restant van de 18e Divisie. Dicht in de nabijheid van de haven werd een van de schepen van het convooi door duikbommenwerpers aangevallen en tot zinken gebracht. Gelukkig gingen hierbij niet veel mensenlevens verloren, doch het verlies aan materieel was aanzienlijk.

Voor het opnemen van contact met de vijand werden geregeld officierspatrouilles naar Malakka gezonden. In de nacht van 7 op 8 Februari 1942 keerden twee Australische patrouilles terug met het bericht, dat in de loop van de voorafgaande dag een belangrijke troepenconcentratie had plaats gehad in de rubberplantages tegenover de westkust van het eiland Singapore.

Op 8 Februari 1942 om ongeveer 13.30 openden de Japanners een hevig artillerievuur op de door de 22e Australische en 44e Brits-Indische Brigadegroep ingenomen stellingen. Na een korte vuurpauze bij zonsondergang leefde de beschieting in de avond weer op. Het was duidelijk, dat de vijand zijn artillerie in de week van 1–7 Februari in belangrijke mate had versterkt. Veel verliezen aan mensenlevens werden bij dit hevige bombardement niet geleden, veel schade ondervonden echter de verbindingen en de zoeklichten.

Het artillerievuur werd te 20.45 gevolgd door een in breed front uitgevoerde overtocht over Straat Johore waaraan de 5e en 8e Japanse Divisie deelnamen. Nog gedurende de nacht zetten ongeveer 13 000 man voet aan wal op het eiland; zij werden bij dagaanbreken op 9 Februari nog door ± 10 000 man gevolgd. De eerste aanvalsgolf leed zeer zware verliezen. De vijand zette zijn overgang niettemin voort en wist de Britse troepen terug te dringen,

hetgeen in niet geringe mate het gevolg was van het feit dat deze troepen niet voldoende artilleriesteun kregen om de krachtige Japanse aanval af te slaan.

De op 9 Februari te 06.00 ondernomen pogingen, de vijand door een tegenaanval van de reserve van de westelijke sector terug te drijven, mislukten.

Omstreeks 08.00 zetten de Japanners een aanval in op het vliegveld Tengah.

Aangezien zich op het front van de noordelijke sector geen vijandelijke actie aftekende, werd besloten, de algemene reserve (12e Brits-Indische Brigade) ter beschikking te stellen van de commandant van de westelijke sector, terwijl de commandant van de noordelijke sector te 11.00 de opdracht kreeg, de 6e Brits-Indische Brigade gereed te houden voor optreden – op een nader aan te geven tijdstip – als algemene reserve. Voorts werd in de avond van 9 Februari nog beslist dat de 27e Australische Brigadegroep haar opstelling nabij de dam zou blijven innemen, doch dat de rest van de troepen van de westelijke sector op het gebied tussen de bovenloop van de rivieren Kranji en Jurong zou worden teruggenomen.

De door de Japanners verkregen successen noopten er toe te overwegen wat diende te geschieden, indien de troepen van de westelijke sector verder zouden moeten wijken.

Doordat het niet mogelijk werd geacht in dat geval tegelijkertijd nog de noordelijke en de zuidelijke sector te blijven verdedigen, stond men voor de keus, óf terugvallen op het oostelijke deel van het eiland en het z.g. Changigebied bezet houden, óf zich bepalen tot de verdediging van de stad Singapore met naaste omgeving, onder – noodgedwongen – prijsgeven van de kustverdedigingswerken nabij Changi.

Men koos laatstvermelde oplossing omdat nabij Singapore zich de waterreservoirs, grote opslagplaatsen en hospitalen bevonden.

Hiervoor is vermeld, dat in de avond van 9 Februari was beslist dat de 27e Australische Brigade de dam in de Straat Johore zou blijven bezetten. Nog in dezelfde avond gingen de Japanners hier tot de aanval over en gelukte het hun in het vak van deze brigade een landing uit te voeren. De Australiërs waren kort na middernacht van 9 op 10 Februari 1942 gedwongen terug te trekken. Hierdoor ging niet alleen de dam verloren, doch werd tevens de in de noordelijke sector opgestelde 11e Brits-Indische Divisie op haar linkerflank bedreigd.

Op 10 Februari zette de vijand zijn aanval krachtig en over een breed front voort; de Britse en Australische troepen moesten vrijwel overal terrein prijsgeven.

Ook de volgende dag oefenden de inmiddels versterkte troepen een zware druk uit op de wanhopig weerstand biedende Britse troepen.

Op 12 Februari achtte generaal Percival het ogenblik gekomen om de nog beschikbare troepen op de naaste omgeving van de stad Singapore terug te nemen. Te 20.30 gelastte hij de vernieling van alle defensiewerken te Changi, waarna de bezettingstroepen op Singapore teruggingen.

De voedsel- en watervoorziening van de troepen baarden grote zorg. Door het kort na elkander verlaten van ingenomen opstellingen waren grote voorraden levensmiddelen verloren gegaan. Zo was op 13 Februari naar schatting nog slechts een voorraad voor hoogstens zeven dagen aanwezig. Voor de watervoorziening was men aangewezen op het reservoir in Fort Canning, dat slechts een beperkte capaciteit had. Bovendien brachten de voortdurende luchtbombardementen veel schade toe aan de pijpleidingen. Al spoedig was de druk daarin zo laag, dat het voor de hoger gelegen wijken bestemde water met transportmiddelen moest worden aangevoerd.

Op een op 13 Februari op het Britse Hoofdkwartier gehouden bijeenkomst werd het ondernemen van een tegenaanval in nadere beschouwing genomen. Daar de troepen uitgeput waren, verwachtten de troepencommandanten in dit stadium van een dergelijke actie geen succes, zodat daarvan werd afgezien en besloten werd, verder uitsluitend een verdedigend gevecht te voeren.

Tijdens deze bespreking werd tevens de evacuatie van legerpersoneel onder de ogen gezien, zulks in verband met het feit, dat met de marineschepen, welke in de nacht van 13 op 14 Februari naar Java zouden vertrekken, nog ongeveer 3000 man extra zouden kunnen worden vervoerd.

Besloten werd, de navolgende categorieën personen Singapore te doen verlaten:

1e. Alle vrouwelijke leden van de „Military Nursing Service". Deze beslissing werd genomen naar aanleiding van een binnengekomen rapport inzake de behandeling van de verpleegsters door de Japanners na de capitulatie van Hongkong.

2e. De stafofficieren en technici, voor zover deze in Singapore konden worden gemist.

Wegens het grote tekort aan geoefende stafofficieren op Java en in Brits-Indië was het zaak deze in zo groot mogelijk aantal uit Singapore te evacueren. Technici mochten niet in Japanse handen vallen omdat zij de vijand – zij het dan ook gedwongen – onschatbare diensten zouden kunnen bewijzen.

Dat werd besloten tot evacuatie over te gaan, was een bewijs dat de toestand in Singapore met haar bevolking van om en bij één millioen zielen zeer ernstig werd geacht. Generaal Wavell werd hiermede in kennis gesteld; hij gaf hierop de order, weerstand te blijven bieden en de vijand zo veel mogelijk schade toe te brengen.

In de loop van de 13e Februari namen de Japanse bombardementen en beschietingen in hevigheid toe. De door de burgerarbeidskrachten geleden verliezen waren oorzaak dat deze niet meer verschenen, waardoor geen opruimingswerkzaamheden meer konden worden verricht. Zo was het bergen van lijken niet langer mogelijk, terwijl lekkages in de waterleidingen niet meer konden worden hersteld.

Het werd voorts niet verantwoord geacht de aanzienlijke olievoorraden op Pulau Bukum [1]) nog langer intact te laten. De vernietiging hiervan was met het oog op de daarvan te verwachten demoraliserende uitwerking op de bevolking van Singapore zo lang mogelijk uitgesteld. In de namiddag van 13 Februari gingen deze voorraden in vlammen op.

De schepen welke in de nacht van 13 op 14 Februari Singapore hadden verlaten, ontmoetten in Straat Bangka Japanse zeestrijdkrachten. Deze brachten een groot aantal Britse schepen tot zinken, waardoor het verlies van vele mensenlevens te betreuren viel.

In de loop van 14 Februari namen de Japanse aanvallen in hevigheid toe. De vijand drong door in het Alexandra hospitaal, waar hij onder het medisch personeel en onder de patiënten een grote slachting aanrichtte.

De stad lag onder voortdurende Japanse luchtbombardementen. Wel slaagde de Britse luchtdoelartillerie er in, vele toestellen naar beneden te halen, doch dit kon niet voorkomen, dat in Singapore belangrijke schade werd aangericht.

Reeds vroeg in de morgen van 14 Februari werd aan de bevelhebber te Singapore medegedeeld, dat ernstig rekening moest worden gehouden met de mogelijkheid, dat aan de stad in het allergunstigste geval nog slechts gedurende 48 uur water zou kunnen worden verstrekt en dat zelfs grote kans bestond, dat de watervoorziening binnen 24 uur zou uitvallen. Te 10.30 werd met de Gouverneur een bespreking gehouden waarbij de ernstige situatie onder de ogen werd gezien. Door deze werd gewezen op de gevaren welke voor de bevolking waren verbonden aan de omstandigheid, dat zij spoedig van water zouden zijn verstoken. De bevelhebber meende echter de verdediging van Singapore niet op grond van de slechte watersituatie te mogen opgeven. Overeengekomen werd, dat de Gouverneur het Ministerie van Koloniën te Londen volledig met de hachelijke toestand in kennis zou stellen en dat de bevelhebber aan generaal Wavell rapport zou uitbrengen. Laatstgenoemde liet weten, dat op de plaatsen waar voldoende water voor de troepen aanwezig was, met vechten moest worden doorgegaan.

In de nacht van 14 op 15 Februari wisten verschillende Japanse afdelingen door de Britse linies te breken. Doordat niet meer over een georganiseerde reserve werd beschikt, was het moeilijk, met de binnengedrongen vijandelijke

[1]) Op kaart nr. 3 aangegeven met: P. Bukum.

troepen af te rekenen. Plaatselijk ingezette tegenstoten hadden echter enig succes.

In de watersituatie was geen verbetering gekomen; hoogstens zou Singapore nog gedurende 24 uur van water kunnen worden voorzien.

Voedsel was voor de militairen nog slechts voor enkele dagen aanwezig.

Munitie voor vuurwapenen van klein kaliber was nog voldoende beschikbaar. Er dreigde echter gebrek te ontstaan aan munitie voor de velden de lichte luchtdoelartillerie.

De benzinevoorraden waren uitgeput.

Om 09.30 werd vorengeschetste situatie met de onderbevelhebbers besproken.

Hierbij werd tot de conclusie gekomen, dat men stond voor het nemen van een belangrijke beslissing, óf het doen van een tegenaanval nl. ter herovering van de in Japanse handen zijnde waterreservoirs en voedselvoorraden, dan wel een onmiddellijke capitulatie.

De onderbevelhebbers achtten unaniem het doen van een tegenaanval onmogelijk, zodat niets anders overbleef dan met de Japanse commandant onderhandelingen te openen over een wapenstilstand.

Bevelen gingen uit om vóór 16.00 alle geheime documenten te vernielen.

Nog in de morgen van de 15e Februari werd een telegram van de generaal Wavell ontvangen, waarin machtiging aan de bevelhebber van Malakka werd verleend, om, wanneer laatstgenoemde het niet langer mogelijk achtte de vijand schade toe te brengen, de weerstand op te geven.

De naar de Japanse commandant, luit. generaal Yamashita, gezonden deputatie keerde terug met het bericht dat generaal Percival met zijn staf werd verwacht in de Ford-fabriek, noord van Bukit Timah Village. Aldaar werden de voorwaarden aanvaard, verbonden aan de onvoorwaardelijke overgave van alle strijdkrachten van Land-, Zee- en Luchtmacht, aanwezig op het Singapore-eiland.

Op 15 Februari 1942 te 20.30 werden de vijandelijkheden gestaakt.

HOOFDSTUK VII

OVERZICHT VAN DE IN NEDERLANDS-INDIE GEVOERDE STRIJD

(zie schetskaarten nrs 4 en 5).

INLEIDING

Het verdient aanbeveling, alvorens tot de behandeling van de in de buitengewesten – dat is het Nederlands-Indisch grondgebied buiten Java – gevoerde actie over te gaan, de taak van het leger in die gewesten nader te belichten.

Deze taak kwam in hoofdzaak neer op:

— het verzekeren van de binnenlandse rust, orde en veiligheid,
— het geven van steun aan het gezag, het afdwingen – waar nodig – van gehoorzaamheid aan gegeven bevelen, het beschermen van de goedgezinde bevolking tegen kwade elementen.

Bovendien konden in de buitengewesten aan het leger – dit ter beoordeling van het burgerlijk bestuur – nog andere, zuiver politionele diensten worden opgedragen, zoals buitenbewaking van gevangenissen en geldkantoren en het begeleiden van transporten van veroordeelden.

De defensietaak van het leger – zoals deze was neergelegd in de „Defensiegrondslagen van 1927" – was voor wat betreft de buitengewesten beperkt. Volgens deze grondslagen zou de neutraliteitshandhaving in de gewesten buiten Java worden vervuld door de Vloot, die daarbij op bijzonder kwetsbare punten door het Leger zou worden gesteund.

Onder kwetsbare punten waren te verstaan de gebieden, welker bezit voor de vijand van onschatbare waarde moest worden geacht, dus in de eerste plaats de in hoofdzaak op Borneo en Sumatra gelegen rijke oliegebieden met de bijbehorende installaties.

De inzichten omtrent het gebruik van onze luchtmacht bij de verdediging van Nederlands-Indië leidden tot de aanleg van een groot aantal vliegvelden in de buitengewesten. Ook deze dienden als kwetsbare punten te worden beschouwd, hetgeen de taak van het leger in die gewesten aanmerkelijk verzwaarde.

DE STRIJD IN WEST-BORNEO

Gedurende de eerste maand van de oorlog voerden de Japanners geen operatiën van betekenis tegen Nederlands-Indië uit. Wel onderwierpen zij enkele in de nabijheid van Britse gebieden gelegen plaatsen aan luchtbombardementen; zo had o.a. Pontianak op 19 December 1941 een zware

luchtaanval te verduren. Deze acties stonden ongetwijfeld in verband met de operaties die de vijand al vrij spoedig na 8 December inzette tegen het Britse deel van Borneo.

In Sarawak bezette hij op 16 December Miri, alwaar geen weerstand werd geboden; de olie-installaties nabij deze plaats werden tijdig vernield, hetgeen eveneens geschiedde met de boorterreinen nabij Kuching toen de vijand er op 24 December in slaagde, hier voet aan wal te zetten.

De bezetting van Kuching, het 2e Bataljon van het 15e Regiment Punjabi, leed bij de verdediging van het aldaar gelegen vliegveld en gedurende de daarop gevolgde tocht naar het binnenland gevoelige verliezen en kwam in zwaar vermoeide toestand in de omgeving van de luchtbasis Singkawang II aan.

De op dit veld gestationneerde luchtstrijdkrachten hadden op 17 en 18 December met succes aanvallen uitgevoerd op de ter hoogte van Miri liggende vijandelijke vloot. Wegens de aanhoudende zware bombardementen moest Singkawang II echter op 25 December worden ontruimd. De nog overgebleven vliegtuigen werden naar Palembang I gedirigeerd. Terrein en gebouwen werden aanvankelijk nog intact gehouden en na de luchtbombardementen steeds hersteld, teneinde als vooruitgeschoven tactische hulpbasis van onze jagers te dienen. Tot vernieling werd eerst overgegaan, toen door het sterk opdringen van de vijand onze en de geallieerde strijdkrachten de verdediging van het veld moesten opgeven.

Aan de aanval op de vijandelijke vloot ter hoogte van Miri was ook deelgenomen door de afdeling bommenwerpers, welke te Samarinda II was gestationneerd. Deze vluchten, uitgevoerd tegen doelen op enige honderden kilometers van de basis, over een bergachtig en met oerwoud bedekt gebied onder merendeels ongunstige weersgesteldheid en aanvankelijk zonder jagerbescherming, vergden veel van het moreel van de vliegers. Door de vrij zwakke achterbewapening van onze bommenwerpers voelden zij zich tegen de optredende vijandelijke jagers zo goed als weerloos. Verschillende bommenwerpers waren letterlijk doorzeefd met kogels van de opdracht teruggekeerd. Toch hielden zij vol en wisten zij met succes op te treden tegen het op 700 km afstand gelegen Kuching waar, zoals boven beschreven, op 24 December 1941 een landing had plaatsgevonden.

Als merkwaardigheid moet worden vermeld het feit, dat de vliegbasis Samarinda II aanvankelijk niet aan de vijand bekend was. Te meer wekt dit verwondering, doordat bij de aanleg van het veld uiteraard een groot aantal koelies werkzaam was geweest, zodat van Nederlandse zijde werd vermeend dat de juiste ligging niet onbekend kon zijn gebleven aan de vele Japanners, die op Borneo verbleven in de jaren welke aan de oorlog vooraf gingen. Blijkbaar zijn zij misleid door de naam Samarinda II en vermoedden zij dat het veld op korte afstand van Samarinda lag. Een grond voor deze onderstel-

ling ligt in het feit, dat Japanse vliegtuigen in December 1941 een bombardement uitvoerden op een vlakke strook terrein nabij Tenggarong (op 25 km van Samarinda). Het op 160 km van Samarinda gelegen vliegveld bleef echter voorshands gespaard, waardoor het mogelijk is geworden, dat onze vliegtuigen in Januari 1942 met zo veel succes optraden tegen de door Straat Makassar opstomende vijand. Dat het veld uit de lucht niet opviel, moge blijken uit het feit, dat het dikwijls voor onze eigen vliegtuigen moelijk was terug te vinden. Bij de keuze en de aanleg van deze vliegbasis was men dus zeer gelukkig geweest.

Keren wij nu naar West-Borneo terug.

De Nederlandse Territoriaal Commandant in dit gebied had in totaal 50 brigades (sterkte van elke brigade 15 man) onder zijn bevelen. Doordat een groot gedeelte daarvan moest worden ingezet voor bewakingsdoeleinden en voor verdediging van het vliegveld Singkawang II, hield genoemde commandant slechts de vrije beschikking over 14 brigades. Voorts kon nog op een 150-tal dienstplichtigen worden gerekend, die ten gevolge van verschillende omstandigheden onvoldoende waren geoefend.

De groepering van de strijdkrachten in West-Borneo hield allereerst rekening met de opdracht, het vliegveld Singkawang II zo lang mogelijk in bezit te houden. Het uit Sarawak aangekomen 2e bataljon van het 15e Regiment Pundjabi vormde een welkome aanvulling van de bezettingstroepen van deze basis. Van de nog ter beschikking zijnde 14 brigades van het K. N. I. L. werden er 8 bestemd om een actie te voeren tegen de verbindingen van de bij Kuching gelande vijand; hiertoe overschreden zij op 4 Januari 1942 de grens.

Door de vele moeilijkheden verbonden aan de opvoer van vivres, mede ten gevolge van de geringe medewerking, welke van de zijde van de bevolking werd ondervonden, heeft de ingezette actie tegen 's vijands verbindingen niet aan de verwachtingen beantwoord. De uitgezonden brigades hebben de vijandelijke opmars slechts in geringe mate kunnen vertragen.

Op 18 Januari 1942 werd tot vernieling van Singkawang II overgegaan, waarna de troepen onder vertraging van 's vijands opmars naar het binnenland uitweken.

In de nacht van 27 op 28 Januari 1942 voerden de Japanners ter hoogte van Pemangkat geslaagde landingen uit en stelden zij zich al spoedig daarna in het bezit van Singkawang en Pontianak. De in het kustgebied achtergelaten zwakke Nederlandse eenheden waren niet bij machte de vijandelijke opmars te stuiten; voor zover zij niet werden afgesneden, wisten zij zich te voegen bij de naar het binnenland uitgeweken Nederlandse en Brits-Indische troepen.

Deze waren inmiddels in een zwaar vermoeide toestand geraakt; vooral was zulks het geval met het Brits-Indische bataljon, dat sedert 25 December

1941 in actie was en waarvan de gevechtswaarde zeer was gedaald doordat het niet gewend was om in de rimboe te ageren.

Na overleg met de Nederlandse Territoriaal Commandant besloot de Commandant van het 2/15 Pundjab Regiment naar het vliegveld Kotawaringin te marcheren en aldaar nadere bevelen af te wachten. Na een langdurige tocht, gedurende welke vele ontberingen werden geleden, bereikte het bataljon dit vliegveld op een tijdstip waarop de capitulatie van alle in Ned. Indië aanwezige troepen was bevolen. Van een voortzetten van de strijd met zijn zwaar vermoeid onderdeel kon geen sprake meer zijn, zodat de commandant van het Brits-Indische bataljon besloot, met de Nederlandse bezetting van Kotawaringin de algehele capitulatie te aanvaarden.

Ook de in het binnenland van West-Borneo achtergebleven Nederlandse troepen hadden niet veel meer tegen de Japanse overmachtige strijdkrachten kunnen uitrichten en waren uiteindelijk gedwongen tot capitulatie over te gaan, hetgeen op 15 Maart 1942 te Pontianak plaats vond.

DE STRIJD IN OOST- EN ZUID-BORNEO

In dit gebied is de strijd in hoofdzaak achtereenvolgens te Tarakan, in de omgeving van Balikpapan en in Zuid-Borneo gevoerd, weshalve deze operatiegebieden afzonderlijk in beschouwing zullen worden genomen.

A. Tarakan

Tarakan ontleent zijn betekenis aan het feit, dat aldaar op betrekkelijk geringe diepte (50–300 m) olie wordt aangetroffen, welke zonder raffinage geschikt is om als stookolie te worden gebruikt. Gelet op de grote behoefte welke de Japanners aan deze brandstof hadden, was het dus zaak een onverhoedse overmeestering van de voor de vijand zo waardevolle bronnen onmogelijk te maken en maatregelen te treffen om, voor het geval hij mocht slagen zich van het eiland meester te maken, hem het gebruik van de olie te ontzeggen. Daartoe werd een vernielingsplan ontworpen, voor de uitvoering waarvan grotendeels de dienstplichtige B.P.M.-employé's werden ingeschakeld.

Bij het uitbreken van de vijandelijkheden beschikte de troepencommandant over één bataljon infanterie (met het dubbele van het normaal bij een bataljon ingedeelde aantal automatische wapens) en over vier kustbatterijen, welke tot taak hadden, de aan de westzijde van het eiland gelegde mijnversperringen te bestrijken. Aan luchtdoelgeschut waren twee stukken van 4 cm en twee stukken van 2 cm ingedeeld, terwijl aan luchtstrijdkrachten vier Brewster jagers beschikbaar waren op het vliegveld dat, aangelegd ten behoeve van het burger luchtverkeer, in de loop van 1941 was geschikt gemaakt voor gebruik door militaire vliegtuigen.

De aan de troepencommandant verstrekte opdracht luidde:

„Het waarborgen tot elke prijs van een volledige vernieling van de olieboorterreinen en de zich aldaar bevindende installaties ingeval van een vijandelijke aanval, teneinde de vijand het gebruik daarvan te ontzeggen."

Teneinde aan deze opdracht te kunnen voldoen, was overgegaan tot de aanleg van verschillende stellingen waarin de vijandelijke opmars zolang moest worden vertraagd, dat voldoende tijd voor de vernieling beschikbaar zou zijn. Aan het opwerpen van versterkingen was in het jaar 1941 koortsachtig gewerkt, zodat de komst van de Japanners met vertrouwen werd afgewacht.

Aanvankelijk waren te Tarakan drie Glenn Martin bommenwerpers en 4 Brewster jagers gestationneerd. Het tussen de zee en de heuvels ingeklemde vliegveld was reeds onder normale omstandigheden voor de tweemotorige bommenwerpers aan de kleine kant. Toen het met het voortschrijden van de regentijd bovendien steeds drassiger werd, was men omstreeks half December 1941 wel gedwongen, de bommenwerpers op de basis Samarinda II terug te trekken. De Brewster-patrouille werd daarentegen versterkt.

Op 25 December 1941 vond de eerste vijandelijke luchtaanval op het vliegveld Tarakan plaats, welke aanval op 26 December werd herhaald. De door de vijandelijke bommenwerpers op het veld aangerichte vernielingen waren oorzaak, dat het na 26 December ook door onze jagers niet meer kon worden gebruikt. De luchtaanvallen namen met het verder voortschrijden van de maand December in hevigheid toe. Daarbij ontzagen de Japanners het kwetsbare tankenpark angstvallig; kennelijk was hun zeer veel gelegen aan het in ongeschonden staat in handen krijgen van de olievoorraden.

Zo wees tegen het eind van het jaar 1941 alles er op, dat een poging van de vijand, zich van Tarakan meester te maken, niet lang meer zou uitblijven.

In de morgenuren van 10 Januari 1942 ontving de troepencommandant te Tarakan het bericht, dat enkele schepen, kennelijk van vreemde nationaliteit en stomend in de richting van Tarakan, waren waargenomen. De op verkenning uitgezonden Dornier vliegboten bevestigden dit bericht en constateerden in de namiddag dat een Japanse vloot, sterk 25 schepen waaronder enkele oorlogsschepen, ter hoogte van de oostkust van het eiland geconcentreerd lag. Bij een dergelijke bedreiging kon niet op het ontvangen van een machtiging van het Algemeen Hoofdkwartier op Java tot het in werking stellen van het vernielingsschema worden gewacht. Derhalve gaf de troepencommandant reeds in de namiddag van 10 Januari de opdracht, met de omvangrijke vernielingen een aanvang te maken. Dank zij het feit, dat de vernielingsploegen zeer goed waren geoefend, werden de vernielingen grondig uitgevoerd. Reeds te 22.00 werd begonnen met het in brand steken van de kostbare voorraad stookolie; de 100 000 ton gingen geheel in vlammen op.

De Japanners waren inmiddels de oostkust van het eiland Tarakan genaderd en begonnen op 11 Januari te ongeveer 03.00 met het uitvoeren van landingen. Aan die kust was onzerzijds slechts één detachement ter sterkte van één sectie infanterie met één sectie mitrailleurs opgesteld. De sterkte van de beschikbare troepen liet niet toe aan de oostkust, welke het verst van de te beschermen objecten was gelegen, meer aandacht te besteden.

Gezien de sterkteverhoudingen had de vijand nagenoeg vrij spel, waardoor hij reeds in de vroege morgenuren van 11 Januari kon oprukken in de richting van het voornaamste boorterrein. Het vorenvermelde detachement slaagde er nochtans in deze opmars enigszins te vertragen; in de eerste middaguren voegde het zich bij de troepen te Tarakan. Deze hadden inmiddels de bedreigde sector bezet, doch moesten een deel daarvan reeds in de late namiddag prijsgeven, ten gevolge van de door de vijand uitgeoefende druk.

In de nacht van 11 op 12 Januari trof de troepencommandant voorbereidingen voor het inzetten van een in de morgen van de 12e uit te voeren tegenstoot. Deze is helaas niet meer tot uitvoering kunnen komen, doordat de vijand gedurende de nacht kans had gezien, onze opstellingen te doorbreken en het terrein te bezetten, waarin de voor het verrichten van de tegenstoot bestemde troepen hun uitgangsopstelling hadden moeten innemen.

Nog wilde de troepencommandant weerstand blijven bieden. Te 07.30 van de 12e Januari was de toestand echter zo kritiek geworden, dat hij besloot de strijd te staken. Een langer voortzetten van de strijd tegen de overmachtige vijand was niet verantwoord, temeer daar het gestelde doel – het mogelijk maken van de vernieling van de oliebronnen en het zoveel mogelijk schade toebrengen aan de vijand – volkomen was bereikt.

Onze luchtstrijdkrachten hebben bij de strijd om Tarakan geen belangrijk aandeel gehad; door slechte weersomstandigheden – uitermate zware moessonregens – moest deze waardevolle steun worden gemist. Bij de strijd om Balikpapan zouden onze vliegtuigen echter beter voor de dag komen.

B. *Balikpapan*

Balikpapan ligt aan een baai met gelijkluidende naam, welke aan de grootste schepen een veilige ligplaats biedt. Het beschikte over een goed geoutilleerde haven met een zevental steigers, waarvan er enkele speciaal voor het verschepen van olie waren ingericht. Het fabrieksemplacement lag op een smalle 3½ km lange strook langs de haven en bestond uit een tweetal installaties voor het verwerken van ruwe olie, een paraffine- en smeeroliefabriek, een edeleanufabriek voor het raffineren van petroleum, een blikken- en drumfabriek en verschillende werkplaatsen. Voorts trof men er verschillende tankenparken aan met in totaal ongeveer 160 tanks, welker inhoud wisselde van 3 000 tot 10 000 ton.

In de naaste omgeving van Balikpapan waren geen boorterreinen gelegen; de in de fabrieken te verwerken producten waren in hoofdzaak afkomstig van het boorterrein nabij Samarinda, van waar een 100 km lange pijpleiding naar Balikpapan voerde. In totaal werd aldaar jaarlijks 1,2 millioen ton aan benzine, smeerolie, stookolie en paraffine afgeleverd.

Uit het vorenstaande moge blijken, welk belang – ook uit een oogpunt van defensie – aan deze oliehaven moest worden gehecht.

Evenals te Tarakan was ook hier een detachement ter sterkte van één bataljon infanterie gelegerd, dat tot opdracht had:

a. een coup de main op Balikpapan af te slaan,

b. een vertragende actie tegen een gelande vijand te voeren, opdat de geprojecteerde vernielingen tijdig zouden kunnen worden uitgevoerd,

c. een guerilla-oorlog te voeren in het achterland, nadat Balikpapan in handen van de vijand zou zijn gevallen.

Bij de te nemen verdedigingsmaatregelen vormde dus ook hier het vernielingsplan een voorname factor. Dit plan was er op berekend in drie uren te kunnen worden uitgevoerd door in hoofdzaak dienstplichtige B.P.M.-employé's. Het nabij Samarinda gelegen boorterrein kwam voor wat verdediging en vernieling betreft voor rekening van de te Samarinda gelegerde compagnie infanterie, waarvan de commandant een overeenkomstige opdracht had als die te Balikpapan.

Evenals te Tarakan waren in de omgeving van Balikpapan verschillende stellingen ingericht. De voornaamste was over een lengte van 6 km langs de kust aangelegd; zij maakte een landing van de vijand in de onmiddellijke omgeving van het te vernielen fabrieksemplacement zeer onwaarschijnlijk. De plaatsen van de overige stellingen hielden rekening met de meest waarschijnlijke opmarsrichting van een elders gelande vijand en beoogden zijn opmars te vertragen.

Voorts waren van marinezijde maatregelen getroffen om de naar de haven voerende vaargeul door een mijnversperring af te sluiten, welke versperring door een tweetal batterijen werd bestreken.

Eerst tegen eind December 1941 werd te Balikpapan enige activiteit van Japanse zijde bemerkt, toen op het nabij gelegen vliegveld – dat van weinig betekenis was – en op de stad enkele bombardementen werden uitgevoerd, welke echter betrekkelijk weinig schade veroorzaakten.

De door de troepencommandant ingeroepen hulp van de op Samarinda II gestationneerde jagers kon door de grote afstand tot die basis (160 km) niet tijdig worden verleend. Wel is het aan deze jagers mogen gelukken, van de Japanse bommenwerpers, die na een op Balikpapan uitgevoerd bombardement op de terugweg waren, er één naar beneden te halen.

Na de val van Tarakan op 12 Januari nam de spanning te Balikpapan uiteraard toe en werd de paraatheid van het detachement en van de vernielingsploegen opgevoerd.

Voorts werd tot evacuatie van de gehele burgerbevolking (± 20 000 Chinezen en Indonesiërs) naar op ± 10 km van de stad verwijderde evacuatiekampen overgegaan.

De Europese vrouwen en kinderen waren, met uitzondering van enkele verpleegsters, reeds in de loop van December 1941 naar Java geëvacueerd, aangezien de troepencommandant het niet verantwoord achtte, deze ook de kans te doen lopen in handen te vallen van een Japanse bezetter, van wie niet veel goeds zou mogen worden verwacht, vooral niet wanneer wij er in zouden zijn geslaagd, het B.P.M.-bedrijf grondig te vernielen.

Lang zouden de troepen in Balikpapan niet meer in onzekerheid worden gelaten omtrent de bedoelingen van de vijand.

Op 20 Januari 1942 te ± 08.00 ontving de troepencommandant te Balikpapan een ultimatum [1]) van de Japanse bevelhebber te Tarakan, waarin stond vermeld dat bijgeval in de fabrieken of op de boorterreinen vernielingen zouden worden uitgevoerd, alle Europeanen, die in Japanse handen zouden vallen, zouden worden vermoord.

Het spreekt vanzelf dat op dit ultimatum niet werd ingegaan, integendeel. Onmiddellijk werd het bevel gegeven tot uitvoering van het vernielingsplan. Wel was de vijand nog niet geland, maar volgens de ontvangen inlichtingen kon hij na 24 uur in overmacht worden verwacht.

Evenals te Tarakan was de troepencommandant van oordeel, dat de vertraging welke zou zijn veroorzaakt door het opnemen van contact met het Algemeen Hoofdkwartier te Bandoeng, onder de geschetste omstandigheden niet kon worden aanvaard, temeer niet omdat bij oefeningen in volle vredestijd – dus onder zeer gunstige omstandigheden – was gebleken, dat met de vernielingen meer dan drie uren zouden zijn gemoeid. Hij nam derhalve zelf de vermelde beslissing, welke uiteraard grote consequenties zou hebben.

Om 09.00 vingen de vernielingen aan en te 18.00 waren deze geëindigd, waaruit blijkt dat het uitvoeren van het vernielingsplan langer dan de daarvoor uitgetrokken drie uren duurde. Voorts moet hierbij nog worden aangetekend, dat de vernielingen door de vroegtijdige beslissing van de troepencommandant werden uitgevoerd op een tijdstip, waarop deze door de vijand niet konden worden verhinderd, hetgeen niet anders dan een gunstige invloed op de prestaties van de vernielingsploegen heeft gehad, waardoor de tijdsduur uiteraard werd bekort.

Toen de vernielingen hadden plaatsgevonden, had het handhaven van het te Balikpapan gelegerde detachement feitelijk weinig zin meer. Het Alge-

[1]) Dit ultimatum werd door twee in Tarakan krijgsgevangen gemaakte officieren overgebracht.

meen Hoofdkwartier op Java heeft dan ook overwogen, dit detachement naar elders (Bandjermasin of Samarinda II) te doen overbrengen. Deze voornemens zijn echter niet tot uitvoering gekomen, zodat toen de vijandelijke transportvloot in de namiddag van 23 Januari voor Balikpapan verscheen, het detachement zich daar nog bevond.

De toestand waarin dit detachement op dat ogenblik verkeerde, was allesbehalve gunstig.

Met het bedrijf waren o.m. de telefooncentrale en alle krachtinstallaties verloren gegaan. Het militaire telefoonnet, dat voor het allergrootste deel over de B.P.M.-centrale liep, was dus in belangrijke mate aangetast, terwijl door het uitvallen van de electrische centrale de plaats in volkomen duisternis was gehuld. Ook de watervoorziening liet door de vernieling van de verschillende pompstations veel te wensen over; de hevige regens, blijkbaar veroorzaakt door de zware rookontwikkeling boven Balikpapan, brachten te dien aanzien enige uitkomst.

In bovengeschetste omstandigheden ging het detachement de nacht van 23 op 24 Januari in, gedurende welke nacht langs radiografische weg van Bandoeng bericht werd ontvangen, dat onze bommenwerpers de vóór Balikpapan geconcentreerde transportvloot een gevoelige klap hadden toegebracht, welk bericht uiteraard met enthousiasme werd ontvangen. Deze en andere na de val van Tarakan door onze luchtstrijdkrachten verrichte handelingen vereisen een nadere beschouwing.

Kort na de val van Tarakan kwamen bij de commandant van de vliegbasis Samarinda II herhaaldelijk berichten binnen over vijandelijke scheepsbewegingen in zuidelijke richting. Op 23 Januari ontving hij van een zijner ter verkenning uitgezonden vliegtuigen de radiografische melding van de aanwezigheid van een vijandelijke vloot binnen gevechtsafstand van de basis. Blijkbaar had men hier te doen met de vijandelijke vloot, welke reeds op 21 Januari door de troepencommandant van Balikpapan was verwacht. Onverwijld zette de basiscommandant de aanval in met alle gevechtsklare bommenwerpers en jagers, laatstgenoemde vliegtuigen daartoe elk uitgerust met twee bommen van 50 kg voor het uitvoeren van een duikbombardement. De vijand werd klaarblijkelijk volkomen verrast, want niet alleen werden geen vijandelijke jagers ontmoet, doch bovendien kwam het luchtafweergeschut eerst in actie toen de bommen op en tussen de doelen vielen. Met het resultaat kon men tevreden zijn; bij een „sortie" van 18 vliegtuigen werden 8 voltreffers verkregen. Op 24 en 25 Januari 1942 werden deze aanvallen herhaald. In totaal boekte men gedurende deze driedaagse actie 18 voltreffers. Door een gelukkige samenloop van omstandigheden viel dit geslaagde optreden van de luchtstrijdkrachten samen met een door de geallieerde vloot met veel succes uitgevoerde nachtelijke actie.

Intussen was de vijand er op 24 Januari in geslaagd, de ligging van de

basis Samarinda II vast te stellen. Daags daarna onderwierp hij het vliegveld aan een zwaar bombardement, hetgeen ons tot ontruiming daarvan deed besluiten. Het had echter, gelet op de in de Straat Makassar behaalde successen, zijn rendement ten volle opgeleverd.

De door onze luchtstrijdkrachten en onze vloot op de vijand behaalde successen konden echter niet beletten, dat hij in de nacht van 23 op 24 Januari in de omgeving van Balikpapan overmachtige troepen aan land zette, welke in de vroege morgen van de 24e Januari de terugtochtsweg van ons detachement naar het binnenland in ernstige mate bedreigden. Dank zij het feit, dat het door de hevige branden ontstane zware rookgordijn de werking van onze zoeklichten belette, was het de vijand gelukt, ongezien de baai binnen te varen en onze opstelling te omtrekken. Op het laatste ogenblik gewaarschuwd kon de troepencommandant nog maatregelen nemen om een binnenrukken van de stad te voorkomen. Toen te 07.00 van de 24e Januari bleek, dat de Japanners bovendien op ± 15 km ten noorden van Balikpapan waren geland, achtte de Nederlandse commandant het ogenblik gekomen, de aanval van deze gelande troepen niet af te wachten en te trachten, door de vijand, die de kring om Balikpapan meer en meer sloot, heen te breken teneinde uit te wijken naar het achterland, waar voor het voeren van de guerillastrijd verschillende wel voorziene magazijnen waren ingericht. Nadat order was gegeven, alle achter te laten vuurmonden en zoeklichten te vernielen, werd Balikpapan – na ontvangen goedkeuring van het Hoofdkwartier op Java – verlaten.

Op 24 Januari 1942 te 09.00 ving, onder beveiliging van één der uit de strijd overgebleven overvalwagens, de mars langs de enige naar het binnenland voerende weg aan. Bij deze tocht werden, dank zij het feit dat de Japanner blijkbaar was verrast, nagenoeg geen verliezen geleden. Na ongeveer tien km te hebben afgelegd, werd het naar één der hiervoor vermelde magazijnen lopende voetpad ingeslagen. Onderweg werd echter bericht ontvangen, dat dit magazijn reeds in handen van de vijand was gevallen. Wegens de grote vermoeidheid van de troep werd van een herovering afgezien en verder opgerukt in de richting van het z.g. Merengebied, waar – naar verondersteld werd – voldoende voedsel aanwezig zou zijn. Na een zeer vermoeiende tocht van 10 dagen door zwaar begroeid terrein, waar doorheen een weg grotendeels moest worden gekapt, werd bericht ontvangen, dat de vliegbasis Samarinda II nog steeds in onze handen was en aldaar voorbereidingen waren getroffen om – zo de troepencommandant hiermede kon instemmen – de overblijfselen van het detachement per vaartuig naar genoemde basis te doen vervoeren. Om het punt van inscheping te bereiken moesten echter nog drie dagmarsen worden afgelegd. Hiertoe werd besloten, waarna op 6 Februari 1942 Samarinda II werd bereikt, alwaar tot reorganisatie van de uit Balikpapan afkomstige troepen werd overgegaan.

Zoals hiervoor reeds werd vermeld, had de Japanse bevelhebber in zijn ultimatum alle Europeanen, die in zijn macht zouden geraken, met de dood bedreigd. Deze bedreiging heeft de meedogenloze vijand op 24 Februari 1942 tot uitvoering gebracht. Op die datum werden de Europeanen, die hem in Balikpapan in handen waren gevallen, o.w. drie pastoors, een dominee, doktoren, bestuursambtenaren, patiënten en krijgsgevangenen, gefusilleerd. Bij deze moord vielen geen vrouwelijke slachtoffers te betreuren, aangezien de laatste Europese dames op 20 Januari per vliegboot naar Java waren overgebracht.

Hiervoor is eveneens reeds medegedeeld, dat de verdediging en de vernieling van het nabij Samarinda gelegen boorterrein in handen waren gelegd van de detachementscommandant te Samarinda. Na ontvangst van het bericht van de troepencommandant te Balikpapan, dat aldaar op 20 Januari met de vernieling was begonnen, besloot eerstgenoemde commandant, eveneens daartoe over te gaan. Het programma werd volledig uitgevoerd waarna het detachement het boorterrein verliet, onder achterlating van een kleine afdeling voor het voeren van de guerillaoorlog.

Het Hoofdkwartier op Java, door de detachementscommandant te Samarinda terzake ingelicht, gaf deze commandant bevel, een eventuele vijandelijke opmars naar de vliegbasis Samarinda II te vertragen; aan deze opdracht is met succes voldaan. De geboden weerstand werd niet eerder opgegeven dan toen op 8 Maart 1942 het bevel tot algehele capitulatie werd ontvangen.

C. *Zuid-Borneo*

Aan de in Zuid-Borneo aanwezige legeronderdelen was de taak toegewezen, de aldaar gelegen vliegvelden te verdedigen; dit waren Oelin nabij Bandjermasin en Kotawaringin, niet ver van de zuidkust op ± 50 km van de grens met West-Borneo. Voor de bezetting van laatstgenoemd vliegveld was een van Java afkomstig detachement, ter sterkte van 10 brigades (sterkte van de brigades variërend van 16–19 man), ter beschikking gesteld.

Eerst in de tweede helft van Januari 1942 werd de activiteit van de Japanse luchtmacht in Zuid-Borneo merkbaar. Op 20 Januari werden de eerste vijandelijke jagers boven Bandjermasin waargenomen, daarna hadden geregeld mitraillementen plaats, doch veel schade werd niet aangericht. Op 27 Januari echter werden 9 bommenwerpers, welke op het vliegveld Oelin waren opgesteld, bij een vijandelijke aanval vernield, waardoor een gevoelige slag werd toegebracht.

Na de val van Balikpapan op 24 Januari nam de spanning in Zuid-Borneo toe, vooral toen in de eerste dagen van Februari bericht werd ontvangen, dat de Japanner zijn opmars in zuidelijke richting had ingezet. Aangezien noord van Bandjermasin slechts zeer zwakke, in hoofdzaak uit landwachters bestaande detachementen waren opgesteld, kon de vijand vrijwel

ongestoord oprukken. De voorbereide vernielingen waren echter nog juist op tijd uitgevoerd.

Op 8 Februari bereikte de Territoriaal Commandant het bericht, dat de Japanners Bandjermasin reeds op korte afstand waren genaderd. Daarop gelastte hij de uitvoering van het overige deel van het vernielingsplan van Zuid-Borneo. De nog in de hoofdplaats en haar omgeving aanwezige troepen scheepten zich in op daarvoor gereedliggende vaartuigen en voeren, nadat de vernielingen waren uitgevoerd, naar het laatste op Borneo overgebleven vliegveld, t.w. Kotawaringin. Na aankomst aldaar werden zij gereorganiseerd. De militairen, wier physiek te veel geleden had, werden vervolgens per vliegtuig naar Java afgevoerd. Het te Kotawaringin achtergelaten detachement is door de vijand ongemoeid gelaten, evenals het vliegveld, zodat daarvan tot het laatst toe gebruik is kunnen worden gemaakt.

Bandjermasin werd op 10 Februari door de Japanners bezet.

DE STRIJD OP CELEBES

A. *De Minahassa (Noord-Celebes)*

De in de Minahassa beschikbare troepenmacht was in hoofdzaak samengesteld uit oud-militairen, dienstplichtigen en kortverband-militairen; aan beroepsinfanterie waren slechts 12 brigades (sterkte per brigade ongeveer 18 man) ingedeeld. Grondafweermiddelen en legervliegtuigen waren niet beschikbaar.

Reeds spoedig na het uitbreken van de oorlog gaf de vijand blijk van zijn belangstelling voor Menado en omgeving. Van 10 December 1941 af hadden vrijwel dagelijks luchtverkenningen boven de Minahassa plaats. Op 26 December voerde hij een zware aanval op de marinevliegbasis uit, waarbij de vier voor anker liggende vliegboten in brand werden geschoten.

De aanval te land zetten de Japanners gelijktijdig in met die op Tarakan. Op 10 Januari 1942 werd de nadering uit noordelijke richting gemeld van een vijandelijk smaldeel, waarbij een aantal transportschepen was ingedeeld. Dit smaldeel splitste zich in twee delen en ging in de vroege morgen van 11 Januari zowel op de west- als op de oostkust tot ontschepen van troepen over.

Doordat de vijand de landingen op een breed front en met een overmacht uitvoerde, moesten onze zwakke strijdkrachten al spoedig naar het binnenland uitwijken.

Tijdens deze actie, landde te 08.00, een 700-tal Japanse parachutisten in de rug van onze troepen, die de vijand weliswaar warm ontvingen – o.m. sneuvelde de Japanse commandant – doch niet konden voorkomen, dat de voornaamste punten van de Minahassa nog op 11 Januari 1942 in zijn handen vielen. Van een georganiseerde weerstand was geen sprake meer. De nog

overgebleven troepen werden in enkele groepen gesplitst, welke tot het voeren van een guerillastrijd overgingen.

Lang heeft deze strijd niet geduurd. Het over het algemeen open terrein, doorsneden door vele wegen en paden, leende zich minder goed voor een gedekte verplaatsing. Voorts bleken de verschillende reeds te voren aangelegde magazijnen door de bevolking te zijn leeggeroofd, zodat ook de verpleging zorgen ging baren. Op 20 Januari verliet de voornaamste groep de Minahassa; zij verplaatste zich naar Midden-Celebes, met de bedoeling om aldaar opnieuw te worden uitgerust. Een kleine groep wist de strijd te rekken tot 22 Februari, op welke datum zij door verraad van de zijde van de bevolking in handen van de vijand viel.

Na de algehele capitulatie op 8 Maart 1942 geraakten de naar Midden-Celebes uitgeweken troepen in krijgsgevangenschap, met uitzondering van enige brigades, die onder aanvoering van twee officieren van het K.N.I.L. de strijd bleven voortzetten en de vijand aanzienlijke verliezen wisten te berokkenen. In begin Augustus vielen deze dapperen echter in handen van de vijand, die er niet voor terugdeinsde om zijn tegenstanders, die zo heldhaftig stand hadden gehouden, te onthoofden.

B. *Zuidoost-Celebes*

In Zuidoost-Celebes lag op 27 km zuid-west van Kendari de zeer belangrijke luchtbasis Kendari II. De oorspronkelijke bezetting van 4 brigades infanterie (elk à ± 18 man) was uiteraard te zwak om dit uitgestrekte, als het ware door de natuur tot vliegveld geschapen terrein met een oppervlakte van 16 km^2 te verdedigen. Door opheffing en door vermindering van de sterkte van verschillende detachementen in Zuidwest-Celebes, werd de bezetting van het vliegveld tot 20 brigades infanterie opgevoerd. Aan luchtverdedigingsmiddelen werd beschikt over drie luchtdoelmitrailleurs van 12,7 mm en één sectie van twee stukken licht luchtdoelgeschut van 4 cm.

Aangezien de beschikbare troepen, wegens gemis aan automatische wapens, niet in staat werden geacht het vliegveld bij een overmachtige aanval van de vijand in handen te houden, waren verschillende maatregelen voorbereid voor de vernieling van de in de omgeving opgeslagen voorraden. Deze waren zeer groot, doordat het in de bedoeling had gelegen om, wanneer onze luchtmacht met geallieerde eenheden zou zijn versterkt, Kendari II tot een van de voornaamste vliegbases te bestemmen. In dat geval zou de sterkte der verdedigende landstrijdkrachten met geallieerde eenheden worden opgevoerd tot 1000 man, waartoe eveneens reeds de nodige voorbereidingen waren getroffen.

Teneinde de mobiliteit van de troepen te Kendari te vergroten had de commandant de beschikking gekregen over 30 vrachtauto's. De chauffeurs voor deze auto's moesten echter door het detachement zelf worden geleverd,

hetgeen de geringe troepensterkte aanmerkelijk verminderde. Veel gelegenheid om met het mobiele detachement te oefenen heeft de detachementscommandant niet gehad, aangezien de beschikbaar gestelde motorvoertuigen al heel spoedig na aankomst moesten worden gebruikt voor het opvoeren van de hiervoor bedoelde voorraden en bouwmaterialen naar het vliegveld.

Op 11 Januari werd het vliegveld Kendari II door een Japans vliegtuig verkend. Twee dagen later volgde een aanval van 9 bommenwerpers. Wegens de grote hoogte waarop zij vlogen, vuurde onze luchtdoelartillerie niet. Gedurende de volgende dagen hadden nog verschillende bombardementen en mitraillementen plaats, ten gevolge waarvan de verschillende nog te verrichten werkzaamheden kwamen stil te liggen, aangezien de bevolking er niet meer toe was te bewegen, in de gevaarlijke zône aan het werk te gaan.

De door de vijand getoonde luchtactiviteit wees er wel op, dat Kendari II zijn belangstelling had en dat een aanval op dit vliegveld niet lang meer op zich zou laten wachten.

In de morgen van 24 Januari kreeg de detachementscommandant bericht, dat een vijandelijke vloot ter sterkte van 11 schepen, welke in de loop van de vorige dag stomend in de richting van de oostkust van Zuidoost-Celebes was waargenomen, van 23 Januari 24.00 af bezig was troepen aan land te zetten, die daarna hun opmars naar het vliegveld hadden ingezet. (Dat deze alarmerende melding zo laat werd ontvangen was een gevolg van het grote gebrek aan telefoonverbindingen.)

Gezien de omvang van de vijandelijke bedreiging werd aanstonds order gegeven, tot vernieling van de nabij het vliegveld opgeslagen voorraden over te gaan.

Inmiddels hadden de Japanners kans gezien, tanks aan land te brengen. Onze lichtbewapende troepen slaagden er niet in de opmars des vijands belangrijk te vertragen, zodat het vliegveld hem reeds te 12.00 van de 24e Januari in handen viel. Op dat uur waren de voorgenomen vernielingen voor het grootste deel bereids uitgevoerd.

De detachementscommandant besloot met de nog beschikbare troepen naar het binnenland uit te wijken. Een deel daarvan wist op 17 Maart de oostkust van Zuidoost-Celebes te bereiken, waar het zich voegde bij de in dat gebied opererende guerillatroepen.

D. *Zuidwest-Celebes*

In dit gedeelte van Celebes waren geen punten aan te wijzen, welke voor de vijand van bijzonder belang zouden kunnen zijn.

De alhier aanwezige troepen, ter sterkte van ongeveer een – spaarzaam van automatische wapens voorzien – bataljon infanterie, hadden dan ook slechts tot taak, zoveel mogelijk vijandelijke krachten te binden, van welke taak zij zich met succes hebben gekweten.

Voorbereidingen waren getroffen ter verdediging van de haven van Makassar tegen een coup de main, zomede ter vertraging van de opmars naar het binnenland voor het geval de vijand deze stad met een sterke troepenmacht zou aangrijpen en ter verdediging van het op 13 km van Makassar gelegen vliegveld, dat van weinig betekenis was.

Naar aanleiding van een op 23 Januari ontvangen bericht, dat een vijandelijke vloot door Straat Makassar en kennelijk in de richting van de hoofdplaats van Celebes opstoomde, werd aangevangen met het evacueren van de burgerbevolking van Makassar naar de in het binnenland gelegen evacuatiekampen.

Blijkbaar ten gevolge van de op 23 Januari en volgende dagen in genoemde zeestraat aan de Japanse convooien toegebrachte verliezen, is vertraging in 's vijands opmars ontstaan; het duurde althans tot 8 Februari, voordat de Territoriaal Commandant zekerheid kreeg omtrent de nadering van een sterke vloot in de richting van Makassar. Machtiging werd aan het Algemeen Hoofdkwartier te Bandoeng gevraagd en daarvan gekregen om tot de uitvoering van de te Makassar voorbereide vernielingen over te gaan.

Doordat uit het gemelde aantal schepen viel af te leiden dat de vijand met een grote overmacht verscheen, werd afgezien van de verdediging van het havenfront. Men bezette aanstonds de opstellingen waarin de vertragende actie zou worden gevoerd.

De vijand ving de landing op 8 Februari te 24.00 aan en zette op 9 Februari een opmars naar het binnenland in.

Niettegenstaande hem zware verliezen werden toegebracht, slaagden onze troepen er niet in, hem langer dan 24 uur op te houden. In de nacht van 9 op 10 Februari 1942 gelastte de Territoriaal Commandant de terugtocht op een deels voorbereide stelling in de bergen (de z.g. Tjambastelling). Na aankomst aldaar werd onmiddellijk met het voltooien van de werken begonnen. Pogingen om inheemse krachten bij de stellingbouw in te zetten faalden doordat de bevolking niet betrouwbaar was en bovendien langzamerhand onder de invloed was gekomen van de Japanse propaganda.

Na zijn posities aan de kust te hebben geconsolideerd, ving de vijand zijn opmars naar het bergland aan. Omstreeks 18 Februari ontwikkelde hij zich tegenover onze stellingen, welke een 14 km lange bergpas afsloten. Niettegenstaande zij slechts over weinig automatische wapens beschikten, wisten onze troepen zich aanvankelijk te handhaven. In de avond van de 27e Februari werd de toestand echter kritiek, doordat het de vijand was gelukt om onze stellingen te omtrekken. Hoewel de Japanse bevelhebber de Territoriaal Commandant had bedreigd de evacuatiekampen te zullen bombarderen zo hij de strijd niet staakte, werd niet aan overgave gedacht; het binden van zoveel mogelijk Japanse troepen, opdat deze niet aan een aanval

op Java zouden kunnen deelnemen, bleef voor de Nederlandse commandant het leidend beginsel.

Hij besloot zijn troepen in de nacht van 27 op 28 Februari uit de bergstelling los te maken en uit te wijken in de richting van Enrekang, waar een depot voor guerillatroepen in vorming was.

De uiterst zware tocht, welke na het verlaten van de stelling volgde, vergde zeer veel van de onvoldoende geoefende dienstplichtigen en stadswachters, terwijl de verpleging van de troep met zeer veel moeilijkheden gepaard ging. Een splitsing in twee colonnes bleek noodzakelijk.

In de namiddag van 6 Maart, kort nadat de voorste colonne bivak had betrokken, vond een vijandelijke overval plaats, welke echter kon worden afgeslagen. Na het invallen van de duisternis werd het bivak opgebroken en verder voortgemarcheerd. De vijand zette echter de vervolging in en wist onze troepen opnieuw te omsingelen. Na een kort vuurgevecht was de Territoriaal Commandant genoodzaakt, zich met de hem trouw gebleven troep aan de vijand over te geven. Ook de tweede colonne was op diezelfde dag in handen van de vijand gevallen, zodat hiermede de in Zuidwest-Celebes geboden weerstand was gebroken.

De zich in Enrekang bevindende afdeling, welke van daaruit de guerillastrijd zou voeren, werd door onbetrouwbaarheid van de bevolking ten zeerste in haar actie belemmerd; op 27 Maart 1942 vond de overgave van deze troepen plaats.

DE STRIJD OP AMBON

Het eiland Ambon vormde een van de gebieden in de buitengewesten, waarvoor het nodig werd geoordeeld om ten aanzien van de defensie bijzondere maatregelen te treffen. Bij het zoeken van een marinehulpbasis tussen Soerabaja en Darwin was de keuze op dit eiland gevallen en waren in de loop van 1941 verschillende maatregelen met betrekking tot de oprichting van een basis voor marinevliegtuigen en een vliegbasis voor landvliegtuigen getroffen.

Het garnizoensbataljon, dat ten behoeve van de handhaving van orde en rust over Ambon en een achttal andere eilanden was verspreid, werd onder opheffing van verschillende detachementen, op Ambon geconcentreerd en aangevuld met van Java afkomstige troepen. Bovendien was een Australisch bataljon naar Ambon overgebracht.

Bij het uitbreken van de vijandelijkheden beschikte de Territoriaal Commandant over de volgende troepen:

A. *Nederlandse*

Infanterie

Acht compagnieën infanterie, één compagnie mitrailleurs en één com-

pagnie stadswacht. Vier van de compagnieën infanterie bestonden uit beroepstroepen; de overige werden gevormd door kortverband-militairen, militie en oud-militairen.

Artillerie

Twee mobiele batterijen, drie kust- en redebatterijen, benevens aan luchtafweermiddelen: één batterij van 4 stukken van 4 cm, één sectie van 2 stukken van 4 cm en vier secties van 3 mitrailleurs van 12,7 mm.

B. *Australische*

Eén bataljon, bestaande uit staf, één ondersteuningscompagnie, vier mitrailleurcompagnieën met brenguncarriers, mitrailleurs en mortieren. Beschikt werd over 80 motorvoertuigen, waarmede het grootste gedeelte van het bataljon kon worden gemotoriseerd.

Teneinde een vijandelijke landing en opmars zoveel mogelijk te vertragen, waren op verschillende daarvoor in aanmerking komende plaatsen stellingen opgeworpen. Als verreweg de voornaamste moet worden genoemd die, welke was aangelegd met de bedoeling, de vijand de toegang te betwisten tot het schiereiland, waarop de plaats Ambon was gelegen. Voorts waren in de buitenbaai uitgebreide mijnenvelden aangelegd.

Op het marinevliegkamp waren drie Catalina's van de Marine Luchtvaartdienst gestationneerd, op de legervliegbasis één patrouille Brewster jagers van de M.L. en één afdeling Lockheed Hudson bommenwerpers van de R.A.A.F.

Van 9 December 1941 af werden geregeld verkennings- en bombardementsvluchten ondernomen; zo hebben, na de val van Menado op 11 Januari, Lockheed Hudson bommenwerpers herhaaldelijk in samenwerking met de Catalina's met succes aanvallen uitgevoerd op ter hoogte van Menado liggende Japanse schepen.

Na de val van Menado had geregeld vijandelijke luchtactie tegen Ambon plaats. Op 15 Januari 1942 viel een groot aantal Japanse vliegtuigen deze plaats aan; onze jagers bonden de strijd aan, maar moesten het onderspit delven; zij werden afgeschoten, doch de piloten wisten zich per parachute te redden.

De in hevigheid toenemende bombardementen maakten het duidelijk, dat de bases op Ambon niet lang meer zouden kunnen worden gehandhaafd. Toen op 26 Januari 1942 drie Hudsons door de vijand op de grond werden vernietigd, werd besloten de Australische vliegtuigafdeling naar Darwin (Australië) te verplaatsen.

Op 28 Januari begon de afvoer; zij was voltooid juist voordat de vijand met de landing aanving.

Op 29 Januari 1942 werd de nadering gemeld van een in de richting Ambon stomende vijandelijke vloot ter sterkte van 1 zware kruiser, 3 kruisers, 5 torpedobootjagers en 13 transportschepen.

De Japanse luchtmacht dekte deze vloot voortdurend en zo afdoend, dat zij Ambon bereikte zonder verliezen te hebben geleden.

Ter hoogte van de noordwestkust van het eiland gekomen, splitste zij zich in twee delen, welke, onder vermijding van de mijnenvelden, naar de noordkust (6 transportschepen) en naar de zuidkust (7 transportschepen) opstoomden.

De vijand ving de ontscheping op 31 Januari te 01.00 aan. De landing in het zuiden kon ongestoord geschieden, aangezien aldaar aan de kust geen versterkingen waren opgeworpen. De landing in het noorden verliep minder gunstig voor de vijand; onze troepen slaagden er in hem aanzienlijke verliezen toe te brengen. Niettemin gelukte het de Japanners ook hier om vaste voet aan wal te krijgen.

Zowel de in het zuiden als in het noorden gelande troepen rukten op naar de stelling, welke de toegang tot het schiereiland afsloot en bezet was door het gros van de op Ambon aanwezige Nederlandse troepen. Hoewel deze hardnekkig weerstand boden, slaagde de vijand er door een omtrekkende beweging reeds te ongeveer 07.30 in, een belangrijk steunpunt op de noordvleugel van de stelling in handen te krijgen. Intiussen was een zware storm opgestoken, welke veel schade toebracht aan de bovengrondse telefoonverbindingen, hetgeen tot gevolg had, dat de Territoriaal Commandant en de stellingcommandant het overzicht over de toestand verloren.

Door zijn hevige aanvallen dwong de vijand de onzen te 13.00 het oostelijk gedeelte van de stelling prijs te geven en slaagde hij er daarna in, de plaats Ambon te bezetten.

In de namiddag nam de door de Japanners uitgeoefende druk aanmerkelijk toe en wel zodanig, dat te 17.00 de commandopost van de stellingcommandant moest worden verplaatst.

Bij het invallen van de duisternis was de toestand in de stelling zeer kritiek geworden, weshalve de Territoriaal Commandant besloot, de strijd aldaar te doen staken.

De gevechten welke werden gevoerd om het bezit van het vliegveld, duurden echter nog voort. Eerst op 2 Februari 1942 slaagden de Japanners er in, zich van Laha meester te maken.

De actie tegen de in het zuidwesten van het schiereiland opgestelde Australische strijdkrachten zetten zij eerst op 1 Februari 1942 met volle kracht in. In de namiddag van die dag viel de mijnversperringsbatterij in handen van de vijand; de vuurmonden waren echter nog tijdig door de bediening vernield kunnen worden.

De Australische troepen werden echter door de overmachtige Japanners

zodanig in het nauw gedreven, dat zij in de namiddag van 2 Februari moesten capituleren.

Zo was dus op 3 Februari het eiland Ambon in handen van de vijand, met uitzondering van het noordelijke gedeelte, waar twee secties infanterie naar het binnenland waren uitgeweken voor het voeren van de guerillastrijd. De Japanse commandant liet deze troepen weten, dat zij zouden worden onthoofd, wanneer zij in zijn handen zouden vallen, terwijl ook de gezinnen van de guerillastrijders werden bedreigd. Een en ander was oorzaak, dat hun moreel daalde, te meer doordat verraad van de zijde van de Mohammedaanse bevolking de actie tegen de Japanse verbindingen belette. Voorts waren de aangelegde magazijnen met levensmiddelen door diezelfde bevolking geplunderd, zodat een eventueel terugtrekken van de guerillatroepen naar het eiland Ceram moest worden overwogen.

De door de Japanners ingestelde scherpe bewaking van het tussen Ambon en Ceram gelegen vaarwater deed van deze overtocht afzien, zodat de commandant van de guerillatroepen gedwongen was zich, vergezeld van enkele van zijn getrouwen, op 7 Februari 1942 bij de Japanners te melden.

Van vorengenoemde datum af was Ambon in zijn geheel in handen van de vijand.

Aangezien alle voorgeschreven vernielingen op tijd waren uitgevoerd, leverde het bezit van de op het eiland gelegen vliegbases hem geen direct voordeel op. Bovendien heeft hij dit betrekkelijke succes slechts kunnen bereiken ten koste van belangrijke verliezen, veroorzaakt door de weerstand biedende Australische en Nederlandse troepen. Hierbij dient wel in het oog te worden gehouden, dat de strijd op Ambon niet alleen is gevoerd tegen een overmachtige vijand, doch bovendien zonder steun van vliegtuigen en nagenoeg zonder luchtafweermiddelen; ten slotte dat als gevolg van de storm en van de vijandelijke vuuruitwerking de beschikbare verbindingsmiddelen al heel spoedig uitvielen, waardoor samenwerking tussen de Australische en Nederlandse eenheden ongunstig werd beïnvloed.

DE STRIJD OP TIMOR

De op Timor gevoerde actie kan in de volgende phasen worden onderscheiden:

a. de geallieerde actie tegen Portugees-Timor;
b. de strijd in Portugees-Timor;
c. de strijd in Nederlands-Timor;
d. de door de Australische en Nederlandse troepen gevoerde guerilla-actie.

A. De geallieerde actie tegen Portugees-Timor

Het feit, dat Japan tegen het einde van het jaar 1941 veel belangstelling

aan de dag legde voor het instellen van een geregelde luchtverbinding met Portugees Timor, wekte onder de Geallieerden grote bezorgdheid.

Timor vormde immers een belangrijke schakel in de defensieketen, welke Malakka, Nederlands-Indië en Australië verbond, zodat een in Japanse handen zijnde luchtbasis op Timor een zeer gevaarlijk uitgangspunt voor verdere acties tegen Nederlands en Australisch gebied zou vormen.

Timor Dilly, dat zich zeer goed voor het inrichten van een basis voor watervliegtuigen leende, was door de Portugezen slechts zeer zwak bezet met grotendeels inheemse troepen, welke niet in staat werden geacht een op kleine schaal ondernomen aanval te kunnen keren.

Aangezien in November 1941 het gevaar dat Japan niet zou aarzelen om Timor Dilly als steunpunt in te richten, zich zeer duidelijk aftekende, werd besloten om deze plaats door Nederlandse en Australische troepen op een nader te bepalen tijdstip te doen bezetten en vervolgens de bescherming van dat gebied de Portugese Regering aan te bieden.

De daartoe gereed gehouden troepen bestonden uit een Nederlands contingent van ongeveer twee compagnieën infanterie en één batterij veldartillerie, benevens een Australisch contingent, gevormd door een z.g. Independent Company (sterkte ± 270 man). Het geheel stond onder het bevel van een hoofdofficier van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger.

Op 14 December 1941 werd besloten, tot actie over te gaan. Aan de expeditiecommandant werd de volgende opdracht verstrekt:

1. bezetten en het ter verdediging inrichten van Timor Dilly, teneinde de vijand het gebruik van deze basis te ontzeggen;
2. ingeval van een aanval door een overmachtige vijand terugtrekken en de strijd voortzetten in het binnenland.

Op 17 December 1941 te 10.00 werd de rede van Dilly bereikt; enige uren te voren hadden de Nederlandse Territoriaal Commandant van Timor en de Commandant van de in Nederlands-Timor aanwezige Australische troepen de Portugese Gouverneur door het zenden van parlementairs met het besluit van de Nederlandse Regering in kennis gesteld.

Het uiteindelijk resultaat van de gevoerde besprekingen was dat de Gouverneur geen toestemming tot het uitvoeren van de landing gaf. De indruk werd echter verkregen dat de Portugezen, indien onze troepen niettemin voet aan wal zouden zetten, geen weerstand zouden bieden. Deze indruk bleek juist te zijn geweest; de ontscheping, welke te 11.00 aanving, kon ongestoord geschieden.[1])

Kort na de landing werd tot internering van de in Portugees-Timor aanwezige Japanners en Duitsers overgegaan en werden maatregelen ge-

[1]) De landing had plaats onder dekking van Hr.Ms. Soerabaja en het gemilitairiseerde gouvernementsvaartuig Hr.Ms. Canopus.

nomen teneinde Timor Dilly zo spoedig mogelijk in staat van verdediging te brengen.

Aan de Gouverneur werd medegedeeld, dat de Geallieerden in het geheel geen territoriale ambities hadden en dat de gelande troepen zouden worden teruggenomen, zodra de Portugese Regering in staat zou zijn, zelf de nodige voorzieningen te treffen voor de verdediging van Dilly.

In het begin van Februari 1942 ontving de Commandant van de Geallieerde Expeditionnaire troepen bericht, dat de Portugese regering besloten had om versterkingen te zenden; zo zou een troepenmacht van ± 800 man onderweg zijn. Dit bericht heeft, zoals later zal blijken, invloed gehad op het verloop van de strijd in Portugees-Timor.[1])

Zoals in Hoofdstuk II ad 5 werd vermeld, stonden alle geallieerde troepen op Timor, dus zowel in het Portugese als in het Nederlandse gebied, onder bevel van de Australische commandant te Timor Koepang. Op het vernemen van de mededeling over de te verwachten komst van Portugese troepen, besliste deze commandant dat van de dan naar het Nederlandse deel van het eiland te dirigeren geallieerde expeditionnaire macht, de Independent Company het eerste echelon zou vormen tevens beval hij aanstonds de verplaatsing van deze compagnie naar een punt aan de kust op ± 35 km van Dilly, zulks in afwachting van de komst der Portugezen.

B. *De strijd in Portugees-Timor*

De Portugese troepen waren echter nog niet aangekomen, toen in de nacht van 19 op 20 Februari voor de kust ter hoogte van Dilly Japanse schepen werden waargenomen.

Het detachement, dat na de hiervoor vermelde verplaatsing van de Australische Compagnie nog slechts bestond uit de opgesomde Nederlandse troepen, werd gealarmeerd en nam de gevechtsopstellingen in.

De vijand landde op een kuststrook, welke buiten het bereik van onze vuurwapenen lag en wist zich op 20 Februari te 03.00 van het slechts zwak bezette vliegveld meester te maken.

Bij het aanbreken van de dag werd het duidelijk, dat de Japanners bezig waren een wijde omtrekking uit te voeren en dat onze krachten te zwak waren om met enige kans op succes te trachten hun een oprukken naar Dilly te beletten.

Derhalve besloot de commandant te ongeveer 06.00 met de nog beschikbare reserve (± 40 man) een zuid van Dilly gelegen heuvelkam te bezetten, teneinde aldaar de overige troepen te kunnen opnemen. Na het innemen van

[1]) De Portugese troepen waren bestemd om onze troepen af te lossen; zij keerden halverwege terug.

de opnamestelling bleek, dat de vijand zijn omtrekkende beweging inmiddels reeds veel verder had doorgezet dan de commandant had kunnen vermoeden, waardoor het detachement ernstig gevaar liep geheel en al afgesneden te worden. Hierop besloot hij, zoveel mogelijk oost uithalend en met vermijding van de grote wegen, de terugtocht naar het Nederlands grondgebied te aanvaarden.

Na een zeer vermoeiende mars van acht dagen werd de omgeving van Atamboea bereikt, waar reeds 200 Australiërs waren aangekomen, afkomstig uit de omgeving van Timor Koepang, dat inmiddels in Japanse handen was gevallen.

De Australische Independent Company, die zich op 20 Februari op ± 35 km van Dilly bevond, heeft hierdoor aan de beschreven strijd aan de kust niet kunnen deelnemen; zij ging na de landing van de Japanners tot het voeren van de guerilla-oorlog over.

C. *De strijd in Nederlands-Timor*

De Territoriaal Commandant van Timor en Onderhorigheden beschikte in zijn commandement op 8 December 1941 over 27 brigades (sterkte van een brigade 19 man), waarvan 20 brigades op het eiland Timor waren gelegerd.

Op 12 December werd de bezetting van Timor Koepang versterkt met één Australisch bataljon en enige stukken luchtdoelgeschut, terwijl op het nabij Koepang gelegen vliegveld een Australische afdeling Lockheed-Hudsons werd gestationneerd.

Het zwaartepunt van de verdediging was gelegd op het zoveel mogelijk beletten van een vijandelijke landing in de baai van Timor Koepang. Deze taak was in hoofdzaak aan de Nederlandse troepen opgedragen; de Australiërs hadden de verdediging van het vliegveld voor hun rekening genomen.

De kustwachtdienst lag in handen van het Reserve-Korps, dat uit 300 weder onder de wapenen gekomen gepensionneerde militairen bestond.

Tot 12 Februari 1942 bleef de vijandelijke actie beperkt tot luchtverkenningen. Na die datum begonnen de bombardementen van het vliegveld en van de rede van Koepang.

Omstreeks medio Februari werd bericht ontvangen, dat een versterking van de bezetting van Timor met twee Australische bataljons en één Amerikaanse afdeling mobiele artillerie kon worden verwacht. Kort hierna ontving men echter de mededeling, dat in verband met de snelle opmars van de Japanners in de Archipel, niet meer op deze versterking mocht worden gerekend.

Op 18 Februari 1942 werd de nadering gemeld van een in de richting van Koepang opstomende transportvloot, bestaande uit 13 schepen, begeleid door 2 kruisers. Dit convooi boog naar het zuiden uit. In de nacht van

18 op 19 Februari landde de vijand op de zuidkust. Daar hij de baai van Koepang ongemoeid liet, werden onze aldaar geposteerde troepen uit hun stellingen genomen, teneinde elders te worden ingezet.

Op 19 Februari landden ongeveer 600 Japanse parachutisten in de omgeving van het vliegveld; kort daarop voerde de vijand een zwaar bombardement uit op dit vliegveld. De strijd tegen de parachutisten duurde tot de ochtend van 20 Februari. Na hevige gevechten slaagden de Australiërs er in hen grotendeels te vernietigen. De Nederlandse troepen, die niet over voldoende vervoermiddelen beschikten, kwamen te laat om aan het gevecht tegen de parachutisten deel te nemen. Het Australische bataljon had bij deze actie zodanig zware verliezen geleden, dat de commandant een verder voortzetten van de strijd tegen de overmachtige tegenstander, die inmiddels met gemotoriseerde afdelingen de opmars door Timor was begonnen, niet mogelijk achtte. Op 21 Februari te 10.00 gaf hij zich met het grootste gedeelte van de nog resterende Australiërs aan de vijand over.

De Nederlandse Territoriaal Commandant besloot echter met de nog beschikbare Nederlandse troepen en enkele Australische afdelingen naar het binnenland uit te wijken met de bedoeling, zich bij de troepen in Portugees-Timor te voegen. Hierin is hij echter niet geslaagd. Op 4 Maart werd na een tocht door zwaar bergterrein gestoten op een Japanse compagnie, waarbij mitrailleurs. Onze zwaar vermoeide troepen waren niet in staat met deze goed bewapende vijand een gevecht aan te gaan, met het gevolg, dat een groot gedeelte van de oorspronkelijke bezetting van Nederlands-Timor in Japanse krijgsgevangenschap geraakte.

D. *De door de Australische en Nederlandse troepen gevoerde guerilla-actie*

In de avond van 27 Februari besloten de commandanten van de te Atamboea verzamelde Australische en Nederlandse troepen, de strijd voort te zetten. De beschikbare sterkte bedroeg 200 Australiërs en 255 man van het K.N.I.L. Allen waren echter zwaar vermoeid en hadden zeer zeker enige weken nodig om weer op hun verhaal te komen.

Deze rust werd hun niet gelaten. Reeds op 28 Februari kwamen berichten binnen, dat de Japanners in de richting van Atamboea oprukten. Hierop werd besloten deze plaats te verlaten en in kleine groepen naar het binnenland uit te wijken. De vijand zette zijn opmars echter niet door, waarop de geallieerde troepen zich wederom naar Atamboea begaven.

Ten gevolge van de zeer slechte verbindingen kwam de verzameling van alle troepen eerst eind April tot stand. Kort hierop werden opnieuw alarmerende meldingen omtrent een Japans oprukken ontvangen. Daar het duidelijk was, dat van een reorganisatie te Atamboea niets terecht dreigde te komen, werd tot uitwijken van alle beschikbare eenheden naar Portugees-Timor besloten.

Ongeveer medio April 1942 waren de troepen aldaar aangekomen en konden voorbereidingen voor de guerillastrijd worden getroffen. Een voornaam punt was uiteraard de voedselvoorziening. Na veel moeite lukte het de Nederlandse Commandant, een contract voor de levering van levensmiddelen voor de duur van twee maanden af te sluiten. Hoewel de voedselvoorziening nu was geregeld, konden de troepen echter nog niet geschikt worden geacht om met succes tegen de Japanners te worden ingezet. Het gebrek aan kleding, vooral schoenen en ook het gemis aan voldoende geneesmiddelen ter bestrijding van de heersende malaria, maakten hen aanvankelijk immobiel. Dank zij het feit, dat begin Mei de verbinding met Australië tot stand kwam, ten gevolge waarvan verschillende hoognodige artikelen konden worden aangevraagd en aan de troep worden verstrekt, steeg het moreel en konden maatregelen worden genomen ter opneming van het contact met de vijand.

In de maand Mei 1942 bepaalde de actie zich tot het leggen van hinderlagen in het gebied waarin de Japanners geregeld kwamen fourageren. Meermalen werden hierbij successen geboekt, zonder dat wij verliezen hadden te lijden. In deze periode werd het op grond van de uit Australië ontvangen aanwijzingen raadzaam geacht, de toch reeds zwakke troep aan zo min mogelijke verliezen bloot te stellen, zulks in verband met de noodzakelijkheid om bij een eventuele herovering van Timor over een zo sterk mogelijke geallieerde troepenmacht te kunnen beschikken.

Begin April ondernamen de Japanners een poging, de Nederlandse commandant door mooie voorspiegelingen er toe te bewegen, zich met zijn troep over te geven. Deze poging faalde volkomen, zodat de vijand uiteindelijk moest besluiten tot het opruimen van de guerillatroepen. Op 9 Augustus 1942 ving de Japanse opmars aan en wel uit drie richtingen, kennelijk dus met de bedoeling, de Geallieerden in te sluiten. De door de vijand uitgeoefende druk was oorzaak dat de Nederlandse troepen naar het oosten moesten uitwijken. Een klein gedeelte viel in handen der Japanners en werd krijgsgevangen gemaakt. De overigen zetten het verzet voort en verplaatsten zich weer naar het westen, toen de vijand zich op zijn basis had teruggetrokken. Eind September 1942 kwam hij opnieuw opzetten; ditmaal trachtten de Australiërs de vijand in te sluiten. Dit mislukte door de slechte verbindingen en door de zeer snelle opmars van de Japanners.

In de maand November 1942 ging de vijand er toe over, de bewoonbare oorden in ons actiegebied te verwoesten, waardoor onze voedselsituatie zeer precair werd. Voorts slaagde hij er in om onze troepen meer en meer in oostelijke richting terug te dringen. Het was dan ook een verademing voor onze guerillastrijders, op 28 November 1942 het bevel te ontvangen dat hun opdroeg, aan de zuidkust te verzamelen teneinde te worden afgevoerd naar Australië.

Dit besluit sproot voort uit de wijziging van de aanvankelijk wel zeer optimistische verwachtingen omtrent de mogelijkheid van herovering van Timor. Toen bleek, dat de hiervoor benodigde geallieerde krachten niet binnen afzienbare tijd beschikbaar zouden zijn, had een langer daar aanhouden van onze troepen, die gedurende de afgelopen maanden in een allesbehalve gunstige positie waren komen te verkeren, weinig zin. Afvoer naar Australië, waar een reorganisatie zou kunnen plaats vinden, lag meer in de lijn.

Het tijdstip van evacuatie was oorspronkelijk vastgesteld op de nacht van 30 November en zou plaats hebben door twee Australische corvetten en een patrouilleboot. De Japanners ontdekten deze schepen echter, een bombardement volgde waardoor een corvet verloren ging en de patrouilleboot zwaar werd beschadigd. Na deze mislukking moest de afvoer nog enige malen worden uitgesteld, doch in de nacht van 10 op 11 December gelukte het aan Hr.Ms. „Tjerk Hiddes" daarmede een begin te maken. Op 18 December waren allen, die aan de guerillastrijd op Timor hadden deelgenomen, in Australië verzameld.

DE STRIJD OP SUMATRA

A. *Inleiding*

Op Sumatra lagen zeer rijke oliegebieden nabij Pangkalan Brandan en Pangkalan Soesoe in Noord-Sumatra, alsmede in de omgeving van Palembang in Zuid-Sumatra.

Laatstgenoemde waren verreweg de belangrijkste.

De bronnen, welke er toe behoorden, lagen op grote afstand van de stad Palembang (bijv. Djambi op 200 km); de aardolie werd door pijpleidingen afgevoerd naar een tweetal raffinaderijen, Pladjoe en Soengai-Gerong, welke op korte afstand van Palembang waren gelegen. In deze raffinaderijen werd de olie verwerkt, onder meer – en dit was wel zeer belangrijk – tot vliegbenzine van hoog octaangehalte, waarvan zij de gehele luchtmacht in de Pacific voorzagen.

Het behoeft na het vorenstaande geen betoog, dat een bezit van deze oliecentra voor een vijand van onschatbare waarde zou zijn en dat derhalve maatregelen dienden te worden getroffen voor de verdediging daarvan. Echter lieten noch de sterkte van het leger op Java, noch die van de op Sumatra aanwezige troepen, welke waren belast met de handhaving van orde en rust, toe, daaruit krachten vrij te maken voor onderwerpelijk doel. Er moest dus naar een ander middel worden uitgezien. De meest doeltreffende maatregel zou zijn geweest: uitbreiding van de legerformatie; de daarvoor benodigde gelden werden echter niet beschikbaar gesteld. Zo restte slechts, de ter plaatse aanwezige dienstplichtigen met de verdediging van de olie-

centra te belasten. Hun aantallen waren echter zo gering, dat steun en aanvulling van de op Sumatra aanwezige beroepsmilitairen niet konden worden ontbeerd. Deze moesten dus toch, zij het ook in geringer aantal dan wanneer alleen zij met de verdediging zouden zijn belast, aan hun feitelijke taak – handhaving van orde en rust – worden onttrokken. Tot welke gevolgen deze maatregel o.a. in Atjeh aanleiding heeft gegeven, zal bij de beschrijving van de strijd in Midden-Sumatra blijken.

B. *Zuid-Sumatra*

Naast de verdediging van de nabij Palembang gelegen raffinaderijen, eiste ook die van de vliegvelden Palembang I, Palembang II en dat nabij Lahat de nodige aandacht.

De Territoriaal Commandant van Zuid-Sumatra beschikte slechts over vier compagnieën infanterie en één compagnie mitrailleurs. Doordat de te bewaken objecten over een grote oppervlakte waren verspreid, hield hij slechts een kleine reserve in eigen handen.

Voor afsluiting van het naar Palembang voerende vaarwater stonden in totaal acht stukken 7,5 L. 35 opgesteld. Voor de verdediging van de vliegvelden waren vijf overvalwagens ingedeeld, alsmede twee stukken licht afweergeschut van 4 cm.

De geringe sterkte van de beschikbare troepen en derhalve ook van de detachementen, welke op de raffinaderijen te Soengai-Gerong en te Pladjoe waren gelegerd, dwong tot beperking van hun taak. Deze bepaalde zich dan ook tot het afslaan van een coup de main en het dekken van de bij een ernstige vijandelijke bedreiging uit te voeren vernielingen van de bedrijven.

Deze waren, gelijk elders, geheel voorbereid, doch zouden uitsluitend door het dienstplichtig personeel van de N.K.P.M. en van de B.P.M. geschieden. Hierbij zou geen gebruik worden gemaakt van springmiddelen, zulks om de volgende reden.

Uit het hiervoor reeds vermelde omtrent de aard van de oliebedrijven te Palembang zal mede duidelijk zijn gebleken, welke grote betekenis zij ook voor de geallieerde oorlogvoering hadden, een betekenis, welke nog zou toenemen bij een mogelijk eerder verlies van de installaties te Balikpapan. Het is derhalve duidelijk, dat de raffinaderijen te Pladjoe en Soengai-Gerong ten eigen behoeve tot het allerlaatst in bedrijf moesten blijven en deze eis verdraagt zich niet met een voorbereide vernieling door middel van springmiddelen die – wil er inderdaad sprake zijn van voorbereiding – na eenmaal te zijn aangebracht, geplaatst moeten *blijven*.

De voor de installaties bij Palembang gekozen methode stelde het dan ook zonder explosieven.

Zij kwam in grote trekken hierop neer, dat de voornaamste installaties met behulp van de fabrieksmachines in een bepaalde volgorde zouden wor-

den vernield (doorbranden van assen, droogstoken van ketels), waarvoor in totaal 2 uur was uitgetrokken, waarna tot het vernielen van de machines zelve zou worden overgegaan. Tenslotte zou men de op de emplacementen aanwezige olietanks leeg laten lopen, de olie (benzine) opvangen in de om de tanks gegraven geulen en deze daarin vervolgens in brand steken.

Bij de behandeling van de strijd op Malakka is reeds aangestipt dat het grote belang van Zuid-Sumatra het derwaarts zenden van geallieerde versterkingen zeer wenselijk deed zijn, dat ook generaal Wavell deze mening was toegedaan, doch dat het verloop van evenbedoelde strijd het onmogelijk maakte deze wens te vervullen.

Ook is elders reeds vermeld, dat juist dat verloop het Nederlandse legercommando noodzaakte één bataljon van West-Java naar Zuid-Sumatra te zenden. Dit geschiedde op 5 Februari 1942; het bataljon was het Xe Bataljon Infanterie.

Tenslotte is bij de behandeling van de strijd op Malakka mede reeds vermeld dat, en waarom, in een van de laatste phasen van de strijd, eenheden van de Britse luchtstrijdkrachten en luchtdoelartillerie van Singapore naar Zuid-Sumatra werden gezonden. Hiertoe hoorde één regiment luchtdoelartillerie dat begin Februari aankwam. Dit scheen een welkome versterking, doch, doordat het schip hetwelk de bijbehorende munitie vervoerde in de grond werd geboord, bracht de komst van dit regiment weinig baat.

De in de loop van de eerste helft van Februari 1942 in aantal en kracht toenemende bombardementen op het vliegveld te Palembang I wezen er op, dat een vijandelijke actie tegen het belangrijke oliecentrum niet lang meer zou uitblijven.

Op 14 Februari 1942 te ongeveer 07.30 verscheen een aanzienlijke macht – naar schatting 120 – Japanse vliegtuigen boven het vliegveld Palembang I en boven de fabrieksterreinen. Zij onderwierpen het vliegveld aan een zwaar bombardement en wierpen grote aantallen parachutisten uit, die neerkwamen in de omgeving van de luchtbasis, in de nabijheid van de raffinaderij te Soengai-Gerong en te midden van de installaties te Pladjoe.

Gelet op zijn ervaringen bij de aanvallen op de olieplaatsen Tarakan en Balikpapan, waar de vernielingen tijdig tot stand waren gekomen, zette de vijand er blijkbaar alles op, althans de belangrijke fabrieken bij Palembang ongeschonden in handen te krijgen en had hij hiervoor de aanval met parachutisten gekozen. Deze wijze van optreden heeft het uitvoeren van ons vernielingsplan inderdaad in ernstige mate belemmerd.

Eerst na aankomst van versterkingen gelukte het ons, de parachutisten uit de raffinaderij te Pladjoe te verdrijven; omstreeks 100 Japanners vonden hierbij de dood.

Tijdens de hier gevoerde strijd waren vele branden uitgebroken, welke het verblijf op het emplacement onmogelijk maakten. Bovendien hadden de branden tot gevolg, dat het uitvoeren van het vernielingsplan, in het gedrang kwam. Toen in de nacht van 14 op 15 Februari in verband met de ernstige vijandelijke bedreiging werd besloten, tot vernieling van de emplacementen te Soengai-Gerong en te Pladjoe over te gaan, moest dan ook, voor wat betreft laatstbedoeld terrein, worden volstaan met te trachten, het aantal branden te vergroten, waardoor uiteraard wel een aanmerkelijke schade aan het bedrijf zou worden toegebracht, doch het beoogde doel niet geheel zou worden bereikt.

Te Soengai-Gerong had de strijd zich buiten het emplacement afgespeeld. De dekkende troepen slaagden er in, de in de nabijheid gelande parachutisten in bedwang te houden, zodat de vernieling van dit emplacement geheel volgens het daarvoor ontworpen programma kon plaats hebben.

In de morgen van 15 Februari 1942 werden alle na de vernieling beschikbaar gekomen troepen zuid van Palembang geconcentreerd met de bedoeling, over Lahat in de richting van Padang uit te wijken. Op dit plan kwam de Territoriaal Commandant echter terug, toen hij vernam dat geallieerde eenheden op de zuidpunt van Sumatra waren geland. Hij besloot, zich met die troepen te verenigen om daarna de strijd met de Japanners aan te binden. Kort na de landing werden de geallieerde troepen, toen bleek dat de raffinaderijen vernield waren, naar Java teruggenomen, van welke beslissing de Territoriaal Commandant geen mededeling ontving. De mars van onze troepen in zuidelijke richting was echter inmiddels reeds aangevangen, zodat laatstgenoemde commandant hierdoor in een moeilijke positie kwam te verkeren. Geen kans ziende zich door de Japanse opstelling een weg naar het noorden te banen, besloot hij de nog beschikbare troepen naar Java te doen overbrengen, met de bedoeling deze, nadat zij op hun verhaal zouden zijn gekomen, in de aldaar te voeren eindstrijd in te zetten.

Zo keerde op 20 Februari 1942 het Xe Bataljon Infanterie met de restanten van de garnizoenstroepen van Palembang te Batavia terug.

Pogingen onzerzijds om door middel van bombardementen de vernieling van Pladjoe te vervolledigen, hadden slechts gedeeltelijk succes. Onze bommenwerpers ontmoetten boven Palembang hevige tegenstand en leden, aangezien het niet mogelijk was om steun van jagers te verlenen, aanzienlijke verliezen.

C. *Midden- en Noord-Sumatra*

Op 8 December 1941 was het aardrijkskundig met Midden- en Noord-Sumatra aangeduide gebied militair verdeeld in het territoriaal militair commando van Atjeh en Onderhorigheden en dat van Sumatra's Westkust en Tapanoeli.

De taak van de in Midden- en Noord-Sumatra gelegerde troepen bestond uit:

a. handhaving van orde en rust;

b. verdediging van Padang met omgeving (Emmahaven) alsmede van de vliegvelden te Medan en Pakanbaroe;

c. bescherming van de olievelden nabij Pangkalan Brandan [1]) en Pangkalan Soesoe [1]) tegen coups de main en dekking van de aldaar uit te voeren vernielingen.

Ter uitvoering van vorenvermelde taken waren in Noord- en Midden-Sumatra gelegerd:

in het Territoriaal Commando Atjeh en Onderhorigheden te Pangkalan Brandan en Pangkalan Soesoe één bataljon, samengesteld uit brigades van de in Atjeh aanwezige garnizoensbataljons; te Medan drie compagnieën infanterie (respectievelijk beroepsmilitairen, militie- en landstormplichtigen) zomede enkele stads- en enige landwachten;

in het Territoriaal Commando Sumatra's Westkust en Tapanoeli te Padang twee garnizoensbataljons, elk van drie compagnieën infanterie (onderscheidelijk samengesteld uit beroepsmilitairen, militie en landstorm) en twee compagnieën stadswachters, alsmede ter verdediging van de haven één batterij van 7,5 cm vd.; te Pakanbaroe één bataljon infanterie, gevormd door twee compagnieën beroepsmilitairen en één compagnie militie, alsmede voor de luchtverdediging van het vliegveld één sectie mitrailleurs van 12,7 mm.

Begin Februari 1942 besloot het Hoofdkwartier op Java tot instelling van een eenhoofdig commando over de troepen in Midden- en Noord-Sumatra, behalve die gelegerd in Atjeh en Onderhorigheden. De daarmede belaste officier kwam na besprekingen op genoemd hoofdkwartier op 8 Februari te Padang aan. Hij achtte de sterkte van de onder zijn bevelen gekomen troepen in de omgeving van Padang en Medan onvoldoende voor een verdediging van zowel de oost- als de westkust van zijn territoir.

Uitgangspunt van zijn overwegingen omtrent de te kiezen oplossing vormde de verbinding niet alleen met Java, doch vooral met het buitenland, vanwaar nog versterkingen waren te wachten. De snelle opmars op Malakka had de vaarroute naar Belawan reeds zo onveilig gemaakt, dat zij niet meer voor aanvoer in aanmerking kwam. Derhalve besloot hij, het zwaartepunt van de verdediging te leggen op de westkust, teneinde Padang en in het bijzonder Emmahaven zo lang mogelijk open te houden.

De eerste uit dit besluit voortvloeiende maatregel was het terugbrengen van de bezetting van Medan tot één militie- en één landstormcompagnie.

[1]) Op kaart 4 aangeduid met P. Brandan en P. Soesoe.

De op 11 Februari door de Regering gelaste vernieling van de olievelden nabij Pangkalan Brandan en Pangkalan Soesoe stelde de Territoriaal Commandant van Midden-Sumatra in staat, een volgende stap te doen voor de uitvoering van zijn plannen. Hij bestemde de na de voltooiing van de vernielingen vrijgekomen dekkingstroepen voor de vertraging van een opmars naar Padang van een op de oostkust gelande vijand. Aan de kust werden slechts zwakke detachementen met een waarschuwende taak achtergelaten. Omstreeks 18 Februari hadden de troepen hun opstellingen bereikt en konden dus de voorbereidingen voor de in het bergterrein te voeren vertragende actie worden getroffen.

Inmiddels was Singapore gevallen en ontwikkelde de strijd om Palembang zich in voor ons ongunstige zin. Het kon niet anders, of deze beide feiten moesten van grote invloed zijn op de gebeurtenissen in Midden-Sumatra.

Op 13 Februari gaf het legercommando de Territoriaal Commandant van Riouw en Onderhorigheden bevel, zijn troepen naar Palembang te verplaatsen. Nadat alle voorbereide vernielingen grondig waren uitgevoerd, werden de verschillende detachementen van Riouw, tot een gezamenlijke sterkte van 2 compagnieën, naar Sumatra overgebracht. Op 17 Februari was het gros van de troepen te Tambilahan aangekomen, alwaar van het legercommando de opdracht werd ontvangen om instede naar Palembang, dat inmiddels in vijandelijke handen was gevallen, naar Taloek op te rukken. Het vervoer van de troepen eiste enige voorbereiding, zodat eerst op 25 Februari het uit Riouw afkomstige detachement op laatstgenoemde plaats was verzameld. Door de Territoriaal Commandant van Midden-Sumatra werd als bestemming van deze troepen Padang aangewezen, welke plaats op 28 Februari werd bereikt.

Een ander uitvloeisel van de val van Palembang was het door het legercommando aan de Territoriaal Commandant Midden-Sumatra gegeven bevel een colonne ter sterkte van één bataljon in zuidoostelijke richting te zenden met opdracht, in het Palembangse de guerillastrijd te voeren. Met het samenstellen van de voor dit bataljon benodigde autotrein ging veel tijd verloren; ook moesten de verschillende compagnieën uit hun oorspronkelijk verband worden gelicht, hetgeen eveneens oponthoud veroorzaakte. Een en ander had tot gevolg, dat eerst op 28 Februari kon worden afgemarcheerd.

De gebeurtenissen hadden inmiddels hun loop genomen; op 24 Februari ontving de Territoriaal Commandant van Midden-Sumatra uit Bandoeng het bevel, twee bataljons van de te zijner beschikking gestelde troepen naar Java te zenden. Aan deze opdracht is slechts ten dele voldaan; een bataljon heeft Emmahaven verlaten doch voor het andere kon geen scheepsgelegenheid meer beschikbaar worden gesteld.

Tegenover deze ernstige, zij het door omstandigheden tenslotte gehalveerde verzwakking van zijn troepenmacht, kon de Territoriaal Commandant

de volgende dag een kleine versterking stellen. Op 25 Februari ontving hij n.l. de mededeling dat hij er niet meer op behoefde te rekenen dat geallieerde vliegtuigen nog gebruik zouden maken van de hulpbasis Pakanbaroe, zodat de aldaar gelegerde troepen (een zwak bataljon infanterie) vrijkwamen.

Vorengenoemde basis was op 14 December 1941 in gebruik genomen. Door de afgelegen ligging in een streek, welke zelf geen voedseloverschot had, leverde de voeding van de troep aanvankelijk moeilijkheden op. Geregelde toezending per transportvliegtuig bracht hierin geleidelijk verbetering.

De te Pakanbaroe gestationneerde bommenwerpers voerden dagelijks verkenningen uit langs de oostkust van Sumatra. Eind December 1941 begon de vijand door geregelde luchtverkenning zijn belangstelling voor deze basis te tonen. Onze verkenningen gingen echter door tot 12 Januari 1942, op welke datum onze bommenwerpers, als gevolg van de verschuiving van onze luchtstrijdkrachten, werden teruggenomen; onze jagers bleven echter ter plaatse.

Medio Januari voerde de vijand het eerste luchtbombardement uit. Op de 17e van deze maand werd het vliegveld door achttien vijandelijke bommenwerpers aangevallen en tegelijkertijd door vijf vijandelijke jagers beschoten. De materiële schade was groot terwijl een twintigtal doden viel te betreuren.

De toenemende onveiligheid van de basis deed ons de nog aanwezige jagers terugnemen; het veld werd aan de R.A.F. overgegeven.

Zware mist en veel regen, zomede het rijden met gedoofde lichten langs een bochtige bergweg waren oorzaak, dat de opmars van de in zuidoostelijke richting uitgezonden colonne slechts in een langzaam tempo kon geschieden.

De vijand was inmiddels van Palembang in noordelijke richting opgerukt, waardoor in de algemene situatie een belangrijke verandering was gekomen. De oorspronkelijk aan het bataljon verstrekte opdracht, in het Palembangse de guerillastrijd te voeren, moest worden gewijzigd; volstaan werd met het voeren van een vertragende actie, welke enige successen opleverde.

Op 9 Maart 1942, nadat de algehele capitulatie was afgekondigd, werd het bataljon naar Padang teruggetrokken, aangezien de Territoriaal Commandant van Midden-Sumatra tot hergroepering van zijn troepen had besloten.

Op vorengenoemde datum was de situatie van de in Midden-Sumatra aanwezige troepen als volgt.

In het zuiden voerde één bataljon, versterkt met de van Pakanbaroe afkomstige troepen, een vertragende actie, welke met succes verliep dank zij het feit, dat de rivieren door de abnormale bandjirs hindernissen van betekenis opleverden.

De van Riouw afkomstige twee compagnieën waren in de omgeving van Padang aangekomen.

Padang en Emmahaven waren bezet door twee compagnieën, waarvan één militiecompagnie.

Verder werd nog beschikt over het aanvankelijk voor Java bestemde bataljon dat niet meer had kunnen vertrekken.

In totaal kon in Midden-Sumatra worden gerekend op drie zwakke bataljons, waarvan 1/4 uit dienstplichtigen en stadswachters bestond. Automatische wapens waren slechts zeer sporadisch bij die eenheden ingedeeld; bovendien bestond de bediening per wapen uit slechts één man.

De enkele stukken 7,5 cm vd. waarover werd beschikt, kunnen gevoeglijk buiten beschouwing worden gelaten, daar hun mobiliteit zeer gering was.

Verkenningsmiddelen ontbraken geheel, terwijl verbindingsmiddelen slechts in zeer beperkte mate aanwezig waren.

Voorts waren de verschillende staven geïmproviseerd, terwijl een belangrijk deel van de troepen ten gevolge van de vele verplaatsingen tekenen van vermoeidheid vertoonde.

Ten slotte kon op de in Noord-Sumatra gelegerde troepen geen grote wissel worden getrokken, aangezien deze hun handen vol hadden met het handhaven van orde en rust en in enkele streken zelfs met het dempen van opstanden, welke in Atjeh waren uitgebroken.

Uit het bovenstaande moge blijken, dat de Commandant van Midden-Sumatra zich na het beëindigen van de strijd op Java voor een zeer moeilijke taak zag geplaatst.

Het had nu geen zin meer, de operaties te baseren op het openhouden van de haven van Padang, zodat de tot 8 Maart daarvoor bestemde troepen voor een ander doel konden worden aangewend.

De troepensterkte was beslist onvoldoende om de vijand het bezetten van een belangrijk deel van Sumatra te ontzeggen, zodat de commandant besloot, een beperkt doel na te streven, nl. het binden van zoveel mogelijk vijandelijke troepen, opdat deze niet ter beschikking zouden kunnen komen voor acties in andere gebieden (Australië en Birma).

Na een bespreking met de Territoriaal Commandant van Atjeh, nam die van Midden-Sumatra het besluit:

1e. Niettegenstaande de capitulatie van het gehele leger was bevolen, toch de strijd in Sumatra voort te zetten.

2e. Te opereren in het gebied van de Alasvallei, daar dit terrein zich het beste leent om de vijand met een gering aantal troepen te binden.

Als eerste stap ter uitvoering van dit voornemen werd de in zuidelijke richting gezonden colonne teruggenomen en besloten tot een verplaatsing van de troepen naar Prapat en omgeving.

De verschillende verplaatsingen begonnen op 9 Maart; zij waren nog niet voltooid toen de vijand op 12 Maart aanving met het aan land zetten van zijn troepen op de oostkust van Sumatra.

De Japanse hoofdmacht ontscheepte nabij Tandjoeng Tiram, terwijl zwakkere strijdkrachten bij Idi, te Sabang en nabij Kottaradja voet aan wal zetten.

Na ontvangst van het bericht omtrent de landing van de Japanse hoofdmacht besloot de Territoriaal Commandant, de nog te Medan achtergelaten troepen, na uitvoering van het vernielingsschema, naar het binnenland te doen terugtrekken met opdracht, een eventuele vijandelijke opmars in westelijke richting te vertragen.

De Japanners bezetten Medan op 13 Maart. Nog dezelfde dag kwamen zij in contact met onze nabij Prapat opgestelde dienstplichtigen en stadswachters, die door de op hen uitgeoefende druk werden gedwongen naar het noorden uit te wijken.

De vijand rukte in westelijke richting voort en wist een gedeelte van onze, uit de richting van Padang in opmars zijnde troepen, af te snijden. Deze troepen werden gedwongen op 16 Maart te capituleren; op 17 Maart 1942 werd Padang door de Japanners bezet.

Inmiddels had de Territoriaal Commandant zijn commandopost meer naar het noorden verplaatst en waren de troepen op de zuidelijke uitgang van de Alasvallei teruggenomen, waar zij zich tot 24 Maart wisten te handhaven.

Op 25 Maart kwam de Territoriaal Commandant van Noord-Sumatra (Atjeh) met twee zeer vermoeide brigades uit Takengeun op de commandopost van de Commandant van Midden-Sumatra aan. Hij bracht een tweetal verre van bemoedigende berichten mede.

Het eerste luidde, dat een bataljon Japanners in opmars was en weldra de noordelijke toegang tot de Alasvallei zou hebben bereikt. Daar de vijand ook uit het zuiden krachtig opdrong, betekende dit dat onze strijdmacht weldra in de vallei zou zijn opgesloten.

Het tweede behelsde, dat in Atjeh een opstand was uitgebroken, zodat onze door de afmattende marsen en de gevechten reeds zeer zwaar vermoeide troepen niet meer op versterking uit Atjeh konden rekenen.

Mede gelet op de onmogelijkheid de troepen te legeren en te verplegen, zag de energieke Territoriaal Commandant van Midden-Sumatra zich genoodzaakt de strijd te staken.

Op 28 Maart 1942 had de capitulatie plaats.

Het doel, het binden van overmachtige vijandelijke troepen, was volkomen bereikt.

Groot was dan ook de verbazing van de Japanse bevelhebber, toen hij moest vernemen dat een „macht" van nog geen 3000 man, zonder hulp-

wapens en zonder steun uit de lucht, zijn uit een Garde Divisie en een Garde Brigade samengesteld legerkorps ter sterkte van 20 000 man gedurende 14 dagen had weten op te houden.

DE STRIJD OP BALI

De op Bali gelegerde troepen bestonden uit het korps Prajoda, samengesteld uit vier compagnieën Balinezen, welke werden gecommandeerd door Nederlandse officieren. Hun voornaamste taak was de verdediging van het in het zuidelijk gedeelte van het eiland gelegen vliegveld.

Volgens het oorspronkelijke Japanse operatieplan zou Bali eerst worden bezet nadat tot de verovering van Java zou zijn overgegaan. Doordat 's vijands van Celebes en Borneo opererende vliegtuigen bij hun tochten naar Java meermalen met slechte weersomstandigheden hadden te kampen, achtte hij het vestigen van een vooruitgeschoven vliegtuigbasis op Bali noodzakelijk, weshalve hij besloot dit eiland zo spoedig mogelijk te vermeesteren.

Op 18 Februari 1942 verlieten twee transportschepen (met aan boord 1 bataljon infanterie van de 48e Divisie) geëscorteerd door de 8e jagerdivisie, Makassar. Zij bereikten nog te middernacht de ankerplaats Sanoer op de zuidkust van Bali, waar zonder tegenstand te ondervinden werd geland.

Na ontvangst van het bericht dat een Japanse transportvloot in de richting van Bali opstoomde, droeg het Algemeen Hoofdkwartier te Bandoeng de troepencommandant op Bali op, onmiddellijk tot de vernieling van het vliegveld over te gaan. Daarmede verviel de oorspronkelijke taak van het korps Prajoda, de verdediging van het vliegveld.

De troepen kregen als nieuwe opdracht: terugtrekken in het binnenland, teneinde van daaruit een guerilla tegen de vijand in te zetten.

Van de vernieling van het terrein kwam niets terecht, doordat niet over middelen werd beschikt voor een uitvoering op korte termijn. Het gevolg was, dat de Japanners bij het aanbreken van de dag op 19 Februari 1942 in het ongeschonden bezit waren van dit belangrijke vliegveld. Ook aan de tweede opdracht kon weinig gevolg worden gegeven, allereerst omdat de voor een guerillakrijg vereiste voorbereidingen niet hadden kunnen worden getroffen, in de tweede plaats doordat het overgrote deel van het Prajodakorps deserteerde.

De door de lucht- en zeestrijdkrachten tegen het Japanse convooi ingezette actie heeft de landing niet nadelig kunnen beïnvloeden. De geallieerde vloot verscheen eerst in de avond van 19 Februari ter plaatse, wist weliswaar enkele successen te boeken, doch kon niet verhinderen, dat op 24 Februari een tweede, nu uit 6 transportschepen bestaand convooi, de rede van Sanoer bereikte, hetwelk zonder verliezen te hebben geleden, tot de ontscheping overging.

DE STRIJD OP JAVA

A. *De dislocatie van de troepen op Java*

Toen omstreeks 20 Februari 1942 ernstig rekening diende te worden gehouden met een opheffing van het Unified Command, was het noodzakelijk, de dislocatie van de troepen op Java aan een nadere beschouwing te onderwerpen.

Zoals reeds in Hoofdstuk IV is beschreven, bleven de op dat tijdstip op genoemd eiland aanwezige geallieerde troepen weliswaar te onzer beschikking, doch kon op versterking niet meer worden gerekend. Practisch was de oude toestand weer teruggekeerd en dienden wij Java met eigen middelen te verdedigen. Door de vermeestering van Zuid-Sumatra, Malakka, Bangka, Billiton, Borneo, Celebes, Bali en Timor hadden de Japanners Java volkomen omsingeld en kon een aanval van een overmachtige vijand elk ogenblik worden verwacht. Gezien de langgerekte vorm van het eiland en de vele voor landingen op breed front geschikte kuststroken, waartegen de sterkte – of beter zwakte – van onze strijdkrachten schril afstak, was het duidelijk, dat de vijand er uiteindelijk in zou slagen, zich van het hoofdeiland meester te maken. Het ging er nu om, de gelande Japanse strijdkrachten ten bate van andere operatietonelen zo lang mogelijk te binden.

Dit doel dacht het Legercommando het best te bereiken door de beschikbare troepen zo veel mogelijk in één bepaald deel van Java te concentreren. Het feit, dat in West-Java zowel de regeringszetel als de legermagazijnen en wapenwerkplaatsen waren gelegen, terwijl de terreinsomstandigheden in dit deel van het eiland een langdurige verdediging het meest begunstigden, heeft de keuze daarop doen vallen.

Wat de daarheen aan te trekken troepen betreft werd het volgende overwogen.

Zolang de vloot nog gevechtsvaardig was, moest de vlootbasis Soerabaja kunnen worden verdedigd; bovendien was het algeheel prijs geven van een zo belangrijk deel van Java om politieke redenen niet gewenst. Derhalve werd besloten, het Detachement Soerabaja intact te laten, in het bijzonder om te beletten dat de vlootbasis de vijand onvernield in handen zou vallen. Hoewel uit een politiek oogpunt, vooral ten aanzien van de Vorstenlanden, aan een ontbloting van troepen van Midden-Java eveneens bezwaren waren verbonden, werd niettemin hiertoe overgegaan. Onder achterlating van een bataljon beroepsinfanterie en een bataljon van het Legioen van Mangkoenegoro werden de in Midden-Java gelegerde troepen, t.w. het 4e Regiment Infanterie en de IIe Afdeling Bergartillerie, naar West-Java overgebracht. Het daartoe strekkende bevel ging op 23 Februari 1942 uit.

De steeds nauwer wordende omsingeling van Java noodzaakte ons voorts ernstig rekening te houden met een aanval van parachutisten en derhalve

maatregelen te nemen voor de afweer van dergelijke aanvallen tegen de verschillende vitale objecten, gelegen op de Preanger Hoogvlakte. Derhalve werd mede besloten, de opleidingsscholen voor officieren en de depôttroepen in de nabijheid van die objecten te legeren. Het was de bedoeling, dat deze instellingen, naast het treffen van de voorbereidingen van de eventueel tegen de parachutisten te voeren actie, de opleidingen zouden voortzetten.

Voorts werd het noodzakelijk geoordeeld om, teneinde de bevelvoering over de troepen in West-Java te vergemakkelijken, een wijziging in de commandementen te brengen.

De troepen ten westen van de Tjitaroem werden gesteld onder commando van de Commandant der Ie Divisie, terwijl die ten oosten van vorengenoemde rivier onder bevel kwamen van de generaal-majoor, die met het aanleggen van de stellingen in de Preanger Hoogvlakte was belast.

Eind Februari 1942 was de groepering van de troepen op Java – voor zover niet bij kustwachten, kustdetachementen en bij detachementen ter bewaking van vitale objecten (vliegvelden, bruggen en waterkrachtstations) ingedeeld – als volgt.

In de omgeving van Batavia en Buitenzorg stonden twee Nederlandse regimenten infanterie (1e en 2e Regiment) met hulpwapens, de Australische „Black Force" (drie gemotoriseerde eenheden, elk sterk een zwak bataljon en gevormd uit een aantal onderdelen van de Australische Imperial Force, welke aan de veldtocht in Syrië hadden deelgenomen), één Engelse tankcompagnie (16 lichte vechtwagens) en twee Amerikaanse batterijen veldartillerie (in totaal 12 stukken). De regimenten infanterie waren niet compleet, doordat van elk hunner één bataljon aan de actie in de buitengewesten had deelgenomen en in min of meer gehavende toestand op Java was teruggekeerd. Zo had het tot het 1e Regiment Infanterie behorende Xe Bataljon Infanterie een aandeel in de strijd in het Palembangse gehad, terwijl het van het 2e Regiment Infanterie deel uitmakende IXe Bataljon Infanterie, dat op 3 Februari met een speciale opdracht naar Bangka en Billiton was gezonden, bij zijn terugkeer naar Java een zwaar bombardement had ondergaan.

Het uit Midden-Java afkomstige 4e Regiment Infanterie was grotendeels verspreid over de stellingen, welke ter afsluiting van de voornaamste toegangswegen naar de Preanger Hoogvlakte waren aangelegd, terwijl de z.g. Mobiele Eenheid, bestaande uit één compagnie vechtwagens (24 tweemansvechtwagens) en één compagnie infanterie op 16 overvalwagens, zich te Bandoeng bevond.

Aan mobiele troepen in Midden-Java was nog beschikbaar de Groep Zuid, samengesteld als volgt:
het R.H. XXIe Bataljon Infanterie, bestaande uit:

één europese compagnie en twee compagnieën, gevormd uit het Legioen van Pakoe Alam, gelegen te Poerwokerto en omgeving;

het L.H. XXIe Bataljon Infanterie, bestaande uit:

één europese compagnie, één niet-europese compagnie en één compagnie van het Legioen van Mangkoe Negoro, gelegerd te Djokjakarta;

het Legioen Bataljon, bestaand uit drie compagnieën van het Legioen van Mangkoe Negoro, gelegerd te Gombong;

een mitrailleur compagnie, waarbij 12 mitrailleurs van 7,7 mm en 6 mortieren van 8 cm zonder richtmiddelen, gelegerd te Djokjakarta.

Voorts bevond zich te Magelang een eskadron cavalerie, samengesteld uit de oorspronkelijk te Soerakarta en te Djokjakarta gelegerde lijfwacht-cavalerie. Dit eskadron maakte geen deel uit van de Groep-Zuid.

In Oost-Java had het Detachement Soerabaja een afwachtingsopstelling ingenomen. Het XIIIe Bataljon Infanterie hield de bij uitstek voor een landing geschikte kuststrook west van Soerabaja bezet, terwijl het VIIIe Bataljon Infanterie zuid van die stad de stelling achter de Porong had betrokken, zulks ter afsluiting van de uit de richting Pasoeroean en Malang naar Soerabaja lopende wegen.

De overige onderdelen van het tot het Detachement Soerabaja behorende 6e Regiment Infanterie, t.w. het IIIe Bataljon Infanterie en de 10e gemotoriseerde Compagnie, waren te Soerabaja in reserve gehouden, terwijl de Ie Afdeling Veldartillerie (gemotoriseerd) in een van de suikerfabrieken zuid van de stad was gelegerd.

Het detachement Madoera, bestaande uit drie Barisan Bataljons (elk ter sterkte van twee compagnieën, één compagnie mitrailleurs) en één afdeling mobiele stellingartillerie (drie batterijen van 4 stukken 7,5 L.30), had de in het westelijk gedeelte van Madoera aangelegde stellingen bezet.

De infanteriebezetting van de ter afsluiting van de vaarwaters naar Soerabaja aangelegde vestingwerken werd geleverd door landstormeenheden. Aan geallieerde strijdkrachten waren voorts nog beschikbaar het 2e Bataljon (afdeling) van het 131e Regiment Veldartillerie van het Amerikaanse Leger (in totaal 12 stukken veldgeschut) en ter versterking van de rondom Soerabaja opgestelde luchtdoelartillerie twee Britse „Regiments" (afdelingen) van het 77e Heavy A.A.Regt. en 21e Light A.A.Regt.

B. *Het Japanse operatieplan*

Het plan was gelijktijdig West- en Oost-Java aan te grijpen, waartoe twee transportvloten werden gevormd.

In West-Java zou het gros van de expeditionnaire macht landen in de Baai van Bantam, met een nevenlanding nabij Merak; een kleiner gedeelte zou nabij Erétan ontschepen. In Oost-Java was de omgeving van Kragan als landingspunt aangewezen.

Het westelijke convooi, bestaande uit 56 transportschepen waarop de bevelhebber en de Generale Staf van het Japanse 16e Leger, de 2e Divisie en het Shohi detachement (een onderdeel van de 38e Divisie, ter sterkte van één regiment versterkt met tanks, anti-tank- en luchtdoelgeschut), verliet op 18 Februari 1942 de Camranhbaai (Z.O.kust van Indo-China) en stoomde door de Zuid-Chinese Zee in de richting van West-Java. Als escorte was oorspronkelijk aangewezen een eskader onder commando van Schout-bij-Nacht Hara, samengesteld uit één kruiser en twee jagerdivisies (in totaal 8 torpedobootjagers). De bevelhebber van de Japanse troepen, generaal Imamura, die dit escorte te zwak achtte, had van de Commandant van het Japanse vlooteskader in de Maleise wateren, Vice-Admiraal Ozawa, de toezegging gekregen, dat bij nadering van Java nog twee kruisers en twee jagerdivisies ter beschikking van Schout-bij-Nacht Hara zouden worden gesteld.

Het oostelijk convooi met de van de Philippijnen afkomstige 48e Divisie, verliet 19 Februari 1942 Jolo (een van de Soela-eilanden tussen Brits-Noord-Borneo en Mindanao) en stoomde door Straat Makassar. Na het passeren van Balikpapan werd het versterkt met de Sakaguchi Brigade, waardoor een sterkte van 41 schepen werd bereikt. Het escorte werd gevormd door de 4e jagerflottielje en de 2e en 9e jagerdivisie; in de ochtend van 26 Februari voegden zich hierbij het 5e kruisereskader, zomede de 2e jagerflottielje en de 16e jagerdivisie.

Op 27 Februari 1942 en in de nacht van 27 op 28 Februari had in de Java Zee een treffen met de geallieerde vloot plaats, bij welk gevecht laatstgenoemde roemvol ten onder ging.

De landingen, die zowel voor de westelijke als voor de oostelijke vloot op 28 Februari waren vastgesteld, moesten door de gevechten op de Java Zee 24 uur worden uitgesteld.

De westelijke transportvloot kwam op 28 Februari te middernacht op de ankerplaats in de Bantambaai aan, waar kort hierna met de landing een aanvang werd gemaakt. Deze landing werd echter verstoord door het optreden van de Amerikaanse kruiser „Houston" en de Australische kruiser „Perth", waardoor enige transportschepen, waaronder het schip waarop zich de Japanse opperbevelhebber bevond, in de grond werden geboord. Het vuur van alle beschikbare Japanse oorlogsschepen concentreerde zich op beide geallieerde kruisers, met het resultaat, dat deze tot zinken werden gebracht.

Het gedeelte van de westelijke transportvloot dat het Shohi detachement vervoerde, had de hoofdmacht in de Java Zee verlaten en was in de richting

van Erétan opgestoomd; ook hier werd in de nacht van 28 Februari op 1 Maart geland.

In diezelfde nacht was ook de oostelijke transportvloot te bestemder plaatse aangekomen. Kort voordat zij ter hoogte van Kragan ten anker ging, kreeg zij een aanval van duikbommenwerpers te verduren; één transportschip werd beschadigd en aan de grond gezet, terwijl een ander werd getroffen met als gevolg 150 doden en gewonden. Bij het aanbreken van de dag voerden 15 jachtvliegtuigen een aanval uit, welke aan de Japanse landende troepen geen noemenswaardige verliezen toebracht.

C. *De Japanse opmars en de daartegen genomen maatregelen*

Zoals de beschrijving zal aantonen, hebben de gebeurtenissen in West-, Midden- en Oost-Java elkander nagenoeg niet beïnvloed, weshalve zij niet in chronologisch verband zullen worden bezien, doch juist voor het verkrijgen van een duidelijk overzicht gebiedsgewijs zullen worden behandeld.

West-Java

De landingen werden nagenoeg gelijktijdig door de verschillende kustwachten gemeld. Met uitzondering van die nabij Merak hadden zij plaats op kustgedeelten, welke niet door Nederlands-Indische troepen waren bezet. Hierbij moet nog worden opgemerkt, dat het Detachement Merak eerst kort tevoren daar was opgesteld. Dit detachement bood zo goed mogelijk weerstand en bracht de landende troepen enige verliezen toe.

De onzekerheid, waarin het Nederlands-Indische Legercommando verkeerde ten aanzien van de door de vijand te kiezen landingsplaatsen, was nu opgeheven, zodat de te volgen gedragslijn kon worden bepaald. Op grond van de resultaten van de in de morgen van 1 Maart verrichte luchtverkenningen kreeg het commando de indruk, dat in Oost-Java twee à drie divisies, in Bantam ruim twee divisies en bij Erétan ruim één divisie aan land werden gezet. Deze schatting, welke was gebaseerd op het aantal waargenomen transportschepen, kwam, zoals blijkt uit het hiervoor onder *b* vermelde, niet met de werkelijkheid overeen. Aanvankelijk lag het in het voornemen, de meeste aandacht te besteden aan de in Bantam gelande vijand. De ernstige bedreiging, welke voor ons voortvloeide uit het optreden van de nabij Erétan gelande vijandelijke strijdkrachten, deed het Legercommando van zijn aanvankelijke plannen afzien. Bedoelde troepen waren na de landing onmiddellijk opgerukt en hadden kans gezien, in enkele uren één van de minst begaanbaar geachte delen van Java te doorschrijden en daardoor zeer snel de omgeving van het vliegveld Kalidjati te bereiken.

In de ochtend van de 1e Maart maakten zij zich bij verrassing meester van deze belangrijke vliegbasis. De sedert kort met de verdediging daarvan

belaste grondtroepen van de Britse luchtmacht werden uit elkaar geslagen; tijd om de nog aanwezige Britse toestellen te vernielen, werd hun niet gelaten, zodat de aldaar gestationneerde Britse bommenwerpers, alsmede de aanwezige munitie- en brandstoffenvoorraden, in Japanse handen vielen.

Afgezien nog van dit verlies aan vliegtuigen was door 's vijands vermeestering van deze op 40 km van Bandoeng gelegen vliegbasis een zeer gevaarlijke situatie ontstaan, waartegen ogenblikkelijk maatregelen dienden te worden genomen. De binnengekomen berichten vestigden de indruk, dat de sterkte van de vijand niet meer dan 300 man bedroeg en dat slechts enkele vechtwagens aan de actie hadden deelgenomen. De enige voor een offensief optreden direct beschikbare troep was de te Bandoeng gestationneerde Mobiele Eenheid; zij werd – versterkt met één batterij gemotoriseerde bergartillerie – ingezet om Kalidjati te heroveren. Eerst te 14.30 was zij voor de afmars gereed. Toch zou het aanvalsdoel nog wel vóór het vallen van de avond zijn bereikt, indien de opmars over Poerwakarta zou hebben plaats gehad. Naar aanleiding van binnengekomen berichten, welke er op wezen, dat een belangrijk deel van de van Poerwakarta naar Kalidjati lopende weg door omgekapte bomen zou zijn versperd, werd het zeer zware bergtraject over de Tjiaterpas en Segalaherang-Soebang als marsroute aangewezen, met het gevolg dat Segalaherang eerst bij het invallen van de duisternis werd bereikt en van een aanval op Kalidjati, althans op 1 Maart, moest worden afgezien.

Intussen hadden ook de in Bantam gelande Japanse troepen hun opmars ingezet en wel over Tangerang in de richting van Batavia en in de richting van Buitenzorg. Deze wijze van oprukken was juist de vijandelijke actie, welke de grondslag vormde van een door Commandant Ie Divisie opgesteld en tijdens manoeuvres op uitvoerbaarheid en uitvoering beproefd operatieplan. Dit plan behelsde een defensief optreden nabij Tangerang, gepaard met een offensieve actie in de omgeving van Leuwiliang.

Het 1e Regiment Infanterie stond reeds nabij Tangerang. Het 2e Regiment Infanterie was geconcentreerd te Buitenzorg. Ter uitvoering van het plan diende derhalve laatstgenoemd regiment te worden verplaatst, hetgeen op tactische gronden zou geschieden in de nacht van 1 op 2 Maart. De daartoe strekkende bevelen gingen in de namiddag van 1 Maart uit.

Toen het Legercommando bericht kreeg omtrent de voornemens van Commandant Ie Divisie deelde het hem mede, dat besloten was, onze hoofdactie te richten tegen de bij Erétan gelande vijand en het 2e Regiment Infanterie waarop het een servituut had gelegd, derhalve aanstonds naar de Preanger Hoogvlakte moest terugkeren.

Tegenorders gingen uit naar vorengenoemd regiment; het door Commandant Ie Divisie zo zorgvuldig voorbereide plan kwam niet tot uitvoering.

De strijd tegen de nabij Erétan gelande vijand, die op 1 Maart niet meer was aangegrepen, verliep als volgt.

In de loop van 2 Maart wist de Mobiele Eenheid het door de Japanners bezette Soebang binnen te dringen; te zwak aan infanterie kon zij het aanvankelijk behaalde succes niet uitbuiten. De commandant van de in de Preanger samengetrokken troepen had gehoopt in evenbedoelde zwakte te voorzien door in de morgen van 2 Maart het te Bandoeng aanwezige gemotoriseerde infanterie bataljon (Ve Bataljon Infanterie) na te zenden, doch dit kwam eerst ter plaatse, toen de vijand reeds afdoende maatregelen ter verdediging van Soebang had genomen. Ook de door het IVe Bataljon Infanterie van Tomo uit op de landingsplaats Erétan uitgevoerde aanval leverde geen succes op.

Inmiddels was het 2e Regiment Infanterie in de namiddag van 2 Maart in de omgeving van Bandoeng aangekomen; het werd versterkt met alle beschikbare artillerie, in de nacht van 2 op 3 Maart over Poerwakarta tegen Kalidjati ingezet. (Er zij de aandacht op gevestigd dat de tot dit regiment behorende troepen door de verplaatsingen in de voorafgaande etmalen van de Preanger Hoogvlakte naar de omgeving van Buitenzorg, de aanvankelijk bevolen opmars naar Leuwiliang, de terugkeer naar Bandoeng en omgeving en het aantrekken naar Poerwakarta, vrijwel geen rust hadden genoten.)

De aanval op Kalidjati had het volgende verloop. De verplaatsing naar Poerwakarta, welke per auto geschiedde, was zodanig geregeld, dat de voorste onderdelen op 2 Maart te 23.30 de driesprong bij Padalarang zouden passeren. Door enige stagnatie had zulks eerst te 24.00 plaats. Ondanks dit late uur zouden de troepen toch nog vóór het aanbreken van de dag hun uitgangsopstellingen hebben kunnen bereiken, ware het niet, dat de mars door de zeer grote vermoeidheid van de chauffeurs veel langer duurde dan waarop was gerekend. Dit had tot gevolg, dat de voorste afdelingen eerst om 07.00 te Poerwakarta aankwamen en de nadering te 10.00 aanving instede van omstreeks 06.00. Ondanks deze vertraging en het daaruit voortgevloeide bij klaarlichte dag rijden langs en uitladen op een tegen waarneming allesbehalve gedekte weg, had de in de lucht overmachtige vijand onze nadering niet ontdekt. Zij verliep aanvankelijk ongestoord. Enkele van de pantserauto's van de vooruitgeschoven verkenningsafdeling wisten tot op het vliegveld door te dringen. Thans gealarmeerd, liet de vijand luchtverkenningen verrichten, welke de opmars van het gehele detachement onderkenden. De Japanse commandant, die in de ochtend van 3 Maart naast enkele tanks en enig pantserafweergeschut slechts vliegtuigen ter beschikking had, besloot de dreigende aanval met zijn luchtstrijdkrachten af te slaan. Van 13.00 af voerden zij een onafgebroken bombardement en mitraillement uit. Onze troepen, die elke luchtsteun moesten missen, werden als het ware aan de grond genageld. De vijand had volkomen vrij spel in het over het algemeen

open en ook anderszins weinig dekking gevende terrein; nagenoeg alle met munitie beladen voertuigen werden opgeblazen, terwijl de verbindingen werden verbroken.

Deze luchtaanvallen gingen tot het invallen van de duisternis door en desorganiseerden ons detachement. De colonnecommandant zag zich onder deze hachelijke omstandigheden genoodzaakt, op Poerwakarta terug te vallen. Staven en troepen waren – mede door de verplaatsing van Buitenzorg naar Bandoeng – grotendeels meer dan 48 uur onafgebroken in touw geweest; bovendien had de verpleging in de afgelopen dagen, o.a. door verkeersstremmingen, veel te wensen overgelaten. Deze troepen hadden onvoldoende gevechtskracht om op 4 Maart opnieuw te worden ingezet. Voor hen werd rust nodig geoordeeld, weshalve zij in de nacht van 3 op 4 Maart naar de omgeving van Bandoeng werden teruggenomen.

Het mislukken van de actie tegen Kalidjati was een ernstige tegenslag, welke demoraliserend werkte, temeer doordat op de Preanger Hoogvlakte geen eenheden meer aanwezig waren van voldoende gevechtswaarde om het gevaar uit het noorden te keren. Het Legercommando achtte het derhalve noodzakelijk, zoveel en zo snel mogelijk verse troepen naar de omgeving van Bandoeng aan te trekken.

Allereerst werd nagegaan in hoeverre het mogelijk zou zijn, het 6e Regiment Infanterie geheel of gedeeltelijk van Oost- naar West-Java te verplaatsen. In de namiddag van 3 Maart werd van de wnd. Commandant der Zeemacht de beslissing verkregen, dat het Marine Etablissement te Soerabaja mocht worden vernield, zodra de Marinecommandant ter plaatse zulks aanvaardbaar achtte. Het was aan het Legercommando bekend, dat evengenoemde commandant reeds op 1 Maart zelf op vernieling had aangedrongen. Gelet op de daarvoor nodig geachte tijd, mocht er derhalve op worden gerekend dat zij bij onmiddellijke opdracht tot uitvoering – behoudens bijzondere voorvallen – in de nacht van 4 op 5 Maart voltooid zou zijn. Op 3 Maart waren echter de nabij Kragan gelande Japanners de rij- en spoorwegverbindingen tussen Oost- en West-Java echter reeds zo dicht genaderd, dat aan een aantrekken van troepen uit het oostelijke deel van het eiland te veel risico zou zijn verbonden; op grond hiervan werd het 6e Regiment Infanterie ter plaatse gelaten. Als enige mogelijkheid restte nog, troepen uit de omgeving van Batavia en Buitenzorg los te maken. Terzake werd in de avond van 3 Maart contact opgenomen met de Commandant van de Ie Divisie. Daarbij bleek, dat de toestand in zijn sector zich als volgt had ontwikkeld. Een in de morgen van 3 Maart door de vijand ingezette aanval op de ter hoogte van Leuwiliang door de Black Force bezette stelling was afgeslagen. Tegenover de Tangerangstelling bevonden zich nog slechts zwakke Japanse afdelingen. Te verwachten was, dat binnenkort zowel tegen Leuwiliang als tegen Tangerang sterkere Japanse troepen zouden worden ingezet. Aange-

zien de divisiecommandant door het wegtrekken van het 2e Regiment Infanterie niet meer over reserves beschikte, verdiende een afwachten van 's vijands aanval op deze stellingen geen aanbeveling. Indien tot het prijsgeven van Batavia mocht worden besloten, zou – nu de terugtochtsweg naar Bandoeng via Tjikampek door de mislukte actie tegen Kalidjati was afgesneden – het terugnemen van de troepen over Buitenzorg – Soekaboemi – Tjiandjoer moeten geschieden. Langs deze weg was een aantal gunstig gelegen stellingen aangelegd, welke slechts een geringe bezetting vereisten. Door daarin die eenheden uit Batavia te plaatsen, welke de minste gevechtsvaardigheid in het terrein bezaten – zoals de landstormeenheden – kon een vrij sterke algemene reserve worden verkregen, welke in verband met het gunstige wegennet achter die stellingen, verrassende stoten zou kunnen uitvoeren met een kans op partieel succes.

Het Legercommando stond nu voor de drievoudige keuze:

1e. Batavia en Buitenzorg tot het uiterste verdedigen in de stellingen ten westen van die plaatsen;

2e. sprongsgewijze teruggaan op de achtereenvolgende stellingen tussen Buitenzorg en Bandoeng;

3e. het geheel ineens naar de Preanger Hoogvlakte verplaatsen.

In de morgen van 4 Maart werd tot het laatste besloten, aangezien het door de toestand waarin het 2e Regiment Infanterie zich bevond, noodzakelijk werd geoordeeld, in de Preanger Hoogvlakte zo spoedig mogelijk over een nieuwe reserve te beschikken.

Onmiddellijk nadat de groep Batavia – Buitenzorg de order voor haar verplaatsing had ontvangen, werd met de vernieling van de havenwerken van Tandjong Priok en van de verdedigingswerken rond de baai van Batavia een aanvang gemaakt.

Na het invallen van de duisternis op 4 Maart ving de terugtocht uit Batavia en omstreken aan. De stadswacht en het reservekorps werden achtergelaten teneinde zorg te dragen voor handhaving van orde en rust in de periode, gelegen tussen de ontruiming door onze troepen en de bezetting door de Japanners. Aanvankelijk verliep de mars volgens het opgestelde schema, doch in de vroege namiddag van 5 Maart drongen de Japanners in de richting van de westrand van Buitenzorg zo krachtig op, dat een deel der uit Batavia terugtrekkende troepen dreigde te worden afgesneden. Een overhaaste terugtocht uit Buitenzorg was het gevolg, waardoor een opeenhoping van voertuigen op de naar het zuiden voerende weg plaats vond, hetgeen enige stagnatie veroorzaakte. Het spoorwegvervoer ondervond een ernstiger oponthoud, doordat op 4 Maart in de namiddag een trein tussen Soekaboemi en Tjiandjoer dicht bij een tunnel ontspoorde, waardoor het verkeer in de richting Bandoeng voor de duur van – naar schatting – 24 uur

zou zijn gestremd. In verband hiermede diende er rekening mede te worden gehouden, dat alle uit Batavia en Buitenzorg afkomstige troepen eerst in de loop van 6 Maart op de Preanger Hoogvlakte zouden aankomen.

Intussen had de vijand na het afslaan van de aanval op Kalidjati niet stilgezeten; op 5 Maart zette hij van Soebang uit de opmars naar de Preanger in. De derwaarts voerende rijweg was ter hoogte van het Tjiater acces afgesloten door een stelling, waarvan de verdediging was opgedragen aan een compagnie van het Ie Bataljon Infanterie. Reeds in de namiddag ontwikkelde de vijand zich in een breed front tegenover deze stelling en begon hij daarop een zware druk uit te oefenen, hetgeen noodzakelijk maakte versterkingen te zenden.

De reserve, in handen van de Commandant van het Detachement Bandoeng, aan wie de verdediging van de Preanger Hoogvlakte was opgedragen, bestond in de eerste plaats uit het gemotoriseerde bataljon infanterie (Ve Bataljon Infanterie) en de Mobiele Eenheid, welke afdelingen in de nacht van 4 op 5 Maart in zwaar vermoeide en gehavende toestand achter het Tjiater-acces waren teruggenomen. Voorts beschikte hij over het inmiddels uit Midden-Java te Bandoeng aangekomen L.H. (linker half) XXIe Bataljon Infanterie en ten slotte over het jongste studiejaar cadetten K.M.A., twee sectiën van het Corps Opleiding Reserve-Officieren (Coro) en enkele sectiën Ambonese recruten, welke groepen ter bestrijding van parachutistenaanvallen in de omgeving van Lembang waren gelegerd.

Al deze troepen werden gesteld onder de bevelen van de Commandant van het 4e Regiment Infanterie, die in de namiddag van 5 Maart zijn commando aanvaardde. Door het reeds ver gevorderde uur kon op die dag geen actie meer worden ingezet.

De volgende morgen bleek, dat de compagnie van het Ie Bataljon Infanterie de door haar bezette stelling niet meer had kunnen houden en deze in de avond van 5 Maart had moeten prijs geven. Door de troepen, welke onder commando van de Commandant van het 4e Regiment Infanterie stonden, werd bij het aanbreken van de dag op 6 Maart achter de oorspronkelijk door de compagnie van het Ie Bataljon Infanterie ingenomen lijn een opstelling ter weerszijden van de naar Lembang voerende weg ingenomen.

Deze troepen stonden van de vroege morgen af bloot aan een hevig bombardement en mitraillement en werden tegen de namiddag met omsingeling bedreigd. Tegen het vallen van de avond wisten de Japanse afdelingen door te dringen tot de commandopost van de regimentscommandant, die daarop zoveel mogelijk troepen om zich heen verzamelde, teneinde het oprukken van de vijand te keren. Al spoedig waren zij in een hevig gevecht gewikkeld en van alle kanten sterk bedreigd. Onder persoonlijke aanvoering van de kolonel werd een tegenstoot tegen de opdringende Japanners ingezet,

bij welke actie o.m. de regimentscommandant, zijn adjudant en de commandant van het Ve Bataljon Infanterie sneuvelden.

De door het legercommando in de loop van 6 Maart ontvangen berichten betreffende de ongunstige wending van de in en achter het Tjiater-acces gevoerde strijd wezen er op, dat ernstig rekening moest worden gehouden met de mogelijkheid, dat de vijand er binnenkort in zou slagen de noordelijke toegang tot de Bandoengse Hoogvlakte te forceren. Reserves om dit gevaar te keren waren niet bij de hand. Weliswaar waren verschillende onderdelen van de groep Batavia – Buitenzorg in de loop van 6 Maart te Tjirandjang en omgeving aangekomen, doch aan deze troepen zou na aankomst te Bandoeng enige rust moeten worden gegeven alvorens zij voor een actie zouden kunnen worden ingezet. Besloten werd, deze afdelingen voorlopig ter plaatse te laten en met de nog te Bandoeng en omgeving beschikbare onderdelen ter hoogte van Lembang een laatste weerstandsfront te vormen.

Als frontgroep werd aangewezen het inmiddels uit Tomo aangetrokken IVe Bataljon Infanterie, terwijl het nabij Tjisomang opgestelde IXe Bataljon Infanterie werd bestemd om van Tjisaroea uit een flankstoot op de zich tegenover de Lembangstelling ontwikkelde vijand uit te voeren. Een dergelijke opdracht werd verstrekt aan een bataljon, dat was gevormd uit de nog gevechtsvaardige eenheden van het 2e Regiment Infanterie, welk bataljon op de oostflank van het IVe Bataljon Infanterie werd opgesteld. Als reserve waren te Lembang nog beschikbaar twee compagnieën van het uit Padang afkomstige bataljon, dat op 28 Februari Sumatra's westkust had verlaten en op 5 Maart in de Wijnkoopsbaai was ontscheept, voorts enige compagnieën van het XVe Bataljon Infanterie en een afdeling, gevormd door cadetten, leerlingen van de Coro en recruten.

Evenals op de 6e werden onze troepen op 7 Maart onafgebroken door vijandelijke vliegtuigen bestookt. In de namiddag drongen de Japanners sterk op en zetten zij hun aanval op de Lembang-stelling in. Onze voor het uitvoeren van flankstoten opgestelde bataljons waren door de voortdurende luchtbombardementen en mitraillementen zodanig gedemoraliseerd, dat van hun actie weinig terecht kwam. De vijand werd dus nagenoeg niet in zijn opmars gehinderd en begon op 7 Maart te ongeveer 16.00 de Lembang-stelling binnen te dringen. Aangezien volgens de wens van de Gouverneur-Generaal een strijd te Bandoeng en onmiddellijke omgeving, waar een groot aantal uit Malakka, Sumatra en andere buitengewesten afkomstige evacué's was verzameld, diende te worden voorkomen, nam het Legercommando het besluit aan de Commandant van het Detachement Bandoeng op te dragen, zich met de Japanse Commandant te verstaan over een capitulatie van de troepen, aanwezig in de terreinstrook tussen de noord-zuid lopende lijnen door Poerwakarta en Soemedang.

De Commandant van de Ie Divisie, die op 6 Maart te Bandoeng was aan-

gekomen, begaf zich, nadat tot vorenbedoelde capitulatie was besloten, naar de in de omgeving van Tjirandjang verzamelde troepen, teneinde de strijd buiten de aangegeven strook voort te zetten. Bij de in de vroege morgenuren van de 7e Maart door de divisiecommandant met zijn ondercommandanten gehouden bespreking bleek, dat het merendeel der troepen sedert 1 Maart onafgebroken in touw was geweest en zich mede door onvoldoende verpleging in een uitgeputte toestand bevond. Voorts waren de opstellingen en de kantonnementen in het rayon Tjirandjang-Radjamandala op 7 Maart herhaaldelijk gebombardeerd en gemitrailleerd. Hoewel het verliescijfer klein was, oefende dit door het totaal gemis aan luchtafweermiddelen een zeer demoraliserende werking uit. De stemming onder de militairen was bovendien zeer gedrukt, omdat zij hun gezinnen in Buitenzorg en Batavia hadden moeten achterlaten, plaatsen die thans door de vijand waren bezet, zodat men voor het lot der zijnen het ergste vreesde. De ondercommandanten waren daarom unaniem van mening, dat hun troepen niet in staat waren, de mars naar het gebied zuid van Tjiandjoer, waar de divisiecommandant de strijd had willen voortzetten, te ondernemen en dat zij, met uitzondering van de beroepstroepen, noch de geoefendheid, noch de geschiktheid hadden voor het voeren van de z.g. kleine oorlog. Op grond van dit oordeel - dat door de divisiecommandant werd gedeeld - en wegens de onzekerheid omtrent de mogelijkheid van opvoer van de onmisbare voorraden, werd van dit plan afgezien.

Tenslotte werd nog overwogen, de Tjiheavlakte tussen de Tjisokan en de Tjitaroem te verdedigen. De troepen zouden in de achter die rivieren in te nemen stellingen weerloos zijn overgeleverd aan 's vijands luchtbombardementen, terwijl geen organen aanwezig waren voor het melden van 's vijands bewegingen om die stellingen heen. Tegenover de zekerheid van zware verliezen stond derhalve geen redelijke kans, de vijand nog afbreuk te doen, terwijl de duur van de in de Tjiheavlakte te bieden weerstand op het geheel der operatiën in de Pacific onmogelijk van merkbare invloed kon zijn, mede omdat slechts voor enkele dagen levensmiddelen beschikbaar waren.

De divisiecommandant achtte op grond van vorengenoemde motieven opoffering van de troep niet verantwoord en besloot de Legercommandant in overweging te geven, zijn troepen in de capitulatie van Bandoeng en omgeving te betrekken. Het desbetreffende radiobericht werd op 8 Maart te ongeveer 11.00 naar Bandoeng verzonden.

Intussen hadden de door de Commandant van het Detachement Bandoeng met de Japanse commandant aangeknoopte onderhandelingen het volgend verloop gehad. De vijand weigerde tot beraadslagingen betreffende de capitulatie over te gaan, tenzij deze persoonlijk door de Gouverneur-Generaal zouden worden gevoerd. Om aan deze eis kracht bij te zetten dreigde hij met algehele vernietiging van Bandoeng, indien vorengenoemde

autoriteit niet vóór 10.00 op 8 Maart 1942 naar Kalidjati zou zijn vertrokken, welk oord hij als plaats van samenkomst aanwees. Dat alle voorbereidingen voor het doen uitvoeren van deze bedreiging waren getroffen bleek uit het feit, dat zich tegen 10.00 een groot aantal bommenwerpers boven de stad had verzameld. Rekening houdend met de mentaliteit van de Japanners was het niet aan twijfel onderhevig dat Bandoeng, dat overvol was met non-combattanten en evacué's een zwaar bombardement te verduren zou krijgen. Teneinde een onnodig verlies aan mensenlevens te voorkomen werd de eis ingewilligd en zo vertrokken de Gouverneur-Generaal met gevolg zomede de Legercommandant, vergezeld door enkele stafofficieren, in de ochtend van 8 Maart per auto via Lembang naar Kalidjati, alwaar na aankomst van de Japanse Opperbevelhebber, generaal Imamura, de onderhandelingen in de namiddag aanvingen. Laatstgenoemde stemde niet in met een gedeeltelijke capitulatie en wenste uitsluitend de capitulatie van *alle* onderdelen van de strijdkrachten te aanvaarden, zo niet, dan zou het bombardement op Bandoeng alsnog worden uitgevoerd.

De Gouverneur-Generaal, die, in opdracht van de Nederlandse Regering, op 5 Maart het opperbevelhebberschap over leger en vloot respectievelijk aan de Legercommandant en aan de wnd Commandant der Zeemacht had overgedragen, kon uiteraard omtrent de capitulatie van de strijdkrachten geen beslissing nemen, zodat de verantwoording terzake op de Legercommandant rustte (de wnd Commandant der Zeemacht was op de bijeenkomst te Kalidjati *niet* aanwezig). Aangezien alle pogingen om de Japanse Opperbevelhebber van mening te doen veranderen mislukten, werd ten laatste besloten aan de door de Japanners gestelde eis te voldoen. De Nederlands-Indische autoriteiten keerden in de avond van 8 Maart naar Bandoeng terug, alwaar op 9 Maart te 09.00 de capitulatie van de in geheel Nederlands-Indië aanwezige strijdkrachten per radio werd bekend gemaakt, terwijl tevens het door de Legercommandant enige dagen tevoren uitgevaardigde bevel, waarbij het capituleren werd verboden, werd ingetrokken.

Alvorens de behandeling van het verloop van de strijd in West-Java af te sluiten, zal in het kort een uiteenzetting worden gegeven van de door de Japanners na de landing gevoerde acties in genoemd gebied.

Zoals reeds eerder is vermeld, werd het transportschip waarop de Japanse Opperbevelhebber, generaal Imamura, zich bevond, in de baai van Bantam in de grond geboord. De generaal, die zwemmend de wal wist te bereiken, was de eerste dagen na de landing, door het verlies van een groot gedeelte van de tot de staf van het 16e Leger behorende verbindingsafdeling, van communicatie met de elders op Java gelande onderdelen verstoken. Aangezien de actie op dit eiland over het algemeen volgens het opgestelde plan verliep, heeft het missen van een behoorlijke verbinding met de bevel-

hebbers van de verschillende landingsgroepen geen nadelige gevolgen gehad.

De nabij Merak en in de Bantam Baai ontscheepte 2e Divisie, welke bestond uit drie regimenten infanterie, één regiment cavalerie (deels gemechaniseerd), één regiment artillerie, één regiment genietroepen en één transportregiment, rukte, zonder tot het vormen van een basis over te gaan, in twee colonnes op. De ene bewoog zich over Serang–Balaradja in de richting van Tangerang en de andere over Serang – Rangkasbitoeng in de richting Buitenzorg. Tengevolge van de vele brugvernielingen vorderde de opmars – vooral die naar Tangerang – slechts langzaam; het slaan van bruggen over de door de natte moesson sterk gezwollen rivieren nam veel tijd in beslag. Bij het oprukken naar Buitenzorg werd ter hoogte van Leuwiliang op weerstand gestoten, waardoor eerst op 5 Maart het marsdoel werd bereikt.

Oorspronkelijk lag het in de bedoeling van generaal Imamura, de hoofdmacht van de 2e Divisie over Buitenzorg – Soekaboemi – Tjiandjoer naar de Preanger Hoogvlakte te doen oprukken. De eerste successen van het bij Erétan gelande detachement Shohi deden het plan wijzigen. Deze successen stelden genoemd detachement in staat op 5 Maart het Tjiater-acces aan te grijpen. De generaal twijfelde aan het welslagen van deze onderneming en achtte het noodzakelijk, de tegen het front van de stellingen rondom Bandoeng ten aanval gegane troepen zo spoedig mogelijk te versterken. Derhalve gaf hij aan de Commandant van de 2e Divisie bevel, met zijn hoofdmacht over Krawang – Tjikampek – Kalidjati in de richting van Tjiater op te rukken. Zoals uit de beschrijving van de Nederlandse krijgsverrichtingen is gebleken, boekte het Detachement Shohi wel degelijk succes en was zijn doordringen in de Bandoengse Hoogvlakte in de namiddag van 7 Maart 1942 aanleiding tot ons verzoek om onderhandelingen omtrent een capitulatie. Op het ogenblik waarop hij bericht ontving omtrent dit verzoek, bevond generaal Imamura zich te Batavia. Hij liet kolonel Shohi weten, dat een capitulatie van alleen de troepen op de Bandoengse Hoogvlakte niet mocht worden aanvaard en dat hij persoonlijk de onderhandelingen met de Gouverneur-Generaal en met de Legercommandant zou komen leiden. Hij begaf zich daartoe in de vroege morgen van 8 Maart per auto via Krawang en Tjikampek naar Kalidjati, waar hij door onderweg ondervonden vertraging, veroorzaakt door de vernielde brug over de Tjitaroem, eerst in de namiddag aankwam.

Het detachement onder commando van kolonel Shohi bestond uit twee bataljons infanterie (gedeeltelijk met rijwielen uitgerust) onder commando respectievelijk van de majoors Wakamatsu en Egashira, één batterij berggeschut, één compagnie pantserafweergeschut, één compagnie snelvuurgeschut, één compagnie luchtdoelgeschut en één compagnie vechtwagens. Het had tot opdracht, na landing zich zo snel mogelijk en desnoods ten koste van zware verliezen in het bezit te stellen van het vliegveld Kalidjati, teneinde

aldaar een basis voor de Japanse legervliegtuigen te vestigen. Aan grondpersoneel was een groep van 500 à 600 man op de transportvloot medegekomen. Na bezit van Kalidjati te hebben genomen, moest kolonel Shohi naar bevind van zaken handelen tot het ogenblik zou zijn aangebroken om in samenwerking met de 2e Divisie het offensief tegen de op de Preanger Hoogvlakte aanwezige troepen in te zetten. De opdracht werd als volgt uitgevoerd.

In de nacht van 28 Februari op 1 Maart ontscheepte het detachement ter hoogte van Erétan, waarbij het generlei tegenstand ontmoette. Reeds enkele uren na de landing ving het bataljon Wakamatsu zijn opmars in de richting Kalidjati aan. Na de aldaar ondervonden weerstand te hebben gebroken, stelde het zich in het bezit van dit waardevolle vliegveld. Onmiddellijk werd het grondpersoneel nagezonden; dit trof aanstonds alle maatregelen welke nodig waren voor de ontvangst van Japanse legervliegtuigen. Nog in de namiddag van 1 Maart kwam generaal-majoor Endo, met enkele uit Palembang afkomstige toestellen te Kalidjati aan.

Het bataljon Egashira kreeg opdracht, over Pamanoekan–Tjikampek op te rukken naar Krawang teneinde aldaar de brug over de Tjitaroem in bezit te nemen. Dit bataljon werd ten oosten van Tjikampek in zijn opmars gestuit, hierna door kolonel Shohi teruggenomen en naar Soebang gedirigeerd, alwaar het detachement op 2 Maart te 06.00 was verzameld, behalve het zich te Kalidjati bevindende bataljon Wakamatsu en een groot gedeelte van de compagnieën pantserafweer- en luchtdoelgeschut, hetwelk ter beveiliging van de basis te Erétan was achtergelaten.

De in de morgen van 2 Maart met vechtwagens op Soebang uitgevoerde aanval werd afgeslagen, terwijl de op die dag uit oostelijke richting tegen de basis Erétan ingezette actie door de aldaar opgestelde pantserafweerkanonnen en door scheepsgeschut werd afgeweerd.

Dank zij het feit, dat het op 3 Maart uit westelijke richting naar Kalidjati oprukkende Nederlands-Indische detachement tijdig door een luchtverkenning werd opgemerkt, konden de reeds op de basis gestationneerde vliegtuigen dit onafgebroken bombarderen, daarmede zijn opmars tot staan brengen en tot de terugtocht dwingen. Na het invallen van de duisternis werden enige compagnieën van het bataljon Wakamatsu, versterkt met vechtwagens, tegen de wijkende Nederlands-Indische troepen ingezet.

Op 4 Maart werd het bataljon Egashira wederom van Soebang naar Krawang gezonden, dit maal over Kalidjati en Tjikampek. Nadat kolonel Shohi bericht had ontvangen dat de Nederlanders de brug over de Tjitaroem reeds tot springen hadden gebracht, werd het wederom naar Soebang teruggeroepen. Op 5 Maart bij het aanbreken van de dag, was het detachement, met uitzondering van een kleine op Kalidjati achtergelaten eenheid, te Soebang verzameld, waarna het werd gereedgesteld om de opmars naar het Tjiater-

acces aan te vangen. In de loop van 5 Maart had de nadering plaats en mede dank zij de steun van de te Kalidjati gestationneerde vliegtuigen, werd de weerstand gebroken en was het acces in de morgen van 7 Maart in Japanse handen. Door dit behaalde succes werd toegang tot de Bandoengse Hoogvlakte verkregen. Er werd nu verder opgerukt in de richting van Lembang, welke opmars in de avond van 7 Maart werd gestaakt wegens de komst van een parlementair van het K.N.I.L., waarna de onderhandelingen betreffende de capitulatie aanvingen.

Oost-Java.

Naar aanleiding van de in de loop van de 28e Februari binnenkomende berichten omtrent het verloop van de slag in de Java Zee, kwam de commandant van de IIIe Divisie tot de slotsom dat de vijandelijke landing door de actie ter zee hoogstens 24 uur was uitgesteld en dat deze in de nacht van 28 Februari op 1 Maart kon worden verwacht. Rekening houdend met de dislocatie van de gesignaleerde transportvloot, achtte hij een ontscheping op het kustgedeelte ten westen van Soerabaja het waarschijnlijkst. Voor een snelle opmars naar de vlootbasis, het verdedigingsobject van de in Oost-Java gelegerde troepen, zou een landing tussen Weroe en Rembang de vijand de beste kansen bieden. Een verder naar het westen uitgevoerd debarkement zou Soerabaja niet meer rechtstreeks bedreigen. In de namiddag van 28 Februari besloot de divisiecommandant, zijn troepen in westelijke richting te verplaatsen.

De staf van het 6e Regiment Infanterie, het VIIIe Bataljon Infanterie en de Ie Afdeling Veldartillerie (gemotoriseerd) kregen bevel zich naar Babat te verplaatsen met opdracht, in de omgeving van deze plaats een afwachtingsopstelling in te nemen met de bedoeling een op de kuststrook Weroe-Toeban aan wal komende vijand, in samenwerking met het in die strook in verspreide opstellingen gelegen XIIIe Bataljon Infanterie, zo kort mogelijk na zijn landing aan te grijpen. Zou hij echter west van Toeban debarkeren, dus op het niet versterkte kustgedeelte, dan zou, alvorens tot een actie zou worden overgegaan, het XIIIe Bataljon Infanterie te Toeban dienen te worden verzameld. De beslissing voor het inzetten van dit offensief hield de divisiecommandant aan zich, aangezien de plaats van de landing en het tijdstip waarop deze zou plaats hebben, bij het nemen van deze beslissing van overwegende betekenis waren. Als ruggesteun voor de opererende troepen werden twee compagnieën van het Ie Landstorm Bataljon en de Amerikaanse Veldartillerie aangewezen voor het bezetten van de noord en west van Grissee gelegen Manjar-Kembangan-stelling.

Omstreeks 04.00 in de nacht van 28 Februari op 1 Maart werd uit de van de kustwachten ontvangen berichten de zekerheid verkregen, dat de Japanse transportvloot, naar schatting ruim 100 schepen, voor Kragan lag en dat

de vijand kennelijk met de ontscheping begon. De divisiecommandant overwoog hierop het volgende.

Gezien het reeds gevorderde uur van de nacht en gelet op de tijd welke nodig zou zijn voor de concentratie van het tussen Weroe en Toeban opgestelde bataljon en voor het voor afmars gereedmaken van de troepen te Babat, zouden deze, bij een verplaatsing naar de op 80 km van Babat gelegen landingsstrook, bij daglicht en zonder enige bescherming uit de lucht, moeten oprukken langs een geheel open en aan vuur uit zee blootgestelde kustweg. Er kon derhalve met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid worden aangenomen dat de colonne zou zijn vernietigd, alvorens haar doel te hebben bereikt. Bovendien, ook al zou de vijand onze colonnes niet opmerken, dan nog zouden onze troepen Kragan eerst zó laat bereiken, dat de vijand op het tijdstip waarop zij tot de aanval zouden overgaan, reeds voldoende gelegenheid zou hebben gehad om zijn tweede en volgende echelons te ontschepen. Rekening houdend met de duur van de voor verplaatsing, het uitladen en de daarop te volgen naderingsmars benodigde tijd, trok de generaal het zelfs in twijfel of een aanval nog vóór het invallen van de duisternis zou kunnen worden ingezet. Weliswaar waren de nadelen van een open kustweg als opmarslijn te ontgaan door langs de weg Bodjonegoro–Djojogan tegen Kragan op te rukken, doch hierdoor zou een afstand van ± 120 km moeten worden afgelegd, waardoor de factor van te laat te komen nog ongunstiger werd beïnvloed. Voorts mocht in dit stadium een ernstig échec niet worden aanvaard, aangezien hierdoor een belangrijk gedeelte van de taak – de vernieling van de havenwerken, het Marine-Etablissement en andere voor de vijand belangrijke installaties – niet of slechts gedeeltelijk tot uitvoering zou kunnen komen, omdat in dat geval tegen een snel tegen Soerabaja oprukkende vijandelijke afdeling geen troepen van noemenswaardige sterkte meer zouden kunnen worden ingezet.

Op grond van vorenstaande overwegingen besloot de divisiecommandant zich voorshands te bepalen tot een vertraging van 's vijands opmars in de richting Soerabaja. Het VIIIe Bataljon Infanterie en de Ie Afdeling Veldartillerie werden naar Bodjonegoro gedirigeerd, teneinde aldaar een opstelling op de zuidoever van de Solo-rivier in te nemen. Het XIIIe Bataljon Infanterie werd van de kust teruggetrokken en nam tussen Boengah en Babat opstellingen in achter die rivier teneinde een eventueel op de kuststrook tussen Weroe en Toeban gelande vijand de overgang te beletten. Voorts werd een detachement gevormd uit een kortverband-compagnie en twee compagnieën van het Legioen Mangkoenegoro (oorspronkelijk opgesteld te Kamal op Madoera), hetwelk tot taak kreeg, ter hoogte van Kertosono de van Soerakarta naar Modjokerto lopende weg af te sluiten.

Het 3e Eskadron Cavalerie (gemotoriseerd), dat gescheiden was opgesteld, werd verzameld en ontving de opdracht, met de 10e (gemotoriseerde)

Compagnie van het 6e Regiment Infanterie ter hoogte van Padangan overgangspogingen van de vijand over de Solo-rivier zoveel mogelijk tegen te gaan.

De overige nog beschikbare troepen (het IIIe Bataljon Infanterie, een Marine Bewakings Afdeling en de stadswacht van Soerabaja) bleven, in afwachting van de uitvoering der te Soerabaja te verrichten vernielingen, aan deze plaats gebonden. Volgens het vastgestelde programma zou de volledige vernieling van het Marine-Etablissement met de installaties van de marinehaven, de Marine Pyrotechnische Werkplaats op Madoera, de installaties van de haven, de dokken, de olievoorraden, het boorterrein en de olie-installaties bij Wonokromo ongeveer vier dagen in beslag nemen. Met het voorbeeld van Palembang voor ogen moest, zolang de vernielingen nog niet ver genoeg gevorderd waren, ernstig rekening worden gehouden met een aanval van vijandelijke paratroepen, zodat Soerabaja voorlopig niet van troepen mocht worden ontbloot.

Op 1 Maart werd toestemming verkregen, een aanvang te maken met de vernielingen, echter met uitdrukkelijk voorbehoud dat aan die van de marine zonder nadere machtiging *niet* mocht worden begonnen. De commandant der Zeemacht wenste nl. voorlopig nog de volle beschikking te houden over deze installaties met het oog op mogelijk nog binnenlopende oorlogsschepen.

Aangezien Madoera niet werd bedreigd, overwoog de divisiecommandant het overbrengen van alle op dit eiland aanwezige troepen – behalve de bezettingen van de artilleriewerken – naar de Java-wal. Dit zou een versterking hebben gegeven van drie half-bataljons Barisan en van één Afdeling Mobiele Stelling-artillerie. Van het Algemeen Hoofdkwartier te Bandoeng werd terzake echter geen toestemming verkregen, aangezien de Madoerese eenheden voor de verdediging van hun eigen eiland bestemd waren.

Op de 1e Maart werden de gelaste troepenverplaatsingen uitgevoerd, zodat des namiddags een redelijke afsluiting van alle naar Soerabaja voerende wegen was verkregen. Het contact met de vijand beperkte zich die dag tot een treffen van een door het detachement Toeban in de richting Lasem uitgezonden cavalerie patrouille met een vijandelijke sectie wielrijders.

In de loop van 2 Maart werd enige vijandelijke patrouille-activiteit op de noordoever van de Solo-rivier waargenomen. Tegen het vallen van de avond van die dag ontving de commandant van de nabij Bodjonegoro opgestelde troepen steeds meer berichten omtrent een belangrijke infiltratie van vijandelijke strijdkrachten binnen de door zijn onderdelen ingenomen opstellingen. Naar aanleiding van deze alarmerende berichten besloot hij, de opstellingen zuid van de Solo-rivier te verlaten en gedurende de nacht van 2 op 3 Maart met de infanterie op Dradah, zuid van Babat, en met de artillerie op Djombang terug te gaan. Het ter hoogte van Padangan opge-

stelde detachement, bestaande uit de helft van het 3e Eskadron Cavalerie en de 10e (gemotoriseerde) Compagnie van het 6e Regiment Infanterie, kreeg in de loop van 2 Maart de opdracht, bij sterke overmacht en kans op omsingeling vertragend terug te trekken in de richting Ngawi – Djombang. De andere helft van genoemd eskadron werd aangewezen als beveiliging van het VIIIe Bataljon Infanterie dat zich naar Dradah zou begeven. In de late namiddag van de 2e Maart werd het bij Padangan opgestelde detachement door vijandelijke omsingelingspogingen gedwongen, deze plaats te verlaten.

Aangezien het tussengelegen terrein zich niet voor het bieden van weerstand leende, trok het rechtstreeks op Ngawi terug, alwaar troepen van de IIe Divisie werden aangetroffen. Het detachement nam daarop ter hoogte van Tjaroeban een opstelling in.

In de avond van de 3e Maart was dus de opstelling van de voornaamste onderdelen van de IIIe Divisie als volgt:

te Tjaroeban:

een vooruitgeschoven verkenningsdetachement, gevormd door de helft van het 3e Eskadron Cavalerie, benevens de 10e Compagnie van het 6e Regiment Infanterie (beide onderdelen gemotoriseerd);

in de lijn Babat – Dradah:

de Noordgroep, onder bevel van de commandant van het 6e Regiment Infanterie en bestaande uit de andere helft van het gemotoriseerde 3e Eskadron Cavalerie, benevens het VIIIe en XIIIe Bataljon Infanterie;

verspreid opgesteld te Kertosono – Djombang en Ploso:

de Zuidgroep, onder bevel van de commandant van het 2e Regiment Artillerie en samengesteld uit twee compagnieën van het Legioen van Mangkoe Negoro, twee compagnieën van het IIIe Landstorm Bataljon, één kortverband compagnie en de Ie Afdeling Veldartillerie (gemotoriseerd);

te Soerabaja:

het IIIe Bataljon Infanterie, benevens het uit twee compagnieën Mariniers en twee compagnieën van de Marine Bewakingsafdeling gevormde Marine Bataljon.

De Commandant van de IIIe Divisie beschikte over geen enkel vliegtuig meer, zodat luchtverkenning was uitgesloten. Dit deed hem bij het beoordelen van de toestand geheel afhankelijk zijn van de hem door de cavalerie verstrekte gegevens.

Op grond van hetgeen hem bekend was geworden nam hij aan:
1e. de vijand rukt van zijn landingsplaats niet naar het oosten op;
2e. zijn hoofdmacht is evenmin nog in andere richtingen afgemarcheerd;
3e. zijn troepen te Tjepoe en Bodjonegoro zijn slechts vooruitgeschoven verkenningsdetachementen.

Bij Tjepoe was de vijand bezig om over de Solo-rivier een pontonbrug te slaan ter vervanging van de aldaar op 1 Maart op last van de Commandant van de IIe Divisie vernielde vaste oeververbinding. Toen nu op 3 Maart machtiging werd ontvangen om tot vernieling van de marine-installaties over te gaan en Soerabaja na de uitvoering hiervan zijn waarde als vlootbasis zou hebben verloren, besloot de divisiecommandant, met de hem beschikbare troepen tot het offensief over te gaan, hetwelk echter doordat de vernielingen niet vóór de avond van de 4e Maart zouden kunnen zijn voltooid, eerst in de morgen van 5 Maart zou kunnen worden ingezet. In het zuiden zou een stoot worden verricht door het gemotoriseerde Bataljon Mariniers, dat daartoe nog op 4 Maart van Soerabaja naar Djombang zou worden verplaatst. Het kreeg opdracht, in samenwerking met het vooruitgeschoven verkenningsdetachement (½ Cav. 3 + 10e gemot. Cie van 6 R.I.), op te rukken over Kertosono – Ngawi naar Tjepoe, teneinde de aldaar door de vijand geslagen brug te vernielen. De noordgroep kreeg een dergelijke opdracht, diende zich eerst meester te maken van Bodjonegoro en moest vervolgens doorstoten naar Tjepoe. Op deze wijze hoopte de divisiecommandant alle vijandelijke lichte troepen, welke over de Solo-rivier waren getrokken van hun basis af te snijden en afzonderlijk te verslaan.

Reeds vroeg in de morgen van de 5e Maart kwamen berichten binnen, welke erop wezen dat sterke Japanse strijdkrachten in opmars waren tegen Kertosono, op welke plaats zij het verkenningsdetachement na gevechten bij Tjaroeban en Ngandjoek hadden teruggeslagen. De divisiecommandant was er echter niet van overtuigd dat de vijand hier inderdaad reeds met een sterke troepenmacht optrad. Hij gaf de commandant van het Bataljon Mariniers daarom bevel, het verkenningsdetachement onder zijn commando te nemen en de oorspronkelijk verstrekte opdracht verder ongewijzigd uit te voeren. Kort na de uitgifte van dit bevel bleek, dat de Japanners reeds de westoever van de noord-zuid door Kertosono stromende Kali Brantas hadden bereikt. Aan de Commandant van de Zuidgroep te Djombang werd nu opgedragen, hen door een omvatting om de noord terug te drijven en het gevecht voort te zetten op de westelijke oever van de rivier, waarna het Bataljon Mariniers zijn – nog steeds gehandhaafde – opdracht zou kunnen uitvoeren. Het verkenningsdetachement kreeg bevel, over Kediri de vijand bij Kertosono op zijn zuidflank aan te grijpen.

Zoals hierna zal blijken, was de vijand veel sterker dan de divisiecom-

mandant had geschat. Bovendien had gedurende de actie bij Kertosono zowel boven het front als boven Djombang grote vijandelijke luchtactiviteit plaats, waartegen slechts luchtdoelmitrailleurs (12,7 mm) konden worden ingezet. Onze troepen waren dan ook niet bij machte, de Kali Brantas te overschrijden. Na het invallen van de duisternis op 5 Maart werd de Zuidgroep op Djombang teruggenomen. De Noordgroep, die in de loop van 5 Maart te Bowerno in contact was gekomen met de vijand, bleef ter plaatse.

Met een opdringen van de vijand in de richting van Modjokerto en vandaar naar Soerabaja dan wel naar Porong, diende nu ernstig rekening te worden gehouden. Aangezien de divisiecommandant voornemens was, uiteindelijk in het oosten de kleine oorlog te voeren, werd het thans zaak, maatregelen te treffen opdat de in het noorden en te Soerabaja aanwezige troepen niet zouden worden afgesneden van het gebied waar de laatste phase van de strijd zou worden gestreden.

Van het Hoofdkwartier te Bandoeng was inmiddels het bevel ontvangen, dat Soerabaja niet volledig mocht worden opgegeven. De divisiecommandant besloot aan dit bevel te voldoen door voor de verdediging van de havenstad de troepen te bestemmen, die zich het minst leenden voor een strijd in het terrein, en de overige naar het oosten te verplaatsen. Daartoe gingen nog in de avond van 5 Maart de volgende bevelen uit.

1. De Noordgroep verplaatst zich in de nacht van 5 op 6 Maart van Bowerno naar Gempol en neemt aldaar stelling ter afsluiting van de wegen Gempol – Soerabaja en Gempol – Modjokerto.
2. De bezetting van de Manjar – Kembangan stelling (twee compagnieën Landstorm en de Amerikaanse veldartillerie) gaat, nadat de Noordgroep is gepasseerd, terug op Soerabaja en stelt zich aldaar onder de bevelen van de commandant, die met de verdediging van deze plaats is belast.
3. De Zuidgroep en het Bataljon Mariniers houden tot het invallen van de duisternis op 5 Maart stand en trekken gedurende de nacht over Modjokerto terug op Pandaän, met uitzondering van Ie Afdeling Veldartillerie, welke zich eveneens naar Soerabaja begeeft.
4. Het IIIe Bataljon Infanterie dekt de terugtocht van de Zuidgroep door stelling te nemen in de westrand van Modjokerto. Nadat dit bataljon zijn taak heeft volvoerd, wordt het teruggenomen op Gempol, waardoor dan het 6e Regiment Infanterie weer verenigd is.
5. Het divisie stafkwartier verplaatst zich in de nacht van 5 op 6 Maart van Soerabaja naar Bangil.

Voor het dagaanbreken op de 6e Maart was de Noordgroep ter hoogte van Gempol aangekomen. Beide bataljons kwamen echter in geheel onvoorbereide opstellingen, welke door de betrokken commandanten, zij het dan

ook vluchtig, nog moesten worden verkend. Het vervoer van de groep Djombang - Kertosono had eerst plaats gedurende de morgenuren van 6 Maart. Deze troepen hadden door verkeerd begrijpen van de orders van de divisiecommandant de nacht doorgebracht te Modjokerto, instede van nog gedurende die nacht door te rijden over Gempol naar Pandaän, zoals de bedoeling was. Hierdoor heeft het IIe Bataljon Infanterie langer dan strikt nodig was de opnamestelling bij Modjokerto bezet moeten houden en kwam dit bataljon eerst tegen 14.00 te Bangil aan. Mede omstreeks dit uur kregen de voorste afdelingen van de uit Modjosari oprukkende Japanners contact met onze nabij Gempol opgestelde troepen. Tussen 11.00 en 15.00 nam de door de vijand op het front van het XIIIe Bataljon Infanterie uitgeoefende druk in belangrijke mate toe; enkele onderdelen begonnen te wijken. De verontrustende berichten welke de divisiecommandant van het front nabij Gempol ontving waren aanleiding, dat hij omstreeks 16.00 besloot om de strijd nog voor het invallen van de duisternis af te breken en de troepen aanstonds te verplaatsen naar het gebied, waar zij voor het voeren van guerillastrijd opnieuw zouden worden gegroepeerd. Reeds in de morgen van de 6e Maart waren aan de ondercommandanten onder geheim couvert de bevelen uitgegaan voor de in een later stadium te voeren guerilla, in welke bevelen de legeringsgebieden voor de verschillende onderdelen waren aangegeven met vermelding van de plaatsen waar vivres, munitie, geneesmiddelen en andere voorraden waren opgeslagen. In het desbetreffende bevel werd als eis gesteld, dat de bestaande voornemens nog niet aan de troepen mochten worden bekend gemaakt.

Deze zouden als volgt worden gelegerd:

De groep Djombang - Kertosono in het district Kepandjen.

De Staf van het 6e Regiment Infanterie en het XIIIe Bataljon Infanterie in de districten Toeren en Dampit.

Het VIIIe Bataljon Infanterie in het district Loemadjang.

Het IIe Bataljon Infanterie in het district Djember.

Het Divisie-Stafkwartier te Pasirian.

Omstreeks 17.00 ving de terugtocht naar vorengenoemde legeringsgebieden aan, welke bij enkele onderdelen door een oprukken van vijandelijke tanks, althans in de aanvang, een onordelijk verloop had. In de morgen van de 7e Maart hadden alle troepen het hun aangewezen legeringsrayon bereikt en werd een aanvang gemaakt met het verrichten van de nodige verkenningen in het nieuwe operatie-gebied.

De vijand had inmiddels zijn opmars in de richting Soerabaja voortgezet en trachtte reeds op 6 Maart met tanks de zuidrand van deze stad binnen te dringen. Deze aanval werd echter door de des morgens in de stad

aangekomen Ie Afdeling Veldartillerie afgeslagen. In de loop van de genoemde en gedurende de volgende dag werd op de zuid- en westfronten vijandelijke patrouille-activiteit waargenomen, terwijl de Japanners er in slaagden, het zuid van Soerabaja lopende Wonokromo-kanaal op enkele plaatsen te overschrijden. Aangezien het moreel van de met de verdediging belaste troepen door de vernielingen op grote schaal in belangrijke mate had geleden, kon op het bieden van een hardnekkige weerstand bij een aanval van de overmachtige vijand niet worden gerekend. Derhalve besloot de commandant in de namiddag van 7 Maart om met de beroepstroepen naar Madoera uit te wijken, teneinde aldaar de strijd te kunnen voortzetten.

De stadswacht- en landstormeenheden werden achtergelaten; zij zouden de strijd staken, zodra de vijand een aanval op Soerabaja zou inzetten. De overtocht naar Madoera vond ongestoord plaats en op 8 Maart rukte de tegenstander Soerabaja binnen. Door het wekken van de indruk dat de stad was bezet, werd bereikt, dat hij omvangrijke voorbereidingen voor het inzetten van een aanval moest treffen, terwijl belangrijke vijandelijke strijdkrachten werden gebonden, waardoor de mobiele groep van de IIIe Divisie niet gestoord werd bij haar hergroepering ten behoeve van de te voeren guerilla.

In de morgen van de 9e Maart ontving deze groep over de radio een mededeling van het Legercommando, welke inhield dat het gehele leger moest capituleren. In verband met het op een van de voorafgegane dagen van de Legercommandant ontvangen telegram, dat op een eventuele radio-omroep, waarbij capitulatie zou worden bevolen, niet mocht worden ingegaan, aangezien een dergelijke omroep door de vijand afgedwongen zou kunnen zijn, werden de voorbereidingen voor het voeren van de kleine oorlog voortgezet.

Nog in de loop van 9 Maart bereikte de divisiecommandant van de Legercommandant een telegrafische mededeling waarbij het laatst omschreven telegram werd ingetrokken. De Commandant der IIIe Divisie kwam nu voor de moeilijke beslissing te staan of hij al dan niet verplicht was, het uitdrukkelijke capitulatiebevel op te volgen. Alvorens terzake een beslissing te nemen, overwoog hij in de eerste plaats, dat de Legercommandant wel zeer sterke – hem onbekende – motieven moest hebben gehad om dit pertinente capitulatiebevel te doen gelden voor alle troepen van het leger, ongeacht de omstandigheden, waaronder deze verkeerden. Hij veronderstelde dat die motieven wellicht verband zouden houden met zeer zware eisen, welke de vijand had gesteld ten aanzien van de burgerbevolking, zodat het niet opvolgen daarvan desastreuse gevolgen zou kunnen hebben. Aangezien de verbinding met het Algemeen Hoofdkwartier te Bandoeng was verbroken, was hij niet in staat, terzake nadere inlichtingen te vragen. Voorts moest de divisiecommandant zich er rekenschap van geven, welke kansen een voortzetting van de strijd bood. Hij meende dat, al zouden wellicht gedurende

enige tijd vijandelijke troepen door het voortzetten van de strijd zijn gebonden, de te voeren actie op het algemeen oorlogsdoel geen invloed van betekenis zou hebben. Evenmin was hier sprake van het winnen van tijd in afwachting van de aankomst van versterkingen, aangezien deze niet meer te verwachten waren. Hoop op een gelegenheid om met de troepen b.v. naar Australië uit te wijken, kon niet worden gekoesterd. Met zekerheid kon ten slotte worden verwacht dat voortzetting van de strijd – vooral van deze vijand – represailles tegen de bevolking, zowel tegen de Europese als tegen de Inheemse, ten gevolge zou hebben.

Onder deze omstandigheden nam de divisiecommandant de beslissing, aan zijn troepen het bevel tot capitulatie te geven.

Volgens gegevens van Japanse zijde had de opmars van de nabij Kragan gelande troepen als volgt plaats. De 48e Divisie, bestaande uit drie regimenten infanterie, de 48e Brigade, één bataljon stoottroepen, één regiment bergartillerie, twee regimenten genie en één afdeling vechtwagens, rukte na ontscheping in drie colonnes op.

Langs de weg Kragan – Bodjonegoro – Lamongan – Grissee het bataljon stoottroepen, bestaande uit twee compagnieën op auto's, alsmede twee groepen à acht pantserwagens benevens één sectie motorrijders.

Langs de weg Kragan – Tjepoe – Bodjonegoro en vandaar in Z.O. richting naar Ngandjoek – Djombang – Modjokerto, het 1e Formosaanse Regiment.

Langs de weg Kragan – Blora – Tjepoe – Ngawi – Kertosono – Djombang – Modjokerto de hoofdmacht van de 48e Divisie, o.m. bestaande uit het 2e en het 47e Regiment Infanterie, welke colonne zich op 5 Maart tegenover Kertosono ontwikkelde.

De 48e Brigade, welke ook deel uitmaakte van de 48e Divisie, rukte van de landingsplaats op langs de kust in de richting van Semarang, terwijl de eveneens nabij Kragan gelande Sakaguchi Brigade zich via Blora en Poerwodadi verplaatste in de richting van Ambarawa en van Soerakarta.

Uit het vorenstaande blijkt, dat in de richting van Modjokerto de hoofdmacht van de 48e Divisie oprukte, zodat het geen verwondering behoeft te wekken, dat onze voor het inzetten van een offensief in de richting van Ngawi te Djombang verzamelde troepen, er niet in slaagden hun opdracht uit te voeren. Door het volkomen gemis aan verkenningsvliegtuigen tastte de commandant van de IIIe Divisie omtrent de sterkte van de in opmars zijnde vijand totaal in het duister.

Midden-Java

De eerste meldingen omtrent de nadering van een vijandelijke vloot in de richting Kragan ontving de Commandant van de IIe Divisie eerst in de

nacht van 28 Februari op 1 Maart van het nabij Rembang opgestelde 4e Eskadron Cavalerie.

Genoemde commandant droeg dit eskadron op, de landing zoveel mogelijk te bemoeilijken, vervolgens sterkte en opmarsrichting van de vijand vast te stellen en ten slotte diens oprukken te vertragen zonder zich aan ernstige verliezen bloot te stellen. Aan het zich in reserve te Magelang bevindende Eskadron Lijfwacht Cavalerie werd bevolen, zich bij het 4e Eskadron te voegen en gezamenlijk de aan dit eskadron verstrekte opdracht uit te voeren. De twee eskadrons verenigden zich in de middag van 1 Maart te Poerwodadi, op welke plaats het 4e Eskadron was teruggevallen na de vijandelijke opmars ter hoogte van Blora te hebben vertraagd. Door de grote breedte van het front, waarop de landing plaats had, was er geen sprake van geweest deze ook maar te kunnen bemoeilijken; wel was het eskadron er in geslaagd de Japanners kort na de ontscheping enige verliezen toe te brengen.

Na ontvangst van de berichten omtrent de vijandelijke landing, beval de divisiecommandant voorts aan de Commandant van het Detachement te Tjepoe, de versperringen op alle naar dit oliecentrum leidende wegen te doen aanbrengen en na het aanbreken van de dag met de vernieling van de fabrieksinstallaties zomede van de omliggende boorterreinen te beginnen. Te 06.00 vingen deze vernielingen aan; zij waren te 10.00 voltooid, waarna het detachement zich verzamelde. Te 14.00 werden de verkeers- en spoorbruggen over de Solo-rivier tot springen gebracht, waarna de terugtocht naar Ngawi werd aanvaard.

Verder gaf de divisiecommandant Groep Zuid opdracht, oost van Wangon te verzamelen op de westoever van de Serajoe-rivier en daarachter een opdringen van de vijand in de richting Tjilatjap te stuiten. Aan deze groep werden nog toegevoegd drie stukken van 7,5 veld, welke als pantserafweergeschut in de Wester-Bandjir-kanaal-stelling te Semarang waren opgesteld, welke stelling werd losgelaten.

Tenslotte besloot de divisiecommandant, zijn Stafkwartier van Magelang naar Banjoemas te verplaatsen.

Tegen de avond van de 1e Maart hadden alle troepen en staven hun plaats van bestemming bereikt.

Op 2 Maart zetten de verenigde eskadrons de verkenningen van 's vijands troepenbewegingen voort. Onder druk van zijn opmars over Poerwodadi vielen zij in de namiddag van die dag terug op Soerakarta. Het Detachement Tjepoe, dat zich te Ngawi met de aldaar aanwezige landstormeenheden had verzameld, trok na het invallen van de duisternis op 2 Maart op Sragen terug, waar tot de avond van 4 Maart werd verbleven.

Op 3 en 4 Maart deden de verenigde eskadrons van Soerakarta uit verkenningen in noordelijke richting. Het daarbij verkregen inzicht in de wijze

van oprukken der Japanners deed de commandant in de namiddag van laatstgenoemde dag besluiten, genoemde plaats te verlaten, zich naar Bojolali te begeven en vandaar zijn taak verder voort te zetten. Aan de zich ter hoogte van Sragen bevindende troepen werd opgedragen, op Soerakarta terug te trekken en – onder afsluiting van de daarheen voerende wegen – het zwaar vermoeide detachement zoveel mogelijk rust te geven. In de nacht van 4 op 5 Maart begon de vijand zich tegen de noordrand van Soerakarta te ontwikkelen, zodat van het geven van rust zeer weinig terecht kwam. De door de vijand uitgeoefende druk werd in de nanacht zo sterk, dat besloten werd, de stad nog vóór het aanbreken van de dag te verlaten en verder terug te gaan. Door de uitgeputte toestand waarin de troepen zich bevonden, was het niet mogelijk, hen nog tijdig op de stelling achter de Serajoe terug te nemen. Zij waren nog slechts in staat Djokjakarta te bereiken. De hier aanwezige, nog slechts uit landstormers en stadswachters bestaande bezetting liet het, ingevolge van de divisiecommandant ontvangen instructie, bij de verdediging van die plaats niet tot een hardnekkig gevecht komen; na het bieden van lichte weerstand in de rand van de stad capituleerde zij, met de uit Tjepoe en Ngawi afkomstige onderdelen, op 6 Maart.

De eskadrons cavalerie waren inmiddels over Salatiga – Magelang – Wonosobo – Poerwokerto teruggetrokken en kwamen in de nacht van 5 op 6 Maart in uiterst vermoeide toestand achter de Serajoe aan, alwaar aan deze afdelingen, welke in het nagenoeg van troepen ontblote Midden-Java zeer waardevolle verkenningen hadden verricht, een rustdag werd gegeven.

Gezien 's vijands succesvolle opmars kon nu ieder ogenblik een ontwikkeling tegenover de Serajoe-stelling worden verwacht.

Voor de bezetting van deze stelling waren oorspronkelijk beschikbaar de tot de Groep Zuid behorende troepen. Op 2 Maart werd van het Hoofdkwartier de opdracht ontvangen, het L.H. (linker half) XXIe Bataljon Infanterie naar Bandoeng te dirigeren, welke verplaatsing in de nacht van 2 op 3 Maart plaats vond. Door het vertrek van dit bataljon werd niet meer over een reserve beschikt, in welk gemis eerst op 6 Maart kon worden voorzien door het aantrekken van het te Tjilatjap gelegerde detachement. Laatstgenoemde plaats had op 4 en 5 Maart een door 27 bommenwerpers uitgevoerd hevig bombardement moeten ondergaan, met het gevolg dat nagenoeg alle haveninstallaties waren vernield en Tjilatjap als invoerhaven geen betekenis meer had, zodat de verdediging daarvan niet langer een belang van de eerste orde was. Dientengevolge besloot de divisiecommandant de twee compagnieën infanterie, de afdeling mitrailleurs en de batterij veldgeschut van het Detachement Tjilatjap mobiel te maken en aan te trekken naar Wangon, waar inmiddels de commandopost van de IIe Divisie was gevestigd. Het detachement kustartillerie bleef ter plaatse met opdracht het zeefront hardnekkig te verdedigen. Het mobiele gedeelte kwam in de nacht van 6 op

7 Maart te Wangon aan en nam in de loop van 7 Maart zijn opstelling achter de Serajoe in.

De in de richting van Gombong ter verkenning gezonden cavalerie meldde op die dag de nadering van vijandelijke gemotoriseerde afdelingen met pantserauto's. Tegen de avond had de vijand Kroja bereikt; hij zette zijn opmars voort, waardoor de cavalerie gedwongen was, zich op de westoever van de Serajoe terug te trekken. De bruggen over deze rivier werden daarna tot springen gebracht.

In de nacht van 7 op 8 Maart werden verschillende bewegingen van de vijand op de oostoever waargenomen, welke activiteit in de loop van de volgende dag toenam; o.a. had een hevige beschieting met mortieren plaats, met het gevolg dat een belangrijk deel van het Legioen van Mangkoe Negoro deserteerde. Met het oog op de mogelijkheid dat de stelling achter de Serajoe zou moeten worden prijsgegeven, gaf de divisiecommandant opdracht voor het doen verkennen van een nieuwe stelling enkele km west van Wangon, waarin 's vijands opmars in de richting van de Bandoengse Hoogvlakte zou kunnen worden vertraagd.

In de namiddag van 8 Maart ontving de divisiecommandant bericht van het Algemeen Hoofdkwartier dat tot capitulatie van de troepen op genoemde hoogvlakte was besloten. De daar buiten gelegen onderdelen, dus onder meer die, welke onder de bevelen stonden van de commandant van de IIe Divisie, dienden de strijd voort te zetten. Door genoemde divisiecommandant werd nu het volgende overwogen.

Met de capitulatie van de basis Bandoeng zou de verpleging van zijn troepen in gevaar komen. Het verdedigen van Tjilatjap had geen zin meer, evenmin het beletten van 's vijands opmars naar Bandoeng, zodat het volgens hem zaak was, met zijn afdelingen uit te wijken naar een gebied waar verplegingsmogelijkheden werden geboden, met de bedoeling, van dat gebied uit de vijand zo veel mogelijk afbreuk te doen. In verband hiermede werd aan de Commandant van het 4e Eskadron Cavalerie opgedragen zich gereed te houden om af te marcheren in de richting Tasikmalaja - Cheribon, teneinde de toestand aldaar op te nemen.

Tot uitvoering van deze opdracht is het niet meer gekomen, aangezien in de morgen van 9 Maart het bevel van de Legercommandant werd ontvangen, te capituleren en zich daartoe in verbinding te stellen met de dichtstbijzijnde Japanse bevelhebber, hetgeen die morgen om ± 11.00 geschiedde.

De Japanners waren op de volgende wijze Midden-Java binnengedrongen.

Voor de opmars naar Tjilatjap was aangewezen de Sakaguchi Brigade, dezelfde brigade welke bij de bezetting van Borneo zo'n belangrijke rol had gespeeld. Na het bereiken van Blora, in de avond van 1 Maart, splitste deze brigade zich in twee colonnes. De noordelijke colonne rukte over Poerwodadi, Salatiga, Ambarawa, Poerworedjo en Wonosobo op naar

Banjoemas; de zuidelijke via Poerwodadi, Soerakarta, Djokjakarta, Poerworedjo, Keboemen en Gombong naar Tjilatjap.

Voor het bezetten van Semarang was aangewezen de 48e Brigade van de 48e Divisie, welke zonder tegenstand te ondervinden over Pati-Koedoes-Demak haar doel bereikte.

DE STRIJD IN NEDERLANDS NIEUW-GUINEA

Nederlands Nieuw-Guinea was slechts zeer zwak bezet, aangezien in dit gebiedsdeel geen objecten werden aangetroffen, welke voor de oorlogvoering van primair belang waren. Wel lag nabij Babo een tweetal objecten van minder betekenis, n.l. een nog in ontwikkeling zijnd olieveld en een vliegbasis, met de aanleg waarvan men na het uitbreken van de oorlog was begonnen. Ter verdediging van deze objecten werd op 12 Januari 1942 een detachement ter sterkte van ± 200 man naar Babo gezonden. De snelle opmars der Japanners deed echter reeds op 25 Januari het bevel uitgaan, de olie-installaties en het vliegveld te vernielen.

Nadat aan dit bevel uitvoering was gegeven en de evacuatie van meergenoemde plaats was voltooid, werd het detachement op 13 Februari naar Australië gedirigeerd. In April 1942 werd Babo door de vijand bezet, gevolgd door Kokas, Sorong en Manokwari en verschillende andere, minder belangrijke kustplaatsen. Hierdoor was medio 1942 het gehele kustgebied van Nederlands Nieuw-Guinea, met uitzondering van Merauke en Mappi in Japanse handen gevallen.

Te Manokwari lag op 8 December 1941 een detachement ter sterkte van vier brigades (in totaal 73 man). Na het uitbreken van de oorlog werd het versterkt met 56 dienstplichtigen, afkomstig van de in de nabijheid gevestigde immigratie-kolonie, waar het kleinlandbouwbedrijf werd uitgeoefend.

Gelet op het feit dat dit detachement niet over automatische wapens en luchtafweermiddelen beschikte, was het te voorzien, dat het bieden van weerstand aan een aanval op Manokwari weinig resultaat zou opleveren. Meer succes zou kunnen worden geboekt door naar het binnenland uit te wijken en van daar uit een guerillastrijd te voeren. Met het oog hierop werden verschillende vivresdepots in het achterland van Manokwari ingericht en werden door de detachementscommandant maatregelen getroffen om de ter standplaats en in de omgeving verblijvende vrouwen en kinderen in tijd van gevaar naar een veiliger oord te kunnen overbrengen. In de maand Januari 1942 werd begonnen met de bouw van een kamp te Oransbari, ruimte biedend aan 250 vrouwen en kinderen, welk kamp wegens de vijandelijke bombardementen op Manokwari reeds op 20 Februari werd betrokken. Op 12 April 1942 om 06.00 verscheen een sterke Japanse vloot in de baai van Manokwari, waarna al spoedig met het debarkement werd aangevangen.

De detachementscommandant week met de te zijner beschikking staande troepen naar het binnenland uit en wist na negen dagmarsen een van de gebieden te bereiken waar voedselvoorraden waren opgeslagen. Vandaar werden patrouilles uitgezonden teneinde contact met de vijand op te nemen en om zich van de toestand in het evacuatiekamp te overtuigen. De uitgezonden patrouilles wisten meermalen met succes op te treden, terwijl gedurende de eerste maanden een geregelde verbinding met het evacuatiekamp bleef gehandhaafd.

Medio November 1942 slaagden de Japanners er in, achter de verblijfplaats van de commandant te komen; een aanval had plaats, welke de onzen enige doden kostte. De commandant wist echter met het gros van zijn troepen een verder in het bergland gelegen vivresdepot te bereiken, alwaar hij zijn commandopost vestigde. Ten gevolge van 's vijands actie was echter een grote hoeveelheid vivres verloren gegaan waardoor de voedselvoorziening in een acuut stadium was gekomen; ook het schoeiselvraagstuk baarde vele zorgen. Voorts viel op de Papoea's geen staat te maken; hun vrees voor de Japanner was zo groot, dat zij contact met de guerillastrijders vermeden; sommigen verrichtten zelfs spionagediensten voor de vijand. Dit was dan ook de oorzaak dat deze in April 1944 weder op de hoogte kwam van de verblijfplaats van de commandant. Bij de overval, welke op dit bivak plaats had, werd het grootste gedeelte van de bezetting, waaronder de commandant, gevangen genomen. Deze dappere officier zomede de overige gevangenen, werden door de Japanners als misdadigers terechtgesteld.

De gevangenneming en de dood van de aanvoerder hadden niet het resultaat, dat de vijand ervan verwacht had, t.w. het eindigen van het verzet van de guerilla's. Integendeel, handelend volgens de aanwijzingen van de commandant, werd het bevel door één van de onderofficieren overgenomen. Als aanvoerder van 21 vermagerde soldaten en 4 burgers, welke laatsten zich tijdens de vele omzwervingen bij de militairen hadden aangesloten, wist deze onderofficier de Japanners veel last te veroorzaken. Onder zijn leiding werden hun bivaks overvallen, voorraden geplunderd en vijandelijke patrouilles in hinderlagen gelokt.

Intussen was, ten gevolge van de successen van de Geallieerden, verandering gekomen in de houding van de Papoea's, waardoor meer en meer op hun steun kon worden gerekend. Besloten werd naar de kuststrook af te zakken teneinde aldaar contact met de door de bevolking gemelde geallieerde troepen te verkrijgen. Er volgde nu een zeer zware tocht door veelal moerassig terrein, welke het uithoudingsvermogen van het laatste restje van de guerillastrijders zwaar op de proef stelde. In September 1944 bereikten zij de Kabarvlakte, vanwaar op de 22e van die maand afvoer per vliegtuig via Hollandia naar Australië plaats vond.

HOOFDSTUK VIII

DE VERRICHTINGEN VAN DE VERNIELINGSKORPSEN

ALGEMEEN [1]

Hoewel in Nederlands-Indië reeds vele jaren vóór het uitbreken van de oorlog maatregelen waren getroffen om bij een onverhoedse aanval in de belangrijkste oliecentra – zoals Balikpapan en Tarakan – de aldaar opgeslagen grote olievoorraden alsmede de vitaalste delen van het bedrijf te vernielen, was tot Mei 1940 nog weinig aandacht besteed aan het opstellen van een algemeen vernielingsplan.

Op grond van de ervaringen van de strijd in West-Europa in 1940, waarbij voor de oorlogvoering belangrijke fabrieken, installaties en voorraden de vijand nagenoeg ongeschonden in handen vielen, werd het nodig geacht, de mogelijkheid tot afvoer en vernieling op grote schaal aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen.

In Juli 1940 werden hiertoe de eerste stappen door de Staatsmobilisatieraad gedaan. Aan de Departementshoofden werd verzocht na te gaan in hoeverre de Departementen de nodige voorbereidingen konden treffen.

Het bleek echter, dat een departementale uitvoering van deze taak niet doeltreffend was, weshalve in Februari 1941 werd besloten, in alle daarvoor in aanmerking komende residenties Afvoer- en Vernielingscommissies (A.V.C.) in te stellen.

Deze commissies hadden tot taak, aan de hand van de door de Staatsmobilisatieraad uitgegeven richtlijnen, na te gaan:

1e. welke voorraden in aanmerking kwamen om uit de havengebieden naar het binnenland te worden afgevoerd;

2e. welke fabrieken en installaties, hetzij voor tijdige afvoer van vitale onderdelen, hetzij voor vernieling daarvan in aanmerking kwamen.

Bij de op te maken schema's moest worden uitgegaan van de gedachte, dat bepaalde gebieden tijdelijk in handen van de vijand zouden kunnen vallen en dat hem in die gebieden alles moest worden ontnomen dat voor zijn oorlogvoering van belang kon zijn, zonder echter aan de achtergebleven bevolking de levensvoorwaarden te ontnemen. Met het tijdelijke karakter der bezetting moest rekening worden gehouden in die zin, dat – zonder tot algehele vernietiging over te gaan – de bezetter in elk geval voor zes maanden het nuttig gebruik van de fabrieken en installaties moest worden ontzegd. Het toe te passen systeem hield dus het midden tussen de verschroeide-

[1]) Bewerkt naar een rapport, opgesteld door ir J. B. Adèr.

aardepolitiek en een ongeschonden aan de vijand overleveren van voor hem voor de oorlogvoering van belang zijnde fabrieken en voorraden.

Aangezien de oorlogsdreiging steeds toenam, diende in de eerste plaats aandacht te worden besteed aan de urgentste voorbereidingen; naarmate tijd overbleef, zou de opzet verder worden vervolledigd.

Als objecten welke in beschouwing moesten worden genomen, werden genoemd:

Cultuurondernemingen,
Drukkerijen,
Electriciteitsbedrijven,
Haveninstallaties,
Olie-installaties,
Olie- en benzinevoorraden,
Machinefabrieken,
Steenkoolvoorraden,
Vliegvelden,
Voorraden van exportproducten,
Voorraden sterke dranken.

In de door de Afvoer- en Vernielingscommissies ontworpen afvoerschema's werd vastgelegd welke vitale onderdelen van machines of installaties moesten worden afgevoerd, hoeveel tijd nodig was voor de demontage en voor de verpakking, hoeveel personen daarbij nodig waren, de afmetingen van de voor de verzending benodigde kisten, de wijze van afvoer, het daarvoor benodigde personeel en materieel en de plaats waar de opslag zou plaats hebben.

In de vernielingsschema's werd vermeld, welke vitale onderdelen moesten worden vernield, welk gereedschap daartoe moest worden gebruikt, hoeveel tijd elk der vernielingen in beslag zou nemen en door hoeveel personen elk moest worden uitgevoerd.

De vernielingen geschiedden voornamelijk met zware hamers, breekijzers en autogene branders, doch ook met springmiddelen, o.a. voor het laten springen van cylinders van locomotieven en het vernielen van havenkranen.

Voor de vernietiging van voorraden werd in hoofdzaak gebruik gemaakt van een mengsel van 50 % suiker en 50 % salpeter, twee stoffen welke in Indië in ruime mate aanwezig waren en – in de aangegeven verhouding gemengd – een felle steekvlam gaven. Deze brandstof werd op vooraf bepaalde punten in zakjes van 5 à 10 kg in de te vernielen voorraad gelegd. Voor het onbruikbaar maken van grote steenkoolvoorraden werd o.m. gebruik gemaakt van door de Pyrotechnische Werkplaats aangemaakte kunstkool, welke in uitwendige vorm en kleur de natuurlijke steenkool zeer

nabij kwam, doch was geladen met trotyl. Door de kunstkool op ruime schaal in de steenkoolvoorraad te verspreiden, werd deze laatste onbruikbaar.

De kleinere benzinevoorraden, zoals die van de benzinepompen, konden onbruikbaar worden gemaakt door toevoeging van een harsproduct, waardoor de benzine bij gebruik verstopping der sproeiers en leidingen veroorzaakte en de auto's binnen korte tijd tot stilstand kwamen.

Al deze methodes werden later met succes toegepast.

Nadat de vernielingsschema's voor een belangrijk deel waren opgemaakt, kon tot de oprichting van de vernielingskorpsen worden overgegaan.

Het bij deze korpsen in te delen personeel werd in hoofdzaak gekozen uit de betrokken bedrijven en burgerdienstplicht opgelegd. Slechts bij hoge uitzondering konden militaire dienstplichtigen worden ingeschakeld en dan nog in hoofdzaak zij, die van opkomst in militaire dienst waren vrijgesteld, omdat zij in een vitaal bedrijf werkzaam waren.

Bij elk vernielingsobject werkten de vernielers onder een ploegcommandant; boven een groep van objecten stond de groepscommandant; aan het hoofd van een aantal groepen een afdelingscommandant, waarboven de korpscommandant met diens staf. Zo had elke residentie haar vernielingskorps.

Tot het uitbreken van de oorlog stonden de vernielingskorpsen onder leiding van de Staatsmobilisatieraad, doch gelijktijdig met de mobilisatie werden deze korpsen gemilitairiseerd en kwamen zij onder het bevel van de Legercommandant. De korpscommandanten ontvingen hun bevelen daarna van de Territoriale Commandanten door tussenkomst van de Territoriale Vernielingsofficier.

De rangen bij het vernielingskorps waren als volgt geassimileerd aan de rangen van het leger:

Ploegcommandant aan sergeant 1e kl.,
Groepscommandant aan sergeant-majoor.

De afdelingscommandanten werden aangesteld als vaandrig of 1e luitenant voor speciale diensten, zulks afhankelijk van de omvang der afdelingen. De korpscommandanten werden aangesteld als 1e luitenant dan wel als kapitein voor speciale diensten, wederom afhankelijk van de grootte van het korps. De Territoriale Vernielingsofficieren hadden de rang van kapitein. De sterkte van de korpsen was zeer verschillend (enkele honderden tot bijna 3000 man), dit als gevolg van de sterk uiteenlopende mate van industrialisatie en ophoping van voorraden in de verschillende residenties.

Zo kwam het vernielingskorps der residentie Soerabaja, waaronder ook de haven van de gelijknamige hoofdplaats viel, tot een sterkte van ongeveer

2800 man. Dit korps stond onder commando van 1 kapitein, terwijl er 12 eerste luitenants en 7 vaandrigs bij waren ingedeeld.

Hoewel met het bewapenen van de korpsen eerst laat kon worden begonnen, werd het van de aanvang af nodig geacht, de vernielers een middel in handen te geven, dat hen in staat zou stellen, eventueel verzet tegen het uitvoeren der vernielingen te breken en doorgebroken vijandelijke patrouilles af te slaan. Overigens was het de bedoeling, dat de vernielingen onder dekking van eenheden van het leger zouden plaatshebben en dat na volbrachte taak de vernielers met het leger zouden terugtrekken, teneinde te voorkomen dat zij in handen van de bezetter zouden vallen.

De vernielingsplannen werden zo opgemaakt, dat alle vernielingen binnen een bepaald gebied in een vooraf vastgestelde tijd zouden kunnen worden uitgevoerd. Zo was voor de residentie Soerabaja bepaald, dat alle vernielingen binnen 2½ uur na ontvangst van het vernielingsbevel van de Territoriaal Commandant gereed moesten zijn. (Uiteraard was de vernieling van het Marine-etablissement en van de verschillende objecten in de haven van Soerabaja hieronder niet begrepen.)

Om te bereiken dat de vernielingen binnen de daarvoor uitgetrokken tijd zouden zijn uitgevoerd, was naast een goede oefening van het vernielingspersoneel een zo groot mogelijke voorbereiding vereist. De te vernielen onderdelen werden gemerkt, de benodigde gereedschappen op snel bereikbare plaatsen verzameld. Daarnaast werd, waar mogelijk, het demonteren van de te vernielen onderdelen beoefend en aan speciale ploegen bedrevenheid in het gebruik van springmiddelen bijgebracht.

Voor wat Java betreft, werd waar nodig reeds tijdig overgegaan tot het wegvoeren van de in de havenplaatsen opgeslagen voorraden; zo werd b.v. in het binnenland van de residentie Soerabaja ongeveer 60 000 m^2 pakhuisruimte in beslag genomen voor opslag van uit de haven Soerabaja afkomstige goederen.

Door de vele te treffen voorbereidingen werd zeer veel van het personeel van de vernielingskorpsen gevergd, te meer omdat zij naast de tijd, nodig om aan oefening te besteden, ook hun gewone werkzaamheden in de bedrijven moesten blijven vervullen.

Toen met een spoedige aanval op Java ernstig rekening moest worden gehouden, werd tot het consigneren van de vernielingskorpsen op Java overgegaan met het gevolg, dat bij de inval op 1 Maart geen tijd verloren ging met het concentreren van de ploegen.

Over het algemeen werden de vernielingen volgens de opgestelde schema's uitgevoerd; slechts hier en daar ontstond stagnatie doordat een groot deel van de inheemse bevolking door de aan de inval voorafgaande bombardementen uit de havengebieden was gevlucht. Zo moest de vernieling van de haven van Soerabaja met een veel kleinere groep geschieden dan waarop

gerekend was, waardoor de hiervoor uitgetrokken tijdsduur aanmerkelijk werd verlengd.

Vermelding verdient nog het feit, dat in verschillende gebieden, welke slechts door zwakke legereenheden werden bezet, de vernielingen veel grotere vormen aannamen dan was bedoeld. Zo dreigden b.v. in verschillende plaatsen voedselvoorraden verloren te gaan en maakten de kwade elementen onder de bevolking van de min of meer chaotische toestand gebruik om op grote schaal tot plundering over te gaan. Dit is voor de Legercommandant aanleiding geweest om enige dagen na de inval op Java alle vernielingen stop te zetten, met het gevolg dat deze in sommige plaatsen op dat eiland niet geheel en al volgens het opgestelde schema zijn uitgevoerd.

DE VERNIELING VAN DE OLIEVOORRADEN EN VAN DE OLIE-INSTALLATIES [1])

Zoals reeds werd vermeld, was aan de vernieling van de voor de oorlogvoering zo belangrijke olie-installaties en -voorraden bijzondere aandacht besteed.

Voor de vernieling van de verschillende raffinaderijen waren gedetailleerde plannen opgemaakt; de uitvoering daarvan was opgedragen aan de dienstplichtige employé's van het betrokken bedrijf. Voor elke vernielingsploeg waren complete instructies opgelegd. Maatregelen waren getroffen, dat de verschillende ploegen elkaar bij hun werkzaamheden niet zouden hinderen; hiertoe waren de nodige tijdtabellen opgemaakt.

Ook ten aanzien van de olievelden waren uitgebreide voorbereidingsmaatregelen getroffen. Vitale delen van de pompinstallaties (magneten, pompen, stoommachines) voor zover niet strikt nodig voor het bedrijf, waren zoveel mogelijk verzameld, teneinde bij gebleken noodzaak op de verzamelplaats te worden vernietigd.

Voorts werden alle op het boorbedrijf betrekking hebbende bescheiden verzameld om t.g.t. te worden verbrand. In de putten werden de buizen tot op 50 m van de bodem opgetrokken en met een klamp vastgezet, welke gemakkelijk met een hamer kon worden weggeslagen. Een bus met springstof (4 blokken trotyl) met een detonator en lont werden gereed gehouden, met de bedoeling om de bovenzijde van de buis weg te slaan, waardoor de watertoevoer zou worden ontregeld. Van de spuiters zou de kop met springstof worden weggeslagen, waardoor de ontsnappende olie en gassen tot ontbranding zouden komen. Bij sommige putten zou cementering plaatsvinden.

[1]) Bewerkt naar „Petroleum Industry in de Far East" by ir de Blank.

De pijpleidingen werden vooral op plaatsen, waar zij een rivier passeerden, ter vernieling voorbereid.

Tenslotte dienden maatregelen te worden getroffen om de tankenparken met hun kostbare inhoud te vernielen. De voornaamste tankenparken werden aangetroffen te

Balikpapan	880 000 m^3
Pladjoe (nabij Palembang)	850 000 m^3
Lutong (Brits-Borneo)	200 000 m^3
Pangkalan Brandan	150 000 m^3
Pangkalan Soesoe (a/d Aroebaai)	140 000 m^3
Tjepoe	86 000 m^3
Wonokromo (zuidrand van Soerabaja)	28 000 m^3
Poelau Bukum } Z. van Singapore	420 000 m^3
Poelau Samboe } Z. van Singapore	270 000 m^3
Lingkas (op Tarakan)	110 000 m^3

De bedoeling was, de tanken leeg te laten vloeien, de weglopende vloeistof in brand te steken en deze brandende massa zich over het gehele terrein te laten verspreiden, waartoe het nodig was, de rondom de tanken aangelegde aarden wallen door te steken. Door de vernieling op deze wijze uit te voeren zijn naar schatting in totaal 1 000 000 ton ruwe olie voor de vijand verloren gegaan.

BIJLAGE I

CHRONOLOGISCH OVERZICHT VAN DE VOORNAAMSTE GEBEURTENISSEN IN DE PACIFIC VAN 3 DECEMBER 1941 T/M 31 DECEMBER 1942

3 December 1941

Mobilisatie van de Militaire Luchtvaart.

6 December 1941

Japanse convooien, in totaal 43 transportschepen, te 14.00 zuid van Indo-China waargenomen, stomend in westelijke richting.

8 December 1941

a. Ontvangst van het bericht omtrent aanval op Pearl Harbor.
b. De Nederlandse Regering verklaart Japan de oorlog.
c. Verzending van het „Waarschuwingstelegram Leger" aan de Territoriaal- tevens Divisiecommandanten op Java en van het „Mobilisatie-Telegram Leger" aan de Territoriaal Commandanten in de buitengewesten.
d. Japanse troepen landen op de kuststrook nabij Kota Bahru (Malakka).
e. Het vliegveld nabij Kota Bahru (Malakka) valt omstreeks 16.00 in Japanse handen.
f. Hevig Japans bombardement van het vliegveld „Clark Field" op Luzon (Philippijnen); aan de Amerikaanse luchtmacht wordt een gevoelige klap toegebracht.
g. Internering van de in Nederlands-Indië woonachtige Japanners.

10 December 1941

a. H.M.S. „Prince of Wales" en „Repulse" worden 60 mijl O.Z.O. van Kuantan (Malakka) door Japanse torpedovliegtuigen tot zinken gebracht.
b. Landing van de Japanners op de noord- en westkust van Noord-Luzon (Philippijnen).

12 December 1941

Verzending „Mobilisatie-Telegram Leger" aan de Territoriaal- tevens Divisiecommandanten op Java.

13 December 1941

Wegens het vorderen van de Japanse opmars op Malakka worden vrouwen en kinderen van het eiland Penang geëvacueerd.

15 December 1941

De Britten geven Penang (Malakka) prijs. De gelaste vernielingen worden hier slechts ten dele uitgevoerd.

16 December 1941

De Japanners bezetten Miri in Brits-Borneo.

17 December 1941

Een geallieerde troepenmacht (2/3 Ned. troepen, 1/3 Austr. troepen) landt nabij Dilly in Portugees-Timor. De Portugese Gouverneur dient een protest in.

18 December 1941

Geheel Noord-Malakka in Japanse handen.

19 December 1941

Bombardement op Pontianak, waarbij ernstige materiële schade wordt aangericht en 500 personen ernstig worden gewond en gedood.

24 December 1941

Kuching in Brits-Borneo valt in Japanse handen.

25 December 1941

a. Eerste Japanse luchtaanval op Tarakan.

b. Zwaar bombardement van het vliegveld Singkawang II in West-Borneo.

c. Generaal Mac Arthur besluit de Philippijnse en Amerikaanse troepen op het schiereiland Bataän samen te trekken. Hij verplaatst zijn hoofdkwartier van Manila naar het eiland Corregidor.

27 December 1941

De Japanners bezetten de Tambelan eilanden west van Borneo (150 km west van Singkawang).

29 December 1941

De bezettingstroepen van Miri en Kuching (2e Bataljon van het 15e Regiment Pundjabi) komen, na belangrijke verliezen te hebben geleden, in zwaar vermoeide toestand in de omgeving van het vliegveld Singkawang II (West-Borneo) aan.

2 Januari 1942

De Britten besluiten tot ontruiming van de Kamparstelling (Malakka).

3 Januari 1942

a. De Britten verlaten Kuantan (Malakka) wegens de vordering van de Japanse opmars.

b. Instelling van een Verenigd Commando over de Amerikaanse, Britse, Australische en Nederlands-Indische strijdkrachten.
Generaal Sir Archibald P. Wavell wordt Algemeen Opperbevelhebber.

4 Januari 1942

Succesvolle aanval van 8 Vliegende Forten, afkomstig van het vliegveld Singosari bij Malang, op de Japanse vloot bij Davao (Philippijnen).

5 Januari 1942

De Japanners bezetten Brunei en het eiland Laboean (noordwestkust van Brits-Borneo).

7 Januari 1942

De Japanners slagen er in, de Britse posities in Malakka achter de Slimrivier te doorbreken.

9 Januari 1942

De Japanners bezetten het eiland Jolo zuidwest van Mindanao (Philippijnen).

10 Januari 1942

a. Een Japanse transportvloot stoomt op in de richting van Menado.

b. Een Japanse transportvloot ter sterkte van naar schatting 25 schepen nadert het eiland Tarakan. De troepencommandant gelast de omvangrijke vernielingen van het oliebedrijf.

c. Generaal Wavell, benoemd tot opperbevelhebber van het A.B.D.A.-Command, komt te Batavia aan.

11 Januari 1942

a. De Japanners landen zowel op de west- als op de oostkust van het noordelijk gedeelte van de Minahassa. In het binnenland dalen ± 700 Japanse parachutisten.

b. Japanners landen op de oostkust van het eiland Tarakan en rukken naar het B.P.M. emplacement op.

12 Januari 1942

a. Op Tarakan wordt de strijd tegen de overmachtige vijand gestaakt. De vernielingen zijn volgens programma uitgevoerd.

b. Een Nederlands-Indisch detachement ter sterkte van ± 200 man vertrekt naar Babo (Nederlands Nieuw-Guinea) ter beveiliging van het oliebedrijf en het in aanleg zijnde vliegveld.

c. De Nederlands-Indische troepen te Menado en omgeving trekken naar het binnenland terug voor het voeren van de guerillastrijd.

13 Januari 1942

Zwaar bombardement op het vliegveld nabij Kendari (Zuid-oost-Celebes.)

14 Januari 1942

De met de verdediging van Malakka belaste troepen trekken op Johore terug.

15 Januari 1942

Generaal Wavell aanvaardt het opperbevel.

17 Januari 1942

Zwaar bombardement op het vliegveld nabij Pakanbaroe (Midden-Sumatra).

18 Januari 1942

a. Het hoofdkwartier van het A.B.D.A.Command te Lembang (noord van Bandoeng) gevestigd.

b. Aankomst op Malakka van 4 Nederlands-Indische brigades Marechaussee ter voering van de guerilla-oorlog achter de Japanse linies.

c. De vernieling van het vliegveld Singkawang II (West-Borneo) wor d bevolen.

20 Januari 1942

De troepencommandant te Balikpapan ontvangt een ultimatum van de Japanse bevelhebber te Tarakan, te Balikpapan geen vernielingen uit te voeren. De troepencommandant gelast hierop onmiddellijk de vernieling van het oliebedrijf te Balikpapan en het boorterrein te Sambodja (± 50 km noord van Balikpapan).

De troepencommandant te Samarinda gelast de vernieling van het oliebedrijf te Sanga Sanga (zuidoost van Samarinda).

23 Januari 1942

De ter hoogte van Balikpapan aangekomen Japanse transportvloot wordt door de van het vliegveld Samarinda II afkomstige bommenwerpers met succes bestookt.

24 Januari 1942

a. De Japanners landen in de naaste omgeving van het vernielde Balikpapan. Een deel van de Nederlands-Indische troepen onttrekt zich aan een omsingeling en wijkt naar het binnenland uit.

b. Japanners landen op de oostkust van Zuidoost-Celebes en bezetten het vliegveld Kendari.

25 Januari 1942

a. Het vliegveld Samarinda II, eerst op 24 Januari 1942 door de Japanners ontdekt, wordt zwaar gebombardeerd.

b. Het oliebedrijf en het vliegveld te Babo (Nederlands Nieuw-Guinea) vernield.

27 Januari 1942

a. De Japanners landen in de nacht van 27 op 28 Januari te Pemangkat (Westkust van Borneo).

b. De Britten besluiten de in Zuid-Johore geconcentreerde troepen naar het eiland Singapore terug te trekken.

29 Januari 1942

a. Een vijandelijke transportvloot ter sterkte van 13 schepen nadert Ambon.

b. De Japanners bezetten Pontianak.

31 Januari 1942

a. Japanse troepen voeren zowel op de zuid- als op de noordkust van Ambon landingen uit en bezetten in de namiddag de plaats Ambon.

b. De laatste uit Johore afkomstige Britse troepen passeren de dam naar het eiland Singapore.

1 Februari 1942

Begin van het verzet op Atjeh's Westkust tegen het Nederlands gezag.

2 Februari 1942

De op het eiland Ambon aanwezige Australische troepen tot capitulatie gedwongen.

3 Februari 1942

a. Bombardementen van Soerabaja en van de vliegvelden bij Malang (Singosari) en bij Madioen.

b. De Japanners bezetten Samarinda.

5 Februari 1942

a. Het Xe Bataljon Infanterie vertrekt van West-Java naar Zuid-Sumatra ter versterking van de ter verdediging van Palembang bestemde troepen.

b. Het IXe Bataljon Infanterie vertrekt van West-Java naar Bangka en Billiton.

6 Februari 1942

De Troepencommandant van Balikpapan bereikt met een gedeelte van zijn detachement het vliegveld Samarinda II.

7 Februari 1942

De afdeling van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, welke op het eiland Ambon de guerilla zou voeren, tot overgave gedwongen.

8 Februari 1942

a. De Japanners krijgen vaste voet op het eiland Singapore.
b. Vorming van het Commandement Midden-Sumatra.

9 Februari 1942

Japanse troepen voeren in de naaste omgeving van Makasser een landing uit en rukken vervolgens naar het binnenland op. De Territoriaal Commandant van Celebes trekt met zijn troepen op de Tjamba-stelling terug.

10 Februari 1942

Bandjermasin door de Japanners bezet.

11 Februari 1942

Vernieling van de olie-installaties te Pangkalan Brandan en Pangkalan Soesoe (Noord-Sumatra).

14 Februari 1942

a. Landing van Japanse parachutisten in de omgeving van Palembang.
b. Het detachement Riouw gaat naar Midden-Sumatra.

15 Februari 1942

a. De Japanners varen de Moesi op en bezetten Palembang. De vernieling van het oliebedrijf te Soengai-Gerong (nabij Palembang) volgens schema uitgevoerd.
b. De vernieling van het oliebedrijf te Pladjoe (nabij Palembang) kan door het aldaar gevoerde gevecht niet volgens het schema geschieden.
c. De vijandelijkheden op het Singapore-eiland te 20.30 gestaakt. Onvoorwaardelijke capitulatie van de aldaar aanwezige Britse troepen.

18 Februari 1942

a. Een uit 13 schepen bestaande transportvloot nadert Timor.
b. Een transportvloot ter sterkte van 56 schepen verlaat de Camranhbaai (Indo-China) met bestemming West-Java.

19 Februari 1942

a. De Japanners landen op de zuidkust van Bali en bezetten het vliegveld.

b. Landing van Japanse troepen nabij Timor Koepang; 600 Japanse parachutisten dalen nabij het in de omgeving van Timor Koepang gelegen vliegveld.

c. De voor Oost-Java bestemde Japanse transportvloot verlaat Jolo (zuidwest van Mindanao).

20 Februari 1942

a. Het Xe Bataljon Infanterie keert met de restanten van de garnizoenstroepen van Palembang op Java terug.

b. De Japanners landen in de omgeving van Timor Dilly en bezetten het in de nabijheid daarvan gelegen vliegveld. De Nederlands-Indische en Australische troepen wijken naar het binnenland uit.

21 Februari 1942

a. De Australische troepen nabij Timor Koepang tot overgave gedwongen.

b. Generaal Wavell ontvangt de beslissing van de Gecombineerde Chefs van Staven, dat de oorspronkelijk voor Java bestemde geallieerde troepen elders zullen worden ingezet.

22 Februari 1942

De laatste in de Minahassa voor het voeren van de guerilla-actie achtergebleven afdeling van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger valt in handen van de Japanners.

23 Februari 1942

a. De Legercommandant besluit om, nu geen versterking van geallieerde troepen meer kan worden verwacht, wijziging in de dislocatie van de troepen op Java te brengen.
Midden-Java wordt nagenoeg van troepen ontbloot.

b. Het IXe Bataljon Infanterie keert in gehavende toestand van Bangka en Billiton op Java terug.

24 Februari 1942

a. De Commandant van Midden-Sumatra ontvangt bevel van de Legercommandant, twee bataljons infanterie naar Java te zenden.

b. Uitbreken van onlusten op grote schaal in Atjeh.

25 Februari 1942

De Gecombineerde Chefs van Staven besluiten het A.B.D.A.-Command te ontbinden.

Generaal Wavell wordt met het Commando over Brits-Indië en Birma belast.

27 Februari 1942

a. Vernielen van het vliegveld Pakabaroe (Midden-Sumatra).

b. De te Atamboea (Timor) verzamelde Australische en Nederlands-Indische troepen besluiten, de strijd op Timor voort te zetten.
c. Het vliegtuigschip „Langley", met aan boord 32 gevechtsklare jagers, door een bombardement zuid van Tjilatjap tot zinken gebracht.
d. De in de Java Zee in de avond en in de nacht van 27 op 28 Februari woedende slag verloopt in het nadeel van de Geallieerden.

28 Februari 1942

a. De Territoriaal Commandant van Celebes besluit, de in het binnenland in de omgeving van Tjamba aangelegde stelling te ontruimen en in de richting van Enrekang uit te wijken.
b. De Commandant der IIIe Divisie brengt wijziging in de dislocatie van zijn troepen. De oost van Soerabaja in afwachtingsopstelling liggende onderdelen worden naar het westen verplaatst.

1 Maart 1942

a. Landingen van Japanse troepen nabij Merak, in de Bantambaai, nabij Erétan en nabij Kragan.
b. De bij Erétan gelande Japanners nemen bij verrassing Soebang en het vliegveld Kalidjati.
c. Vernieling van het oliebedrijf te Tjepoe.
d. De Commandant van de IIe Divisie gelast het nabij Rembang opgestelde 4e Eskadron Cavalerie, de opmars van de nabij Kragan gelande Japanse afdelingen te vertragen. Het te Magelang gelegerde Eskadron Lijfwacht-Cavalerie wordt ter versterking van het 4e Eskadron ingezet.
e. De Commandant van de IIe Divisie gelast de concentratie van de Groep Zuid in de omgeving van Banjoemas.
f. De Commandant van de IIIe Divisie ziet wegens de grote afstand van 's vijands landingspunt – Kragan – tot Soerabaja voorshands van een offensief optreden af. Het VIIIe Bataljon Infanterie en de Ie Afdeling Veldartillerie worden verplaatst naar Babat en het XIIIe Bataljon Infanterie trekt van de kuststrook ten westen van Weroe terug achter de Solo-rivier.
g. De Commandant van het Detachement Bandoeng zet in de namiddag de Mobiele Eenheid (2 compagnieën vechtwagens en 1 gemotoriseerde compagnie) ter herovering van Kalidjati in.

2 Maart 1942

a. De Japanners rukken van Merak en de Bantam Baai op naar Serang en omgeving.

b. De Mobiele Eenheid dringt in het door de Japanners bezette Soebang binnen, doch kan dit succes door het gemis aan voldoende infanterie niet uitbuiten.
Een gemotoriseerd bataljon infanterie wordt van Bandoeng in de richting van Soebang gezonden.

c. Van een offensief optreden tegen de in Bantam gelande vijand wordt afgezien. Het nabij Buitenzorg geconcentreerde 2e Regiment Infanterie wordt naar de omgeving van Bandoeng gedirigeerd.

d. De Commandant van de IIe Divisie ontvangt opdracht van de Legercommandant, het tot de Groep Zuid behorende L.H. XXIe Bataljon Infanterie naar Bandoeng te dirigeren.

e. De ter hoogte van Ngawi opgestelde landstormeenheden trekken op Sragen terug.

f. De in Midden-Java vooruitgeschoven eskadrons cavalerie vallen, na 's vijands opmars te hebben vertraagd, op Soerakarta terug.

3 Maart 1942

a. Aanval van het over Poerwakarta opgemarcheerde 2e Regiment Infanterie met hulpwapens op het door de Japanners bezette vliegveld Kalidjati.

b. Onafgebroken bombardement van 13.00 af op de in de richting van Kalidjati aanvallende troepen is oorzaak, dat deze 's avonds in gedesorganiseerde toestand op de Preanger Hoogvlakte moeten worden teruggenomen.

c. De Commandant van de IIIe Divisie ontvangt machtiging tot vernieling van het Marine-Etablissement te Soerabaja over te gaan.

4 Maart 1942

a. De Legercommandant besluit, de Ie Divisie onder prijsgeving van Batavia op de Preanger Hoogvlakte te concentreren.

b. Na van Soerakarta uit verkenningen te hebben verricht, vallen het 4e Eskadron en het Eskadron Lijfwacht-Cavalerie op Bojolali terug.

c. De op Sragen teruggetrokken troepen worden in de namiddag naar Soerakarta gedirigeerd.

d. De Nederlands-Indische troepen, die van Timor Koepang in oostelijke richting trachten uit te wijken, vallen in Japanse handen.

e. De Gouverneur-Generaal legt in opdracht van de Nederlandse Regering het Opperbevelhebberschap neer.

5 Maart 1942

a. Batavia tot open stad verklaard en door de Japanners bezet.

b. De Japanners vangen hun opmars uit Soebang in de richting van Bandoeng aan.

c. Ontwikkeling van de Japanse troepen in het terrein noord van het Tjiater-acces.

d. Vorming van een detachement onder commando van de Commandant van het 4e Regiment Infanterie ter afsluiting van de weg Tjiater – Bandoeng.

e. Ontscheping in de Wijnkoopsbaai van het uit Padang afkomstige bataljon infanterie.

f. Zware vijandelijke druk op de troepen in de noordrand van Soerakarta. Deze trekken in de loop van de dag terug op Djokjakarta.

g. Tjilatjap ondergaat een zwaar bombardement hetwelk de haven onbruikbaar maakt.

h. Nadat de voornaamste vernielingen te Soerabaja zijn uitgevoerd, rukken de mobiele troepen van de IIIe Divisie in twee colonnes op in de richting van Tjepoe. De zuidelijke colonne ontmoet ter hoogte van Kertosono hevige weerstand.

6 Maart 1942

a. De Japanners dringen het Tjiater-acces binnen. De Nederlands-Indische troepen vallen op Lembang terug.

b. Het IVe Bataljon Infanterie krijgt opdracht, ter hoogte van Lembang een opnamestelling in te nemen.

c. Het detachement Tjilatjap, m.u.v. het detachement kustartillerie, ingezet ter versterking van de troepen, die achter de Serajoe stelling hebben genomen.

d. De door de Commandant van de IIIe Divisie op Gempol en omgeving teruggenomen troepen wijken voor de over Modjokerto opgerukte vijand.
De divisiecommandant besluit, met zijn troepen in het oostelijk deel van Java de guerillastrijd in te zetten.

e. Djokjakarta valt in handen van de vijand.

f. De verenigde eskadrons komen in zwaar vermoeide toestand te Poerwokerto aan.

g. De Territoriaal Commandant van Celebes is genoodzaakt, zich aan de vijand over te geven.

7 Maart 1942

a. Onafgebroken bombardement op de nabij Lembang opgestelde Nederlands-Indische troepen.
De Japanners oefenen in de namiddag een sterke druk op deze afdelingen

uit, welke tegen de avond tot het prijsgeven van de ingenomen stellingen worden gedwongen.

b. De vijand heeft Kroja bereikt en zet zijn opmars verder in westelijke richting voort.

c. De Japanners zijn Soerabaja genaderd en doen pogingen om het Wonokromokanaal te overschrijden.

d. De legerleiding acht de toestand op Java hoogst précair. Bandoeng wordt in sterke mate bedreigd terwijl nagenoeg geen luchtstrijdkrachten meer beschikbaar zijn.

e. De Legercommandant besluit, nu de Japanners de toegang tot de Preanger Hoogvlakte hebben geforceerd, terwijl geen gevechtsvaardige reserves meer beschikbaar zijn om een vijandelijke opmars te verhinderen, met de Japanse bevelhebber in onderhandeling te treden omtrent overgave van de troepen, tussen lijnen noord–zuid, in het westen door Poerwakarta, in het oosten door Soemedang.

8 Maart 1942.

a. Het Japanse opperbevel aanvaardt geen gedeeltelijke capitulatie. Onder bedreiging Bandoeng te zullen bombarderen eist het algehele overgave. Op een conferentie te Kalidjati tussen de Japanse Opperbevelhebber en de Gouverneur-Generaal en de Legercommandant wordt deze eis ingewilligd.

b. De vijand ontwikkelt zich op de oost-oever van de Serajoe en geeft een hevig mortiervuur af op de aan de andere zijde opgestelde Nederlands-Indische troepen. De Commandant van de IIe Divisie besluit, de stelling aan de Serajoe te ontruimen en meer naar het westen een nieuw front te bezetten.

9 Maart 1942

a. Staking van de vijandelijkheden op Java naar aanleiding van het van de Legercommandant ontvangen bevel tot capitulatie.

b. Niettegenstaande het capitulatiebevel van de Legercommandant besluit de Commandant van Midden-Sumatra zich zo krachtig mogelijk tegen een inval te verzetten, met het doel, zoveel mogelijk Japanse strijdkrachten te binden.

10 Maart 1942

a. De troepen in Midden-Sumatra concentreren zich te Prapat en omgeving.

b. Generaal Mac Arthur krijgt opdracht, het commando in de Philippijnen aan generaal Wainwright over te dragen en zich vervolgens naar Australië te begeven.

12 Maart 1942

De Japanners landen nabij Sabang en op de oostkust van Sumatra ter hoogte van Idi en zuid van Medan nabij Tandjong Tiram.

13 Maart 1942

Medan door de Japanners bezet.

14 Maart 1942

a. De vijand dringt uit Medan krachtig op.

b. De Commandant van Midden-Sumatra verplaatst zijn commandopost in noordelijke richting.

15 Maart 1942

Capitulatie van de in West-Borneo aanwezige troepen.

17 Maart 1942

De Japanners bezetten Padang. Enige compagnieën van Padang in opmars in noordelijke richting worden afgesneden en zijn gedwongen te capituleren.

19 Maart 1942

De Japanners bezetten Takengeun in Atjeh.

22 Maart 1942

De vijand dringt in Midden-Sumatra krachtig op; de Nederlands-Indische troepen worden verder in noordelijke richting teruggenomen.

23 Maart 1942

Deze troepen betrekken de stellingen in de Alasvallei (Sumatra). Een op de vijand uitgevoerde tegenaanval levert geen resultaat op.

24 Maart 1942

De Commandant van Noord-Sumatra komt in de Alasvallei aan, hij verklaart dat geheel Atjeh in opstand is en geen troepen meer beschikbaar zijn om de Alasvallei in het noorden af te sluiten.

27 Maart 1942

De te Enrekang (Midden-Celebes) verzamelde guerillatroepen capituleren.

28 Maart 1942

De Commandanten van Noord- en Midden-Sumatra besluiten, voor de overmachtige vijand te capituleren.

29 Maart 1942

De Japanners bezetten Ternate.

1 April 1942

Atamboea (Timor) door de Japanners bezet. De aldaar verzamelde Nederlands-Indische en Australische guerillatroepen wijken naar het binnenland uit.

8 April 1942

De toestand op het Bataän schiereiland (Philippijnen) is onhoudbaar geworden. Een gedeelte van de Philippijnse en Amerikaanse troepen slaagt er in om Corregidor te bereiken.

12 April 1942

De Japanners landen te Manokwari (Nederlands Nieuw-Guinea); het detachement wijkt voor het voeren van een guerilla naar het binnenland uit.

6 Mei 1942

Generaal Wainwright biedt de capitulatie van de Philippijnse en Amerikaanse troepen op Corregidor aan. De Japanners eisen echter algehele capitulatie, met welke eis ten slotte wordt ingestemd.

1 Juli 1942

De Nederlands-Indische en Australische guerillatroepen op Timor worden uit de lucht van betere bewapening en uitrusting voorzien.

9 Augustus 1942

Aanvang van de opmars der Japanners ter bestrijding van de op Timor agerende guerillastrijders.

15 November 1942

Door de voortgezette Japanse actie is de toestand van de Nederlands-Indische en Australische geurillatroepen op Timor zeer kritiek geworden.

28 November 1942

Er wordt besloten, tot evacuatie van de guerillatroepen op Timor over te gaan.

30 November 1942

Concentratie van de guerillatroepen op Timor met het oog op de evacuatie naar Australië.

10 December 1942, 15 December 1942 en 18 December 1942

Evacuatie van de guerillatroepen naar Australië.

31 December 1942

Slechts in Nieuw-Guinea duurt de guerillastrijd voort.

BIJLAGE II

„ABDACOM" DIRECTIVE TO SUPREME COMMANDER, DATED 3rd JANUARY 1942

By agreement among the Governments of Australia, Netherlands, United Kingdom and United States, here in after referred to as the ABDA Governments.

1. Area. A strategic area has been constituted to comprise initially all land and sea areas including general regions of Burma, Malaya, Netherlands East Indies and Philippine Islands more precisely defined in Annexure 1. This area will be known as ABDA area.
2. Forces. You have been designated as Supreme Commander of ABDA area and of all armed forces afloat, ashore and in the air of ABDA Governments which are or will be *(a)* stationed in area *(b)* located in Australian territory when such forces have been allotted by respective Governments for service in or in support of the ABDA area. You are not authorised to transfer from territories of any ABDA Government land forces of the Government without consent of local commander or his Government.
3. The Deputy Supreme Commander and if required a Commander of the Combined Naval Forces and the Commander of Combined Air Forces will be jointly designated by the ABDA Governments.
4. No Government will materially reduce its armed forces assigned to your area nor any commitment made by it for reinforcing its forces in your area except after giving to other Governments and to you timely information pertaining thereto.
5. Strategic concept and policy. The basic strategic concept of the ABDA Governments for conduct of war in your area is not only in immediate future to maintain as many key positions as possible but to take offensive at the earliest opportunity and ultimately to conduct an all-out offensive against Japan. The first essential is to gain general air superiority at the earliest moment through employment of concentrated air power. The piece-meal employment of air forces should be minimised. Your operations should be conducted as to further preparations for the offensive.
6. General strategic policy will be therefore:

   (a) to hold Malaya barrier defined as line Malay Peninsula, Sumatra, Java, North Australia as basic defensive position of ABDA area and

to operate sea, land and air forces in as great depth as possible forward of barrier in order to oppose Japanese southward advance;

(*b*) to hold Burma and Australia as essential support positions for the area and Burma as essential to support of China and to defence of India;

(*c*) to re-establish communications through Dutch East Indies with Luzon to support Philippines garrison;

(*d*) to maintain essential communications within the area.

7. Duties, responsibilities and authorities of Supreme Commander. You will co-ordinate in ABDA area strategical operations if all armed forces of ABDA Governments where desirable to arrange formation of task forces whether national or inter-national for executing specific operations and appointing any officers irrespective of seniority or nationality to command such task forces.

8. While you have no responsibilities in respect of the internal administration of the respective forces under your command you are authorised to direct and co-ordinate the creation and development of administrative facilities and the broad allocation of war materials.

9. You will dispose of reinforcements which from time to time may be despatched to the area by ABDA Governments.

10. You are authorised to require from commanders of the armed forces under your command such reports as you deem necessary in discharging your responsibilities as supreme commander.

11. You are authorised to control the issue of all communiques concerning the forces under your command.

12. Through channels specified in paragraph 18 you may submit recommendations to the ABDA Governments on any matters pertaining to the furthering of your mission.

13. Limitations. Your authority and control with respect to the various portions of ABDA area and to forces assigned thereto will normally be exercised through commanders duly appointed by their respective Governments. Interference is to be avoided in administrative processes of armed forces of any of the ABDA Governments including free communication between them and their respective Governments. No alterations or revision is to be made in basic tactical organisations of such forces and each national component of a task force will normally operate under its own commander and will not be sub-divided into small units for attachment to other national components of task forces except in cases of urgent necessity. In general your instructions and orders will be

limited to those necessary for effective coordination of forces in execution of your mission.

14. Relations with ABDA Governments. The ABDA Governments will jointly and severally support you in the execution of duties and responsibilities as herein defined and in the exercising of authority herein delegated and limited. Commanders of all sea, land and air forces within your area will be immediately informed by their respective Governments that from a date to be notified all orders and instructions issued by you in conformity with the provision of this directive will be considered by such commanders as emanating from their respective Governments.

15. In the unlikely event that any of your immediate subordinates after making due representation to you still considers obedience to your orders would jeopardise national interests of his country to an extent unjustified by the general situation in ABDA area he has the right subject to your being immediately notified of such intention to appeal direct to his own Government before carrying out orders. Such appeals will be made by most expeditious methods and copies of appeals will be communicated simultaneously to you.

16. Staff and assumption of command. Your staff will include officers of each of ABDA Powers.
You are empowered to communicate immediately with national commanders in area with view to obtaining staff officers essential your earliest possible assumption of command. Your additional staff requirements will be communicated as soon as possible to ABDA Governments through channels of communication described in paragraph 18.

17. You will report when you are in position effectively carry essential functions of supreme command so your assumption of command may be promulgated to all concerned.

18. Superior Authority. As supreme commander of ABDA area you will always be responsible to ABDA Governments through agency defined in Annexure II.

ANNEXURE I - BOUNDARIES OF ABDA AREA

The ABDA area is bounded as follows:

North By boundary between India and Burma, thence eastward along Chinese frontier and coastline to latitude 030 degrees north, thence along parallel 030 degrees north to meridian 140 degrees east. (NOTE. Indo-China and Thailand are NOT included in this area).

East By meridian 140 degrees east from 030 degrees to the Equator, thence east to longtitude 141 degrees east, thence south to the boundary of Dutch New Guinea (and to) coast on south coast, thence east along southern New Guinea Coast to meridian 143 degrees east, then south down this meridian to the coast of Australia.

South By the northern coast of Australia from meridian 143 degrees east westward to meridian 114 degrees east, thence north-west ward to latitude 015 degrees south, longtitude 092 degrees east.

West By meridian 092 degrees east.

2. Forces assigned to ABDA and adjacent areas are authorised to exten their operations into other areas as may be required.

ANNEXURE II

1. On all important military matters not within the jurisdiction of supreme commander of ABDA area. U.S. Chiefs of Staff and representatives in Washington of British Chiefs of Staff will constitute agency for developing and submitting recommendations for decisions by President of U.S., and by British Prime Minister and Minister of Defence. Among Chief matters on which decision will be required are:

   (*a*) Provision of reinforcements.

   (*b*) Major changes in policy.

   (*c*) Departures from supreme commander's directive.

2. This agency will function as follows:

   (*a*) Any proposals coming either from Supreme Commander or from any of the ABDA Governments will be submitted to Chiefs of Staff Committee both in Washington and in London.

   (*b*) The Chiefs of Staff Committee in London will immediately telegraph to their representatives in Washington to say whether or not they will be telegraphing any opinion.

(*c*) On receipt of these opinions the U.S.A.C.'s of S. and representatives in Washington of British C.'s of S. will develop and submit their recommandations to President and by telegraphing to Prime Minister and Minister of Defence. Prime Minister will then inform the President whether he is in agreement with these recommendations.

3. Since London has machinery for consulting Dominion Governments and since Dutch Government is in London the British Government will be responsible for obtaining their views and agreement and for including these in the final telegrams to Washington.

4. Agreement having been reached between President and Prime Minister and Minister of Defence the orders to Supreme Commander will be despatched from Washington in the name of both of them.

BIJLAGE III

PROCLAMATIE VAN H.M. DE KONINGIN

Door Zijne Excellentie den Minister-president, prof. Gerbrandy, in den avond van 8 December 1941 te Londen uitgesproken voor Radio-Oranje.

„Rijksgenooten,

Het Koninkrijk der Nederlanden acht zich in staat van oorlog met Japan. Terwijl onderhandelingen, die gaande waren tusschen de regeeringen van de Vereenigde Staten van Amerika en van Japan nog niet beëindigd waren, terwijl president Roosevelt zich met het grootste geduld de uiterste moeite heeft gegeven tot het bewaren van den vrede in de Stille Zuidzee en een van het Amerikaansche Staatshoofd uitgegaan beroep op den keizer van Japan nog onbeantwoord was, hebben Japansche zee- en luchtstrijdkrachten zonder voorafgaande oorlogsverklaring, onverhoedsche aanvallen uitgevoerd op Amerikaansch en Britsch gebied. Aan de republiek der Vereenigde Staten van Amerika en het Britsche Rijk is daardoor de oorlog opgedrongen.

Gij weet, hoe Duitschland op dezelfde wijze welke Japan nu in Azië volgt, tal van landen in Europa het eene na het andere overviel.

Japan, vervuld van denzelfden geest van agressie en van minachting voor het recht, volgt ook hierin het spoor van zijn Duitschen as-genoot.

Wij hebben geleerd. Noch de veiligheid van het grondgebied des Rijks in het Oosten, noch de band die ons bindt aan onze Britsche bondgenooten, noch de bijzondere betrekkingen die bestaan tusschen Nederland en de Vereenigde Staten, veroorloven de Regeering van het Koninkrijk thans werkeloos toe te zien.

Het Koninkrijk acht zich met Japan in staat van oorlog. De agressie, welke het erop voorzien heeft, de landen die den vrede willen, één voor één buiten gevecht te stellen, kan, moet en zal worden gekeerd.

Nu de met ons bevriende Amerikaansche en Britsche volkeren worden aangevallen, stelt het Koninkrijk der Nederlanden al zijn strijdkrachten en al zijn hulpbronnen ter beschikking van de gemeenschappelijke oorlogvoering.

Een eeuwenlange lotsverbinding beheerschte de ontwikkeling van ons Koninkrijk. In den orkaan die deze ontwikkeling bedreigt, richt het zich op om in vastberaden eenheid zijn plaats te handhaven in de wereld.

Nederland heeft niet geaarzeld zich onmiddellijk met moed te weren toen het in Europa boosaardig werd overvallen; Indië zal niet wankelen nu zulk een overval het in Azië bedreigt.

Indië was Nederland nabij in de ure der beproeving. Nederland en onze West zullen met Indië zijn, nu het de agressie weerstaat.

Ik reken op vloot, op leger- en luchtmacht, op alle ambtenaren en op alle burgerdiensten, wier oorlogstaak begint.

Ik en al Mijn onderdanen rekenen op den moed, de vastberadenheid en de volharding van allen in Indië. In vertrouwen op God, Dien al mijn onderdanen in vrijheid willen dienen en Die weet, dat onze zaak rechtvaardig en ons geweten rein is, aanvaarden wij met machtige bondgenooten den strijd.

Wij zullen dezen strijd winnen en ons Koninkrijk, beproefd, maar gelouterd en gestaald tegelijk, zal krachtiger en meer dan ooit één onder onze vrije vlag in een van agressie verloste wereld in onaantastbare fierheid staan.

Londen, 8 December 1941. Wilhelmina."

BIJLAGE IV

PROCLAMATIE VAN DEN LANDVOOGD

Door Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal op 8 December 1941 te 06.30 voor de Nirom uitgesproken:

„Medeburgers,

Door de onverhoedsche aanvallen op Amerikaansche en Britsche gebieden, terwijl diplomatieke besprekingen nog gaande waren, heeft het Japansche keizerrijk bewust gekozen voor een beleid van geweld. Deze aanvallen, die welhaast aan waanzin doen denken en thans – naast het reeds strijdende China – de Vereenigde Staten en het Britsche Rijk in actieven oorlog met Japan hebben betrokken, beoogen de vestiging van de Japansche heerschappij over heel Oost- en Zuidoost-Azië. Deze veroveringslust richt zich – en zeker niet in de laatste plaats – ook op Nederlandsch-Indië. De Nederlandsche Regeering aanvaardt deze uitdaging en neemt tegen het Japansche keizerrijk de wapenen op.

Nederlandsch-Indië, dit in vrede zoo gezegende deel van het Koninkrijk, waar wij in rijke verscheidenheid samenwonen en gemeenschappelijk naar welvaart en vooruitgang streven, verdedigen wij tegen de schendende macht, die het grijpen wil en onze toekomst wil verduisteren. Het gaat om goederen van de hoogste waarde, om wat ons gezamenlijk en ieder onzer dierbaar is.

Stelt vertrouwen in Uw weermacht. Te land, ter zee en in de lucht zal zij haar parate kracht ontplooien. Sterkt haar moed en dadendrang, voert haar de bezieling toe uit Uw eigen overwinningswil, weest vastberaden, eendrachtig, gehoorzaam, getrouw.

Medeburgers, mannen, vrouwen, van welk ras of geloof Gij zijt, ik roep U tot de vervulling van een harden maar verheven plicht jegens Koningin en Koninkrijk, de Indische gemeenschap en Uzelve, den plicht van den onderdaan in oorlogstijd. God geve, dat wij waardig zullen zijn aan de taak, welke voor ons ligt."

BIJLAGE V

DAGORDER VAN DEN LANDVOOGD

Op 8 December 1941 gaf Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal, Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht, de volgende dagorder uit:

„Officieren, onderofficieren, brigadiers, korporaals en manschappen van Land- en Zeemacht.

De strijd in den Pacific is begonnen!

De Japansche strijdkrachten hebben den aanval ingezet tegen Britsch en Amerikaansch gebied.

Sinds eenige uren beschouwt ook Nederland zich in oorlog met het Japansche Keizerrijk.

Voor U is het oogenblik van actie aangebroken. Gij wordt geroepen, te zamen met Amerikaansche, Britsche en Chineesche strijdkrachten weerstand te bieden aan de Japansche agressie. Ik weet dat Gij, getrouw aan Uw roemrijke tradities, Uw plicht zult doen tot het uiterste.

Gij strijdt voor een rechtvaardige zaak.

Gij strijdt voor de Koningin, voor Uw Land, vrede, veiligheid en welvaart der bevolking van deze gewesten en van andere volken in Oost- en Zuidoost Azië.

Weest onversaagd en getrouw, zoo het moet tot in den dood.

God zij met U!"

BIJLAGE VI

ALGEMEEN HOOFDKWARTIER
AFD. LANDMACHT
GENERALE STAF

BANDOENG, 6 Maart 1942

BEVEL VAN DEN LEGERCOMMANDANT

1. Het is mijn uitdrukkelijke wensch, dat, hoe de krijgsoperaties ook mogen verloopen, in Bandoeng niet zal worden gevochten.
   Hiertoe waren zoo spoedig mogelijk bevelen aan de troepen te richten, dat in Bandoeng niet op den vijand, mocht hij tot deze stad doordringen, wordt geschoten.

2. Teneinde onregelmatigheden en plunderij bij een eventueel doordringen van den vijand in Bandoeng te voorkomen, dienen door de troepencommandanten maatregelen te worden genomen dat tijdig het signaal „ophouden met vuren" wordt gegeven en alle mogelijke pogingen in het werk worden gesteld om de orde en rust in de stad te handhaven en eventueele gevechten en plundering te voorkomen. Wellicht kan voor deze taak tevens een goed gebruik worden gemaakt van de militaire politie onder bevel van kapitein J. Fabius.

3. Zoodra het den vijand mocht gelukken bij de Lembangstelling door te breken, dient een officier van Uw Staf vergezeld van een Japanschen tolk, Kapitein Gerharz zich naar den commandant van de Japansche Aanvalstroepen te begeven onder bescherming van de witte vlag. Deze officier dient den Japanschen Bevelhebber mede te deelen waar U zich bevindt voor het voeren van besprekingen voor het beëindigen van den strijd in en om Bandoeng.

4. Zoodra de in punt 3 geschetste toestand is ingetreden ware door U den Japanschen Bevelhebber mede te deelen, dat Bandoeng niet zal worden verdedigd en de aldaar aanwezige troepen niet meer aan den strijd zullen deelnemen. Het gebied waarin de actie van eigen troepen wordt gestaakt wordt begrensd ten Oosten door een lijn N.Z. door Soemedang en ten Westen door een lijn N.Z. door Poerwakarta. In dit gebied wordt daarna de strijd gestaakt.

De Opperbevelhebber,
w.g. H. ter Poorten.

Aan:

de generaal-majoor J. J. Pesman
Commandant van de Groep Bandoeng.

BIJLAGE VII

PROCLAMATIE

Drie maanden lang heeft de Nederlandsch-Indische weermacht het hoofd geboden aan een overweldigende meerderheid; drie maanden lang is met verbetenheid gestreden.

De Koninklijke Marine en de luchtstrijdkrachten hebben zich in dezen strijd met roem overladen; het Koninklijk Nederlandsch-Indische leger heeft met moed en volharding gestreden.

Wij herdenken met eerbied en dankbaarheid hen, die in den strijd vielen. Nimmer zijn de machtsmiddelen van Nederlandsch-Indië erop berekend geweest alléén den strijd te voeren tegen het Japansche keizerrijk; zij zijn daartoe ten eenenmale ontoereikend. Haar taak is steeds geweest den vijand vertraging op te leggen om zoodoende tijd te winnen voor een machtige bondgenootschappelijke actie in dit deel van den Pacific.

Deze actie laat nog op zich wachten. De Japansche overmacht ter zee en in de lucht maken thans den aanvoer van bondgenootschappelijken steun onmogelijk.

Onze marine en onze luchtstrijdkrachten zijn van de zee en uit het luchtruim verdreven; onze landtroepen hebben zware verliezen geleden ten gevolge van de onmogelijkheid hen te beschermen tegen vijandelijke aanvallen uit de lucht en zijn moe gestreden. Onder deze omstandigheden moet de georganiseerde weerstand van ons leger worden opgeheven. Het Koninklijk Nederlandsch-Indische Leger als eenheid houdt op te bestaan. Door de ongunst der omstandigheden heeft de weermacht ons niet tot de overwinning kunnen leiden. Het leger heeft echter gedaan wat het vermocht maar is thans grootendeels bezweken onder 's vijands overmacht.

Soldaten van het K.N.I.L. en van de met ons strijdende bondgenootschappelijke troepen, van welken rang of landaard gij ook zijt, ik, Uw commandant, dank U voor al hetgeen gij voor onze rechtvaardige zaak hebt gedaan.

Burgers van Nederlandsch-Indië, ik dank U voor Uw steun en Uw medewerking welke gij allen in zoo ruime mate hebt gegeven bij de vervulling van onze defensie-taak.

God zij met ons allen, leve de Koningin!

N.B. Deze proclamatie werd op Zondag 8 Maart 1942 bekend gemaakt.

BIJLAGE VIII

BEVEL

Japansche Leger slaagde er in door te breken in Bandoengsche Hoogvlakte. Volstrekt luchtoverwicht tegenstander maakte in Bandoengsche Hoogvlakte verdere weerstand onmogelijk weshalve onderhandelingen tot staken strijd moesten worden geopend. Tegenstander eischte onmiddellijk bespreking met G.G. en mij. Bij deze bespreking gevoerd op 8 dezer moesten de volgende eischen van den Japanschen legerbevelhebber worden aanvaard:

1e. Onvoorwaardelijke capitulatie.

2e. Alle vijandelijkheden onmiddellijk staken.

3e. Als teeken van de onvoorwaardelijke capitulatie het hijschen van de witte vlag.

4e. Alle troepen onmiddellijk ontwapenen en verzamelen voor opgave; troepen in stellingen of vestingwerken na ontwapening op zeer goed zichtbare plaats verzamelen, overige troepen verzamelen in kampement of kantonnement; ingenomen wapens en munitie opbergen onder bewaking.

5e. De ad. 1e t/m 4e genoemde maatregelen eindigen voor 9 Maart te 12 uur.

6e. Gevonden lijken van Japansche militairen en goederen van krijgsgevangen gestorvenen en Japansche ingezetenen spoedigst uitleveren.

7e. Alle vernielingen zoowel van oorlogsmateriaal, wapening, munitie enz. als van gronden, verkeersinrichtingen, gebouwen, enz. verboden.

8e. Communicatie met het buitenland is verboden.

9e. De militaire bewegingen van het Japansche Leger worden voortgezet.

10e. Indien geen gevolg wordt gegeven aan de voorwaarden, worden de vijandelijkheden dadelijk heropend. Voor de verzekering van de uitvoering der genoemde eischen alsmede voor handhaving orde en rust de noodige maatregelen nemen o.a. door instellen bewapende wachten, waarvoor beperkte wapening en munitie kan worden uitgegeven; deze wachten voor zoover mogelijk en noodig onder commando van een officier; wachten voorzien van witte band om arm en witte vlag.

Ben na ernstige overweging met diepst leedwezen tot besluit moeten komen in het belang van land en volk, gevolg te moeten geven aan gestelde eischen.

Ik draag U op strijd thans te staken en te voldoen aan genoemde voorwaarden, U daartoe in verbinding stellend met hoogsten Japanschen bevelhebber in of nabij Uw ressort. We verzoeken U aanvangende te 9 uur Javatijd en voorts elk heel en half uur tot 12 uur met de beschikbare radiotelegraaf c.q. oproepzenders te seinen of te doen oproepen de ontvangst van dit bevel alsmede wanneer contact verkregen met hoogsten Japanschen bevelhebber. Dit bevel geldt ook voor de Koninklijke Marine, de Gouvernements Marine en alle havenmeesters.

Namens den Opperbevelhebber
door den Souschef van den Generalen Staf,

N.B. Omgeroepen door de Nirom op 9 Maart 1942 te 7.45.

BIJLAGE IX

Bandoeng, 11 Maart 1942

DECREET
VAN DEN BEVELHEBBER DER JAPANSCHE STRIJDKRACHTEN

De onvoorwaardelijke overgave van het Nederlandsch-Indisch leger accepterend, heeft de bevelhebber van de Japansche strijdkrachten het volgende decreet uitgegeven:

Artikel 1. De Japansche strijdkrachten, verlangend het welzijn van het Indonesische Volk, dat dezelfde voorvaderen heeft en van hetzelfde ras is als het Japansche, te bevorderen en tegelijkertijd strevend naar een stevig fundament voor een gemeenschappelijk bestaan en gemeenschappelijke welvaart voor de heele bevolking in overeenstemming met het beginsel van gemeenschappelijke verdediging van Groot Azië, stellen voorloopig een militair bestuur in in de geoccupeerde gebieden, teneinde de algemeene rust en orde te stabiliseeren en het volk spoedig in het genot te stellen van een vreedzaam leven en een rustigen werkkring.

Artikel 2. De Bevelhebber der Japansche strijdkrachten heeft het hoogste gezag der militaire regeering, waarin ook is begrepen alle macht van den voormalige Gouverneur-Generaal.

Artikel 3. Alle regeeringsorganen en hunne bevoegdheden, alsmede alle tot heden geldende wetten en regelingen van het voormalige gouvernement blijven voorloopig van kracht zoolang en voorzoover zij niet in strijd zijn met de uitvoering van het militaire bestuur.

Artikel 4. Ambtenaren zoowel als de gewone bevolking zijn verplicht de bevelen der Japansche Strijdkrachten en die der Japansche autoriteiten te gehoorzamen.

De Japansche Strijdkrachten zullen de positie en bevoegdheden der aan ons gehoorzame ambtenaren, evenals het leven, de rechtmatige bezittingen en de bestaande godsdiensten der goedgezinde bevolking eerbiedigen.

Ambtenaren zoowel als de gewone bevolking hebben vertrouwen te stellen in de Japansche Strijdkrachten en dienen hun gewone bezigdheden zoo spoedig mogelijk te hervatten.

Zij, die de bevelen der Japansche Strijdkrachten en die der Japansche autoriteiten niet opvolgen, de algemeene rust en orde verstoren, militaire bewegingen bemoeilijken, het leven der Japansche ingezetenen bedreigen,

zich in verbinding stellen met den vijand, het financieel en economisch leven in de war brengen, bezittingen en materialen verbergen of natuurlijke hulpbronnen en installaties vernietigen, zullen echter onmiddellijk zwaar gestraft worden volgens militaire wetten en reglementen.

Artikel 5. De guldens en het militaire geld, eveneens uitgedrukt in guldens, zijn wettige betaalmiddelen in de geoccupeerde gebieden.

Artikel 6. Dit decreet treedt in werking met ingang van den dag van zijn afkondiging.

De Bevelhebber der Japansche Strijdkrachten.

PROCLAMATIE

1. Daar het Japansche leger streeft naar voorspoed, welvaart en geluk van alle bevolkingsgroepen van Indonesia moeten zij vertrouwen hebben in de bescherming van het Japansche leger.

Derhalve is het onnoodig bevreesd te zijn voor de aantasting van rechten en eigendommen van alle bevolkingsgroepen zoowel Indonesiërs als anderen.

2. Den ingezetenen wordt aangeraden geen verzet te plegen tegen het Japansche leger of een vijandige houding aan te nemen, want een dergelijke houding zou oorzaak zijn van veel bloedvergieten.

3. Men dient zich te plaatsen onder de bescherming van het Japansche leger en het dagelijksch werk rustig te verrichten in welk geval geen druppel bloed vergoten behoeft te worden.

4. De bevolking dient er wel van doordrongen te zijn, dat hij, die zich schuldig maakt aan een der hieronder genoemde misdrijven, met zijn medeplichtigen met den dood zal worden gestraft, afgezien van de groote schuld, die hij op zich laadt ten aanzien van de geheele bevolking van Indonesia.

Bedoelde misdrijven zijn: 1. verzet tegen het Japansche leger. 2. het plegen van sabotage op allerlei gebied (in politiek opzicht en economisch opzicht, in bedrijven, aan wegen, betreffende de omroep en publicatie van nieuwsberichten, enz.). 3. het tegenwerken van de bedoelingen van Japan inzake de gemeenschappelijke welvaart van de geheele bevolking. 4. het in de war sturen van de geldcirculatie. Het Japansche leger looft belooningen in geld uit aan dengene, die de bedrijvers van bovengenoemde misdrijven kan aanwijzen alsmede aan dengene, die door zijn optreden (zijn ingrijpen) aan dergelijke misdrijven een einde maakt.

De Bevelhebber der Japansche Strijdkrachten.

SCHETSKAART Nr. 4. NEDERLANDS - INDIË EN OMGEVING.

SCHETSKAART Nr 4
NEDERLANDS-INDIË EN OMGEVING

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

SCHETSKAART Nr. 5. JAVA, MADOERA EN BALI.

SCHETSKAART Nr 5
JAVA, MADOERA EN BALI

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

SCHETSKAART Nr. 3.

MALAKKA EN SINGAPORE-EILAND.

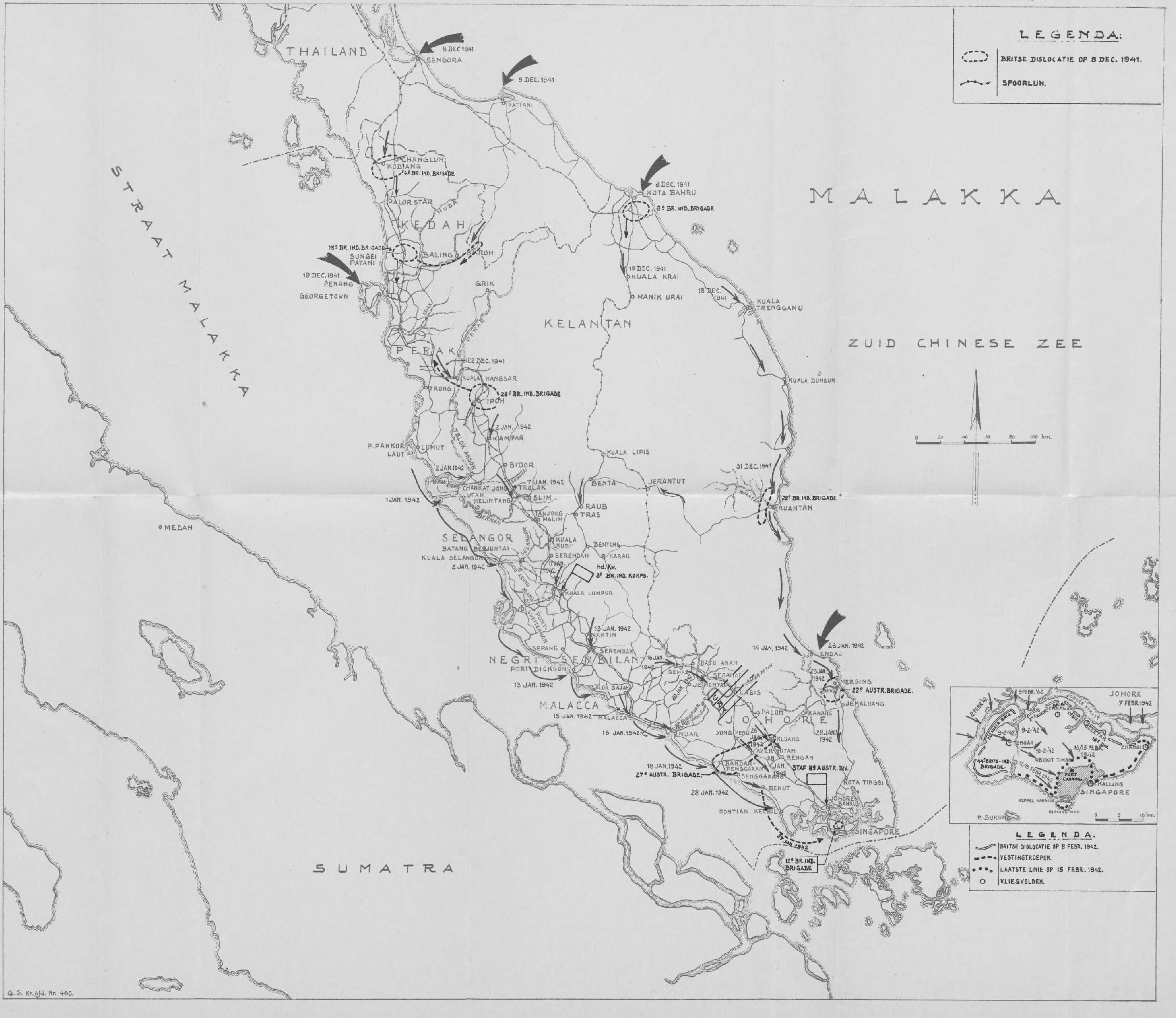

SCHETSKAART Nr 3
MALAKKA EN SINGAPORE-EILAND

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

SCHETSKAART Nr. 2. DE PHILIPPIJNEN.

SCHETSKAART Nr 2
DE PHILIPPIJNEN

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

SCHETSKAART Nr. 1. DE Z.W. PACIFIC.

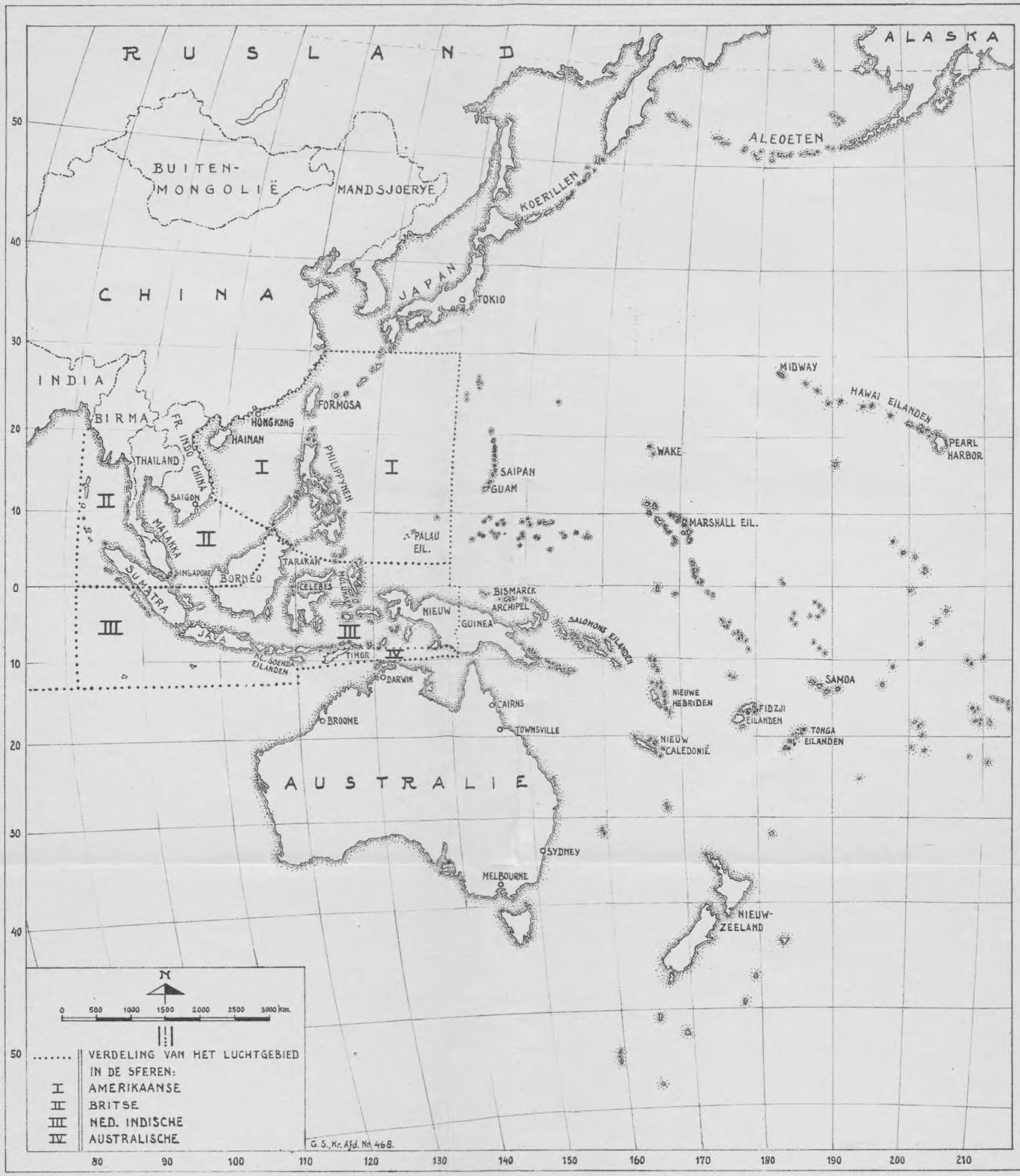

SCHETSKAART Nr 1
DE Z.W. PACIFIC

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

V 1683

III

SCHETSKAART Nr 4
NEDERLANDS-INDIË EN OMGEVING